

วรรณสารวิจักขณ์

เล่ม ๓

ป 495.91
ม.5:7
ว5464
พ.3(2542)

DCID LIBRARY

0000004621

มหาวิทยาลัยศิลปากร

หนังสือเรียนภาษาไทย ท ๕๐๓
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕
ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย
พุทธศักราช ๒๕๒๕
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

ตัวอย่างสื่อการเรียนการสอน
ศูนย์พัฒนาหนังสือ

พิมพ์จาก...

ท ๕๐๓

วรรณสารวิจักษณ์ เล่ม ๓

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

วันที่..... ๗ ธ.ค. ๒๕๔๕.....

เลขทะเบียน..... ๐๘๑๕๑..... ๓๓

เลขเรียกหนังสือ..... ๔๑๕.๓๑ ม.๕ : ท ๖ ๕๔๖๓

หนังสือเรียนภาษาไทย ท ๕๐๓ ชุด **วรรณสารวิจักชนม์ เล่ม ๓**
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ISBN 974-01-1715-5

พิมพ์ครั้งที่ ๕๐,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๔๒

องค์การค้ำของคุรุสภาจัดพิมพ์จำหน่าย

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๒๒๔๔ ถนนลาดพร้าว วังทองหลาง กรุงเทพมหานคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ธานี อิสรา วาดและเอื้อเพื่อภาพปก

คำนำ

หนังสือเรียนภาษาไทย ชุด วรรณสารวิจักษณ์ มีทั้งหมด ๔ เล่ม เล่ม ๑ และเล่ม ๒ สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ภาคเรียนละ ๑ เล่ม เล่ม ๓ และเล่ม ๔ สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ภาคเรียนละ ๑ เล่มเช่นกัน เนื้อหาความรู้และกิจกรรมในหนังสือสนองจุดประสงค์และตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๓๓) วิชาภาษาไทย บังคับแทน ท ๔๐๑ ท ๔๐๒ ท ๕๐๓ และ ท ๕๐๔ ตามลำดับ

หนังสือชุดนี้พัฒนามาจากหนังสือเรียนภาษาไทย ชุด วรรณวิจักษณ์ และชุด ทักษพัฒนา โดยผสานหนังสือทั้ง ๒ ชุดนั้นเข้าด้วยกัน ได้ตัดทอน แก้ไข ปรับปรุงเพิ่มเติมเนื้อหาความรู้และกิจกรรมให้เหมาะสมและทันสมัย รวมทั้งได้ปรับเปลี่ยนวิธีนำเสนอให้สะดวกแก่การใช้ยิ่งขึ้น

หนังสือเรียนภาษาไทย ท ๕๐๓ ชุด วรรณสารวิจักษณ์ เล่ม ๓ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ มีเนื้อหาประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับภาษาไทย การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารที่สัมฤทธิ์ผล การศึกษางานประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง เช่นเดียวกับหนังสือเรียนภาษาไทย ชุด วรรณสารวิจักษณ์ เล่ม ๑ และเล่ม ๒ แต่มีความลุ่มลึก กว้างขวางขึ้นตามชั้น วย และประสบการณ์ที่สูงขึ้นของผู้เรียน การใช้หนังสือเรียนเล่มนี้ก็ไม่ต่างกับหนังสือเรียนทั้งสองเล่มนั้น จึงได้จัดพิมพ์คำแนะนำการใช้หนังสือเรียนชุดนี้ไว้ในหนังสือเล่มนี้อีก เพื่อผู้ใช้หนังสือเรียนจะได้ศึกษาพิจารณาและนำไปเป็นแนวปฏิบัติได้โดยสะดวก ผู้เรียนที่เอาใจใส่การเรียน หมั่นทำกิจกรรมในหนังสือเรียนและกิจกรรมอื่นเสริมบทเรียนโดยพากเพียรและตั้งใจจริง ย่อมมีโอกาสพัฒนาทักษะทางภาษา พัฒนาปัญญา อารมณ์และสังคมมากยิ่งขึ้น

กรมวิชาการหวังว่า หนังสือเรียนภาษาไทย ชุด วรรณสารวิจักษณ์ เล่ม ๓ จะเป็นประโยชน์แก่การเรียนการสอนตามรายวิชาและหลักสูตรดังกล่าวได้เป็นอย่างดี กรมวิชาการยินดีรับข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงหนังสือเรียนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอขอบคุณผู้มีส่วนร่วมจัดทำหนังสือทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้

นาง กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา

(นางกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา)

อธิบดีกรมวิชาการ

๘ มีนาคม ๒๕๓๔

สารบัญ

คำนำ

ก

คำแนะนำการใช้หนังสือเรียนภาษาไทย ชุด วรรณสารวิจักษณ์

ฉ

ตอนที่ ๑ ตราความรู้เกี่ยวกับภาษาไทย

วิเคราะห์และสังเคราะห์ประโยค

๓

ส่วนประกอบของประโยค

๔

ลำดับคำในประโยค

๘

ความยาวของประโยค

๑๐

เจตนาของผู้ส่งสารที่แสดงในประโยค

๑๓

วัฒนธรรมกับภาษา

๒๑

มนุษย์กับวัฒนธรรม

๒๒

ความหลากหลายของวัฒนธรรม

๒๕

เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

๒๗

ภาพสะท้อนวัฒนธรรมจากภาษาไทย

๓๐

ภาษาไทยมาตรฐาน

๓๓

ความนิยมในการใช้ถ้อยคำคล้องจองในภาษาไทย

๓๕

ภาษากับการพัฒนาและสืบทอดวัฒนธรรม

๓๖

วรรณคดีกับวัฒนธรรม

๓๘

ภาษาถิ่นกับวัฒนธรรม

๓๙

ศัพท์ที่ควรทราบเกี่ยวกับวัฒนธรรม

๔๐

ตอนที่ ๒ การใช้ภาษาในการสื่อสาร

คุณธรรมและมารยาทในการสื่อสาร

คุณธรรมในการสื่อสาร

๔๕

มารยาทในการสื่อสาร

๔๖

คุณธรรมและมารยาทการสื่อสารในบริบทต่างๆ

๔๗

การสื่อสารในครอบครัว

๔๘

การสื่อสารในโรงเรียน

๔๑

การสื่อสารในวงสังคมโดยทั่วไป

๕๔

ภาษากับการปลูกฝังคุณธรรม

๕๗

๖๒

ถามและตอบให้มีประสิทธิภาพ

จุดประสงค์ของการถามและการตอบ

๖๙

ข้อควรคำนึงในการถาม

๗๐

วิธีตั้งคำถาม

๗๒

ข้อควรคำนึงในการตอบ

๗๔

วิธีตอบ

๗๘

๗๙

พูดต่อประชุมชน

ประเภทของการพูดต่อประชุมชน

๘๔

ตัวอย่างการพูดต่อประชุมชน

๘๕

การเตรียมตัวพูดต่อประชุมชน

๘๘

สัมฤทธิ์ผลของการพูด

๙๔

การวิเคราะห์และประเมินค่าพฤติกรรมการพูดต่อประชุมชน

๙๖

๙๘

เขียนเชิงวิชาการ

๑๐๓

วิธีจดบันทึก

๑๐๔

ขั้นตอนการเขียนรายงานเชิงวิชาการ

๑๑๖

ตัวอย่างรายงานการเขียนเชิงวิชาการ

๑๑๙

๑๑๑๗ กรมศึกษาธิการ ประพันธ์

พระบรมราชาบาท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๑๒๘

สุภาวดีโสฬสไตรยางค์

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑๓๗

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ๑๔๘

มหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร

เจ้าพระยาพระคลัง (หน) ๑๕๗

เราคือลูกของแม่พระธรณี

อิศรา อมันตกุล ๑๕๕

บทร้อยกรอง

๑๕๗

พรมงคล สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ๒๑๑

ชโย สยาม

พระราชวรพงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ ๒๑๓

ณ ยามสายัณห์

สุกร ผลชีวิน ๒๑๔

น้ำตา

กำชัย ทองหล่อ ๒๑๗

ยามมืด

(ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง) ๒๑๙

คำแนะนำการใช้หนังสือเรียนภาษาไทย ชุด วรรณสารวิจักษ์ณ์

คำ วรรณสารวิจักษ์ณ์ อันเป็นชื่อของหนังสือชุดนี้ประกอบด้วยคำ ๓ คำ สมาสกัน คือ วรรณ คำหนึ่ง สาร คำหนึ่ง และวิจักษ์ณ์ อีกคำหนึ่ง วรรณ หมายถึง หนังสือ ทั้งที่เป็นวรรณคดีและงานประพันธ์ทั่วไป สาร หมายถึง เรื่องสำคัญที่มีความหมาย มีคุณค่าสื่อถึงกันในหมู่มนุษย์ โดยอาศัยภาษาเป็นเครื่องบันทึกไว้ให้ปรากฏ วิจักษ์ณ์ หมายถึง ความเข้าใจแจ่มแจ้งและความประจักษ์ในคุณค่ารวมแล้ว วรรณสารวิจักษ์ณ์ หมายถึง หนังสือเรียนที่มุ่งหมายให้เข้าใจและประจักษ์ในคุณค่าของเรื่องสำคัญที่มีความหมาย การสื่อสาร ภาษา วรรณคดีและงานประพันธ์ต่างๆ อันเป็นเป้าหมายของการเรียนวิชาภาษาไทย

หนังสือชุดนี้แต่ละเล่มแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ตอนที่ ๑ ว่าด้วยความรู้เกี่ยวกับภาษา ตอนที่ ๒ ว่าด้วยวิธีใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร และตอนที่ ๓ ว่าด้วยวรรณคดีและงานประพันธ์ต่างๆ อาจเลือกเรียนตอนใดตอนหนึ่งก่อนหรือหลังอย่างใดก็ได้ตามดุลพินิจของผู้สอน และตามความต้องการของผู้เรียน ทั้งนี้ต้องเรียนให้ครบถ้วนจึงจะบรรลุผลตามจุดประสงค์ของหลักสูตร

ในฐานะที่เป็นสื่อการเรียน หนังสือเรียนภาษาไทย ชุด วรรณสารวิจักษ์ณ์ มีจุดประสงค์จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจภาษาของตนกว้างขึ้น มีทักษะการใช้ภาษาสูงขึ้น เห็นค่าของวรรณคดีและงานประพันธ์ต่างๆ ยิ่งขึ้น ทำให้เป็นผู้มีความคิดที่แจ่มชัด สามารถใช้ความคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ นักเรียนพึงศึกษาและทำกิจกรรมที่กำหนดไว้ในหนังสือด้วยความเอาใจใส่ พากเพียร และตั้งใจจริง

คณะผู้จัดทำขอแนะนำการใช้หนังสือดังนี้

๑. ขอให้นักเรียนอ่านสารบาญ เพื่อจะได้ทราบว่ามีเรื่องอะไรบ้าง แล้วพลิกอ่านอย่างคร่าวๆ ให้ตลอดเล่ม ต่อจากนั้นอาจอ่านแต่ละหน้าว่ามีหัวข้อใหญ่ หัวข้อย่อยอะไร มีหัวข้อใดที่สนใจเป็นพิเศษ อาจดูกิจกรรมที่กำหนดให้ทำว่ามีอะไรบ้างที่น่าสนใจบ้าง ทั้งนี้ เพื่อให้เห็นภาพรวมของหนังสือเล่มนี้

๒. ควรใช้เวลาว่างที่บ้านและที่โรงเรียนอ่านทำความเข้าใจเป็นเรื่องๆ ไป ตอนใดที่ไม่เข้าใจทำเครื่องหมายไว้ เมื่อถึงเวลาที่ครูสอนเรื่องนั้นในห้องเรียน ครูอาจอธิบายตรงที่เราไม่เข้าใจนั้นก็ได้อีก ถ้ายังไม่ได้รับคำอธิบายหรือยังไม่เข้าใจคำอธิบาย ควรถือโอกาสถามในชั้นเรียนเพื่อที่นักเรียนร่วมชั้นจะได้พลอยเข้าใจด้วย ยิ่งครูผู้สอนกำหนดให้อ่านตอนใดหรือช่วงใดมาล่วงหน้า จำเป็นมากที่นักเรียนต้องอ่านตามที่ครูกำหนด มิฉะนั้นแล้วจะเสียเวลาและเสียประโยชน์ของนักเรียนเมื่อถึงชั่วโมงเรียนในชั้น การอ่านตามที่ครูกำหนดนั้น ต้องอ่านด้วยความเอาใจใส่ พยายามใช้ความคิดและทำความเข้าใจ ตอนใดที่ยังไม่เข้าใจจริงๆ ควรบันทึกไว้เพื่อจะได้นำมาซักถามแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกันในชั้นเรียน

๓. กิจกรรมท้ายเรื่องเท่าที่จัดไว้ นั้นคำนึงถึงนักเรียนส่วนใหญ่ในระดับชั้นนี้ว่าน่าจะทำได้ครบถ้วน นักเรียนบางกลุ่มที่มีความสามารถสูงอาจทำเสร็จในเวลารวดเร็ว ฉะนั้นเมื่อมีเวลาเหลือ ครูผู้สอนก็ควรจะมอบหมายกิจกรรมเพิ่มเติมให้ เพื่อจะได้มีโอกาสใช้ความคิดค้นหาความรู้ที่แปลกใหม่และพัฒนาทักษะให้สูงขึ้น ส่วนนักเรียนที่พื้นฐานยังไม่ดีพอ ในตอนแรกๆ อาจทำกิจกรรมเหล่านี้ได้ไม่ครบถ้วน ก็ไม่ควรกังวล พยายามทำกิจกรรมให้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ โดยความมุ่งมั่นและโดยสม่ำเสมอ ในไม่ช้าก็จะพัฒนาความสามารถของตนให้สูงขึ้นก้าวหน้าทันคนอื่น ๆ ได้

อนึ่ง พึงสำเหนียกว่ากิจกรรมซึ่งประกอบด้วยการทบทวนความรู้ การใช้ความคิด การอภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกัน เหล่านี้เป็นวิถีทางของการเรียนรู้อันจะนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจ และความมีทักษะที่แท้จริง กิจกรรมจึงไม่ใช่การสอบหรือการวัดผลการเรียน ระหว่างเรียนควรทราบจุดมุ่งหมายของการเรียน แต่ไม่จำเป็นต้องพะวงกับการสอบหรือการวัดผล ในขณะที่ยังไม่จบชั้นตอนของการเรียนไม่ควรด่วนนำแบบทดสอบมาทำ เพราะจะกลายเป็นการฝึกความจำหรือความคล่องในการทำแบบทดสอบเท่านั้น หมายเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จะทำให้มีความรู้ และทักษะอย่างแท้จริงไม่

๔. การเรียงความดังที่ได้นำเสนอไว้แล้วในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุด **วรรณสารวิจักษ์ณ์ เล่ม ๑ และเล่ม ๒** นั้น ในเล่มนี้แม้มิได้นำเสนอไว้โดยตรง แต่มีเรื่อง การเขียนเชิงวิชาการมาทดแทน ซึ่งถ้านักเรียนได้ทำความเข้าใจให้ดีและฝึกฝนอย่างจริงจัง ก็จะทำให้เกิดผล คือ รู้จักเรียบเรียงความคิด และการใช้ภาษาให้เหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหาทำนองเดียวกับการเรียงความนั่นเอง อย่างไรก็ตาม นักเรียนไม่ควรละเลย ควรหมั่นฝึกฝนเขียนเรียงความหัวข้อต่างๆ ให้สม่ำเสมอดังที่เคยกล่าวมาแล้ว

๕. วรรณคดีที่ได้เลือกคัดมาให้นักเรียนเรียนในตอนที่ ๓ ของหนังสือ ชุด **วรรณสารวิจักษ์ณ์** มีอยู่หลายตอนที่มีความไพเราะและมีความหมายลึกซึ้ง น่าจดจำไว้ คณะผู้จัดทำมีความเห็นว่านักเรียนไทยทุกคนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย น่าจะท่องจำเหมือนกันเป็นบทอาขยาน จึงได้เสนอแนะไว้ในความนำ ตอนที่ ๓ ของหนังสือแล้ว การท่องบทอาขยานโดยออกเสียงพร้อมๆ กัน ย่อมมีประโยชน์ทั้งในการทำให้เข้าถึงรสไพเราะของวรรณคดี และส่งเสริมการมีความรับรู้และมีความรู้สึกร่วมของนักเรียนที่อยู่ในวัยและร่วมยุคสมัยกัน นอกจากนี้ในบางโอกาสอาจนำบทอาขยานที่ท่องไว้ไปใช้ประโยชน์อ้างอิงได้

ท้ายที่สุดนี้ ขออ้อว่า นักเรียนจะเรียนส่วนใดตอนใดในหนังสือชุดนี้ อย่างง่ายๆ เพียงให้ผ่านไป โดยไม่ใช้ความอุตสาหะพากเพียรนั้นไม่ได้ เพราะขึ้นชื่อว่าเป็นการเรียนแล้วต้องทำด้วยความตั้งใจจริง ท่านที่เป็นนักวิทยาศาสตร์และนักปราชญ์ที่มีคุณูปการต่อโลกนั้น คุณสมบัติที่เด่นเหมือนกันหมดของท่าน คือ เป็นผู้ที่มีความเพียรพยายามมาตั้งแต่วัยต้นของชีวิต

ตอนที่ ๑

ความรู้เกี่ยวกับภาษาไทย

การเรียนรู้เกี่ยวกับภาษา จำเป็นต้องเรียนเรื่องเสียง คำ และ ประโยค สองเรื่องแรก นักเรียนเคยเรียนมาแล้วในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุด วรรณสารวิจักษ์ณ์ เล่ม ๑ และเล่ม ๒ ส่วนเรื่องประโยคทั้งด้าน การวิเคราะห์และสังเคราะห์นั้น จะได้เรียนในตอนที ๑ ของเล่มนี้

สิ่งที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับภาษาซึ่งจำเป็นจะต้องเข้าใจเพื่อการเรียนรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ได้แก่เรื่องวัฒนธรรม ความคิด ธรรมชาติและความงามในภาษา เป็นต้น ดังนั้นตอนที่ ๑ ในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุด วรรณสารวิจักษ์ณ์ เล่ม ๓ นี้ จึงได้บรรจุเรื่องของภาษากับวัฒนธรรม ไว้ด้วยอีกหนึ่งบทต่อบทที่ว่าด้วยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ประโยค เรื่องสำคัญอื่นๆ ดังได้กล่าวนั้น จะได้ยกไปไว้ในเล่มต่อไป

ขอให้ระลึกไว้เสมอว่า ความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับภาษาที่ได้เรียนไปแล้วทุกรายวิชาเกี่ยวโยงถึงกันเสมอ เมื่อเรียนจบรายวิชาใดแล้ว ไม่ได้หมายความว่าเรียนอันจบสิ้นสมบูรณ์ แท้ที่จริงจะต้องนำความรู้ที่ได้เรียนไปแล้วในรายวิชาอื่นๆ มาผสมผสานสัมพันธ์กับความรู้ในรายวิชาใหม่ อันจะได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อไปในทุกโอกาสตามความจำเป็น ทุกคนควรมีความรู้เหล่านี้ติดตัวไปตลอดชีวิต

วิเคราะห์และสังเคราะห์ประโยค

ถ้อยคำที่เราใช้สื่อสารกันนั้น มักจะประกอบกันเข้าเป็นประโยค เมื่อเราฟังหรืออ่านประโยค เราจะวิเคราะห์ คือจำแนกแยกแยะประโยคเหล่านั้นไปด้วย บางที่เราเองก็ไม่รู้สีก้าว และเมื่อเราพูดหรือเขียนประโยค เราก็มองสังเคราะห์ คือคิดสร้างประโยคเหล่านั้นขึ้น ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของประโยค จะช่วยให้เราวิเคราะห์ประโยคของผู้อื่นได้ถูกต้อง ทำให้สนองตอบได้เหมาะสม ทั้งจะช่วยให้เราสังเคราะห์ประโยคได้ถูกแบบแผนของภาษา และมีความหมายตรงตามที่ต้องการ

ประโยคทั้งที่เราพูดให้ผู้อื่นฟังและที่เราฟังผู้อื่นพูด อาจแตกต่างกันได้ในแง่ต่างๆ ต่อไปนี้

๑. ส่วนประกอบของประโยค
๒. ลำดับคำในประโยค
๓. ความยาวของประโยค
๔. เจตนาของผู้ส่งสารที่แสดงในประโยค

ส่วนประกอบของประโยค

ประโยคอาจมีส่วนประกอบต่างๆ กันไป บางประโยคมีส่วนประกอบสำคัญเพียง ๒ ส่วน คือ ภาคประธาน และภาคแสดง ประโยคที่มีส่วนประกอบเช่นนี้ เรียกว่า ประโยคความเดียว เช่น ผู้หญิงชอบดอกไม้ จะมีส่วนประกอบดังนี้

ภาคประธาน	ภาคแสดง
ผู้หญิง	ชอบดอกไม้

โดยปกติแล้ว ภาคประธานเป็นส่วนที่ผู้ส่งสารมักกล่าวถึงก่อน ส่วนภาคแสดงนั้น เป็นส่วนที่บอกว่าการที่กล่าวถึงนั้นทำอะไร อยู่ในสภาพใด หรือเป็นอะไร

ถ้าผู้พูดเพิ่มรายละเอียดเข้าไปในประโยคโดยเพิ่มคำบางคำ ก็ยังถือว่าเป็นประโยคความเดียว เช่น ผู้หญิงคนนั้นชอบดอกไม้สวย เป็นประโยคความเดียว มีส่วนประกอบดังนี้

ภาคประธาน	ภาคแสดง
ผู้หญิงคนนั้น	ชอบดอกไม้สวย

คำที่เพิ่ม คือ คนนั้น จำกัดความหมายของ ผู้หญิง และ สวย จำกัดความหมายของ ดอกไม้

ถ้าเพิ่มประโยคเข้าไปทั้งประโยค ส่วนประกอบของประโยคเดิมก็จะเปลี่ยนแปลง มีลักษณะซับซ้อนขึ้น กล่าวคือ

เมื่อประโยคที่เพิ่มนั้นช่วยจำกัดความหมายของคำนามหรือคำกริยา ประโยคที่เปลี่ยนแปลงไปก็ถือว่าเป็นประโยคความซ้อน เช่น ผู้หญิงที่นั่งข้างๆ ฉันชอบดอกไม้ที่อยู่ในแจกัน เป็นประโยคความซ้อน มีส่วนประกอบดังนี้

ภาคประธาน	ภาคแสดง
ผู้หญิงที่นั่งข้างๆ ฉัน	ชอบดอกไม้ที่อยู่ในแจกัน

ประโยคที่ช่วยจำกัดความหมายของคำนาม ผู้หญิง คือ ที่นั่งข้างๆ ฉัน และ ประโยคที่ช่วยจำกัดความหมายของคำนาม ดอกไม้ คือ ที่อยู่ในแจกัน

เมื่อประโยคที่เพิ่มขึ้นสัมพันธ์กับประโยคเดิมโดยมีคำเชื่อม และ ถ้า แต่ หรือ จึง ฯลฯ อยู่ข้างหน้า หรืออยู่ข้างในประโยคเดิม หรือในประโยคที่เพิ่มขึ้น ทำให้รู้ว่าประโยคทั้งสองสัมพันธ์กันอย่างไร ประโยคที่เปลี่ยนแปลงไปจะแตกต่างจากประโยคความเดียวและประโยคความซ้อน เรียกว่า ประโยคความรวม เช่น ผู้หญิงชอบดอกไม้ส่วนเด็กชอบของเล่น เป็นประโยคความรวม มีส่วนประกอบดังนี้

ประโยค		คำเชื่อม	ประโยค	
ภาคประธาน	ภาคแสดง		ภาคประธาน	ภาคแสดง
ผู้หญิง	ชอบดอกไม้	ส่วน	เด็ก	ชอบของเล่น

ประโยคที่เพิ่มขึ้นและสัมพันธ์กับประโยคเดิมโดยมีคำเชื่อม ส่วน อยู่ข้างหน้า คือ เด็กชอบของเล่น

น่าสนใจที่ว่า ประโยคความเดียวที่มีส่วนประกอบแตกต่างกัน อาจมีความหมาย
 อย่างเดียวกัน เช่น

๑. ก. เขาตั้งใจอ่านหนังสือ
 ข. เขาอ่านหนังสืออย่างตั้งใจ
 ค. เขาอ่านหนังสือด้วยความตั้งใจ
๒. ก. เรื่องนี้ทำให้ฉันหนักใจ
 ข. เรื่องนี้สร้างความหนักใจมาให้ฉัน
๓. ก. หลักเกณฑ์การประกวดมีมาก
 ข. การประกวดมีหลักเกณฑ์มาก
๔. ก. หัวหน้าชมเชยเขามาก
 ข. เขาได้รับการชมเชยจากหัวหน้านมาก

นอกจากนั้นประโยคความเดียวและประโยคความซ้อนก็อาจสื่อความหมายอย่างเดียวกัน
 เช่น

๑. ก. เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ใครๆ ก็ช่วยไม่ได้ (ประโยคความซ้อน)
 ข. เรื่องนี้ใครๆ ก็ช่วยไม่ได้ (ประโยคความเดียว)
๒. ก. ทุกคนต้องการเพื่อนที่เห็นอกเห็นใจ (ประโยคความซ้อน)
 ข. ทุกคนต้องการความเห็นอกเห็นใจจากเพื่อน (ประโยคความเดียว)

ยิ่งไปกว่านั้น ในบางกรณี ผู้พูดอาจแสดงความคิดอย่างเดียวกัน โดยใช้ประโยค
 ความเดียวหลายๆ ประโยคก็ได้ หรือใช้ประโยคความซ้อน หรือประโยคความรวมก็ได้ เช่น

๑. ครูสอนดี ศิษย์อาจสอบตก (ประโยคความเดียว ๒ ประโยค)
 ครูสอนดี แต่ศิษย์อาจสอบตก (ประโยคความรวม)
 ศิษย์ที่ครูสอนดีอาจสอบตก (ประโยคความซ้อน)
๒. เขาตั้งใจซื้อแหวนให้ภรรยา ภรรยาของเขาไม่รู้เรื่องเลย (ประโยคความเดียว ๒ ประโยค)
 เขาตั้งใจซื้อแหวนให้ภรรยา แต่ภรรยาของเขาไม่รู้เรื่องเลย (ประโยคความรวม)
 ภรรยาของเขาไม่รู้ว่าเขาตั้งใจซื้อแหวนให้เธอ (ประโยคความซ้อน)

การรู้จักแต่งประโยคที่มีส่วนประกอบต่างๆกัน เป็นประโยคความเดียวบ้าง ความรวม
บ้าง ความซ้อนบ้าง โดยมีความหมายทำนองเดียวกัน ดังตัวอย่างข้างต้นนี้ จะช่วยให้การใช้
ภาษาไม่ซ้ำซากน่าเบื่อ เป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่นักเรียนควรฝึกฝนไว้

กิจกรรม

๑. ขยายประโยคต่อไปนี้ให้ประกอบด้วยคำอย่างน้อย ๑๒ คำ ประโยคที่ขยาย
แล้วอาจเป็นประโยคความเดียว ประโยคความซ้อน หรือประโยคความรวมก็ได้

- ๑) รัฐบาลผู้นั้นเกิดในครอบครัวชานา
- ๒) ลูกช่วยงานคุณแม่
- ๓) รถบรรทุกขนรถประจำทาง
- ๔) ไก่เห็นตีนงู
- ๕) คุณพ่อเปิดประตู

๒. ประโยคต่อไปนี้ เป็นประโยคความซ้อน หรือประโยคความรวม แสดงการวิเคราะห์
ส่วนประกอบให้เห็นด้วย

- ๑) สัตว์ประหลาดที่เห็นนี้คือแมลงธรรมดาๆ นี่เอง
- ๒) ทำวาทิตยวงศ์จะต้องสวรรคตในวันรุ่งขึ้น ถ้าไม่ทำพิธีบูชาญ
- ๓) เนื้อเรื่องกล่าวถึงชีวิตวัยเยาว์ของเด็กชายคนหนึ่งที่เคยโตขึ้นในชนบท
- ๔) ถ้าเรามีข้อสงสัย หรือมีความคิดเห็นอย่างไร ก็ควรจดบันทึกไว้
- ๕) เขารู้สึกไม่ค่อยสบาย จึงหยุดงาน ๑ วัน
- ๖) เชื้อนครินครินทร์จะกักเก็บน้ำที่ไหลมาตามลำน้ำแควใหญ่ในฤดูฝน
- ๗) คุณแม่วางแผนจดหมายไว้บนโต๊ะข้างโทรศัพท์เพื่อให้คุณพ่อเห็นได้ง่ายๆ
- ๘) พอประกาศรับสมัครได้ไม่กี่วัน ก็มีคนมาสมัครกว่าพันคน

ลำดับคำในประโยค

ในภาษาไทยการเรียงลำดับคำมีความสำคัญมาก เพราะถ้าเรียงลำดับคำต่างกัน ความสัมพันธ์ของคำในประโยคอาจผิดกันไป ทำให้ความหมายของประโยคเปลี่ยนไปได้ เช่น

ประโยค	หมากัดงู	หมา เป็นผู้ทำ	ส่วน งู เป็นผู้ถูกระทำ
ประโยค	งูกัดหมา	งู เป็นผู้ทำ	ส่วน หมา เป็นผู้ถูกระทำ

อย่างไรก็ดี มีประโยคอยู่ไม่น้อยที่ดูเหมือนว่าจะเปลี่ยนลำดับคำได้โดยไม่เปลี่ยนความหมาย

ตัวอย่าง

- ๑ ก. เขาเป็นญาติกับตุ้ม
ข. ตุ้มเป็นญาติกับเขา
- ๒ ก. แม่เอาน้ำมาใส่กระติก
ข. แม่เอากะติกมาใส่น้ำ
- ๓ ก. ดิ่งเหมือนต้อย
ข. ต้อยเหมือนดิ่ง
- ๔ ก. ดินเบื้องกระโปรง
ข. กระโปรงเบื้องดิน
- ๕ ก. แดงและดำไปโรงเรียน
ข. ดำและแดงไปโรงเรียน

ประโยค ก. ในตัวอย่างทั้งหมดมีความหมายไม่ต่างกับประโยค ข. ทั้งๆ ที่ลำดับคำต่างกัน นอกจากนั้น บางประโยคอาจเปลี่ยนลำดับคำได้หลากหลาย โดยที่ความหมายยังคงเป็นเช่นเดิม

ตัวอย่าง

๑. เขาน่าจะได้พบกับคุณเจตนาที่บ้านคุณพ่อคุณอย่างช้าพรุ่งนี้
๒. คุณเจตนา น่าจะได้พบกับเขาที่บ้านคุณพ่อคุณอย่างช้าพรุ่งนี้
๓. พรุ่งนี้ อย่างช้า คุณเจตนา น่าจะได้พบกับเขาที่บ้านคุณพ่อคุณ
๔. อย่างช้า เขาน่าจะได้พบกับคุณเจตนาที่บ้านคุณพ่อคุณพรุ่งนี้
๕. ที่บ้านคุณพ่อคุณ พรุ่งนี้ อย่างช้า เขาน่าจะได้พบกับคุณเจตนา

จะเห็นได้ว่า ทุกประโยคสื่อความหมายอย่างเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นประโยคใดก็บอกให้ทราบว่า ผู้พบกัน คือ เขากับคุณเจตนา สถานที่ที่พบ คือ บ้านคุณพ่อคุณ และเวลาที่พบ คือ พรุ่งนี้ เป็นอย่างช้า สิ่งที่แตกต่างกันออกไปบ้างในประโยคเหล่านี้ ก็คือ การเน้น ผู้รับสารจะรู้สึกได้ว่า คำที่อยู่ต้นหรือท้ายประโยคเป็นคำที่ผู้ส่งสารให้ความสำคัญมากกว่าคำที่อยู่กลางๆ ประโยค

กิจกรรม

๑. ประโยคต่อไปนี้เรียงลำดับคำในประโยคได้กี่แบบ อะไรบ้าง
ในนครแห่งหนึ่งนานมาแล้ว มีชายคนหนึ่งตั้งตนเป็นผู้วิเศษ
๒. ผูกประโยคจากคำหรือกลุ่มคำที่กำหนดให้ต่อไปนี้เท่านั้น ให้ได้อย่างน้อย ๑๐ ประโยค
ที่ เห็น แมว ตำ กัด หมา เมื่อวานนี้ ต่าง ตัวพอม เด็ก ช่างบ้าน
๓. พิจารณาว่าประโยคแต่ละคู่ต่อไปนี้มีความหมายต่างกันอย่างไร เป็นประโยคชนิดเดียวกันหรือไม่ และนักเรียนได้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการเรียงลำดับคำอย่างไร
 - ๑ ก. ฉันไม่ต้องช่วยเขาอีกต่อไป
 - ข. ฉันต้องไม่ช่วยเขาอีกต่อไป

- ๒ ก. เธออาจไม่ไปต่างประเทศแต่ลำพัง
 ข. เธอไม่อาจไปต่างประเทศแต่ลำพัง
- ๓ ก. ในสวนสาธารณะผู้มีวัฒนธรรมไม่ควรทิ้งสิ่งของไม่เป็นที่ไม่ว่าในกรณีใด
 ข. ไม่ว่าในกรณีใด ผู้มีวัฒนธรรมไม่ควรทิ้งสิ่งของไม่เป็นที่ในสวนสาธารณะ

ความยาวของประโยค

ประโยคอาจแตกต่างกันที่ความสั้นยาว ประโยคจะยาวออกไปได้เมื่อผู้พูดเพิ่มรายละเอียดให้มากขึ้น รายละเอียดที่เพิ่มขึ้นอาจเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ เวลาที่เกิดเหตุการณ์ ต้นเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ ฯลฯ นอกจากนั้นผู้พูดยังอาจให้รายละเอียดที่ชัดเจนขึ้น โดยหาคำมาขยายนามหรือขยายกริยาในประโยค

ตัวอย่าง

๑. คุณสมศักดิ์ได้รับเลือกเป็นประธาน
๒. คุณสมศักดิ์ได้รับเลือกเป็นประธานคณะกรรมการชมรมวิทยาศาสตร์
๓. คุณสมศักดิ์ที่เป็นพี่ชายคุณน้อยได้รับเลือกเป็นประธานคณะกรรมการชมรมวิทยาศาสตร์คนล่าสุด

อนึ่ง ถ้าเราไม่ต้องการให้ประโยคยาวเกินไป เราก็อาจแยกรายละเอียดไว้ต่างหาก อีกประโยคหนึ่ง หรือหลายประโยคก็ได้ เช่น ประโยค ๒ อาจแยกให้กลายเป็น ๒ ประโยค ดังนี้

๔. ชมรมวิทยาศาสตร์เลือกประธานคณะกรรมการชมรมมาแล้ว คุณสมศักดิ์
เป็นผู้ได้รับเลือก

และประโยค ๓ ก็อาจแยกให้กลายเป็น ๒ ประโยค ดังนี้

๕. คุณสมศักดิ์ได้รับเลือกเป็นประธานคณะกรรมการชมรมวิทยาศาสตร์
คนล่าสุด คุณสมศักดิ์คนนี้เป็นพี่ชายคุณน้อย

บางประโยคมีข้อความซ้ำกับประโยคที่มาก่อน ข้อความที่ซ้ำนั้นผู้พูดอาจจะหรือคงไว้
หรือหาคำมาแทนก็ได้ หากละคำหรือหาคำอื่นมาแทน ประโยคจะสั้นลง

ตัวอย่าง

<p>๑ ก. ฉันอยากซื้อหนังสือภาพสวยๆ
ให้น้องสักเล่มหนึ่ง แต่หนังสือ
ภาพสวยๆ นี่แพงเหลือเกิน   ข. ฉันอยากซื้อหนังสือภาพสวยๆ
ให้น้องสักเล่มหนึ่ง แต่แพงเหลือ
เกิน</p>	<p>ประโยค ๑ ข. มีการละคำที่ซ้ำกับ
ประโยคที่มาก่อน ประโยค ๑ ข.
จึงสั้นกว่าประโยค ๑ ก.</p>
<p>๒ ก. คุณไม่ควรรับคนที่ชอบนิทานว่า
ร้ายผู้อื่นมาทำงาน เพราะคนที่
ชอบนิทานว่าร้ายผู้อื่น จะทำ
ให้เกิดความแตกแยกในบริษัท
ของคุณ   ข. คุณไม่ควรรับคนที่ชอบนิทาน
ว่าร้ายผู้อื่นมาทำงาน เพราะคน
อย่างนั้น จะทำให้เกิดความ
แตกแยกในบริษัทของคุณ</p>	<p>ประโยค ๒ ข. มีการหาคำอื่นมา
แทนคำต่างๆ ที่ซ้ำกับคำในประโยค
หน้า ประโยค ๒ ข. จึงสั้นกว่าประโยค
๒ ก.</p>

กิจกรรม

๑. ช่วยกันปรับปรุงประโยคต่อไปนี้ให้กะทัดรัดขึ้น

กระผมมีความเสียใจเป็นอย่างยิ่งที่จำเป็นจะต้องแจ้งให้ท่านได้ทราบว่า กระผมได้เจรจากับหลานชายของท่านให้เลิกมายุ่งเกี่ยวกับลูกสาวของกระผม มิฉะนั้นกระผมจะต้องจัดการอย่างหนึ่งอย่างใด แต่การเจรจานั้นไม่ประสบผลสำเร็จ หลานชายของท่านยังมีความต้องการที่จะดำเนินการขัดความประสงค์ของกระผมต่อไป

๒. ขยายประโยคต่อไปนี้ให้ยาวขึ้น และพิจารณาว่าส่วนที่เพิ่มขึ้นนั้นให้รายละเอียดในเรื่องใด

- ๑) นักเรียนไม่ควรทอดย
- ๒) เขาเดินทางไปต่างประเทศ
- ๓) บรรณาธิการแก้ไขข้อความ
- ๔) ฉันจะไม่ช่วยเขา
- ๕) เธอจะไปไหม
- ๖) อากาศร้อนมาก
- ๗) ฉันไม่เห็นเขา
- ๘) คุณสมศรีเป็นผู้ดำเนินรายการ
- ๙) อย่าเข้าไป
- ๑๐) เขาจะจัดงานวันเกิด

เจตนาของผู้ส่งสารที่แสดงในประโยค

เราอาจแบ่งประโยคตามเจตนาของผู้ส่งสารที่แสดงในประโยคได้เป็น ๓ ประเภท คือ

๑. ประโยคแจ้งให้ทราบ
๒. ประโยคถามให้ตอบ
๓. ประโยคบอกให้ทำ

ประโยคแจ้งให้ทราบ

ประโยคที่ผู้พูดใช้บอกกล่าวหรือแจ้งเรื่องราวบางประการให้ผู้ฟังทราบ เรียกว่า ประโยคแจ้งให้ทราบ ซึ่งอาจเป็นประโยคสั้นๆ มีเพียงคำนามทำหน้าที่ประธาน และคำกริยา ทำหน้าที่เป็นตัวแสดง หรือเป็นประโยคยาวๆ ที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น มีคำนาม คำกริยาหลายคำ และมีคำหรือประโยคมาขยายคำนาม คำกริยา อีกทีหนึ่ง ทั้งนี้แล้วแต่ว่าผู้พูดต้องการบอกกล่าวข้อความมากน้อยหรือละเอียดชัดเจนเพียงใด ถ้าประโยคแจ้งให้ทราบนั้นมีเนื้อความ ปฏิเสธ ก็จะมีคำปฏิเสธ เช่น **ไม่ มี หามิได้ อยู่ด้วย**

ตัวอย่าง

๑ ก. นักเรียนบางคนชอบเรียนหนังสือ	(ประโยคแจ้งให้ทราบ)
ข. นักเรียนบางคนไม่ชอบเรียนหนังสือ	(ประโยคแจ้งให้ทราบ
ที่มีเนื้อความปฏิเสธ)
๒ ก. ถ้าคุณแม่อนุญาต ฉันก็จะไปหาคุณพ่ungs	(ประโยคแจ้งให้ทราบ)
ข. ถ้าคุณแม่ไม่อนุญาต ฉันก็จะไม่ไปหาคุณพ่ungs	(ประโยคแจ้งให้ทราบ
ที่มีเนื้อความปฏิเสธ)
๓ ก. ผมเคยอ่านหนังสือที่เขาเขียน	(ประโยคแจ้งให้ทราบ)
ข. ผมไม่เคยอ่านหนังสือที่เขาเขียน	(ประโยคแจ้งให้ทราบ
ที่มีเนื้อความปฏิเสธ)

ประโยคถามให้ตอบ

ประโยคที่ผู้พูดใช้ถามเรื่องราวบางประการเพื่อให้ผู้ฟังตอบสิ่งที่ผู้พูดอยากรู้ เรียกว่า ประโยคถามให้ตอบ ประโยคถามให้ตอบมีส่วนประกอบคล้ายประโยคแจ้งให้ทราบ ต่างกัน แต่เพียงว่าประโยคถามให้ตอบจะมีคำ *หรือ หรือไม่ ใคร อะไร ที่ไหน เมื่อไร เท่าไร ก็ อย่างไร* และถ้าประโยคถามให้ตอบนั้นมีเนื้อความปฏิเสธ ก็จะมีคำปฏิเสธอยู่ด้วยเช่นเดียวกับ ประโยคแจ้งให้ทราบดังกล่าวข้างต้น

ตัวอย่าง

๑ ก. คุณชอบอ่านเรื่องแปลหรือ	(ประโยคถามให้ตอบ)
ข. คุณไม่ชอบอ่านเรื่องแปลหรือ	(ประโยคถามให้ตอบที่มี
เนื้อความปฏิเสธ)
๒ ก. ใครอยากไปเที่ยวบ้าง	(ประโยคถามให้ตอบ)
ข. ใครไม่อยากไปเที่ยวบ้าง	(ประโยคถามให้ตอบที่มี
เนื้อความปฏิเสธ)

ประโยคบอกให้ทำ

ประโยคที่ผู้พูดใช้เพื่อให้ผู้ฟังกระทำการบางอย่างตามความต้องการของผู้พูด เรียกว่า ประโยคบอกให้ทำ การบอกให้ผู้อื่นทำตามความต้องการของตนเอง อาจใช้วิธีขอร้อง อ้อนวอน วิงวอน เชิญชวน บังคับ ออกคำสั่ง ฯลฯ สุดแล้วแต่ผู้พูดจะคิดว่า วิธีใดช่วยให้บังเกิดผลตามที่ตนต้องการได้ดีที่สุด

ประโยคบอกให้ทำมีส่วนประกอบคล้ายประโยคแจ้งให้ทราบ คือมีคำนาม คำกริยา อยู่ในประโยค และอาจมีคำหรือประโยคมาขยายคำนาม คำกริยานั้น แต่ประโยคบอกให้ทำ มีข้อจำกัด คือ ประธานของประโยคจะต้องหมายถึงผู้ฟัง ประธานจึงอาจเป็นสรรพนามบุรุษที่ ๒ เช่น *คุณ ท่าน แก เธอ* หรือเป็นสรรพนามบุรุษที่ ๑ พหูพจน์ คือ *เรา* ซึ่งมีความหมายรวมทั้งผู้พูดและผู้ฟัง ประธานของประโยคบอกให้ทำนั้นบางทีก็ไม่ปรากฏ ถ้าผู้พูดต้องการเน้นคำกริยา และท้ายประโยคบอกให้ทำมักจะมีคำอนุภาค เช่น *ซิ นะ เกอะ อยู่ด้วย*

ถ้าประโยคบอกให้ทำมีเนื้อความปฏิเสธ หรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่า ประโยคบอกให้ทำมีเนื้อความห้าม ก็จะมีคำว่า *อย่า* นำหน้าคำกริยา หรือถ้ามีคำช่วยกริยา *ต้อง อยู่* หน้าคำกริยา ก็จะมีคำปฏิเสธ *ไม่* อยู่หลังคำช่วยกริยานั้น

ตัวอย่าง

๑ ก. คุณต้องเห็นแก่พรรคพวก

ข. คุณต้องไม่เห็นแก่พรรคพวก

๒ ก. เปิดไฟ

ข. อย่าเปิดไฟ

๓ ก. ถ้าคุณแม่ถาม บอกว่าฉันไปกับ
น้อยนะ

ข. ถ้าคุณแม่ถาม อย่าบอกว่าฉัน
ไปกับน้อยนะ

ประโยค ๑ ก. เป็นประโยค
บอกให้ทำ ประธานของประโยค
คือ คุณ ซึ่งเป็นสรรพนามบุรุษ
ที่ ๒

ประโยค ๑ ข. เป็นประโยค
บอกให้ทำที่มีเนื้อความปฏิเสธ
หรือมีเนื้อความห้าม มีคำ ไม่
ปรากฏอยู่ด้วย

ประโยค ๒ ก. เป็นประโยค
บอกให้ทำ ไม่ปรากฏประธาน แต่
ผู้ฟังอนุมานได้ว่าประธานซึ่งไม่
ปรากฏนั้น ควรจะเป็นสรรพนาม
บุรุษที่ ๒ และมีคำอนุภาค ซิ
ปรากฏท้ายประโยค

ประโยค ๒ ข. เป็นประโยค
บอกให้ทำที่มีเนื้อความปฏิเสธ
หรือมีเนื้อความห้าม มีคำ อย่า
ปรากฏอยู่ด้วย และมีคำอนุภาค
ซิ ปรากฏท้ายประโยค

ประโยค ๓ ก. เป็นประโยค
บอกให้ทำ ไม่ปรากฏประธาน แต่
ผู้ฟังอนุมานได้ว่าประธานซึ่งไม่
ปรากฏนั้นควรจะเป็นสรรพนาม
บุรุษที่ ๒ และมีคำอนุภาค นะ
ปรากฏท้ายประโยค

ประโยค ๓ ข. เป็นประโยค
บอกให้ทำที่มีเนื้อความปฏิเสธ
หรือมีเนื้อความห้าม มีคำ อย่า
ปรากฏอยู่ด้วย และมีคำอนุภาค
นะ ปรากฏท้ายประโยค

โดยปกติ คำที่ปรากฏในประโยคจะช่วยให้เราสังเกตได้ว่าประโยคนั้นๆ เป็นประโยค
 แจ้งให้ทราบ ถามให้ตอบ หรือบอกให้ทำ เช่น

ผู้ชมร้องไห้ เป็นประโยคแจ้งให้ทราบ เพราะไม่มีคำที่ใช้แสดงคำถาม
 และประธานก็ไม่ใช่สรรพนามบุรุษที่ ๒ หรือสรรพนามบุรุษที่ ๑
 พหูพจน์

นิตร้องไห้หรือ เป็นประโยคถามให้ตอบ เพราะมีคำ หรือ

เธอออกไปเดี๋ยวนี้ เป็นประโยคบอกให้ทำ เพราะประธานเป็นสรรพนามบุรุษที่ ๒

อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีการพิจารณาแต่เพียงคำที่ใช้ในประโยคก็ไม่ช่วยให้เรา
 ทราบเจตนาของผู้ส่งสารได้ ต้องอาศัยถ้อยคำที่แวดล้อมหรือสถานการณ์แวดล้อม หรือ
 ที่เรียกว่า บริบท เช่น

- ๑ ก. เรื่องอย่างนี้ฉันไม่สนใจหรอก
- ข. เรื่องอย่างนี้ ใครจะสนใจ

เมื่อพิจารณาแต่เพียงคำใน
 ประโยค จะเห็นว่า มีคำ ไม่ ใน
 ประโยค ๑ ก. ซึ่งประโยคนั้นเป็น
 ประโยคแจ้งให้ทราบเชิงปฏิเสธ
 ส่วนประโยค ๑ ข. ดูคล้ายกับจะ
 เป็นประโยคถามให้ตอบ เพราะมี
 คำว่า ใคร ปรากฏอยู่ด้วย แต่
 เมื่อพิจารณาโดยอาศัยบริบท จะ
 ทราบว่าทั้งประโยค ๑ ก. และ
 ๑ ข. ผู้พูดมีเจตนาแจ้งให้ทราบ
 เชิงปฏิเสธ ประโยคทั้งสองจึงเป็น
 ประโยคแจ้งให้ทราบที่มีเนื้อความ
 ปฏิเสธ ไม่ใช่ประโยคถามให้ตอบ

๒. ก. ฉันอยากให้คุณขับรถช้าๆ หน่อย
- ข. คุณขับรถช้าๆ หน่อยได้ไหม
- ค. คุณขับรถช้าๆ หน่อยซิ

ถ้าพิจารณาแต่เพียงคำใน
 ประโยค จะเห็นว่าประโยค ๒ ก.
 เป็นประโยคแจ้งให้ทราบ ประโยค
 ๒ ข. เป็นประโยคถามให้ตอบ
 เพราะมีคำ ไหม ปรากฏอยู่ด้วย
 ส่วนประโยค ๒ ค. เป็นประโยค
 บอกให้ทำ เพราะประธานเป็น
 สรรพนามบุรุษที่ ๒ และมีคำอนุภาค
 ซิ อยู่ด้วย แต่เมื่อพิจารณาโดย
 อาศัยบริบท จะทราบว่าทั้งประโยค
 ๒ ก. ๒ ข. และ ๒ ค. ผู้พูดมี
 เจตนาบอกให้ทำ ประโยคทั้งสาม
 จึงเป็นประโยคบอกให้ทำ

สรุปได้ว่า เมื่อผู้ส่งสารสื่อความคิดออกมาเป็นประโยค ประโยคแต่ละประโยคอาจต่างกันที่ส่วนประกอบ การเรียงลำดับคำ ความสั้นยาว และเจตนาของผู้ส่งสาร ประโยคที่แตกต่างกันในเรื่องต่างๆ เหล่านี้ อาจแสดงความคิดอย่างเดียวกัน สื่อความหมายอย่างเดียวกันก็ได้

ความรู้เกี่ยวกับเรื่องทั้งหมดนี้มีประโยชน์หลายประการ จะชี้ให้เห็นเฉพาะที่สำคัญๆ เพียง ๓ ประการคือ

๑. ช่วยให้เราสามารถวิเคราะห์ประโยคที่ซับซ้อนให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น และเข้าใจความหมายตามที่คุณเขียนต้องการสื่อสารได้ครบถ้วน สังเกตประโยคต่อไปนี้

ในระหว่างช่วง ค.ศ. ๑๕๑๔ - ๑๕๑๘ อันเป็นเวลาที่ยุทธศาสตร์โลกครั้งที่ ๑ กำลังเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์ของโลกอย่างขนานใหญ่อยู่นั้น ในเยอรมนี ออสเตรีย และรัสเซีย ซึ่งระบบรัฐสภายังไม่สามารถหยั่งรากลึกลงไปเท่าใดนัก ระบบการบริหารของประเทศเหล่านี้ในยามสงครามมีแนวโน้มก่อนไปทางเผด็จการอย่างเปิดเผย

จะเห็นว่าประโยคข้างต้นเป็นประโยคความซ้อนที่ซับซ้อนมาก ในการวิเคราะห์ประโยคข้างต้น ควรแยกพิจารณาเป็นช่วงๆ ไป ดังนี้

ประโยคหลัก คือ "ในระหว่างช่วง ค.ศ. ๑๕๑๔ - ๑๕๑๘ นั้น ในเยอรมนี ออสเตรีย และรัสเซีย ระบบการบริหารของประเทศเหล่านี้ในยามสงครามมีแนวโน้มก่อนไปทางเผด็จการอย่างเปิดเผย"

ส่วน "ในระหว่างช่วง ค.ศ. ๑๕๑๔ - ๑๕๑๘ นั้น" มีประโยคขยาย คือ "อันเป็นเวลาที่ยุทธศาสตร์โลกครั้งที่ ๑ กำลังเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์ของโลกอย่างขนานใหญ่อยู่"

ส่วน "เวลา" มีประโยคขยาย คือ "ที่ยุทธศาสตร์โลกครั้งที่ ๑ กำลังเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์ของโลกอย่างขนานใหญ่อยู่"

ส่วน "ในเยอรมนี ออสเตรีย และรัสเซีย" มีประโยคขยาย คือ "ซึ่งระบบรัฐสภายังไม่สามารถหยั่งรากลึกลงไปเท่าใดนัก"

เมื่อเราสามารถวิเคราะห์ได้เช่นข้างต้นนี้แล้ว เราก็จะเกิดความเข้าใจความหมายตามที่คุณเขียนต้องการจะสื่อสารได้ครบถ้วน

๒. ช่วยให้เราสร้างหรือสังเคราะห์ประโยคได้ถูกต้องตามระเบียบของภาษา ไม่สร้างประโยคที่ผิดๆ อันเป็นอุปสรรคแก่การสื่อสาร

ตัวอย่าง

ก. คนที่เชื่อมั่นในตนเองและไม่เคยหวังพึ่งผู้อื่นเลย

ข้อความนี้ยังไม่เป็นประโยคที่สมบูรณ์ในส่วนภาคประธานหรือภาคแสดง ถ้าจะให้สมบูรณ์ต้องตกแต่งเพิ่มเติม เช่น

คนที่เชื่อมั่นในตนเองและไม่เคยหวังพึ่งผู้อื่นเลยมีอยู่ไม่น้อย
เราเคารพคนที่เชื่อมั่นในตนเองและไม่เคยหวังพึ่งผู้อื่นเลย

ข. ทุกคนพากันออกจากที่นั่นก่อนจะมีการระเบิดทัน

ประโยคนี้เรียงลำดับคำผิดแบบแผนของภาษา ต้องเรียงให้ถูก เช่น

ทุกคนพากันออกจากที่นั่นทันก่อนจะมีการระเบิด

ค. ตอบเดี๋ยวนี้นะได้ไหม

ประโยคนี้ถ้าจบประโยคด้วยคำ นะ "ตอบเดี๋ยวนี้นะ" มีลักษณะเป็นประโยคบอกให้ทำ แต่ ได้ไหม ที่เติมเข้าไปท้ายประโยคกลับทำให้ประโยคมีลักษณะถามให้ตอบรวมอยู่ด้วย ประโยคที่มีลักษณะเป็นทั้งประโยคบอกให้ทำและประโยคถามให้ตอบเช่นนี้ ถือได้ว่าเป็นประโยคผิดแบบแผน อาจทำให้ผู้ฟังสับสน ผู้พูดควรผูกประโยคอย่างใดอย่างหนึ่งโดยใช้คำแสดงเจตนาของตนให้ชัดเจน เช่น ตอบเดี๋ยวนี้นะ เป็นประโยคบอกให้ทำ หรือ ตอบได้ไหม เป็นประโยคถามให้ตอบ

๓. ช่วยให้เราสามารถแสดงความคิดอย่างเดียวกันเป็นประโยคต่างๆ กัน ไม่ซ้ำซาก
เช่น

ก. คุณจะเชื่อไหมว่า ในชั่วชีวิตหนึ่งของคนเรานั้น ย่อมมีหลายครั้งคราที่เราจะประทับใจใครสักคน และเมื่อดวงใจเราวันไหนไป เราจะไปหักห้ามมันทำไม วันหนึ่งความรู้สึกนั้นก็ค่อยๆ จางหายไป

ข. เชื่อไหมว่าในชั่วชีวิตของคนเรานั้น เราย่อมประทับใจใครสักคนได้หลายครั้ง และเมื่อดวงใจเราวันไหนไป เราก็ไม่น่าจะต้องหักห้าม ความรู้สึกนั้นจะค่อยๆ จางหายไปในวันหนึ่ง

ข้อ ก. และข้อ ข. ประกอบด้วยประโยคที่แตกต่างกัน ความแตกต่างนั้นอยู่ที่ความยาวของประโยค และการเรียงลำดับคำในประโยค แต่แม้จะประกอบด้วยประโยคที่แตกต่างกัน ข้อ ก. และข้อ ข. ก็แสดงความคิดอย่างเดียวกัน และแสดงเจตนาอย่างเดียวกัน

กิจกรรม

๑. เปลี่ยนแปลงประโยคต่อไปนี้ให้ต่างๆ กันไปโดยคงความหมายเดิมไว้

- ๑) มีการพัฒนาสมองของหุ่นยนต์ไปมาก
- ๒) ประมาณลิบโม่ง รถเบนซ์สีเขียวเข้มก็เลี้ยวเข้าเขตบ้านรับรองที่เชิงเขา
- ๓) การที่ดิฉันเขียนจดหมายไปคุยกับเขานั้นเป็นสิ่งถูกต้องหรือเปล่า
- ๔) เสร็จจากการนำข้าวของไปเก็บในบ้านพัก ฮ่องอาจก็ขับรถคันงามพาภรรยาไปรับประทานอาหารกลางวัน
- ๕) งานของเราต้องประสบความล้มเหลว เพราะขาดความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

๒. ช่วยกันพิจารณาเปรียบเทียบประโยคแต่ละคู่ในแง่ต่อไปนี้ ๑) ส่วนประกอบของประโยค ๒) ลำดับคำในประโยค ๓) ความยาวของประโยค ๔) การแสดงเจตนาของผู้ส่งสาร แล้วเรียบเรียงเป็นข้อเขียนส่งอาจารย์ผู้สอน

- ๑ ก. ที่นักท่องเที่ยวน่าสนใจก็คือความมีชื่อเสียงของช่องเขาโคเบอร์ในอดีต ทั้งที่เกี่ยวกับการรบ การยกทัพ และตำนานอันพิสดารต่างๆ
- ข. นักท่องเที่ยวน่าสนใจที่ช่องเขาโคเบอร์ในอดีตมีชื่อเสียงทั้งในด้านที่เกี่ยวกับการรบ การยกทัพ และตำนานอันพิสดารต่างๆ
- ๒ ก. ขณะที่สองสหายเดินไปเกือบจะถึงร้านขายขนม ก็เห็นเด็กชายคนหนึ่งยืนร้องไห้อยู่หน้าร้าน
- ข. สองสหายเห็นเด็กชายคนหนึ่งยืนร้องไห้อยู่หน้าร้านขายขนม ขณะที่เขาเดินไปเกือบจะถึงร้าน
- ๓ ก. ประเทศปากีสถานเป็นที่ตั้งของช่องเขาโคเบอร์ซึ่งเป็นช่องเขาที่มีชื่อเสียงมาก
- ข. ประเทศปากีสถานเป็นที่ตั้งของช่องเขาโคเบอร์ ช่องเขานี้มีชื่อเสียงมาก

๓. ประโยคแจ้งให้ทราบ ประโยคถามให้ตอบ และประโยคบอกให้ทำที่มีเนื้อความปฏิเสธอาจมีคำ *ไม่* อยู่หน้าหรือหลังคำช่วยกริยา เช่น

- ๑) เธอไม่ควรปล่อยเวลาให้ล่วงไป
- ๒) นักเรียนคงไม่เห็นด้วยทุกคน
- ๓) พี่ไม่ต้องมาเย็นวันนี้
- ๔) พี่ต้องไม่มาเย็นวันนี้

ประโยคที่ ๑ คำช่วยกริยา *ควร* อยู่หลังคำ *ไม่*

ประโยคที่ ๒ คำช่วยกริยา *คง* อยู่หน้าคำ *ไม่*

ประโยคที่ ๓ และ ๔ คำช่วยกริยา *ต้อง* อยู่หน้าหรือหลังคำ *ไม่* ก็ได้ แต่ทำให้ความหมายของประโยคต่างกันไป

ให้นักเรียนแต่งประโยคแจ้งให้ทราบ ประโยคถามให้ตอบ หรือประโยคบอกให้ทำที่มีเนื้อความปฏิเสธ โดยใช้คำช่วยกริยาต่อไปนี้

น่า อาจ จะ ชัก แทบ เกือบ

และสังเกตว่า คำปฏิเสธ อยู่หน้าหรือหลังคำช่วยกริยา และเราสามารถเปลี่ยนลำดับของคำช่วยกริยาได้หรือไม่ ถ้าเปลี่ยนได้ ความหมายจะเปลี่ยนไปอย่างไร

วัฒนธรรมกับภาษา

คำ วัฒนธรรม ที่ใช้อยู่ในภาษาไทยปัจจุบันนี้ มีความหมายกว้าง ใช้ได้ในหลายโอกาส และหลายบริบท บางคราวใช้ในความหมายว่า ประเพณี เช่น เมื่อคนหนึ่งกล่าวถึงประเพณีการแต่งงานในภาคเหนือ ซึ่งญาติผู้ใหญ่ใช้ด้ายผูกข้อมือบ่าวสาว ก็จะมีผู้กล่าวว่า นั่นคือวัฒนธรรมของชาวเหนือ หรือถ้ามีผู้กล่าวถึงการเล่นโนราในภาคใต้ ก็จะมีผู้กล่าวว่า นั่นคือวัฒนธรรมของภาคใต้ บางโอกาสใช้คำนี้หมายถึง ศิลปะ เช่น เมื่อจะมีการนำคณะศิลปินไปแสดงนาฏศิลป์ในต่างประเทศ ก็จะกล่าวว่า นั่นเป็นการนำวัฒนธรรมไทยไปเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จัก หรือเมื่อมีผู้กล่าวถึงวัดเบญจมบพิตรว่าเป็นสถาปัตยกรรมที่งดงามที่สุดแห่งหนึ่งในโลก ผู้นั้นอาจกล่าวว่า เราควรภูมิใจที่มีสมบัติทางวัฒนธรรมของเรา เช่นนี้เห็นได้ว่า คำ วัฒนธรรม อาจหมายถึงสิ่งหนึ่งในโอกาสหนึ่ง หรืออีกสิ่งหนึ่งในอีกโอกาสหนึ่ง

นักสังคมศาสตร์ก็ใช้คำ วัฒนธรรม ในความหมายที่กว้าง กล่าวคือ หมายถึง แบบแผนชีวิต หรือระบบการดำเนินชีวิต ครอบคลุมไปถึงเครื่องอุปโภคบริโภคทุกอย่าง สถาบัน ประเพณี และศิลปะ รวมถึงความรู้สึกต่อสิ่งต่างๆ อนึ่ง นักสังคมศาสตร์ถือว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ของสังคมของตน สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติไม่นับเป็นวัฒนธรรม ตัวอย่าง มนุษย์หมู่หนึ่งอาศัยอยู่ใกล้ภูเขาไฟเกิดความกลัวเกรง เห็นว่าภูเขาไฟมีอำนาจ สิ่งสถิตอยู่ซึ่งพวกตนควรเคารพบูชา จึงสร้างขนบธรรมเนียมและพิธีกรรมต่างๆ สำหรับบูชา ภูเขาไฟ พร้อมกันนั้นก็สร้างเครื่องมือสำหรับช่วยให้ตนพ้นภัยจากภูเขาไฟ เช่น เตรียมการอพยพหนีเมื่อมีเสียงปะทุออกมาจากใต้พิภพ และมนุษย์หมู่นั้นก็เกิดอุปนิสัย เช่น ความอดทน และการยอมรับความสูญเสียอันยิ่งใหญ่ได้โดยไม่โหยไห้ เมื่อได้รับภัยจากภูเขาไฟ แล้วตั้งหน้าสร้างสมสิ่งต่างๆ ขึ้นอีกเพื่อประโยชน์ของตนต่อไป พิธีกรรม ความรู้สึก และนิสัยที่เกิดขึ้นทั้งหมดนี้เรียกได้ว่า เป็นวัฒนธรรมของชนหมู่นั้น แต่ตัวภูเขาไฟไม่นับเป็น วัฒนธรรม

นอกจากนั้นนักสังคมศาสตร์ยังถือว่า สถาบัน ประเพณี และค่านิยม^๑ ทั้งที่ควรรักษาและควรเปลี่ยนแปลงรวมอยู่ในวัฒนธรรมของชุมชนแต่ละหมู่ด้วย

ในบทนี้เราใช้คำ วัฒนธรรม ในความหมายเชิงวิชาการ ดังนั้นจะเห็นว่า บางโอกาสดีกกล่าวถึงสิ่งที่พึงประสงค์ บางโอกาสก็กล่าวถึงสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ ในตอนต้นจะได้กล่าวถึง วัฒนธรรมของมนุษย์ทั่วไปพอเป็นพื้นฐานเล็กน้อยก่อน แล้วจึงจะกล่าวถึงวัฒนธรรมของคนไทยต่อไปเป็นลำดับดังนี้

มนุษย์กับวัฒนธรรม

ตามหลักของวิชาธรรมชาติวิทยา มนุษย์เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งที่เลี้ยงลูกด้วยนม และเป็นสัตว์ที่อยู่รวมกันเป็นหมู่หรือฝูง สัตว์ที่อยู่กันเป็นฝูงมุ่งหมายที่จะช่วยกันปกป้องอันตราย นักธรรมชาติวิทยาปัจจุบันนี้มักถือว่า ฝูงสัตว์มีวัฒนธรรมของฝูง ซึ่งหมายความว่า มีประเพณี มีสถาบัน มีการลงโทษสมาชิกที่ละเมิดกฎอันจะนำอันตรายมาสู่ฝูง วัฒนธรรมของสัตว์นั้นมีลักษณะเห็นง่าย เช่น ฝูงจะมีจำฝูง ซึ่งมีหน้าที่ตรวจตราจะมีระวังภัยอันตราย และนำฝูงไป

^๑ดูความหมายของคำ สังคม ท้ายบท

^๒ดูความหมายของคำ สถาบัน ประเพณี และค่านิยม ท้ายบท

สู่แหล่งที่มีอาหารหรือแหล่งที่อยู่อาศัยได้อย่างเป็นสุข สมาชิกทั้งหลายต้องเคารพจำฝูง ทำตามสัญญาณสั่งของจำฝูง เมื่อจำฝูงตายหรือหมดความสามารถ ฝูงจะมีประเพณีต่างๆ กันในการเลือกหาจำฝูงใหม่ สัตว์บางจำพวกจะมีตัวรองๆ อยู่พร้อมแล้ว เมื่อถึงเวลาที่จำฝูงรู้ว่าหมดความสามารถ ก็จะเลี้ยงออกจากฝูงไป แต่สัตว์บางชนิดจะมีการประลองฝีมือกัน จนจำฝูงแพ้กำลังของตัวที่ต้องการเข้ามาแทน พฤติกรรมที่กล่าวมาทั้งหมดนี้แสดงว่า ในฝูงสัตว์นั้นมีสถาบันการปกครอง นอกจากนั้นก็ยังมีประเพณี เช่น ในฝูงสิงโต เมื่อหาอาหารได้จำฝูงซึ่งเป็นตัวผู้จะเข้ากินอาหารก่อน เมื่อจำฝูงเลี้ยงออกไปจากอาหารแล้ว ตัวอื่นจึงเข้าไปได้ในเวลาล่าเหยื่อ ตัวเมียสองสามตัวในฝูงจะร่วมมือกันดักล่าเหยื่อจนกระทั่งได้เหยื่อ ตัวผู้จะมองดูเหตุการณ์ ถ้าเห็นเหลือกำลังตัวเมีย ตัวผู้ที่เป็นจำฝูงและตัวรองๆ ของฝูงจึงจะเข้าช่วย ถ้าหากตัวเมียเข้ากินอาหารก่อนตัวผู้ จะถูกลงโทษด้วยการชว่นและตบอย่างดุร้าย

มนุษย์ในหมู่เจริญก้าวหน้ารวดเร็วและซับซ้อนกว่าสัตว์ฝูงมาก เพราะมนุษย์มีภาษาสั่งสอนลูกหลานได้ มนุษย์ในหมู่ที่อยู่ในขั้นเริ่มแรกที่จะเจริญขึ้น (ศัพท์วิชาการเรียกว่า ขั้นปฐมภูมิ) ก็คล้ายสัตว์ในฝูงมาก สถาบันแรกที่มีก็คือ สถาบันการปกครอง มีผู้นำ หรือหัวหน้าอันจะขาดเสียมิได้ และมีรองหัวหน้าเป็นผู้ช่วยเหลือ มากน้อยแล้วแต่จำนวนสมาชิก โดยมากสถาบันการปกครองมนุษย์ในขั้นเริ่มแรกจะใช้วิธีเดียวกับสัตว์คือใช้กำลัง ต่อมามนุษย์จึงใช้สถาบันการสืบสกุล ที่ระบอบนี้เกิดขึ้นก็คงเป็นเพราะหัวหน้าได้อบรมลูกหลานใกล้ชิด จึงมีฝีมือและรู้วิธีการที่ฉลาด ทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา แต่สถาบันชนิดนี้ก็ยังคงอาศัยกำลังอยู่ คือมีทหารที่จะรักษากติ บางหมู่มีระบอบการปกครองโดยอาศัยเลือกผู้ที่มีฝีมือเป็นที่ประจักษ์ ทำให้เกิดการสร้างพวกที่ภักดีไว้คอยติดตาม เมื่อกิเลสมนุษย์พาไปให้เกิดความโลภหลงต่างๆ ก็เกิดการแก่งแย่งขึ้นโดยธรรมชาติ แล้วมนุษย์จึงเจริญขึ้นถึงขั้นใช้การเลือกตั้งโดยสันติ กว่าที่จะถึงขั้นนี้ใช้เวลาหลายพันปี

ระหว่างที่มนุษย์เจริญขึ้นและมีวัฒนธรรมซับซ้อนขึ้น มนุษย์ก็มีสถาบันต่างๆ ประกอบเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ที่ขาดเสียมิได้ก็คือ สถาบันศาลสถิตยุติธรรม เพราะคนเราอดที่จะมีเรื่องพิพาทกันไม่ได้ สมัยที่ยังไม่เจริญ การวินิจฉัยก็เป็นไปโดยใช้กำลัง หรือความปรีชาสามารถของหัวหน้า ดังที่มีเรื่องในหนังสือ ราชอิรราช พระเจ้าแผ่นดินดัตลินได้ว่าหญิงมีชู้ตามผู้ชายมาถึงหมู่บ้านอีกหมู่บ้านหนึ่งจริงหรือไม่ ก็โดยวินิจฉัยจากสุนัขที่มากับสามีที่เป็นโจทก์ สุนัขเมื่อเห็นหญิงที่เป็นนายแต่เดิม ก็แสดงความดีใจเข้าคลุกคลี เป็นต้น เมื่อมนุษย์เจริญขึ้นก็จะมีบทกฎหมายวางไว้อย่างมีระเบียบ มีการแสวงหาหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาของผู้พิพากษา

อีกสถาบันหนึ่งที่เว้นเสียมิได้ในวัฒนธรรมของมนุษย์ คือ สถาบันศาสนา มนุษย์ย่อมมีความเชื่อถือเลื่อมใสในอำนาจต่างกัน บางหมู่ก็เชื่อว่า มีอำนาจยิ่งใหญ่ครอบคลุมทั่วสากลจักรวาลบันดาลให้ทุกสิ่งเกิดขึ้น อำนาจนี้จะลงโทษคนที่ทำบาปและให้รางวัลคนที่ทำบุญ โดยมีแดนสถิตเป็นนรกหรือสวรรค์แล้วแต่บาปและบุญที่มนุษย์กระทำ บางหมู่เชื่อว่า มีเทพเจ้าประจำภาวะธรรมชาติต่างๆ เช่น มีเทพแห่งทะเล เทพแห่งพายุ และสุริยเทพ ซึ่งมนุษย์แลเห็นว่ามีอำนาจต่อมนุษย์อย่างยิ่ง มนุษย์ในชั้นปฐมภูมิบูชาเทพเจ้าประจำภาวะธรรมชาติเกือบทั่วโลก ศาสนาส่วนใหญ่มีศาสดาแห่งศาสนานั้น ต่อมา มีนักปราชญ์ซึ่งไม่ได้อ้างว่าตนเป็นผู้แทนของเทพเจ้าองค์ใดเกิดขึ้น นักปราชญ์เหล่านี้สอนเรื่องความดีความชั่วตามความคิดเห็นหรือตามสติปัญญาของตน ไม่มีสัญญาในเรื่องการลงโทษและการให้รางวัล ไม่กล่าวถึงการเกิดใหม่และชีวิตในอดีต สอนแต่ความประพฤติในสังคมเท่าที่เห็นอยู่ นักปราชญ์เหล่านี้ไม่มีความเห็นเกี่ยวกับโลกว่าเกิดมาอย่างไร มนุษย์เป็นเทพในอนาคตหรือเป็นเพียงมนุษย์เท่าที่ตามนุษย์เองมองเห็น ต่างคนต่างแสดงความคิดเห็นกันไปต่างๆ และมีความเห็นต่างกันเกี่ยวกับความดีและความชั่ว นักปราชญ์เหล่านี้มีมากในประเทศกรีซในสมัย ๕,๐๐๐ ปีถึง ๒,๐๐๐ ปีที่แล้วมานี้ ในประเทศจีนก็มีหลายท่าน ผู้ที่มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลก ก็คือผู้ที่คนไทยเรียกนามของท่านว่า ขงจื้อ

ยังมีศาสนาที่ผิดแผกไปจากศาสนาทั้งหลายที่กล่าวมา คือ มีศาสดาที่ถือว่าเป็นผู้รู้แจ้งเห็นความจริงอย่างถ่องแท้ และไม่ได้เป็นผู้แทนของเทพเจ้าองค์ใด และไม่เน้นเรื่องพิธีกรรม แต่เน้นเฉพาะความจริง ความดีที่เป็นประโยชน์ และความชั่วที่เป็นโทษแก่มนุษย์เท่านั้น เช่น พระพุทธศาสนา และบางศาสนาในอินเดีย

กิจกรรม

๑. ตอบคำถามต่อไปนี้อย่างสั้นๆ อาจทำปากเปล่าหรือเขียนตอบก็ได้
 - ๑) วัฒนธรรม ในทางวิชาการหมายความว่าอย่างไร ประกอบด้วยอะไรบ้าง
 - ๒) ธรรมชาติของมนุษย์ที่อยู่รวมกันนั้นคล้ายคลึงกับธรรมชาติของสัตว์อย่างไรบ้าง
 - ๓) ที่กล่าวว่า สัตว์อยู่รวมกันเป็นฝูง มีวัฒนธรรมของฝูง นักเรียนเข้าใจว่าอย่างไร จงอธิบาย

- ๔) เหตุใดวัฒนธรรมของมนุษย์จึงพัฒนาก้าวหน้ารวดเร็วและมีความประณีตซับซ้อนกว่าสัตว์
- ๕) สถาบันของมนุษย์ที่ขาดเสียมิได้คืออะไร บอกมา ๓ สถาบัน
- ๖) ศาสนาจะดำรงอยู่ได้ ต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ หลายอย่างด้วยกัน นักเรียนเห็นว่าภาษาเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งที่จะทำให้ศาสนาดำรงอยู่ได้ ใช่หรือไม่ เพราะเหตุใด

๒. นักเรียน ๓ คน ช่วยกันเรียงความหนึ่งเรื่อง โดยเลือกหัวข้อต่อไปนี้ หรือข้ออื่นตามที่ครูกำหนดให้

- ๑) ศาสนาของข้าพเจ้าในฐานะที่เป็นสถาบันทางสังคม
- ๒) พิธีทางศาสนาที่น่ายกย่อง
- ๓) ความประทับใจในศาสนาที่ต่างออกไปของเพื่อนนักเรียน

๓. เขียนเรียงความสั้นๆ (ความยาวประมาณ ๑ หน้า) เรื่องใดเรื่องหนึ่งต่อไปนี้ ตรวจทานให้เรียบร้อย แล้วนำเสนอครู

- ๑) พฤติกรรมของสุนัขและแมวที่ข้าพเจ้าเคยสังเกตมา
- ๒) พฤติกรรมของฝูงนกที่บ้านของข้าพเจ้า
- ๓) เมื่อข้าพเจ้าไปเที่ยวชมสวนสัตว์

ความหลากหลายของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมของชนต่างหมู่ต่างเหล่า มีความหลากหลายต่างกันไปด้วยเหตุอันน่าประการที่สำคัญๆ มีดังต่อไปนี้

๑. ภูมิอากาศ ภูมิอากาศที่แตกต่างกันมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ เช่น วัฒนธรรมของชาวเอสกีโมมีมูลเหตุมาจากความยากแค้นในการหาอาหาร มีเวลาที่

ดวงอาทิตย์อยู่เหนือขอบฟ้าเพียง ๖ เดือนในปีหนึ่งๆ ทุกคนในครอบครัวต้องหาอาหารเพื่อความอยู่รอดของตน จึงปรากฏว่า สมาชิกในครอบครัวไม่ค่อยมีโอกาสร่วมกัน ส่วนวัฒนธรรมของชนชาติในเขตร้อน ซึ่งมีอาหารอุดมสมบูรณ์ การออกหาอาหารมักเป็นภาระของสมาชิกคนใดคนหนึ่งของครอบครัวเท่านั้น

๒. ที่ตั้ง มนุษย์อาศัยอยู่ตามที่ตั้งต่างๆ กันไป อาจเป็นบนภูเขาหรือในที่ราบลุ่ม ประเพณีต่างๆ จะเกิดขึ้นเพื่อให้ชีวิตของชุมชนปรับเข้ากับที่ตั้งนั้นได้ เช่น กลุ่มชนที่อยู่ในเขตร้อนมีประเพณีสงกรานต์ กลุ่มชนที่อยู่ในเขตหนาวมีประเพณีการเล่นรอบกองไฟ กลุ่มชนที่อยู่ริมน้ำมีประเพณีแข่งเรือ

๓. ความอุดมสมบูรณ์หรือความแร้นแค้น มนุษย์จะมีลักษณะนิสัย และค่านิยม ตลอดจนแบบแผนในการดำเนินชีวิตแตกต่างกันไป ตามสภาพความอุดมสมบูรณ์หรือความแร้นแค้น เช่น ชนที่อยู่ในที่อุดมสมบูรณ์มักจะมีอารมณ์ดี มีความสบายทำให้ไม่คิดวางแผนไปถึงกาลข้างหน้า มีชีวิตอย่างง่ายๆ ไม่วิตกกังวล กลุ่มชนที่แร้นแค้นก็จะหวงแหนสมบัติทุกอย่างที่หามาได้ด้วยความยากลำบากและอาจมีอุปนิสัยไปในทางยกยอกฉ้อฉล ค่านิยมของคนในวัฒนธรรมหนึ่งๆ เกิดจากเหตุธรรมชาติอยู่มาก

๔. กลุ่มชนแวดล้อม กลุ่มชนแวดล้อมมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่อยู่ใกล้เคียง เช่น กลุ่มชนที่บังเอิญไปตั้งถิ่นฐานใกล้ชนกลุ่มใหญ่ที่มีอำนาจมากกว่า ต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดเหตุการณ์ที่จะกระทบกระทั่งจนมีภัยอันตรายมาถึงตน แต่ถ้าบังเอิญไปตั้งถิ่นฐานอยู่ระหว่างชนกลุ่มน้อย ซึ่งมักรบกวนกลุ่มชนที่อยู่ใกล้ๆ ก็ต้องปราบให้ราบคาบจึงจะอยู่เป็นสุขได้ ทำให้เกิดค่านิยมไปในทางที่จะแสดงอำนาจ

๕. นักปราชญ์หรือประมุขของกลุ่มชน เหตุประการสุดท้ายที่จะกล่าวถึงนี้ ไม่มีผู้ใดแน่ใจว่า เป็นเหตุบังเอิญหรือเป็นเพราะสถาบันและค่านิยมในวัฒนธรรมนั้นเองเป็นต้นเหตุ ทำให้มีนักปราชญ์จำนวนมากมีความคิดเผยแพร่ความรู้ และบางหมู่ก็เกิดประมุขที่ดี เมื่อเกิดวิกฤตการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น ก็สามารถป้องกันศัตรูและสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่หมู่ของตน

กิจกรรม

ใช้ความคิดร่วมกันว่า ยังมีเหตุอะไรอีกหรือไม่ที่ทำให้วัฒนธรรมของชนชาติต่างๆ ผิดแผกกันไป นอกเหนือไปจากหัวข้อต่างๆ ตามที่กล่าวไว้ในหนังสือเรียน ให้เรียบเรียงผล การใช้ความคิดเป็นลายลักษณ์อักษร

ต่อจากนี้ให้เลือกเรียงความเพียงหนึ่งเรื่อง ตามหัวข้อที่กำหนด ให้เนื้อหาของเรื่อง เชื่อมโยงกับเหตุแห่งความหลากหลายของวัฒนธรรมตามที่กล่าวไว้ในหนังสือเรียนและตามที่นักเรียนได้ใช้ความคิดร่วมกันนั้น

ตัวอย่างหัวข้อเรียงความ

การเดินทางหรือวิ่งเพื่อการกุศล
การร่วมบริจาคทางรายการโทรทัศน์
ประเพณีในท้องถิ่นของข้าพเจ้า
ประเพณีต้อนรับน้องใหม่ในสถานศึกษา
ประเพณีการตั้งโรงงาน

เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม คือ แบบแผนของการมีชีวิตของมนุษย์ในวัฒนธรรมหนึ่งๆ ที่แสดงให้เห็นว่าแตกต่างกับวัฒนธรรมอื่นๆ ทำนองเดียวกันกับเอกลักษณ์ทางกายภาพของบุคคล คือ สิ่งที่ทำให้เห็นว่า บุคคลคนหนึ่งเป็นตัวบุคคลผู้นั้น มิใช่บุคคลอื่น ตัวอย่างเอกลักษณ์ทางกายภาพของนาย ก ก็คือรูปร่างหน้าตา ลายมือ ลายเซ็น ลายเส้นบนฝ่ามือ และตามนิ้วมือของเขา กลุ่มชนที่นับถือศาสนาสิกข์ แสดงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้วยการโพกศีรษะและไว้เครา นอกเหนือจากการกระทำพิธีกรรมและอื่นๆ

บางชาติอาจถือว่าภาษาที่ใช้อยู่เป็นปกติในการดำรงชีวิตเป็นเอกลักษณ์ เช่น ชาติไทย มีภาษาไทยใช้ในราชการและกิจการสำคัญทั้งมวล ภาษาไทยจึงถือว่าเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของไทย หรืออาจเรียกว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยก็ได้ แต่ชาติที่มีภาษาเป็นเอกลักษณ์ของตนโดยเฉพาะมีน้อยมากในโลก เช่น สหรัฐอเมริกา ใช้ภาษาอังกฤษในราชการและกิจการสำคัญอื่นๆ แต่ภาษาอังกฤษหาได้เป็นเอกลักษณ์ของสหรัฐอเมริกาไม่ มีหลายชาติที่ใช้ภาษาอังกฤษ เป็นต้นว่า สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สิงคโปร์ และประเทศอื่นๆ อีกหลายประเทศ

ศิลปสถาน เช่น เจดีย์ โบสถ์ วิหาร ที่เห็นอยู่ดาษดื่นในประเทศไทยย่อมเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทยอย่างแน่นอน เพราะศิลปินหรือสถาปนิกแต่ละคนแม้จะแสดงออกซึ่งความรู้สึนึกคิดของศิลปินเฉพาะตัวแต่ก็ย่อมแสดงออกตามวัฒนธรรมของชาติตน ที่จะหนีวัฒนธรรมไปพ้นเด็ดขาดไม่ค่อยจะมี จึงอาจกล่าวได้ว่า ศิลปะสาขาต่างๆ ของชาติต่างๆ แสดงความรู้สึนึกคิดและค่านิยมของสังคมของชาติตนออกให้ปรากฏเสมอ สรุปลแล้ว ศิลปะของชาตินับเป็นเอกลักษณ์ของชาติ

อย่างไรก็ตาม มีศิลปินบางคนที่เป็นชนชาติหนึ่ง อาจประกอบศิลปกรรมที่ไม่แสดงเอกลักษณ์ของชาติตน เพราะใช้แบบแผนของหลายๆ ชาติหรือที่เรียกว่า สากล ก็ได้ เช่น ดนตรีสากล จิตรกรรมสากล เครื่องแต่งกายสากล คำว่า สากล ที่ใช้ในภาษาไทยแท้จริงความหมายก็คือตะวันตก ได้แก่ ยุโรป และอเมริกาซึ่งสืบทอดจากยุโรป ปัจจุบันชนชาติในทวีปเอเชีย และแอฟริกาได้รับแบบอย่างตะวันตกมาใช้ด้วย จึงนิยมเรียกในภาษาอังกฤษว่า แบบแผนระหว่างชาติ แต่ในภาษาไทยมักนิยมใช้คำสากลเพราะกะทัดรัดกว่าระหว่างชาติ

เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทยนั้น มีทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ธงชาติไทย เพลงชาติไทย และภาษาไทย ล้วนเป็นเอกลักษณ์ที่เป็นรูปธรรมของไทย มีรูปแบบเห็นได้ง่าย ส่วนที่เป็นนามธรรมนั้น เรามักได้ยินผู้กล่าวกันว่า ความอารีเป็นเอกลักษณ์ของไทย ทำให้ดูประหนึ่งว่า คนชาติอื่นไม่ค่อยมีความอารี หรือกล่าวว่าพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของไทย กล่าวเช่นนี้เป็นการนำเอาสิ่งที่เป็นสมบัติสากลมาเป็นของเราโดยเฉพาะ

ถ้าจะให้รู้แน่ว่า เอกลักษณ์ของชาติใดเป็นอย่างไรแน่นอน โดยไม่นับสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น ธงชาติ เพลงชาติ และจะกล่าวด้วยความมั่นใจ หรือสำนวนพูดใช้ว่า พูดได้เต็มปาก ก็จะต้องศึกษาประวัติของชาติและประวัติสังคมของชนชาตินั้น สิ่งที่เราจะกล่าวได้ด้วยคามมั่นใจว่าเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทยมีอยู่หลายอย่าง เป็นต้นว่า

๑. ความไม่กีดกันคนต่างชาติต่างภาษา ในประวัติศาสตร์ชาติไทย จะเห็นว่าเราต้อนรับคนต่างเชื้อชาติ ต่างศาสนา ต่างผิว มาเป็นส่วนหนึ่งของชนชาติไทยได้อย่างสนิท คนไทยไม่หวงตำแหน่งสำคัญๆ ในบ้านเมืองไว้ให้เฉพาะคนที่สืบสายเลือดไทยมาแต่ดั้งเดิม ชาวต่างชาติสามารถอยู่รวมกับคนไทยได้อย่างผาสุกภายใต้ร่มโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทย

๒. เสรีภาพทางศาสนา เราถือว่าเสรีภาพทางศาสนาเป็นเรื่องใหญ่ยิ่ง นอกจากจะอนุญาตให้กระทำการกิจพิธีโดยไม่ขัดขวางแล้ว เรายังอนุเคราะห์ เช่น พระมหากษัตริย์ไทยได้เคยพระราชทานที่ดินให้คณะเผยแผ่ศาสนาที่ต่างไปจากที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือ ใช้เป็นศาสนสถานและใช้เป็นที่พักพิงเผยแผ่ศาสนาอีกด้วย ซึ่งจะเห็นได้ชัดแจ้งในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นต้น ปัจจุบันนี้รัฐธรรมนูญได้ตราไว้ว่า พระมหากษัตริย์เป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก

๓. ความรักสงบ ในประวัติศาสตร์ของไทย เราไม่นิยมไปรุกรานชาติอื่น เรามักรบเพื่อป้องกันอธิปไตย หรือถ้าจะเป็นฝ่ายรุกไปตีประเทศใด ก็เพื่อป้องกันไม่ให้มารุกรานเราอีกเท่านั้น

๔. ความพอใจการประนีประนอม ในการติดต่อทำงานการทั้งปวง ถ้าศึกษาประวัติศาสตร์ก็จะเห็นว่า เรานิยมการเจรจาประนีประนอมกัน ไม่ทำหั่นหรือเคียดแค้นกันไปนานๆ จะมีบ้างก็ภายในระยะเวลาอันสั้น ในเมื่อเราอาจมีคนที่มีอำนาจหลงระเหิรในทางผิดไปบ้าง

๕. การไม่แบ่งชั้นวรรณะ ถ้าเราศึกษาพัฒนาการทางสังคม ประวัติสังคมของไทยจะพบว่า เราไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะกันอย่างเหนียวแน่น และไม่เคยมีการกดขี่คนคณะใดกลุ่มศาสนาหรือกลุ่มเชื้อชาติใด ไม่กดขี่สตรีเพศ ถ้าเราจะมีชนชั้น เราก็เปลี่ยนชั้นและปะปนเลือดกันได้อย่างสะดวกสบาย ซึ่งจะเห็นอยู่ทั่วไปตั้งแต่พระราชวงศ์ลงมาจนถึงชาวบ้านชาวเมืองสามัญ

อภิปรายร่วมกันทั้งชั้นหลังจากที่ได้อ่านและทำความเข้าใจ หัวข้อ “เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม” แล้ว โดยเลือกอภิปรายประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ อาทิ

- ความไม่ผูกใจเจ็บ

คนที่เคยทำความไม่ดีไว้จนเป็นที่รู้กันทั้งประเทศ อาจถูกมหาชนติเตียนรุนแรง ในระยะที่ความผิดปรากฏใหม่ๆ เท่านั้น แต่ในไม่ช้าก็ไม่มีใครพูดถึงอีก คนที่เคยทำความผิดเหล่านั้นก็ไม่ถูกรังเกียจเด็ดฉันท์อีกต่อไป

ความไม่ผูกใจเจ็บโดยนัยที่กล่าวมานี้ เรียกได้ว่าเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของคนไทย

- ความสามารถในการปรับตัว

คนไทยเป็นชาติที่ปรับตัวเข้ากับคนต่างชาติได้ง่าย เช่น ร่วมกิจกรรมหรืองานฉลองได้กับชนทุกชาติ รับประทานอาหารของชนชาติอื่นด้วยความพึงพอใจ รับพิธีการหรือขนบธรรมเนียมของต่างชาติมาใช้ได้โดยไม่ขัดเงิน เช่น พิธีงเด็กของจีน ธรรมเนียมการส่งบัตรอวยพรวันวาเลนไทน์

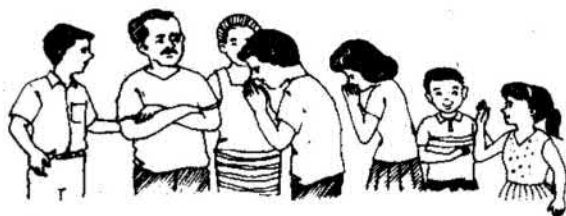
ความสามารถในการปรับตัวเช่นนี้ เรียกได้ว่าเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของคนไทย

ฯลฯ

ภาพสะท้อนวัฒนธรรมจากภาษา

วัฒนธรรมหรือระบบชีวิตของชุมชนบันดาลให้ภาษาพัฒนาไปตามลักษณะของสถาบันและค่านิยมของชนหมู่นั้น^๑ จากถ้อยคำสำนวนในภาษา เราจะเห็นภาพสะท้อนวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี เมื่อพิจารณาเฉพาะภาษาไทย เราจะเห็นได้ดังนี้

^๑ทั้งนี้ไม่ได้หมายถึงโครงสร้างหรือไวยากรณ์ซึ่งไม่เกี่ยวกับวัฒนธรรม กล่าวคือ ชนที่เจริญมากอาจใช้ภาษาที่มีโครงสร้างง่าย และชาวป่าอาจใช้ภาษาที่มีโครงสร้างซับซ้อนอย่างยิ่งก็ได้

๑. ในภาษาไทยมีคำแสดงความลดหลั่นชั้นเชิงอยู่เป็นจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น คำที่ใช้เรียกเครือญาติเรามีคำ ลุง ป้า น้า อา พี่ น้อง ทำให้รู้ได้ทันทีว่า คำใดแสดงถึงบุคคลที่มีวัยสูงกว่าหรือต่ำกว่า ในขณะที่ภาษาอื่น เช่น ภาษาอังกฤษ ใช้คำรวมไม่จำแนก แสดงความลดหลั่นว่า ใครวัยสูงหรือต่ำกว่ากัน

คำราชาศัพท์ที่ใช้สำหรับบุคคลระดับต่างๆ กัน ก็สะท้อนให้เห็นความนิยมลดหลั่นชั้นเชิงในวัฒนธรรมอย่างชัดเจน

นอกจากนั้นคำขยายต่างๆ เป็นต้นว่า คำขยายคำเรียกยศข้าราชการสมัยโบราณมี มหาอำมาตย์ตรี มหาอำมาตย์โท มหาอำมาตย์เอก ยศในปัจจุบันมี พลตรี พลโท พลเอก เป็นต้น คำเรียกปริญญาแสดงคุณวุฒิมี ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก คำตรี โท เอก เป็นคำขยายแสดงความลดหลั่นกันไป

๒. ในภาษาไทย คำไทยแท้หรือคำไทยดั้งเดิม มักใช้ในการสนทนาหรือการสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการ เช่น ในครอบครัวหรือในหมู่เพื่อนสนิท ใช้คำ พ่อ แม่ วัว ควาย กิน หัว มักใช้คำภาษาอื่นในการสนทนาหรือการสื่อสารอย่างเป็นทางการ เช่น บิดา มารดา โค กระบือ รับประทาน คีระชะ นอกจากนี้ยังมีศัพท์ต่างๆ ในภาษาไทย เช่น ไปรษณีย์ วิดีทัศน์ โทรสาร คอมพิวเตอร์ ทาวน์เฮาส์ ซึ่งมีใช้คำไทยแท้ทั้งสิ้น สะท้อนให้เห็นว่า คนไทยให้ความสำคัญแก่วัฒนธรรมต่างชาติ และยินดีรับวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาประสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมไทยอย่างมีเหตุผล

๓. ภาษาไทยมีคำศัพท์แสดงความละเอียดในการกล่าวถึงเรื่องใกล้ตัว เช่น คำแสดงความสัมพันธ์ในครอบครัว มีทั้งคำ ทวด ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ หลาน เหลน ลื้อ ซึ่งแต่ละคำเป็นอิสระจากกัน มิใช่ผสมคำขึ้นเหมือนภาษาอื่นบางภาษา^๑

^๑ตัวอย่างคำภาษาอังกฤษ grandfather หมายถึง ปู่ หรือตา ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับคำ father ซึ่งหมายถึง พ่อ grandmother หมายถึง ย่า หรือ ยาย ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับคำ mother หมายถึง แม่ grandson หมายถึง หลานชาย ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับคำ son หมายถึง ลูกชาย granddaughter หมายถึง หลานสาว ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับคำ daughter หมายถึง ลูกสาว

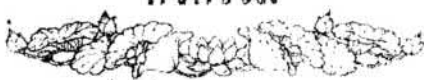
คำขยายในภาษาไทยบางจำพวกมีจำนวนมากกว่าภาษาอื่น เช่น คำขยายรสอาหาร ซึ่งนอกจากจะมีคำ ชม เค็ม เผ็ด หวาน เช่นภาษาอื่นแล้ว ยังมีคำ ชื่น ฝาด กร่อย มัน ซีด ปร่า ซึ่งภาษาบางภาษาไม่มีมากเท่า

นอกจากนี้ยังมีศัพท์เฉพาะของวิชาดนตรีไทยซึ่งมีหลากหลาย สามารถกล่าวถึงด้านต่างๆ ของดนตรีไทยได้ เช่น ศัพท์ ทางนอก ทางใน ทางเก็บ ทางหวาน เป็นที่รู้ในหมู่ผู้เรียนวิชาดนตรี หรือศัพท์นาฏศิลป์ เช่น วง เหลี่ยม ประ เดาะ จีบ โบก ซึ่งผู้เรียนพ้องร่ายย่อมทราบดี ตัวอย่างที่ยกมาสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของไทยในศิลปะด้านนี้

๔. ในภาษาไทยไม่ค่อยมีคำที่มีความหมายกลางๆ ใช้เรียกรวมให้ครอบคลุมสิ่งต่างๆ ที่อยู่ในหมวดหมู่เดียวกันทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต มีแต่คำที่มีความหมายเฉพาะ เช่น ไม่มีคำเรียกให้ครอบคลุมถึง หมี หมา ควาย ช้าง ลิง ชะนี ค่าง เมื่อเรารับวิชาการจาก ตะวันตกเราจึงมีคำ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม แต่ก่อนเมื่อคนไทยต้องการจะเรียกชื่อรวมเป็นคำที่มีความหมายกลางๆ มักจะนำชื่อของคำที่มีความหมายเฉพาะมาเรียงกัน เช่น ช้างม้าวัวควาย หมายถึงสัตว์ใหญ่บางทีก็มีเสียงสัมผัส เช่น ลิงค่างบางชะนี หมายถึง สัตว์ที่ห้อยโหนตามต้นไม้ หมูหมาไก่ หมายถึง สัตว์เลี้ยง เลี้ยงสัตว์กระหิงแวด หมายถึง สัตว์ดุร้ายมีเขี้ยว

สิ่งที่ไม่มีชีวิตก็เช่นเดียวกัน เราเรียกชื่อรวมเพื่อแสดงความหมายกลางๆ เช่น ถ้วยโถ โอชาม หมายถึง ภาชนะใส่อาหาร เรือกสวนไร่นา หมายถึง ที่ทำมาหากิน โคลงฉันทกาพย์ กลอน หมายถึง บทร้อยกรอง

กิจกรรม

๑. ช่วยกันยกตัวอย่างชุดคำที่มีความลดหลั่นขึ้นเชิงมาหลายๆ ชุด
๒. บันทึกข้อความที่นำเสนอทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ แล้วพิจารณาว่ามีคำที่มาจากภาษาต่างประเทศมากน้อยเพียงใด
๓. พิจารณาคำที่ใช้ในแบบพิมพ์ต่างๆ ว่าคำใดเป็นคำศัพท์ที่มาจากภาษาต่างประเทศ และอภิปรายว่าเหตุใดจึงไม่ใช่คำไทยแท้ในแบบพิมพ์นั้นๆ
๔. ยกตัวอย่างคำที่แสดงความละเมียดละไม อันสะท้อนให้เห็นคุณสมบัติดังกล่าว ตามความนิยมของคนไทย

๕. ยกตัวอย่างคำที่มีความหมายกลางๆ ซึ่งครอบคลุมคำที่มีความหมายเฉพาะต่างๆ และให้ยกตัวอย่างคำที่มีความหมายเฉพาะเหล่านั้นด้วย อภิปรายว่าคำที่มีความหมายกลางๆ ที่ยกมานั้นเป็นคำไทยแท้หรือเป็นคำที่รับมาจากภาษาต่างประเทศ

ภาษาไทยมาตรฐาน

ชาติที่เป็นเอกราชย่อมจะพยายามสถาปนาภาษาใดภาษาหนึ่งให้เป็นภาษาราชการที่ใช้ในกิจการสำคัญของประเทศ เช่น การให้การในศาล การทำหนังสือสัญญาต่างๆ ทุกประเทศมีชุมชนที่พูดภาษาไม่เหมือนกันแม้จะเป็นภาษาเดียวกัน สำเนียงสำนวนก็ผิดเพี้ยนกัน นอกจากนี้ยังมีชุมชนที่ใช้ภาษาต่างตระกูลต่างชนิดไปเลย ต่างกันทั้งศัพท์ ประโยค และสำเนียงสำนวน อาทิ ในประเทศไทยมีชุมชนที่ใช้ภาษาเขมร มลายู ฯลฯ

ชาติทั้งหลายเล็งเห็นความจำเป็นว่า จะต้องเลือกใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งตามสำเนียงสำนวนของถิ่นใดถิ่นหนึ่งเป็นภาษาสำหรับสื่อสารในชาติให้เข้าใจแจ่มชัดและรวดเร็ว จึงตกลงกันด้วยวิธีต่างๆ บางชาติตกลงเลือกใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งเพียงภาษาเดียว บางชาติประนีประนอมใช้ ๒ ภาษาเป็นภาษาราชการ เช่น ประเทศแคนาดาใช้ทั้งภาษาอังกฤษและฝรั่งเศสในการประชุมรัฐสภาและในศาลถ้าจำเป็น ในประเทศไทยสำเนียงสำนวนอันเป็นที่ตกลงรับรองว่าจะใช้กันสำหรับกิจการทั่วประเทศค่อยๆ เกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มมีการขยายการศึกษาภาคบังคับไปทั่วประเทศ เราใช้สำเนียงสำนวนที่ถือว่าเป็นของชาวกรุงเทพฯ แท้ที่จริงไม่น่าจะมีสำเนียงสำนวนกรุงเทพฯ ดังเดิม เพราะเมื่อกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานียังไม่มีชาวกรุงเทพฯ ชาวกรุงเทพฯ พวกแรกก็คือพวกที่ติดตามพระเจ้าแผ่นดินลงมาจากกรุงศรีอยุธยา ที่กล่าวเช่นนี้มีหลักฐาน คือ ชาวจังหวัดอยุธยาทั้งจังหวัดใช้สำเนียงสำนวนที่ชาวกรุงเทพฯ ในปัจจุบันนี้ใช้กันเพี้ยนไปเล็กน้อยจากชาวเมืองรอบๆ กรุงเทพฯ เช่น ชาวบางยาง (ปากคลองภาษีเจริญ) และชาวบางนกแขวก ซึ่งจนบัดนี้ยังใช้สำเนียงของท้องถิ่นอยู่ นอกจากนักเรียนที่อยู่โรงเรียนนานๆ แล้วสำเนียงจึงเหมือนกับที่เราเรียกกันว่าสำเนียงกรุงเทพฯ ปัจจุบันนี้

ตามปกติกิจการสำคัญๆ ของชาติย่อมมีศูนย์กลางอยู่ในเมืองหลวง เช่น การประกาศข่าวสารทางสื่อมวลชน การออกแถลงการณ์ของรัฐบาล สำนวนภาษาหนังสือที่ใช้ทั้งประเทศและสำเนียงที่ผู้ประกาศออกเสียงจึงเป็นส่วนสำเนียงของชาวเมืองหลวงซึ่งมีโอกาสพัฒนา มีศัพท์เพิ่มขึ้น มีประโยคซับซ้อนขึ้นตามความจำเป็น ตั้งแต่มีพระราชบัญญัติประถมศึกษาในรัชกาลที่ ๖ กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมให้โรงเรียนสอนสำนวนและการออกสำเนียงตามที่ใช้ในเมืองหลวง ไทยเราจึงมีภาษามาตรฐานตั้งแต่นั้นมา เรียกกันว่า ภาษากลางบ้าง ภาษากรุงเทพฯ บ้าง ภาษาราชการ^๑ บ้าง

ปัจจุบันนี้ ถ้ามีการใช้สำนวนสำเนียงหรือคำศัพท์อันไม่เป็นที่นิยม หรือไม่เป็นที่เข้าใจกัน ก็จะกล่าวกันว่าใช้ภาษาผิด ซึ่งที่จริงเรื่องการใช้ภาษาผิดหรือถูกนั้นเป็นเรื่องที่ซับซ้อน สำเนียงสำนวนที่คนจำนวนมากรังเกียจไม่ยกย่อง นักภาษาศาสตร์เรียกว่าภาษาที่ไม่เป็นมาตรฐาน ส่วนสำเนียงสำนวนที่คนได้รับการศึกษาจากโรงเรียนจำนวนมากใช้คล้ายคลึงกัน และไม่รังเกียจว่าผิดหูแปลกหู นักภาษาศาสตร์เรียกว่า ภาษามาตรฐาน

กิจกรรม

อภิปราย

๑. ปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อไม่ใช้ภาษามาตรฐาน
๒. ความสำคัญของภาษามาตรฐานในกลุ่มชนต่างๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งของชนชาติไทย

^๑ภาษาอังกฤษมาตรฐานในสหราชอาณาจักร เรียกว่า King's English ในสหรัฐอเมริกา เรียกว่า Standard American English (สำเนียงมาตรฐานของอังกฤษ นักสถิติศาสตร์ เรียกเป็นอักษรย่อว่า RP. ของอเมริกา เรียก General American)

ความนิยมในการใช้ถ้อยคำคล้องจองในภาษาไทย

ตั้งแต่สมัยโบราณ คนไทยนิยมใช้ภาษาที่มีคำคล้องจองกัน ดังในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง จะมีสำนวน เช่น ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว เพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย

ถ้อยคำสำนวนที่ใช้ในชีวิตประจำวันก็นิยมให้คล้องจองกัน เช่น ชั่วนาตาปี อดอยาก ปากแห้ง กินอยู่พัววย อมยาพ่นฝนยาทา แม้คำขวัญใหม่ๆ ที่ประกาศในที่สาธารณะปัจจุบัน คนไทยก็นิยมใช้ถ้อยคำให้คล้องจองกัน เช่น

● บ้านเมืองสกปรก	เหมือนนรกในเรือนใจ
● กวาดเท่าไรก็ไม่หมด	ถ้าไม่ตักทิ้งขยะ
● ลูกสาวก็ได้อีก ลูกชายก็ดี	แต่อย่ามีให้เกินสอง
● ปลุกต้นไม้คนละต้น	ทุกแห่งหนจะร่มเย็น

นอกจากนี้ ประเพณีในการตั้งชื่อบุคคลหรือสถานที่สำคัญ เช่น พระนามเจ้านาย ตำแหน่งราชทินนาม ป้อม ประตู ถนน ก็นิยมผูกให้คล้องจองกัน ตัวอย่างราชทินนาม เช่น พระยาอภัยรณฤทธิ์ พระยาอนุชิตชาญชัย หลวงกวีจรรยาวิโรจน์ หลวงประโมทย์จรรยาวิภาช ชื่อประตูพระบรมมหาราชวัง ก็นิยมให้สัมผัสคล้องจองกันเป็นลำดับไปดังนี้ วิมานเทเวศร์ วิเศษไชยศรี มณีนพรัตน์ สวัสดิโสภะ เทวพิทักษ์ ศักดิ์ไชยสิทธิ์ วิจิตรบรรจง อนนคารักษ์ พิทักษ์บวร สุนทรพิศา เทวภิรมย์ อุดมสุดารักษ์ ยิ่งกว่านี้ขอให้นักเรียนลองสังเกตดูด้วยว่า ชื่อประตูดังกล่าวสามารถอ่านถอยหลังได้อีกด้วย คือ รักษ์สุดาอุดม ภิรมย์เทว พิศาสุนทร บวรพิทักษ์ อารักษ์อนงค์ บรรจงวิจิตร สิทธิไชยศักดิ์ พิทักษ์เทว โสภาสวัสดิ์ นพรัตน์มณี ไชยศรีวิเศษ เทเวศร์วิมาน

เวลาที่คนไทยรับรูปแบบคำประพันธ์มาจากภาษาอื่น เช่น คำประพันธ์ประเภทฉันท์ ในภาษาเดิมนั้น ไม่บังคับการสัมผัสสระ ตัวอย่างในมงคลสูตรคาถา ซึ่งประพันธ์เป็นคำฉันท์ ในภาษาบาลี มีว่า

อเสวนา จ พาลาน	ปณฺหิตานญจ เสวนา
ปุชา จ ปุชนิยาน	เอตมมฺงคฺลมุตตม

แต่เมื่อประพันธ์เป็นภาษาไทย จะเพิ่มสัมผัสลงไปเป็นดังนี้

หนึ่งคือบคพบาล	เพราะจะพาประพฤติผิด
หนึ่งคบกะบันจิต	เพราะจะพาประสพผล
หนึ่งกราบและบูชา	อภิบุษะนียชน
ข้อนี้แหละมงคล	อดิเรกอุดมดี

กิจกรรม

๑. มีตัวอย่างใดบ้างที่แสดงให้เห็นว่าคนไทยนิยมคำคล้องจอง และนิยมใช้ร้อยกรองในการสื่อสารหลายชนิด (ไม่ยกตัวอย่างจากหนังสือเรียน)
๒. รวบรวมคำขวัญหรือชื่อต่างๆ เช่น ชื่อสถานที่ เป็นต้น ที่มีคำคล้องจองกันมาคนละ ๑๐ ตัวอย่าง
๓. นำชื่อเฉพาะ (วิสามานยนาม) ของสิ่งต่างๆ ที่เป็นประเภทเดียวกัน เช่น จังหวัด ถนน ชื่อบุคคล ฯลฯ มาเรียงให้คล้องจองกันเท่าที่จะทำได้

ภาษากับการพัฒนาและสืบทอดวัฒนธรรม

การที่มนุษย์มีวัฒนธรรมดังกล่าวมาทั้งหมดนี้ ก็ด้วยเหตุสำคัญที่สุด คือ สมอของมนุษย์พัฒนาขึ้น เสียงต่างๆ ที่มนุษย์เปล่งกลายเป็นถ้อยคำมีความหมาย กล่าวสั้นๆ คือ เกิดภาษาขึ้น เมื่อมนุษย์มีภาษา มนุษย์สามารถใช้ภาษาบอกกล่าวเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่างๆ แก่ลูกหลาน ไม่เฉพาะในการหาอาหาร หรือเตือนให้รู้อันตรายเท่านั้น มนุษย์ยังเล่าเหตุการณ์ในอดีตเพื่อพยากรณ์อนาคตได้ ความคิดนึกจึงพัฒนาขึ้นต่อไป เพราะมีภาษาเราจึงทราบกฎหมายได้ เราซักถามข้อเท็จจริงได้ จึงสถาปนาสถาบันศาลได้ เราชักจูงให้เกิดความเลื่อมใสตลอดจนหลอกลวงกันได้ นอกจากนี้ โดยที่เรามีภาษาเราจึงบัญญัติข้อควรเว้น ข้อควรกระทำได้ ทำให้เกิดมีสถาบันศาสนาขึ้น ถ้าเราสื่อสารกันเพียงด้วยเสียงขู่หรือเสียงวิงวอน วัฒนธรรมของมนุษย์ก็จะไม่แตกต่างก้าวหน้าขึ้นมาจากวัฒนธรรมของฝูงสัตว์เท่าใดนัก

นอกจากภาษาทำให้มนุษย์พัฒนาวัฒนธรรมของตนแล้ว ภาษายังช่วยให้มนุษย์สามารถธำรงวัฒนธรรมและสืบทอดวัฒนธรรมได้ด้วย เช่น เราจดบันทึกเหตุการณ์ในประวัติ-

ศาสตร์ไว้ ทำให้เรารู้ว่าสิ่งที่ผ่านมานในอดีตเรื่องใดบ้างที่ควรแก้ไขปรับปรุง หากเกิดขึ้นอีกในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อจรรโลงวัฒนธรรมของเราไว้ เราได้รับทราบความเสียสละ ความเคร่งครัดในวินัย และคุณธรรมต่างๆ เช่น การอุปถัมภ์ศาสนาในหมู่ชนชาติไทยดังที่ได้กล่าวแล้ว ก็โดยอาศัยภาษาเป็นส่วนใหญ่ เราต้องอาศัยภาษาที่ใช้พูดกันในครอบครัว ในหมู่ครูกับลูกศิษย์ อาศัยภาษาที่จารึกไว้บนหิน บนใบลาน บนกระดาด ตลอดจนตำราที่เขียนให้ศึกษาได้ง่าย เพราะมีระบบและระเบียบในการลำดับเนื้อหาและการใช้ถ้อยคำเป็นอย่างดี

ถ้าหมู่ชนใดสนใจที่จะรักษาแบบแผนชีวิตของตน ห่มั่นแข็งแรงทำความเข้าใจกับอนุชน ให้อนุชนเข้าใจหลักการของบรรพชน วัฒนธรรมหรือแบบแผนชีวิตของมนุษย์หมู่นั้นก็จะดำรงอยู่ได้นาน ไม่เปลี่ยนแปลงจนสิ้นสูญรูปแบบ หรือถูกลืมนำไปจนไม่มีมนุษย์อื่นๆ ได้รู้จักอีก มนุษย์ที่มีความเจริญโดยมาก มักนิยมให้มีการเปลี่ยนแปลงพอประมาณ เพราะถ้าไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่คงรูปของสถาบันไว้ทุกสถาบัน คงค่านิยมเดิมไว้ทุกอย่าง ก็หมายถึงว่ามนุษย์หมู่นั้นจะไม่มีโอกาสใช้ความรู้ใหม่ที่หาเพิ่มเติมขึ้นมาได้เลย ตัวอย่าง ถ้าเราปฏิเสธการปลูกฝังป้องกันไข้ทรพิษ เราก็จะป้องกันไข้ทรพิษไม่ได้ หรือถ้าเราไม่ยอมให้มีการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ เราก็คงไม่มียาพวกปฏิชีวนะในทุกวันนี้ ถ้าไม่รับหลักการวางแผนครอบครัว เราก็จะมีปัญหาประชากรที่รุนแรงมาก อย่างไรก็ตาม การถ่ายทอดวัฒนธรรมและการใช้ภาษาไม่ควรปล่อยให้มีการเปลี่ยนแปลงเร็วเกินไปจนคนรุ่นเก่าไม่สามารถสืบทอดประสบการณ์อันมีค่าให้แก่คนรุ่นใหม่ได้

นอกจากภาษาที่เราใช้กันอยู่ตามปกติแล้ว วรรณคดีและภาษาถิ่นก็มีส่วนสำคัญต่อการสืบทอดวัฒนธรรมด้วย ดังจะได้ชี้ให้เห็นต่อไป

วรรณคดีกับวัฒนธรรม

เรื่องนี้ต้องใช้เวลามากจึงจะทำความเข้าใจอันแท้จริงได้ แต่ในที่นี้จะกล่าวเพียงสั้นๆ เท่านั้น ศิลปะทุกชนิดเป็นเครื่องสื่อสารอารมณ์ของมนุษย์ แต่ศิลปะบางชนิดมีขอบเขตจำกัดทำความเข้าใจระหว่างผู้รับและผู้ส่งสารได้ยาก เช่น ดนตรี มักขึ้นกับความรู้สึกรสของผู้ฟังเมื่อแรกได้ฟัง ถ้ากำลังเศร้าใจได้ฟังเพลงใดเพลงหนึ่ง ซึ่งผู้ประพันธ์มิได้มุ่งจะให้มันเป็นเพลงเศร้า ผู้ฟังก็จับแต่เฉพาะส่วนที่เศร้าเข้าไปเก็บไว้ในความรู้สึก แต่บางคราวเพลงนั้นก็อาจทำให้หายเศร้าได้ จิตรกรรมที่วิจิตรมักตีความยาก เพราะเส้นลายหนึ่ง สีหนึ่งมีความหมายมาก และคนที่จะแลเห็นเส้นสีเท่าผู้ประดิษฐ์จิตรกรรมชั้นดีมีน้อย แต่วรรณคดีทำความเข้าใจง่ายกว่าศิลปะอื่น และสอนกันง่ายกว่า ถึงแม้ในระยะแรกยังเข้าใจไม่ถึงอย่างแท้จริงก็มีโอกาสท่องจำไว้ แล้ววันหนึ่งอาจมีความเจริญทางปัญญาทางอารมณ์ขึ้นมา ก็เกิดเข้าใจคำร้อยกรองอันวิจิตรหรือนวนิยายที่แยบยลได้ วรรณคดีจึงเป็นเครื่องสืบทอดวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

วรรณคดีเป็นกระจกส่องชีวิตของหมู่ชนที่ประพันธ์วรรณคดีนั้น ในวรรณคดีไทยจะเห็นว่าชีวิตของคนไทยเต็มไปด้วยความรื่นเริง เช่น วรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ไม่ว่าจะ เป็นนางสนพ งานแต่งงาน โขนจุก งานบวช จะแสดงออกถึงความรื่นเริงของคนไทยทั้งสิ้น นอกจากนี้วรรณคดีไทยยังแสดงให้เห็นว่าคนไทยนิยมความขบขัน มักแปลงเรื่องที่มาจก วัฒนธรรมอื่นซึ่งเป็นเรื่องเคร่งขรึมศักดิ์สิทธิ์ให้กลายเป็นเรื่องสนุกไปได้ จะเห็นได้จากหลาย ตอนในรามเกียรติ์ ซึ่งเดิมนั้นเป็นคัมภีร์ของฮินดู แม้ในการสนทนาของตัวละครในวรรณคดี ไทยขณะที่อยู่ในสถานการณ์ร้ายแรง ก็ยังมีการแสดงอารมณ์ขัน เห็นได้จากบางตอนใน ขุนช้างขุนแผน เช่น ตอนที่นางพิมตระหนกตกใจว่าร้ายเกี่ยวกับขุนแผน นางศรีประจันก็ รำพึงถึงความหลังให้ลูกสาวฟังดังนี้

เมื่อยจะตายตามผัวกลัวผีหลอก
จะโจนน้ำให้ตายไปตามกัน
เมื่อยจะเชือดคอตายเสียหลายครั้ง
จะผูกคอตายเชือกมาเตรียมไว้

กลัวหายใจไม่ออกเมื่ออาสัญ
ก็กลัวจะเข้มนจะคาบไป
แต่รอรังกลัวเจ็บไม่เชือดได้
เชือกก็ใหญ่กลัวจะรัดมัดตันคอ

นอกจากนี้ยังเป็นที่สังเกตว่าแม้ในสถานการณ์คับขัน เช่น ในวรรณคดีเรื่อง ลิลิต ตะเลงพ่าย ตอนสมเด็จพระนเรศวรมหาราชจะกระทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา ก็มี บทประพันธ์พรรณนาไว้ว่าการยุทธหัตถีครั้งนี้จะทำขึ้นเพื่อ

ไว้เป็นมหรสพร้อง
สำหรับราชสำราญ
บำเพ็ญทุกข์บ้าน
เสนอนเตรมนุษย์ตั้ง

สุขสานต์
เริ่มร้อง
ประติยทธ์ นั้นนา
แต่หล้าเลอสรวง

วรรณคดีไทยขาดประโยชน์ในการสืบประวัติภาษาพูดไปบ้าง คือ ไม่มีวรรณคดี ร้อยแก้วเรื่องใดที่แสดงอย่างชัดเจนว่าคนในสมัยใดใช้สรรพนามอย่างไรบ้าง เช่น สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระองค์ตรัสเรียกพระเอกาทศรถว่าอย่างไร อาจเรียก “พ่อขาว” หรือ “น้องขาว” รับสั่งกัน “จ๊ะ ค่ะ” หรืออย่างไร วรรณคดีร้อยกรองไม่สามารถทำให้เราแน่ใจเรื่องนี้ เพราะตัวละครในบทร้อยกรองอาจพูดจาให้อ่อนหวานหรือดุดันกว่าจริงก็เป็นได้

กิจกรรม

๑. แสดงความคิดเห็น

๑) ประโยชน์และโทษของภาษา

๒) วรรณคดีเป็นกระจกส่องภาพของวัฒนธรรมได้

๒. อภิปราย “ทำอะไรจึงจะรักษาประเพณีท้องถิ่นของชนกลุ่มต่างๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งของชาติไทยไว้มิให้สูญหาย”

ภาษาถิ่นกับวัฒนธรรม

ภาษาไทยและประเพณีที่ใช้กันอยู่เฉพาะท้องถิ่นหนึ่งๆ นั้น มีค่าอย่างยิ่งแก่ วัฒนธรรมของชนทั้งชาติ การมีการศึกษาและอ้างไว้ไม่ให้สูญสิ้นไปเท่าที่จะทำได้ เพราะ ประเพณีบางแห่งอาจเป็นเครื่องแสดงที่มาของประเพณีอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งคนยังรักษาไว้โดยไม่เข้าใจ

ภาษาถิ่นมีคุณค่าในทางประวัติของคำ ดังตัวอย่าง เคยมีผู้สงสัยว่าควรเรียกแมลง ชนิดหนึ่งที่อยู่ในที่ไม่สะอาด ในภาษามาตรฐานว่า เรือด หรือ เลือด ข้อสงสัยก็หมดไป

เมื่อพบว่าถิ่นทางเหนือเรียกตัวชนิดนี้ว่า *เฮียด* ภาษามาตรฐานก็ต้องเรียกว่า *เรียด* เพราะเสียง *ร* ในภาคกลาง ชาวเหนือจะออกเสียงเป็น *ฮ* เป็นส่วนใหญ่

ภาษาของชนกลุ่มต่างๆ ที่เป็นส่วนของชนชาติไทย แม้ไม่ใช่ภาษาตระกูลเดียวกับภาษาไทยก็เช่นเดียวกัน ควรรักษาไว้และศึกษาให้รู้ว่ามีค่าไทยเข้าไปปะปนอยู่มากน้อยเพียงใด เป็นค่าไทยสมัยไหน แต่ชนทุกกลุ่มทุกท้องถิ่นก็จำเป็นต้องเรียนภาษาไทยมาตรฐาน เพื่อประโยชน์แก่การสื่อสารกับเพื่อนร่วมชาติทั้งมวล ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และทางสังคม

กิจกรรม

๑. ภาษาถิ่นมีความสำคัญในการจรรโลงวัฒนธรรมไทยหรือไม่ อย่างไร
๒. นักเรียนที่ใช้ภาษาถิ่นในชีวิตประจำวันออกมาพูดหรืออ่านบทสนทนาที่ครูหามาให้หน้าชั้นเรียนด้วยสำเนียงภาษาถิ่น แล้วให้นักเรียนช่วยกันพิจารณาการออกเสียงและการใช้คำเท่าที่จะสามารถทำได้
๓. ยกตัวอย่างศัพท์ในวรรณคดีซึ่งเป็นภาษาถิ่นที่นักเรียนรู้จัก

ศัพท์ที่ควรทราบเกี่ยวกับวัฒนธรรม

เราควรเข้าใจศัพท์บางคำที่มีความหมายไม่แจ่มแจ้งแก่คนทั่วไป และใช้ในที่หนึ่งหมายความว่าหนึ่ง อีกที่หนึ่งหมายความว่าไปอีกอย่างหนึ่ง โดยบางคราวผู้ใช้เองไม่มีความสำนึกในความหมายของศัพท์ที่ตนใช้ ศัพท์ที่ก่อให้เกิดความสับสนเหล่านี้มีต้นกำเนิดความคิดมาจากชาวตะวันตก

สังคม

คำนี้อาจมีความหมายเป็นรูปธรรม หมายถึง ชุมชน ซึ่งก็หมายความว่ากลุ่มชนที่ชุมนุมอยู่ในที่เดียวกัน ตัวอย่าง เราอาจกล่าวว่า "ในซอยที่ฉันอยู่เป็นสังคมแบบใหม่ หากคนที่มีบุญเคยรู้จักรัชกาลที่ ๕ ไม่ได้เลย"

คำว่า สังคม อาจมีความหมายเป็นนามธรรม คือความคิดนึกรวมกับค่านิยมของชุมชนหนึ่งๆ ก็ได้ ตัวอย่าง เราอาจกล่าวว่า “การมีลูกที่ไม่ตั้งใจจะให้มีเป็นปัญหาสังคม ถึงแม้เด็กจะอยู่กับพ่อแม่ก็เป็นปัญหาอยู่ดี” ความหมายนามธรรมในตัวอย่างนี้คือ ความรู้สึกรักหวัดกังวลของเด็กและการกระทำที่ก่อความเดือดร้อนแก่คนในชุมชน

สถาบัน

คำนี้ในความหมายเชิงวิชาการ คือ กฎเกณฑ์และประเพณีที่เกี่ยวข้องเนื่องอันหมู่ชนสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์แก่หมู่คณะของตน รวมกับคณะบุคคลที่มีส่วนสำคัญต่อกฎเกณฑ์และประเพณีนั้น และยังรวมไปถึงความยกย่องเชื่อถือที่หมู่ชนให้แก่คณะบุคคล กฎเกณฑ์ และประเพณีที่เกี่ยวข้องเหล่านั้นด้วย

ตัวอย่าง

สถาบันศาสนาสถิตยุดิธรรมมีกฎเกณฑ์ คือ กฎหมายที่ประชาชนต้องทำตาม กฎหมายมาจากอำนาจสูงสุดที่หมู่ชนนั้นยอมรับ เช่น มาจากพระมหากษัตริย์หรือรัฐสภา กฎเกณฑ์ที่ผู้พิพากษาต้องรักษา มีประเพณีที่เกี่ยวข้อง อาทิ ความเคารพต่อผู้พิพากษา ความเชื่อถือว่าศาลทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม ความภักดีที่ผู้พิพากษาต้องมีเป็นคุณธรรมประจำตน ทั้งหมดนี้คือ ความหมายของสถาบันศาสนาสถิตยุดิธรรม

สถาบันศาสนา ประกอบด้วยบัญญัติหรือความเชื่อถือตามศรัทธาของมนุษย์ในชุมชน รวมทั้งนักบวช และผู้นำทางศาสนาที่เป็นตัวอย่างความประพฤติตามความเชื่อถือนั้น กฎเกณฑ์ที่นักบวชหรือผู้นำทางศาสนาเหล่านั้นสั่งสอนชี้แจงความเลื่อมใสของชุมชนที่มีต่อนักบวชหรือผู้นำทางศาสนา อีกทั้งความเคารพต่อบุคคลเหล่านั้น ตลอดจนประเพณีที่ย่อมเกิดขึ้นเกี่ยวเนื่อง เช่น ประเพณีการทำบุญถวายอาหารพระภิกษุของพุทธศาสนิกชน ทั้งหมดนี้ประกอบกันเป็นสถาบันศาสนา

คำ สถาบัน ในภาษาไทยมีผู้ใช้ในความหมายว่า องค์การที่มีการกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คำ สถาบัน ที่ใช้ในความหมายนี้ใช้ตามที่ทางราชการกำหนดให้ใช้ แต่มีเอกชนตั้งชื่อองค์การใดองค์การหนึ่งของตนว่าสถาบันก็มี ไม่มีกฎหมายของบ้านเมืองห้ามการใช้ถ้อยคำเช่นที่ว่ามานี้

ประเพณี

คำนี้หมายถึง พฤติกรรมที่ได้เคยกระทำมาตั้งแต่บรรพบุรุษหลายชั่วอายุคน สืบทอดกันมาจนถึงชั้นลูกหลาน อาจเดิมเป็น ขนบประเพณี หรือใช้คำว่า ขนบธรรมเนียม ความหมายก็ใกล้เคียงกัน แต่ในวิชามานุษยวิทยาและสังคมวิทยา ใช้คำ ประเพณี เป็นคำยืม ตัวอย่าง ประเพณีถวายอาหารพระภิกษุของไทย

ประเพณีรดน้ำซึ่งนิยมนำผ้าตลอดจนเครื่องหอมไปแสดงความเคารพญาติผู้ใหญ่ใน เทศกาลสงกรานต์ ประเพณีเผาศพ และประเพณีฝังศพของชนชาติบางหมู่ เป็นต้น ที่เรียกว่า “ฟุตบอลประเพณี” ก็คือการแข่งขันกีฬาตามประเพณีที่เคยทำกันมา

ค่านิยม

คำนี้หมายถึง ความรู้สึก อาจเป็นของหมู่ชนรวมกันหรือของบุคคลเฉพาะ คนก็ได้ ความรู้สึกที่เรียกว่า ค่านิยม ได้แก่ ความพึงพอใจ ความรังเกียจ ความอายใคร่แอบซ่อน ความภูมิใจใคร่อวด อันมีต่อพฤติกรรมหนึ่งพฤติกรรมใด หรือพฤติกรรมกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด หรือความรู้สึกต่อสถาบัน ความเสียหาย ความสลดใจ ความลึงโลด ความตื่นเต้น ฯลฯ ก็ถือเป็นค่านิยมได้ ค่านิยมเป็นไปตามกาลสมัย เปลี่ยนแปลงไปได้บ่อยๆ ภายในอายุของบุคคลหนึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงค่านิยม เช่น เมื่อเป็นเด็กมีค่านิยมอย่างหนึ่งหรือจำพวกหนึ่ง เมื่อมีอายุสูงขึ้น ค่านิยมก็เปลี่ยนไป สิ่งที่เคยอายใคร่แอบซ่อนกลายเป็นสิ่งภูมิใจใคร่อวด หรือกลับกันก็ได้

ตอนที่ ๒

การใช้ภาษาในการสื่อสาร

หลังจากนักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องการสื่อสารมากพอควรแล้ว ทุกคนคงเข้าใจดีว่า การสื่อสารมีความสำคัญและจำเป็นแก่มนุษย์เพียงไร คนที่ถูกตัดโอกาสไม่ให้สื่อสารกับคนอื่น ไม่ว่าในฐานะผู้ส่งสารหรือผู้รับสารก็ตาม จะมีความคับข้องใจสักเพียงไหน นอกจากนี้ นักเรียนคงจะได้เข้าใจอีกด้วยว่า การพัฒนาตนให้สามารถสื่อสารกับคนอื่นได้ สัมฤทธิ์ผลนั้นมีความจำเป็นอย่างไร

ในตอนที ๒ ของหนังสือเรียนภาษาไทย ชุด วรรณคดีสำหรับเด็ก เล่ม ๓ นี้ บทแรกจะได้แนะให้นักเรียนเกิดความเข้าใจต่อไปว่า ความสัมฤทธิ์ผลในการสื่อสารของมนุษย์นั้นจะสมบูรณ์ มีคุณค่ายืนนาน เป็นประโยชน์แท้จริงทั้งแก่ตนและคนอื่นนั้น จำเป็นต้องอาศัยความมีมารยาท และคุณธรรมของผู้ส่งสารและผู้รับสารทั้ง ๒ ฝ่ายด้วย นอกเหนือจากเงื่อนไขและปัจจัยอื่นในองค์ประกอบของการสื่อสารตามที่เคยทราบมาแล้ว

• ส่วนในบทต่อไป จะได้อธิบายให้เห็นถึงกิจกรรมการสื่อสารในรูปแบบอื่นทั้งด้านการพูดและการเขียน ซึ่งเป็นกิจกรรมสำคัญมากในสังคมและการประกอบอาชีพการงานเกือบทุกอย่าง รวมทั้งการศึกษาเล่าเรียนระดับสูงๆ ขึ้นไป

พื้นฐานความรู้และทักษะเหล่านี้ จะมีส่วนช่วยทำให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการและสันติสุขในสังคมโดยส่วนรวมอีกโสดหนึ่งด้วย

คุณธรรมและมารยาทในการสื่อสาร

ความรู้เรื่องการสื่อสารตามที่นักเรียนได้เรียนมาแล้ว เมื่อวิเคราะห์ให้ลึกลงไป จะเห็นว่า การสื่อสารของมนุษย์นั้น เป็นพฤติกรรมที่อาจแยกพิจารณาได้ ๒ ด้าน คือ ด้านนอกและด้านใน

พฤติกรรมด้านนอกเป็นพฤติกรรมที่ปรากฏให้เห็นชัดเจน ได้แก่ การแสดงกิริยาอาการของผู้ส่งสารและผู้รับสาร การเปล่งเสียงออกมาเป็นถ้อยคำให้ได้ยิน การเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร รวมทั้งการแสดงออกในรูปแบบอื่นๆ เช่น ใ้วัตถุ รูปภาพ แผนภูมิ เป็นต้น

พฤติกรรมด้านในคือการใช้ความคิด การเกิดความรู้สึก การตั้งเจตนา การอธิษฐาน การตั้งจุดประสงค์ และปฏิกิริยาอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในใจของผู้ส่งสารและผู้รับสาร

มารยาทในการสื่อสารนั้นเป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นให้ได้ยินหรือรับรู้ได้ จึงจัดว่าเป็นพฤติกรรมด้านนอก ส่วนคุณธรรมเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับพฤติกรรมด้านใน ไม่อาจปรากฏให้เห็นได้โดยตรง

พฤติกรรมด้านนอกของการสื่อสารส่วนใหญ่จะถูกกำหนดโดยมารยาททางสังคมว่าควรดำเนินไปอย่างไร ส่วนพฤติกรรมด้านในนั้น ส่วนหนึ่งจะถูกกำหนดโดยคุณธรรมประจำใจของบุคคลผู้นั้น

ดังนั้น การศึกษาให้เข้าใจกระบวนการสื่อสารของมนุษย์อย่างถ่องแท้จนมีสมรรถภาพสูงในการสื่อสาร จำเป็นต้องเข้าใจ เรื่อง คุณธรรมและมารยาทในการสื่อสารด้วย

คุณธรรมในการสื่อสาร

ตามที่เข้าใจกัน คุณธรรม คือ ความดีงามอันมีอยู่ในตัวบุคคล คุณธรรมเกิดจากการปลูกฝัง การที่เคยได้เห็นได้ยินและได้อ่าน ที่สำคัญที่สุด คือ ได้เห็นพฤติกรรมของคน ที่เคารพรักเป็นแบบอย่าง ทุกศาสนาเชื่อว่า การอบรมของมนุษย์เกิดจากผู้ที่มีความรักความเมตตาตั้งแต่วัยเยาว์ และการได้เห็นได้ยินได้อ่านเรื่องเกี่ยวกับคุณธรรมอยู่เป็นนิจ ทำให้บุคคลมีคุณธรรมประจำอยู่กับตน ไม่เสื่อมถอยไปได้ง่ายๆ

คุณธรรมต้องประกอบด้วยเหตุผลของแต่ละบุคคล แล้วบุคคลช่วยกันแสดงพฤติกรรมที่ดีงามออกในชุมชนของตน ชุมชนได้เห็นตัวอย่างที่ดีอยู่เสมอ ต่อๆ ไปชุมชนก็จะมีคุณธรรมประจำอยู่ นับเป็นคุณธรรมของชุมชนนั้น คุณธรรมที่ธำรงสังคม ได้แก่ คุณธรรมอันนำมาซึ่งความไว้วางใจกันในหมู่มนุษย์ที่มีการสื่อสารสัมพันธ์กัน เว้นจากการประทุษร้ายกัน แสดงความเมตตากรุณาต่อกัน เว้นจากการละเมิดสิทธิต่างๆ ของกันและกัน เคารพซึ่งกันและกัน ถือวาจาสัตย์ ไม่พูดปด ไม่พูดส่อเสียด และไม่เสพของมีนเมาต่างๆ

ถ้ามนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในหมู่บ้าน ในเมือง ในประเทศมีคุณธรรมดังกล่าวมานี้ ย่อมเกิดความไว้วางใจกัน ความเจริญย่อมเกิดขึ้น ไม่เสียเวลาเสียทรัพย์ไปในทางป้องกันพาลทุจริตต่างๆ

คุณธรรมที่สำคัญยิ่งในการสื่อสารน่าจะได้แก่

๑. ความมีสัจจะต่อกันและไม่ละเมิดสิทธิซึ่งกันและกัน
๒. ความรัก ความเคารพและความปรารถนาดีต่อกัน
๓. ความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนพูดหรือกระทำ

ถ้านักเรียนได้มีโอกาสอ่านหนังสือ เช่น สมบัติผู้ดี โคลงโลกนิติ และโคลงสุภาษิต โสฬสไตรยางค์ ซึ่งอยู่ในหนังสือเล่มนี้ นักเรียนก็อาจหยิบยกคุณธรรมข้อต่างๆ ที่มีความสำคัญแก่การสื่อสารออกมาได้ด้วยดุลพินิจของตนเอง ซึ่งอาจตรงกันหรือเหลื่อมล้ำกับคุณธรรมดังกล่าวข้างต้น

บุคคลที่มีคุณธรรมประจำใจนั้น เมื่อได้สื่อสารกับผู้อื่น การสื่อสารก็จะเป็นไปในทางที่ดีงามสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดประโยชน์และคุณค่าที่แท้จริง เรียกได้ว่า สื่อสารไปในทางวัฒนธรรมตรงกันข้ามถ้าไร้คุณธรรม การสื่อสารก็จะเป็นไปในทางทำลาย ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ เรียกว่า สื่อสารไปในทางหายนะ ทั้งนี้พึงเข้าใจด้วยว่า บุคคลที่ขาดคุณธรรมนั้น อาจมีทักษะหรือชำนาญในการสื่อสารทั้งการพูดและการเขียน รู้จักใช้โวหาร เหลี่ยมเล่ห์เพทุบาย ทำให้ดู

ประหนึ่งว่าเป็นผู้มีคุณธรรม ซึ่งผู้รับสารที่รู้ไม่เท่าทันอาจหลงเชื่อได้ แต่ไม่ช้าไม่นานความจริงก็จะปรากฏ ทำให้ผู้นั้นไม่น่าเชื่อถืออีกต่อไป ดังปรากฏในนิทานอีสปเรื่องเด็กเลี้ยงแกะ เป็นต้น

มารยาทในการสื่อสาร

ดังได้กล่าวแล้วว่า มารยาทเป็นพฤติกรรมด้านนอกของการสื่อสาร มารยาทในการสื่อสารจึงหมายถึง กิริยาอาการที่เรียบร้อยถูกต้องตามคตินิยมของคนในสังคมนั้นๆ ตัวอย่างสังคมไทยกำหนดเป็นคตินิยมว่า เท้าเป็นของต่ำ จึงถือว่า ในที่สาธารณะหรือต่อหน้าบุคคลที่ควรเคารพ บุคคลจะต้องเก็บเท้าไว้ให้เรียบร้อย ถ้านั่งเก้าอี้ก็จะต้องไม่ชี้เท้าออกไป ไม่ใช้เท้าชี้สิ่งของ หากผู้หนึ่งผู้ใดกระทำเช่นนั้น ก็จะถูกตำหนิว่าเป็นผู้ไม่มีมารยาท

ขอให้สังเกตว่า มารยาทเช่นที่ยกตัวอย่างมานี้ จะเกี่ยวข้องกับคุณธรรมในข้อที่ว่า ด้วยความเคารพ และไม่ละเมิดสิทธิซึ่งกันและกัน มารยาทข้อนี้ครอบคลุมไปถึงพฤติกรรมในการสื่อสาร เช่น ระหว่างที่บุคคลยืนพูดต่อหน้าทีประชุมชน ย่อมไม่ใช้เท้าชี้หรือเหยียบไปที่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ยกเท้าขึ้นวางบนที่สูง เช่น โต๊ะหรือเก้าอี้เป็นอันขาด

อย่างไรก็ดี วัฒนธรรมของบางประเทศ อาจคิดว่าเท้าเป็นอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย ไม่ใช่ของต่ำ จึงไม่ถือว่า พฤติกรรมใช้เท้าดังที่ยกตัวอย่างมานั้นเป็นการเสียมารยาท ทั้งนี้ได้หมายความว่า คนประเทศนั้นขาดหรือไม่มีคุณธรรมในข้อความเคารพและไม่ละเมิดสิทธิซึ่งกันและกัน เพราะคนประเทศนั้นๆ เวลาทำกิจต่างๆ ในที่สาธารณะจะรักษามารยาท เช่น เข้าแถวตามลำดับก่อนหลัง มารยาทนี้สืบเนื่องมาจากความมีคุณธรรมในข้อเคารพและไม่ละเมิดสิทธิซึ่งกันและกันนั่นเอง

กิจกรรม

ตอบคำถาม

๑. ความหมายของคำ คุณธรรม และ มารยาท ที่ให้ไว้ในบทเรียน นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่ เพียงใด อาจปรับปรุงแก้ไขได้อย่างไร

๒. คุณธรรมของบุคคล กับคุณธรรมของชุมชน เกิดขึ้นได้อย่างไร

๓. คำสอนในข้อใดบ้างในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่นที่นักเรียนคิดว่าเป็นปัจจัยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมดำเนินไปได้อย่างเป็นปกติสุข จงยกมาให้เห็นและอธิบาย

๔. ยกตัวอย่างมารยาทในการสื่อสารด้วยวัจนภาษาและอวัจนภาษามาเป็นข้อๆ พร้อมทั้งชี้ให้เห็นด้วยว่ามารยาทนั้นๆ เกี่ยวกับคุณธรรมข้อใด

ตัวอย่าง

วัจนภาษา การสื่อสารระหว่างบุคคลที่ไม่คุ้นเคยกันจะไม่ถามถึงอายุ หรือ รายได้ของกันและกัน

อวัจนภาษา ผู้ที่ปรากฏตัวพูดในที่ประชุมต้องแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อย

๕. ยกมารยาทในการสื่อสารตามที่กล่าวไว้ในหนังสือ สมบัติของผู้ดี ของ เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (เปีย มาลากุล) มาเป็นข้อๆ

คุณธรรมและมารยาทการสื่อสารในบริบทต่าง ๆ

การสื่อสารของมนุษย์นั้น เมื่อคำนึงถึงผู้ส่งสารและผู้รับสารแล้ว อาจแบ่งออกได้เป็น

๔ ประเภท คือ

๑. การสื่อสารกับตนเอง
๒. การสื่อสารระหว่างบุคคล
๓. การสื่อสารสาธารณะ
๔. การสื่อสารมวลชน

การสื่อสารกับตนเอง

การสื่อสารกับตนเอง หมายถึง การสื่อสารที่บุคคลคนเดียวเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยธรรมชาติ มนุษย์เรามักคิดโต้ตอบกับตนเองอยู่เป็นนิจ เช่น เมื่อเราต้องตัดสินใจว่า เราจะเลือกทางใดทางหนึ่งระหว่างทางเลือกสองทาง ถ้าในขณะนั้น เรานั่งอยู่

คนเดียวในห้องส่วนตัว หรือในที่สาธารณะ เราอาจคิดหาเหตุผลโต้แย้งกับตนเองอยู่ในใจ สารก็จะเกิดขึ้นเป็นระยะๆ ใช้ภาษาแบบเนื่องไปด้วยอย่างเงิบๆ บางทีก็พิมพ์ออกมาบ้าง เปล่งเสียงดังออกมาบ้าง ในที่สุดก็ตัดสินใจเลือกเอาทางหนึ่ง บางทีก็เกิดความขัดแย้งภายในจิตใจ เพราะไม่อาจตัดสินใจได้ก็มี เนื้อหาการสื่อสารกับตนเองนั้นกว้างขวางไม่มีขอบเขตจำกัด อาจเกี่ยวกับเรื่องใดๆ ก็ได้ การปลอบใจตนเอง การเตือนตนเอง การวางแผน การแก้ปัญหา เหล่านี้มนุษย์ต้องใช้การสื่อสารกับตนเองทั้งสิ้น แท้ที่จริง กระบวนการสื่อสารกับตนเองคล้ายกับกระบวนการคิด แต่การคิดนั้นจะไม่มีคำตอบ อาจเรียกได้ว่า ไม่มีผู้รับสาร

การสื่อสารระหว่างบุคคล

การสื่อสารระหว่างบุคคล หมายถึง การสื่อสารของบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป แต่ไม่ถึงกับเป็นกลุ่ม เรื่องที่สื่อสารหรือสารเป็นเรื่องเฉพาะระหว่างบุคคล ซึ่งอาจไม่เกี่ยวข้องหรือเป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น เช่น การสื่อสารระหว่างสามีกับภรรยา แม่กับลูก เพื่อนกับเพื่อน สารที่สื่ออาจเป็นความลับระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารเท่านั้น

อย่างไรก็ดี สารที่สื่อระหว่างบุคคลอาจเปิดเผยก็ได้ หากมีผู้เห็นว่าเป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น เช่น บิดาเขียนจดหมายถึงบุตร ซึ่งเป็นการสื่อสารเฉพาะบุคคล ๒ คน แต่ภายหลังมีผู้เห็นว่า เนื้อหาที่สื่อสารกันนั้น เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่นๆ ด้วย จึงขออนุญาตนำไปเปิดเผยแก่สาธารณชน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่น พระราชนิพนธ์เรื่อง ไกลบ้าน ของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จดหมายจากพ่อถึงลูก ของ ศรี ยาวหาล เนห์รู เป็นต้น

การสื่อสารสาธารณะ

การสื่อสารสาธารณะ หมายถึง การสื่อสารที่มีเป้าหมายจะส่งสารไปสู่สาธารณชนโดยมีเนื้อหาของสารที่อาจให้ความรู้และเป็นประโยชน์ ให้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ความคิดเห็นที่มีคุณค่าและเปิดเผยได้เสมอโดยไม่จำกัดกาลเวลา การสื่อสารสาธารณะจึงแตกต่างกับการสื่อสารสองประเภทแรก

ตัวอย่างการสื่อสารสาธารณะ เช่น การปาฐกถา การบรรยาย การอบรมในที่ต่างๆ การสอนของครูในชั้นเรียน การอบรมในที่ประชุมนักเรียนก็จัดเป็นการสื่อสารสาธารณะด้วยการอภิปรายในรัฐสภา หากไม่เป็นการประชุมลับก็ถือเป็นการสื่อสารสาธารณะเช่นกัน

การสื่อสารมวลชน

การสื่อสารมวลชนมีลักษณะสำคัญคล้ายกับการสื่อสารสาธารณะ แต่ลักษณะเฉพาะของการสื่อสารมวลชนต้องอาศัยสื่อที่มีอำนาจการแผ่กระจายสูง รวดเร็ว และกว้างขวาง เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ดาวเทียม และสื่อมวลชน ผู้ส่งสารจะเลือกคัดเฉพาะข้อเท็จจริง เหตุการณ์ ข้อคิดเห็นที่ตนเห็นว่าพึงนำเสนอต่อมวลชน สิ่งที่เลือกนำเสนอานั้น อาจสนองประโยชน์ตามความต้องการและความจำเป็นของมวลชนมากหรือน้อย หรือไม่ลู่จะเป็นประโยชน์ต่อมวลชนก็ได้

คุณธรรมและมารยาทในการสื่อสารที่กล่าวมาตอนต้นมีความสำคัญแก่การสื่อสารทั้ง ๔ ประเภท เพราะถ้าผู้สื่อสารขาดคุณธรรมและมารยาทแล้ว ผลของการสื่อสารก็จะเป็นไปในทางที่เป็นอันตราย ไม่สร้างสรรค์ ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ ยิ่งในการสื่อสารมวลชนด้วยแล้ว ผู้ประกอบวิชาชีพจำเป็นต้องมีจรรยาบรรณเป็นเครื่องกำกับ จรรยาบรรณประกอบด้วยคุณธรรมและมารยาทข้อต่างๆ ที่วงวิชาชีพตราไว้ให้ทุกคนที่อยู่ในวิชาชีพนั้นต้องประพฤติปฏิบัติ

อย่างไรก็ดี ถ้าพิจารณาอย่างผิวเผิน อาจนึกไม่ถึงว่าคุณธรรมและมารยาทเกี่ยวข้องกับการสื่อสารกับตนเองอย่างไร แท้ที่จริง การสื่อสารกับตนเองนั้น คุณธรรมมีความสำคัญมาก ถ้าบุคคลเป็นผู้ที่เคารพในสิทธิของผู้อื่น มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น เป็นต้น การสื่อสารกับตนเองของบุคคลนั้นก็จะต้องดำเนินไปในทิศทางที่สร้างสรรค์ ไม่มุ่งร้าย ไม่เอาเปรียบ ไม่พยายามตรงกันข้ามจะมีแต่ความคิดที่ช่วยเหลือเกื้อกูล ยอมรับในความคิดของผู้อื่น ไม่คิดยกตนข่มท่าน เป็นต้น ส่วนในด้านมารยาท ขณะที่บุคคลสื่อสารกับตนเอง จะต้องอยู่ในอิริยาบถอย่างใดอย่างหนึ่ง ณ สถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งเสมอ ซึ่งอาจอยู่ในสายตาของคนอื่นได้ จึงจำเป็นต้องรักษามารยาทด้วย บางครั้งอาจต้องหยุดสื่อสารกับตนเอง หันไปสื่อสารกับคนอื่น เช่น ทักทายแสดงไมตรีจิตอันเป็นการรักษามารยาทไว้

การสื่อสารอาจเกิดขึ้นได้ในบริบทที่ต่างกัน คำ บริบท ในที่นี้ หมายถึง สถานที่ บุคคล และโอกาส ในที่นี้จะกล่าวถึงบริบทที่สำคัญของการสื่อสารเพียง ๓ บริบทคือ ครอบครัว โรงเรียน และวงสังคมโดยทั่วไป จะได้เห็นว่า คุณธรรมและมารยาทมีความสำคัญแก่การสื่อสารในบริบทเหล่านี้อย่างไร

การสื่อสารในครอบครัว

การสื่อสารในครอบครัวเป็นการสื่อสารขั้นพื้นฐานที่สุดของมนุษย์ เราจะสังเกตเห็นได้ว่า เด็กเริ่มสื่อสารกับมารดาหรือผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเมื่อประสาทรูของเด็กเริ่มทำงาน ขณะที่มียุเพียง ๒-๓ เดือนเท่านั้น การสื่อสารจะดำเนินต่อไปโดยเริ่มที่การสื่อสารด้วยอวัจนภาษาก่อน จนกระทั่งถึงระยะที่เราเรียกกันว่าเริ่มสอนพูด การสื่อสารด้วยอวัจนภาษาจึงเริ่มต้น

เมื่อการสื่อสารของมนุษย์พัฒนาไปได้สักระยะหนึ่งแล้ว การสื่อสารนั้นจะประกอบด้วยภาษาและเนื้อหา ภาษาเป็นสมบัติของสังคม คำพูดกิตติ วิชิตาเสนอ กิตติ และกฎเกณฑ์ทางภาษากิตติ มนุษย์ต้องอาศัยการเรียนรู้จากผู้อื่น การเรียนรู้ภาษาจากสมาชิกในครอบครัวด้วยกันจึงมีความสำคัญมาก ส่วนเนื้อหาของการสื่อสารนั้นจะเป็นไปในทางสร้างสรรค์ได้ก็ต่อเมื่อผู้เยาว์ได้อาศัยผู้ใหญ่ช่วยแนะนำชี้ทางให้

การสื่อสารในครอบครัวจะมีประสิทธิภาพหรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับความตั้งใจดีของสมาชิกในครอบครัวที่มีต่อกัน ความพร้อมที่จะเข้าใจกัน การยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน ให้ความสำคัญแก่กัน สิ่งเหล่านี้เป็นคุณธรรมสำคัญที่ทำให้การสื่อสารของบุคคลในครอบครัวพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้อง

ครอบครัวที่เห็นความสำคัญของคุณธรรม และดำรงชีวิตโดยอาศัยคุณธรรมอยู่เป็นนิจย่อมเป็นที่แน่นอนว่าการสื่อสารในครอบครัวนั้น จะมีปกติดำเนินไปในทางที่ดีงามเสมอ สำคัญของการสื่อสารในครอบครัวจะมุ่งไปในทางเกื้อกูล ก่อให้เกิดประโยชน์ ประณีประนอม และสุภาพอ่อนโยน ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารก็จะสะท้อนให้เห็นถึงคุณธรรมดังกล่าว หากบิดามารดาพูดกับบุตรไฟเราะน่าฟัง บุตรก็จะพูดจากับบิดามารดาไฟเราะเหมาะสมแก่วัย หากเกิดความไม่เข้าใจกันบ้างในระหว่างที่สื่อสาร ก็จะต้องพยายามทำความเข้าใจกันให้ได้ ไม่นิ่งเฉยไปไม่ทางขุ่นข้องหมองใจกัน

ข้อควรคำนึงที่จะทำให้การสื่อสารในครอบครัวดำเนินไปด้วยดี มีดังนี้

๑. สมาชิกในครอบครัวต้องคำนึงว่า แต่ละคนอาจมีประสบการณ์ไม่เหมือนกัน เช่น ลูกได้รับประสบการณ์มาจากโรงเรียน และสภาพโรงเรียนในปัจจุบันก็แตกต่างกับสมัย

เมื่อปู่ตายหรือบิดามารดาเรียนอยู่ หลักสูตรในโรงเรียน ชื่อวิชาต่างๆ การวัดผล หนังสือที่ใช้เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น บางทีการใช้คำพูดสื่อสารของบุตรกับบิดามารดาหรือผู้ปกครอง อาจทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันขึ้นได้ เช่น ลูกอาจสื่อสารกับพ่อแม่ว่า "หนังสือวรรณวิจักษ์ของพี่ใช้ไม่ได้ ต้องใช้หนังสืออื่น" พ่อแม่อาจงงและกังวลว่าหนังสือเล่มนั้นเสียหายอย่างไรจึงใช้ไม่ได้ และเมื่อพี่เรียนหนังสือเล่มนั้นไปแล้ว หนังสือเล่มนั้นใช้ไม่ได้ จะเป็นผลเสียแก่พ่ออย่างไรหรือไม่ ในกรณีเช่นนี้ พ่อแม่อาจให้เงินลูกไปซื้อใหม่ แต่ก็ยังมัววุ่นข้องใจ เพราะการสื่อสารระหว่างลูกกับพ่อแม่ยังไม่สัมฤทธิ์ผล ถ้าพ่อแม่จะใช้เวลาสักเล็กน้อย ชักถามลูกให้เข้าใจชัดเจนว่าที่พี่ไม่ได้ใช้นั้นคืออะไรแน่ ลูกอาจชี้แจงให้ฟังว่า กระบวนการศึกษาธิการเปลี่ยนหนังสือใหม่ ปรับปรุงแก้ไขทำให้แตกต่างกับหนังสือเล่มเดิมที่เคยใช้สำหรับรายวิชาเดียวกัน แต่ก็มีได้หมายความว่า ใครที่เรียนหนังสือเล่มเดิมแล้วจะถึงกับได้รับผลเสีย

๒. แม้การสื่อสารในครอบครัวจะเป็นการสื่อสารอย่างกันเองระหว่างคนที่ใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันมาเป็นเวลานาน ก็ควรคำนึงด้วยว่า เมื่อเริ่มต้นพูดเรื่องราวที่เป็นกิจธุระบางอย่าง จำเป็นต้องเน้นถ้อยคำบางคำ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันโดยทันที ไม่ก่อให้เกิดความสับสน เช่น ถ้ากล่าวว่า "พ่อครับ วันอาทิตย์นี้ผมไม่ไปแล้วครับ" ผู้พูดนึกทักเอาเองว่าผู้ฟังทราบว่ายหมายถึงสถานที่ใด ถ้าผู้ฟังทราบ การสื่อสารก็ดำเนินไปได้ แต่ถ้าผู้ฟังไม่ทราบหรือสำคัญว่าเป็นสถานที่อีกแห่งหนึ่ง การสื่อสารก็จะไม่บรรลุผล ถ้าผู้พูดเผลอความก่อนว่า "พ่อครับ ที่ผมเคยบอกไว้ว่า จะไปค้างแรมที่ค่ายลูกเสือชลบุรีวันอาทิตย์นั้น ผมไม่ไปแล้วครับ" พ่อก็จะได้มีโอกาสดูถามต่อไปว่า ชัดช้องเพราะอะไรจึงไปไม่ได้ ความเข้าใจกันก็จะเกิดขึ้น แทนที่จะต้องย้อนถามกันไปมา

๓. เป็นธรรมดาที่บุคคลในครอบครัวย่อมต่างรุ่น ต่างวัยกัน อาจเข้าใจความหมายถ้อยคำที่ใช้ไม่ตรงกัน ทำให้เกิดอุปสรรคในการสื่อสาร เช่น คำเรียกสี ผู้ใหญ่ในครอบครัวขอให้เด็กหยิบผ้าห่มสีแดงให้ แต่เด็กไม่รู้จำ รู้จักแต่สีส้ม สีอื่น เช่น สีเลือดหมู สีเขียว เปลือกแตงโม เหล่านี้ก็มักเข้าใจไม่ตรงกัน คนรุ่นใหม่มักเข้าใจว่า สีเลือดหมูเป็นสีเดียวกับเลือดหมูที่ลวกน้ำร้อนแล้วตามความเห็นอยู่เป็นประจำซึ่งเป็นสีม่วงเทาๆ ไม่ใช่สีแดงปนม่วงที่เป็นเลือดสดของหมูตามที่คนรุ่นเก่าหมายถึง สีเขียวเปลือกแตงโมก็เช่นกัน เนื่องจากปัจจุบันมีแตงโมพันธุ์ใหม่เกิดขึ้นมาก และสีเปลือกแตงโมเหล่านั้นก็แปลกไปจากแต่ก่อน เมื่อเป็นเช่นนี้ คนต่างรุ่นต่างวัยในครอบครัวต้องพยายามทำความเข้าใจให้ตรงกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่างสมัยกัน ควรถือเป็นเรื่องสนุก มิใช่เรื่องขัดเคืองกัน มิฉะนั้นในครอบครัวก็จะมีเรื่องไม่สงบอันเนื่องมาจากการสื่อสาร

๔. การสื่อสารในครอบครัวควรคำนึงถึงมารยาทที่พึงปฏิบัติอยู่เป็นนิจ เพราะจะทำให้มารยาทเหล่านี้ติดตัวไปแม้เมื่อไปสื่อสารในกาลเทศะอื่น เช่น ไม่พูดข้ามศีรษะผู้อื่นไม่ว่าผู้นั้นจะอยู่ในวัยใด ฐานะใดก็ตาม ไม่ชิงพูดในขณะที่ผู้อื่นกำลังพูดกันอยู่ ไม่ตะโกนพูดเมื่ออยู่ในบ้านเรือนหรืออาคารสถานที่ ควรเข้าไปใกล้ในระยะพอสมควรจึงพูด มารยาทเหล่านี้มีเหตุผลอธิบายได้ทั้งสิ้น ถ้าใช้ความคิดพิจารณาเพียงเล็กน้อย

กิจกรรม

๑. นักเรียนเล่าประสบการณ์ที่ตนเคยสื่อสารกับบิดามารดา หรือประสบการณ์ที่ตนเคยเห็นผู้อื่นสื่อสารกับบิดามารดา แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ แล้ววิเคราะห์ว่า เป็นเพราะเหตุใดเกี่ยวกับคุณธรรมและมารยาทในการสื่อสารหรือไม่ อย่างไร

๒. กรณีต่างๆ ต่อไปนี้ นักเรียนคิดว่าควรจะพูดว่าอะไร

- นักเรียนพูดกับเด็กรับใช้คนหนึ่งให้ไปพบคุณย่าตามคำสั่งของคุณย่า
- นักเรียนเล่าเหตุการณ์อย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นที่โรงเรียนหรือในที่อื่นให้สมาชิกในครอบครัวฟังตอนรับประทานอาหารเย็น (ให้บอกด้วยว่า สมาชิกในครอบครัวที่ฟังนั้นมีใครบ้าง)
- นักเรียนไม่สามารถกลับถึงบ้านตามเวลาได้ จึงโทรศัพท์แจ้งไปทางบ้าน ตั้งใจจะเรียนให้ผู้ปกครองทราบ แต่ผู้ปกครองไม่อยู่ ญาติที่อาวุโสกว่าของนักเรียนเป็นผู้รับโทรศัพท์ นักเรียนจึงพูดปากเรื่องราวไว้ให้ญาติผู้นั้นเรียนผู้ปกครองอีกทอดหนึ่ง
- ลูกพี่ลูกน้องซึ่งอยู่ในครอบครัวเดียวกับนักเรียน มีเรื่องถกเถียงรุนแรงกับลูกจ้างในบ้านเกี่ยวกับการทำความสะอาดบ้าน โดยลูกจ้างถูกต่อว่าเรื่องทำความสะอาดไม่เรียบร้อย ฝ่ายลูกจ้างก็เถียงว่าผู้ต่อนั้นเอง ทำให้เกิดความสับสนขึ้นมาอีก การถกเถียงยืดเยื้อ นักเรียนจะเข้าไปสื่อสารกับทั้งสองฝ่ายอย่างไร จึงจะทำให้เรื่องสงบและเกิดความเข้าใจที่ดีต่อไป

ครูและนักเรียนคนอื่นในชั้นพิจารณาว่าการพูดเช่นนั้นๆ ในกรณีข้างต้นนี้เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมอย่างไร ทำให้การสื่อสารสำเร็จหรือไม่เพียงใด มีมารยาทในการสื่อสารที่เหมาะสมเพียงใด ทั้งนี้ควรมีข้อเสนอแนะด้วย

การสื่อสารในโรงเรียน

การสื่อสารในโรงเรียนมีทั้งที่คล้ายคลึงและแตกต่างกับการสื่อสารในครอบครัวอยู่หลายประการ ดังต่อไปนี้

การสื่อสารในโรงเรียนที่เหมือนกับการสื่อสารในครอบครัว คือ ส่วนใหญ่จะเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลที่คุ้นเคยกันแล้ว ในโรงเรียนครูเปรียบเสมือนบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ นักเรียนเปรียบเสมือนบุตรหลาน คุณธรรมสำคัญที่บิดามารดาพึงมีต่อบุตร ก็เป็นไปในการทำนองเดียวกับคุณธรรมที่ครูอาจารย์มีต่อศิษย์ หน้าที่ของบุตรที่พึงเคารพบิดามารดาก็ทำนองเดียวกับหน้าที่ของศิษย์ที่พึงเคารพครูบาอาจารย์ การสื่อสารระหว่างครูกับศิษย์นั้นครูเป็นผู้มีประสบการณ์มากกว่า มีความรู้มากกว่า ศิษย์ย่อมได้รับประโยชน์ ได้เรียนรู้และได้แบบอย่างจากครูอาจารย์ สิ่งที่ครูอาจารย์ได้รับจากศิษย์ก็คือ ความรัก ความผูกพันและความสำนึกในบุญคุณที่ศิษย์มีต่อครูซึ่งจะติดตัวต่อไปนานแม้เมื่อออกจากโรงเรียนไปแล้ว

การสื่อสารในโรงเรียนแตกต่างกับการสื่อสารในครอบครัวที่สำคัญก็คือ เนื้อหาที่สื่อสารกันในโรงเรียนจะเกี่ยวกับวิชาการ พื้นฐานอาชีพ และหลักการดำรงชีวิต เป็นต้น เนื้อหาเหล่านี้อาจมีบ้างในครอบครัว แต่เรียกได้ว่าเป็นส่วนน้อย ข้อที่แตกต่างกันอีกอย่างหนึ่งก็คือ ประเภทของการสื่อสาร การสื่อสารในครอบครัวเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลเกือบทั้งหมด ส่วนการสื่อสารในโรงเรียนมีทั้งการสื่อสารระหว่างบุคคล เช่น การสอบปากเปล่า การแนะแนวเป็นรายบุคคล การสื่อสารในกลุ่ม เช่น การอภิปรายกลุ่ม การประชุมปรึกษาในกลุ่ม การสื่อสารสาธารณะ เช่น การอบรมหน้าเสาธงตอนเช้า การเชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้ การปราศรัยของนักเรียนเพื่อให้ได้รับเลือกตั้งตำแหน่งต่างๆ ในโรงเรียน

ข้อแนะนำต่างๆ ที่ได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อการสื่อสารในครอบครัว อาจนำมาปรับใช้กับการสื่อสารในโรงเรียนได้ทั้งสิ้น ต่อไปนี้จะได้กล่าวเฉพาะข้อควรคำนึงที่จะช่วยให้การสื่อสารในโรงเรียนสัมฤทธิ์ผล

๑. การสื่อสารในโรงเรียนอาจใช้เวลานาน เพราะเรื่องราวที่สื่อสารมีปริมาณมากและมีความซับซ้อน ผู้ส่งสารจำเป็นต้องบอกกล่าวตั้งแต่เริ่มต้น ให้ผู้รับสารทราบคร่าวๆ ว่าการสื่อสารจะดำเนินไปอย่างไร และจะใช้เวลามากน้อยเพียงใด ผู้รับสารจะได้รู้ล่วงหน้า ทั้งนี้ฝ่ายผู้ส่งสารก็ต้องรักษาเวลา และความคุมเนื้อหาในการสื่อสารให้ตรงตามที่บอกนั้น ผู้รับสารซึ่งอาจเป็นนักเรียนจำนวนมากต้องมีความอดทน ตั้งใจฟัง และให้เกิดเกียรติแก่ผู้ส่งสาร หากมีความจำเป็นต้องไปทำกิจธุระอื่นกลางคัน ควรแสดงมารยาทที่เหมาะสม ถ้าสะดวกที่จะขออนุญาตผู้พูดก่อนก็ควรกระทำ การลุกออกจากที่ประชุมไปโดยไม่แสดงความเคารพต่อผู้ที่กำลังพูดอยู่ เป็นกิริยาที่ไม่สมควรอย่างยิ่ง แสดงถึงการขาดมารยาทในการสื่อสารคือไม่เคารพ และไม่รู้จักให้เกิดเกียรติแก่ผู้อื่น

นอกจากนี้เมื่ออยู่ในฐานะที่เป็นผู้ฟังคนหนึ่งในกลุ่มผู้ฟังจำนวนมาก ต้องสำรวมมีมารยาทไม่พูดคุยกับคนที่อยู่ข้างเคียง ไม่ทำให้เกิดเสียงใดๆ ขึ้นได้

๒. การสื่อสารในโรงเรียนนั้น อาจมีบางโอกาสที่ต้องโต้แย้งถกเถียง ถ้าผู้ที่สื่อสารมีความเห็นไม่ตรงกัน การโต้แย้งถกเถียงมีประโยชน์ ถ้าทั้งสองฝ่ายมุ่งแสวงหาความถูกต้องหรือความจริง ผู้โต้แย้งถกเถียงไม่ควรใช้อารมณ์ แต่ควรใช้เหตุผลและข้อเท็จจริง รวมทั้งต้องมีจิตใจที่ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย ที่สำคัญยิ่งก็คือ ต้องระวังมิให้การโต้แย้งถกเถียงกลายเป็นการทะเลาะทุ่มเถียง หรือการข่มขู่คุกคามด้วยอารมณ์ที่เข้ามาครอบงำ

๓. ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การสื่อสารในโรงเรียนนั้น อาจมีทั้งการสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารในกลุ่ม ข้อเท็จจริงหรือข้อสรุปบางอย่างในการสื่อสารประเภทนี้ ไม่ควรนำไปเผยแพร่ เพราะจะเกิดผลเสียหายสะท้อนกลับมาได้ แม้บางเรื่องที่อาจเผยแพร่ได้ ก็ต้องระมัดระวัง ไม่ต่อเติมเสริมแต่งหรือเลือกนำเสนอเฉพาะบางส่วนที่พาให้ผู้ไม่ทราบเรื่องมาก่อนเกิดความเข้าใจผิดได้

๔. สถานที่ภายในโรงเรียนนั้น โดยปกติแล้วจะอยู่ในสายตาของผู้อื่น เช่น ผู้ปกครองนักเรียนหรือผู้มาติดต่อธุระกับโรงเรียน การแสดงออกในระหว่างที่สื่อสารกันทั้งที่เป็นคำพูดและมีใช้คำพูด จึงต้องระมัดระวัง คำพูดหรือกิริยามารยาท และกิริยาอาการบางอย่างอาจใช้ได้ดีในระหว่างเพื่อนที่สนิทสนมรักใคร่กันขณะไม่มีผู้อื่นรู้เห็นด้วย แต่ถ้ามีผู้อื่นได้เห็นหรือได้ยินเข้า จะทำให้เสียภาพลักษณ์ของผู้พูดหรือผู้แสดงกิริยาอาการเช่นนั้น

๕. ในโรงเรียนแต่ละแห่งย่อมประกอบไปด้วยผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ธุรการ ครูอาจารย์ นักเรียน คนงานภารโรง ผู้ที่ค้าขาย ผู้ให้บริการต่างๆ คนทุกกลุ่มเหล่านี้ต้องสื่อสารซึ่งกันและกัน และจำเป็นต้องอาศัยคุณธรรมคือ ความซื่อสัตย์อันจะทำให้ทุกฝ่ายไว้วางใจกันได้ ซึ่งได้กล่าวมาแล้วแต่ต้น ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การยอมรับอาวุโสของแต่ละบุคคลว่า

มีความเหลื่อมล้ำกัน การยอมรับเช่นนี้ จะช่วยทำให้การสื่อสารระหว่างบุคคลที่ต่างอาวุโสกัน ดำเนินไปด้วยความราบรื่น ทั้งนี้ทุกฝ่ายต้องมีความจริงใจต่อกันด้วย

กิจกรรม

๑. นักเรียนแบ่งกลุ่มประมาณ ๕ กลุ่ม ระดมความคิดว่า ปัญหาการสื่อสารใน โรงเรียนของตนมีอะไรบ้าง และจัดแบ่งปัญหาออกเป็นประเภทๆ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับ สิ่งรบกวน เป็นต้นว่า เสียง กลิ่น ความแออัด ไม่ทำให้การสื่อสารดำเนินไปด้วยดี ปัญหา เกี่ยวกับทัศนคติหรือท่าทีของบุคคล เช่น เห็นแก่ตัว มัง่าย ไม่เห็นประโยชน์ของการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น

๒. นักเรียนช่วยกันพิจารณาว่าปัญหาต่างๆ ที่ระดมความคิดมาได้ในข้อ ๑ นั้น อาจแก้ไขได้อย่างไร ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอะไร

๓. ในกรณีต่อไปนี้ นักเรียนจะใช้คำพูดและแสดงออกให้เหมาะสมได้อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องคำนึงถึงมารยาทในการสื่อสารด้วย

- นักเรียนต้องการขอยืมที่เย็บกระดาษ เครื่องตัดกระดาษ หรือวัสดุสิ้นเปลือง อื่นๆ จากเจ้าหน้าที่ธุรการผู้มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลของโรงเรียน นักเรียนอาจ แจกแจงรายละเอียดเพิ่มเติมเองได้
- มีนักเรียนที่เรียนอยู่ในชั้นสูงกว่าข่มเหงนักเรียนอื่น และนักเรียนที่ถูกข่มเหงไม่ กล้าร้องเรียน กรณีนี้นักเรียนเห็นว่าควรรายงานใคร รายงานว่าอย่างไร ด้วย เหตุผลอะไร
- โรงเรียนได้จัดให้นักเรียนเข้าเรียนโปรแกรมการเรียนอย่างหนึ่ง ในชั้นต้น นักเรียนเห็นว่าโปรแกรมนี้เหมาะแก่ตน แม้จะไม่สู้ชอบนัก แต่ผู้ปกครองไม่เห็น ด้วย สิ่งให้นักเรียนไปขอเปลี่ยนเป็นโปรแกรมอื่นๆ ซึ่งตรงกับที่นักเรียนชอบ ตั้งแต่ต้น นักเรียนจะไปพูดกับใคร อาจารย์ประจำชั้น หรืออาจารย์แนะแนว หรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ หรือบุคคลอื่น นักเรียนควรจะพูดอย่างไร และด้วยเหตุผลอะไร

การสื่อสารในวงสังคมโดยทั่วไป

คำว่า วงสังคมมีความหมายกว้าง ยากที่จะกล่าวให้ครบถ้วนได้ แต่ในที่นี้หมายถึง การสื่อสารในที่อื่นๆ ที่ไม่ใช่ในครอบครัวหรือในโรงเรียน เช่น ไปติดต่อสถานประกอบการ ไปชมการแสดงในที่สาธารณะ ไปแข่งขันกีฬา เดินทางโดยรถไฟหรือทางเรือ เป็นต้น การสื่อสารในวงสังคมมีข้อควรคำนึงดังนี้

๑. คนที่จะสื่อสารในวงสังคมนั้นจะต้องเริ่มต้นด้วยการทักทายกันก่อน ในสมัยก่อนที่เราจะนิยมประเพณีตะวันตก คนไทยยังไม่มีคำทักทาย เช่นคำว่า สวัสดี อย่างในสมัยนี้เราทักทายกันตามโอกาส ถ้าพบคนรู้จักที่ใด ก็ทักว่า ไปไหน อีกคนหนึ่งก็ตอบว่า ไปธุระ หรือบางคนก็ว่า เบล่า หรือ ไปตรงนี้หน่อย ถ้าเป็นในชนบท มีคนรู้จักเดินผ่านบ้าน ก็จะเชิญให้เข้าบ้านโดยทักทายว่า จะไปไหน ไม่แวะก่อนหรือ บางทีก็แสดงน้ำใจโดยทักว่า แวะก่อนซี กินข้าวมาแล้วหรือยัง กินแล้วค่อยไป คำทักทายทำนองนี้ยังใช้สื่อสารกันได้แม้ในปัจจุบัน นอกจากนี้ในวงการต่างๆ เราก็มักได้ยินคำทักทายว่า มีธุระอะไรคะ ต้องการพบใครครับ อยู่เนืองๆ การสื่อสารทักทายด้วยถ้อยคำเช่นนี้ ถ้าผู้สื่อสารพูดด้วยน้ำเสียงที่นุ่มนวล

ในรัชกาลที่ ๖ มีพระราชนิยมให้ใช้คำ อรุณสวัสดิ์ สำหรับการทักทายในเวลาเช้า และ ราตรีสวัสดิ์ สำหรับการลาจากไปในเวลาค่ำหรือกลางคืน แต่ไม่ติดเป็นนิสัยของคนทั่วไป ต่อมาหลังเปลี่ยนการปกครอง เกิดความนิยมเลียนแบบตะวันตกมากขึ้น พระยาอุปทิศศิลปสาร (นิ่ม กาญจนาชีวะ) เห็นควรให้คนไทยมีคำทักทายเช่นชาวตะวันตก และให้ใช้ได้โดยไม่จำกัดว่าเวลาใด ทั้งคำทักทายเมื่อแรกพบและเมื่อกล่าวอำลา คำ สวัสดี เป็นคำสันสกฤต ใช้ให้พรกันมาแต่โบราณ พระยาอุปทิศศิลปสาร จึงสอนศิษย์ของท่านว่า เมื่อพบท่านให้กล่าวคำ สวัสดี ต่อท่าน หรือเมื่อท่านทักด้วยคำ สวัสดี ก็ให้ตอบด้วยคำนี้เช่นกัน แต่ความนิยมอยู่ในวงแคบเป็นเวลาลายปี จนกระทั่งถึงสมัยหนึ่ง รัฐบาลส่งเสริมให้เลียนแบบมารยาทตะวันตกเกือบทุกอย่าง จึงให้ใช้คำ สวัสดี ทุกคนไปนับแต่นั้นมา การส่งเสริมการเลียนแบบมารยาทตะวันตกของรัฐบาลชุดนั้น มีเวลากระทำอยู่นานจนติดนิสัยคนไทยทั่วไป คำ สวัสดี จึงเป็นคำทักทายของคนไทยเกือบทั่วไปในปัจจุบันนี้

มีกริยาอาการที่แสดงความเป็นมิตร ก็จะทำให้การสื่อสารเริ่มต้นด้วยดีได้ แต่ธรรมเนียมไทยปัจจุบันมีคำว่า สวัสดิ์ ใช้เป็นแบบแผนแล้ว จึงน่าจะเริ่มต้นทักทายด้วยคำนี้ก่อน โดยมีคำ อะ ครับ อยู่ท้ายคำ สวัสดิ์ นั้นด้วย

อย่างไรก็ดี คนไทยยังไม่มีนิสัยใช้คำ สวัสดิ์ อย่างสม่ำเสมอ เพียงแต่ทักทายคนที่รู้จักทั่วไปหรือยังไม่รู้จัก ไม่ค่อยใช้ในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะไม่ใช้แก่ผู้ที่เคารพเป็นอย่างสูง เช่น ไม่ใช้แก่พระภิกษุหรือพระราชวงศ์ อย่างไรก็ดี สำหรับคนเสมอกันที่ไม่สนิทสนมกันนัก การทักด้วยคำ สวัสดิ์ เป็นการแสดงมารยาทที่ดี สมควรฝึกให้เป็นนิสัย

ถ้าเข้าพบผู้ใหญ่ที่สูงอายุหรือผู้เป็นที่นับถือ เช่น ครูอาวุโสมาๆ จะใช้คำ สวัสดิ์ หรือไม่ก็ตาม จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องใช้วัจนภาษาให้ถูกต้องตามมารยาท คือ เข้าไปทำความเคารพให้ใกล้ท่านและแสดงกริยานอบน้อม การไหว้แบบไทยเป็นเอกลักษณ์ของไทย โดยเฉพาะ มีลักษณะแตกต่างจากการไหว้ของชนชาติอื่น คือ พนมมือแล้วยกมือที่พนมขึ้นทั้งสองมือโดยประมาณให้ปลายนิ้วมือที่กระพุ่มอยู่เป็นส่วนของที่ยกขึ้นมาจรดคางหรือใต้จมูก พร้อมกับก้มศีรษะให้ได้จังหวะงดงาม ที่ควรสังเกตก็คือ ในสมัยนี้มีผู้ที่พันวัยเด็กแล้ว ยังไหว้แบบไทยไม่เป็น คือไม่ก้มศีรษะ บางคราวย่อخالง แต่ปลายนิ้วกลางจรดจมูกบ้าง ปากบ้าง และกล่าวคำ สวัสดิ์ คล้ายไม่เต็มใจว่า หวัดดี ขอให้ระลึกว่า เมื่อทำความเคารพผู้ใหญ่จะกล่าวคำ สวัสดิ์ หรือไม่ ไม่สู้สำคัญนัก เพราะสำคัญที่วัจนภาษาดังกล่าวแล้ว แต่ถ้าจะกล่าวก็ต้องกล่าวให้ชัดว่า สวัสดิ์อะ สวัสดิ์ครับ

การทักเพื่อนหรือญาติในวัยเดียวกัน เนื้อหาในการทัก ควรแสดงถึงความมีน้ำใจ เช่นถามถึงพี่น้องที่เรารู้จัก เมื่ออ่าลาก็ส่งความระลึกถึงไปด้วยถ้ามีโอกาส ใครจะช่วยเหลือการทำงานอย่างไรบ้าง ก็ควรบอกให้ทราบด้วย

อนึ่ง การทักผู้ที่เด็กกว่าก็สำคัญมาก เพราะเด็กมักสนใจผู้ที่มีวัยสูงกว่าตน เช่น เพื่อนๆ ของพี่ๆ เป็นต้น หนุ่มสาวรุ่นพี่ควรทักเด็กให้รู้สึกว่าร่ลึงถึงเขา จำเขาได้ แสดงความมีน้ำใจต่อเขาเล็กๆ น้อยๆ เช่นพูดว่า "ไปเที่ยวกับพี่ๆ ปีนี้ ร่องเพลงให้สนุกอีกนะ อยากได้เนื้อเพลงที่ออกมาใหม่ไหม จะส่งมาให้" เด็กที่ได้ยินคำทักทายย่อมพอใจว่ามีผู้สนใจตน

๒. ในหลายโอกาสในวงสังคมจะมีการสื่อสารเพื่อแสดงความยินดีและแสดงความเสียใจ การติดต่อสื่อสารชนิดนี้ เป็นการแสดงมารยาทอีกอย่างหนึ่งในการสื่อสาร แต่เดิมคนไทยก็กระทำกันอยู่เป็นประจำด้วยวาจา เช่น เรามักแสดงความเสียใจด้วยการใช้วาจาปลอบประโลมให้คลายทุกข์ หรือช่วยเหลือด้วยกำลังกายกำลังทรัพย์ตามอัธยาศัย ถือเป็น การแสดง

ความเมตตาตามหลักพระพุทธศาสนา ปัจจุบันการแสดงความเสียใจ อาจติดต่อโดยทางโทรศัพท์ การส่งจดหมายสั้น ส่งบัตรแสดงความเสียใจ ส่งดอกไม้หรือสิ่งอื่นๆ ไปให้เพื่อปลอบขวัญให้กำลังใจก็มี

ส่วนการแสดงความยินดีนั้น เป็นไปตามหลักพระพุทธศาสนาที่ว่า เมื่อผู้ที่เรารู้จักประสบความสำเร็จในการศึกษา ในการเลือกคู่ครอง ในการดำรงชีวิต ตลอดจนประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน เพื่อนฝูงญาติมิตรจะถือโอกาสแสดงมุทิตาจิต คือมีจิตใจยินดีด้วยเมื่อผู้อื่นได้ดี การแสดงความยินดี อาจแสดงด้วยวาจาหรือด้วยลายลักษณ์อักษรเช่นเดียวกับการแสดงความเสียใจ หรือแสดงออกทางกาย คือ เข้าไปช่วยเหลือนด้วยวิธีต่างๆ ปัจจุบันอาจส่งดอกไม้หรือสิ่งอื่นๆ ไปให้

อย่างไรก็ตาม การแสดงความยินดีและการแสดงความเสียใจ มีมารยาทที่ควรคำนึง คือ ไม่แสดงความยินดีมากเกินไปจนกลายเป็นประจบประแจง ส่วนการแสดงความเสียใจ เช่น กรณีไปเยี่ยมญาติมิตรที่เจ็บป่วย หรือประสบกับความทุกข์ ควรระวังวาจา ไม่พูดพล่อยๆ หรือแสดงภูมิรู้ ซึ่งบางทีก็ไม่แน่ว่าจะถูกต้อง ควรพูดไปในทางให้กำลังใจไม่ให้สะท้อนใจผู้ฟัง จึงจะถือว่าเป็นผู้มีมารยาท

นอกจากนี้ ในปัจจุบันยังมีการสื่อสารโดยส่งบัตรเชิญ หรือส่งจดหมายเชิญให้ไปร่วมงานหรือร่วมกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าผู้เชิญหรือเจ้าภาพระบุให้ตอบด้วยว่าจะไปร่วมกิจกรรมนั้นๆ ได้หรือไม่ ผู้ได้รับเชิญควรมีมารยาทตอบกลับไปว่าจะไปร่วมหรือไม่ร่วมให้แน่ชัดลงไป หากตอบเป็นลายลักษณ์อักษรไม่ทัน ก็อาจแจ้งให้ทราบทางโทรศัพท์ การเพิกเฉยไม่ตอบในกรณีเช่นนี้ ย่อมถือว่าเป็นขาดมารยาทในการสื่อสาร

น่าสังเกตว่า ปัจจุบันการแสดงความยินดีและการแสดงความเสียใจ อาจกระทำแก่ผู้ที่ไม่รู้จักคุ้นเคยกันก็มี หากผู้แสดงเคารพนับถือหรือนิยมชมชอบบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพราะเห็นว่าเขาเป็นผู้บำเพ็ญประโยชน์แก่คนจำนวนมากหรือชุมชนหรือประเทศชาติ

๓. การสื่อสารในวงสังคมนั้น เรามักต้องติดต่อสื่อสารกับคนที่เราไม่เคยรู้จักมาก่อนอยู่เสมอ เช่น ถ้ามีเรื่องจำเป็นต้องไปสอบถามเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเวลาเดินทางจำหน่ายใบสมัคร หรือถามถึงบุคคลที่เราต้องการพบปะ คำถามที่ใช้จำเป็นต้องแจ่มแจ้งตรงประเด็นและสุภาพตามควร การสื่อสารจึงจะเริ่มต้นด้วยดี เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์บางคนเมื่อต้องตอบคำถามเดียวกันซ้ำๆ อยู่เรื่อยๆ เป็นเวลาติดต่อกันหลายชั่วโมง อาจอารมณ์เสียบ้าง ถ้าบังเอิญนักเรียนพบผู้ที่ทำกริยาไม่ค่อยดีหรือใช้วาจาเหมือนกับขู่ว่าจะมีเมตตาต่อเขา

เห็นใจว่าเขาต้องทำหน้าที่เมื่อหน้าย้าซาก ไม่ควรไปทะเลาะวิวาทอันเป็นการแสดงถึงความไม่มีมารยาท

บางครั้งเราจะพบแม่ค้าหรือพ่อค้าที่ไม่มีมารยาท เราถามราคาเพื่อเราจะเทียบได้ว่าถูกแพงอย่างไร เขาก็แสดงความไม่พอใจ กล่าววาจาหยาบคาย ถ้าเราใช้คำหยาบคายตอบโต้บ้าง การกระทำเช่นนั้นไม่ได้แสดงความเกรงกาจอย่างไร นอกจากแสดงว่ามารยาทที่ดียังไม่ซึมซาบเข้าไปในตัวของเรา แล้วยังทำให้ถูกครหาไปถึงผู้ปกครองและสถานศึกษาอีกด้วย

เวลารอคอยซื้อของในร้านขายของหรือเวลาเข้าแถวรอซื้อสิ่งใด เช่น เวลามีการปันส่วน เครื่องบริโภคที่เกิดขึ้นตามความจำเป็น เช่น ข้าว ใช้น้ำตาล เราไม่ควรออกเสียงดังหรือตะโกนข้ามศีรษะผู้อื่น เพราะเมื่อเราจะสื่อสารกับผู้อื่น ก็ต้องคำนึงถึงมารยาทตามวัฒนธรรมของสังคม การทำอะไรข้ามศีรษะผู้อื่นเป็นสิ่งที่สังคมไทยรังเกียจทั้งในชนบทและในเมือง

ในโอกาสที่ผู้ปกครองวานให้ติดต่อกับผู้ทำกิจธุระทางบ้าน เช่น ให้ติดต่อช่างไฟฟ้า ช่างท่อประปา ซึ่งทำงานบางอย่างผิดพลาดไป เมื่อไปติดต่อก็ควรกล่าวให้ตรงเรื่องที่เดียว ไม่ควรอ้อมค้อม เช่น บอกให้รู้ว่า “คุณพ่อให้มาบอกนายช่างว่า ขอให้ไปซ่อมท่อน้ำที่ทำไว้วันก่อน เพราะน้ำยังซึมอยู่” ไม่ควรกล่าวอ้อมค้อม เช่น “อ้อพี่ คุณพ่อถามว่าจะมาที่บ้านอีกได้ไหม วันก่อนพี่ไปยังมีอะไรให้ทำอีก จะไปได้เมื่อไร” คนที่มีกิจธุระเกี่ยวกับการทำมาหาเลี้ยงชีพไม่ค่อยมีเวลาฟังเรื่องราวยืดเยื้อ เมื่อถามว่าจะไปอีกได้หรือไม่ เขาเข้าใจว่าจะได้งานใหม่ เมื่อรู้ว่ากลายเป็นเรื่องความบกพร่องของเขา ก็มักขัดเคือง บางทีก็เสียธุระไป ฝ่ายผู้ที่จ้งก็จะหาคนรับจ้งไม่ได้ ฝ่ายผู้ที่หางานก็หาอีกไม่ได้

เด็กหญิงรุ่นสาว บางคราวมีคนหนุ่มคะนองมาทักทายอย่างไม่เกรงใจ กล่าวคำชมเชยบ้างหรือกล่าวกระตบรูปร่าง หรือการแต่งกายบ้าง ทางดีที่สุดคือ รีบหลีกเลี่ยงไปเสียโดยไม่แสดงความสนใจ เพราะการโต้ตอบ ไม่ว่าจะเป็นวิธีใดก็อาจทำให้คนคะนองตีความไปในทางไม่เป็นประโยชน์ต่อเด็กหญิงได้ ในทางกลับกันเด็กชายรุ่นหนุ่มก็ควรมีมารยาท ไม่กล่าวคำไม่สมควรแก่หญิงคนใด ไม่ดูหมิ่นผู้ใดว่าเขามีอาชีพอย่างไร หรือมีฐานะอย่างไร ไม่ชักชวนกันทำกิริยาหรือกล่าววาจาที่กระตบกระเทือนผู้ใดโดยเห็นแก่ความสนุกอย่างไร้สาระ ผู้มีการศึกษาควรคบมิตรที่เป็นประโยชน์แก่ตน ช่วยกันให้เกิดการพัฒนาทางความรู้ ความคิดและจิตใจ ถ้าศึกษาประวัติผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิต จะพบว่าเขามีมิตรดี ถิ่นมิตรมีความสำคัญแก่ชีวิตมนุษย์มาก ผู้ที่จะดีเฉพาะตัวเองหรือเลวไปคนเดียวไม่ค่อยจะมีบอญัก โดยมากเพื่อนจะมีส่วนสำคัญกับความเจริญและความเสื่อมของเรา

๔. ในการคบหากับชาวต่างประเทศ เราก็ควรศึกษามารยาทและประเพณีสำคัญๆ ของกันและกัน แต่ที่ควรระลึกไว้ในปัจจุบันก็คือ ชาวต่างประเทศเป็นจำนวนมากรู้ภาษาไทย จึงควรระวังการใช้ถ้อยคำให้สุภาพ เช่น ไม่ใช้สรรพนาม มัน หรือกล่าวว่า พวกเขานั้น พวกฝรั่งพวกนั้น คนไทยเรามีนิสัยหัวเราะขบขันง่าย เราควรให้เขารู้นิสัยของเราเสียตั้งแต่แรก ให้เขาเข้าใจว่า เวลาชาวต่างประเทศพูดไทยผิดเพี้ยน เรารู้สึกเอ็นดูจึงหัวเราะ และเวลาเขาพูดถูก เราพอใจ เราก็หัวเราะอีกเช่นเดียวกัน บางโอกาสเราต้องอภัยความไม่รู้ของเขา เช่น เขาโยนของลงบนโต๊ะให้เรา อันเป็นกิริยาหยาบสำหรับคนไทย เราก็ต้องสังเกตสีหน้าว่าเขาทำด้วยความรู้สึกอย่างไร ไม่ควรด่วนตีความไปในทางไม่ดี ซึ่งไม่เป็นการสร้างสรรค์ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น คนที่มาจากชุมชนที่ห่างไกลกัน มักมีกิริยามารยาทที่แตกต่างกัน เช่น ถ้าเราเห็นฝรั่งยื่นเท้าสะเอว เราก็ว่าเขาไม่มีมารยาท มีท่าทางจองทอง แต่สำหรับฝรั่งบางชาติ เป็นเพียงกิริยาที่ไม่สํารวมเท่านั้น ฝรั่งเอามือไขว้หลังเวลาที่เดินกับผู้ที่สูงศักดิ์เป็นการเคารพ ตรงกันข้ามกับเราที่ถือว่าเป็นกิริยาไม่สุภาพ ชาวจีนรุ่นผู้ใหญ่จะกล่าวถึงตนเองด้วยความถ่อมตัวและยกย่องบุรุษที่สองเป็นอย่างสูง เช่น เขากล่าวว่า “ข้าพเจ้ารู้สึกว่กระหม่อมน้อยของข้าพเจ้าไม่สมควรแก่ท่านจะเหยียบย่างเข้ามาเลย” หรือ “วันนี้ได้มาชมวังงามของท่าน ข้าพเจ้ารู้สึกทว่หมั่นไปด้วยความขอบคุณในใจ” ซึ่งไม่มีความหมายอะไรมาก นอกจากเป็นมารยาทตามแบบแผนของเขา ถ้าพบคนฝรั่งเศส ผู้ชายจะกล่าวแก่ผู้หญิงว่า “วันนี้ได้รับเสน่ห์จากสตรีงามจนหาคำพูดที่เหมาะสมใจกล่าวไม่ได้” ดังนั้นเมื่อพบกับชาติใด จึงควรศึกษามารยาทของเขาจากผู้รู้ และถ้าเป็นไปได้ ควรทำให้เขารู้ว่า อะไรเป็นสิ่งที่ขัดกับธรรมเนียมที่ดีงามของไทย การด่วนสรุปว่า เขาดูหมิ่นเราก็ดิ หรือด่วนคิดดูหมิ่นเขาก็ดิ อาจก่อให้เกิดความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน อันเป็นอุปสรรคต่อการธํารงสันติสุขในหมู่มนุษย์ ไม่สมควรแก่ผู้มีการศึกษา

กิจกรรม

๑. นักเรียนแสดงการไหว้แบบไทยในสถานการณ์ที่สมมุติขึ้น
๒. สถานการณ์ต่อไปนี ควรเริ่มต้นการสื่อสารอย่างไร ใช้คำพูดว่กระไร ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมุติด้วย นักเรียนอื่นๆ วิจารณ์ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะ
 - สื่อสารกับเจ้าหน้าที่ที่ประจำอยู่ ณ ที่พักผู้โดยสารประจำทาง ถามาถึงเส้นทางเดินรถเพื่อจะไปยังจุดหมายที่ต้องการ

- โทรศัพท์ถามเจ้าหน้าที่บริษัทที่รับนักศึกษาทำงานระหว่างภาคฤดูร้อน เกี่ยวกับลักษณะงานและค่าตอบแทนตามที่บริษัทนั้นได้ประกาศทางหนังสือพิมพ์
- ขอร้องให้ร้านถ่ายรูปช่วยล้างฟิล์มและอัดภาพให้ในราคาพิเศษเพราะงานที่จ้างทำมีปริมาณมาก

๓. เขียนจดหมายตามข้อกำหนดต่อไปนี้

- จดหมายแสดงความยินดีไปยังนักเรียนต่างโรงเรียนในจังหวัดเดียวกัน ซึ่งเป็นผู้ที่แข่งขันโอลิมปิกคณิตศาสตร์ได้รับรางวัลเหรียญทอง
- จดหมายแสดงความเสียใจไปยังบิดาของพนักงานขับรถในโรงเรียนซึ่งสูญเสียชีวิตเนื่องจากประสบอุบัติเหตุ

ภาษากับการปลูกฝังคุณธรรม

ได้กล่าวมาแล้วว่า คุณธรรมเกิดมาจากการปลูกฝัง โดยให้บุคคลได้มีโอกาสได้เห็น ได้ยิน ได้อ่าน เราจึงเห็นได้ว่า เครื่องมือในการสืบทอดคุณธรรมนั้น จะอยู่ในรูปภาษิตต่างๆ ซึ่งมีมากมาย ทั้งที่เป็นภาษิตที่ใช้ในวรรณคดีและภาษิตที่ใช้ในชีวิตประจำวัน อยู่ในนิทาน เรื่องเล่าหรือตำนาน รวมทั้งอยู่ในวรรณคดีต่างๆ ด้วย ในการฟังหรืออ่าน เราจะต้องใช้ความคิด พิจารณาว่าควรเชื่อได้เพียงใด นำมาใช้ได้เพียงใด ดังจะได้อธิบายเป็นลำดับไป

ภาษิต ภาษิตมิใช่สัจวาจาของพระศาสดาเสมอไป แต่เป็นคำที่ผู้ฉลาดผูกขึ้น เพื่อประโยชน์เฉพาะกาล เฉพาะโอกาส บางกรณีก็มีผู้เห็นว่าขัดแย้งกัน ตัวอย่าง ภาษิต "น้ำขึ้นให้รีบตัก" กับ "ช้าๆ ได้พร้าสองเล่มงาม" ภาษิตแรกหมายถึง เมื่อจะกระทำกิจการต่างๆ ให้ลุล่วงไปรวดเร็ว ต้องทำด้วยความฉับไว ไม่ให้เสียโอกาสเพราะความเฉยเมย จึงจะทำการได้ประโยชน์ตามที่ควรได้เต็มที่ อีกภาษิตหนึ่งสอนไม่ให้ผลิผลลาม ให้ใช้สติใคร่ครวญ ให้รู้วาทธรรมชาติของบางสิ่งบางอย่างนั้นแรงไม่ได้ ภาษิตที่ปรากฏในวรรณคดี เช่น "รู้อะไรก็ไม่สู้รู้วิชา รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี" มีผู้แสดงความเห็นว่าสอนให้เห็นแก่ตัว แต่พิจารณาแล้วจะเห็นว่าเตือนสติให้ไม่หาความรู้ ความรู้มีประโยชน์แก่ตนเองและแก่ผู้ร่วมงาน ความรู้เรื่องธรรมชาติทั่วไป เรื่องสัตว์ เรื่องสมุนไพร เรื่องเหตุของโรค และการป้องกันหรือเยียวยา ล้วนเป็นประโยชน์อย่างมาก ดีกว่ารู้เรื่องส่วนตัวของเพื่อนบ้าน แต่จะรู้สึกเพียงไหนก็ตาม ถ้าไม่รู้จักติดต่อสื่อสาร ไม่รู้จักเกรงใจใคร ไม่สามารถร่วมงานกับผู้อื่น ไม่เห็นคุณค่าของความมั่งคั่ง และโทษของการสุรุยสุราย เราก็จะดำรงชีวิต ดำรงฐานะไม่ได้ ก็เท่ากับว่าเอาตัวไม่รอดนั่นเอง ภาษิตที่อ้างมาจึงสอนไม่ให้เห็นแก่ตัว แต่ให้เห็นแก่ผู้อื่น เพราะการมีมิตรร่วมใจมีค่ายิ่งทั้งในชีวิตส่วนตัวและการทำงาน

นิทาน ชนชาติทั้งหลายใช้นิทานเป็นเครื่องช่วยปลูกฝังคุณธรรม คนไทยเราก็เช่นเดียวกัน การฟังนิทาน เราก็จะต้องใช้การใคร่ครวญเช่นเดียวกับฟังเรื่องทั้งหลาย นิทานที่แนะนำให้เข้าใจชีวิตและให้เห็นคุณค่าของความดีมีมาก ทั้งนิทานระดับชาวบ้าน ในหนังสือเรียน หรือในวรรณคดี นิทานบางเรื่องสอนคุณธรรมเฉพาะกาล บางเรื่องเช่นที่เป็นชาดก ก็อาจสอนธรรมะในพระพุทธศาสนา เช่น เรื่องนกแขกเต้าคาบข้าวไปเลี้ยงพ่อแม่ นิทานชาวบ้าน เช่น ยายกะตา ปลูกถั่วปลูกงาให้หลานเฝ้า สอนให้เห็นคุณค่าของสัตว์เล็ก ๆ ซึ่งคนอาจมองข้ามไป นิทานอีสป เราได้มาจากชาวยุโรป สอนให้รู้จักชีวิต และสอนการรู้จักคิดหลายอย่าง เช่น เรื่องเต่าแข่งกระต่าย สอนในเรื่องความประมาท นิทานเก่าเรื่องเทพารักษ์กับคนตัดไม้ สอนให้เห็นโทษของความโลภและคุณค่าของความซื่อสัตย์

ตำนาน ตำนานมักสอนให้รู้เรื่องบุคคลสำคัญและให้เลเห็นคุณธรรมของบุคคลนั้นๆ ตัวอย่าง ตำนานเรื่อง พระร่วงสวรรคโลก ประทับใจคนไทยมาช้านาน เกี่ยวกับความรักระหว่างพระยาอภัยคามณีกับนางอุทัย ความรักของชาวบ้านป่าที่เลี้ยงและรักกุมารซึ่งต่อมาได้เป็นพระร่วง ความเมตตากรุณาของพระมเหสีของพระยาอภัย ความรักระหว่างพี่ชายน้องชาย ตำนานนี้นักประวัติศาสตร์ได้พยายามติดตามค้นคว้าว่าจะมีเนื้อความจริงสักเท่าใด เมื่อได้พบซากกำแพงเมืองสวรรคโลก จึงเป็นหลักฐานยืนยันที่ทำให้คนไทยรู้สึกภูมิใจกับประวัติ

ของชาติเรามาก ทำนานท้องถิ่นทำให้คนรักท้องถิ่นของตนเช่นเดียวกับนิทาน เมื่อเราฟังทำนาน เราก็ต้องใช้ความใคร่ครวญ รอให้มีการวิจัยว่าเราเชื่อได้แน่เพียงไหนตรงไหน ทำนานเล่าผิดพลาดไป ซึ่งเป็นธรรมดาของเรื่องเล่าโบราณของชนทุกชาติ บางกรณีกล่าวถึงความโหดร้ายทารุณ เราก็ยอมรับความจริงว่า มนุษย์ค่อยๆ เจริญพัฒนาขึ้นทุกด้านทุกทาง รวมทั้งคุณธรรมด้วย หน้าที่ของเราก็คือ จะต้องพยายามชำระคุณธรรมที่มีอยู่ไม่ให้เสื่อมสูญไป และพยายามให้เกิดคุณธรรมที่กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้นเสมอไป

วรรณคดี วรรณคดีมีอิทธิพลต่อคุณธรรมของชนชาติที่เป็นเจ้าของมาก เสนาเรื่องขุนช้างขุนแผน มีผู้อ้างถึงในฐานะเป็นกระจกส่องชีวิตไทยและให้เห็นตัวละครที่มีคุณธรรมควรแก่ความยกย่องและตัวละครที่ไม่ควรเอาเป็นเยี่ยงอย่าง การศึกษาวรรณคดีก็คือการเรียนรู้ชีวิตส่วนลึกของมนุษย์โดยอาศัยวรรณศิลป์นั่นเอง ในการอ่านวรรณคดีเราก็อ่านด้วยวิจรรณญาณเช่นเดียวกับเรื่องอื่น แม้วรรณคดีทางศาสนา เช่น มหาเวสสันดรชาดก ก็มีใจจะมุ่งให้ผู้อ่านเชื่อทุกถ้อยคำที่ใช้ และถ้าพิจารณา ถุณยสถานของคำฉันท์ ก็ยิ่งจะเห็นได้ชัดว่า กวีไทยมุ่งในสุนทริยภาพของภาษา แต่กวีที่เยี่ยมๆ ก็ไม่ส่งเสริมความชั่ว เว้นแต่ผู้อ่านจะไม่รู้จักสังเกตอะไรเสียเลย เช่น คำฉันท์ที่กล่าวนี้ ผู้รจนาเป็นประมุขทางศาสนาของประเทศ การที่ทนายยกย่องนางกฤษณา ก็คงจะมีไชนิยมให้สตรีไทยมีสามีพร้อมกัน ๕ คน แต่ท่านรจนาสำหรับผู้ที่เข้าถึงวรรณศิลป์ ให้ความฉลาดเฉลียวของผู้หญิงในบางกรณี

สรุปแล้ว ไม่ว่าจะอ่านหรือฟังสิ่งใดเรื่องใด จะเว้นเสียมิได้ซึ่งการไตร่ตรองพิจารณาให้ถี่ถ้วนตามสมควรแก่ผู้ใช้ปัญญา

อย่างไรก็ดี เราต้องทราบด้วยว่า ชนชาติต่างๆ ฉลาดพอที่จะไม่อาศัยวัจนภาษาอย่างเดียว ในการปลูกฝังคุณธรรม หรือสืบทอดคุณธรรมของบรรพบุรุษ ชนชาติตั้งแต่โบราณมาใช้วัจนภาษาระคนปนกันไปกับวัจนภาษา ดังในการเล่านิทาน หรือทำนานตามที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยมากการสืบทอดหรือปลูกฝังคุณธรรมมักมาในรูปประเพณี แต่ในการใช้ประเพณีสืบทอดคุณธรรมของบรรพบุรุษนั้น ต้องอาศัยการชี้แจงที่ถูกต้อง ต้องอาศัยผู้ที่มีปัญญา ความรู้และความคิด จะเชื่อตามที่ได้ยินจากคนนั้นคนนี้ไปทันทีไม่ได้ ประเพณีของไทย มีการไปหาญาติผู้ใหญ่และผู้มีพระคุณในเทศกาลสงกรานต์ ย่อมแสดงให้เห็นชัดว่า เราใคร่ให้คนรุ่นเยาว์ต่อไปๆ ระลึกถึงพระคุณของญาติผู้ใหญ่และผู้สูงอายุที่ได้สร้างวัฒนธรรมที่ดีมาให้เรา แต่มิได้หมายความว่าให้เชื่อทำนานนางสงกรานต์ว่าเป็นเรื่องจริง ทำนานต่างๆ ถ้านักเรียนได้มีโอกาสศึกษาในวิชาว่าด้วยทำนานและโบราณคดี จะเห็นว่ามีความน่าสนใจ แสดงถึงปัญญาของ

มนุษย์โดยมาก ประเพณีทำบุญในวันตรุษก็ทำให้เกิดสามัคคีธรรม ประเพณีเทศน์มหาชาติ ทำให้เกิดความพร้อมเพรียงกันหลายด้าน มีการส่งเสริมศิลปหัตถกรรมด้วยการประกวดกัน ตกแต่งเครื่องกัณฑ์ ส่งเสริมความเสียสละแรงงานและทรัพย์เพื่อประโยชน์ของชุมชน รวมทั้งส่งเสริมวรรณคดีและการศึกษาด้านในพระพุทธศาสนาด้วย

ปัจจุบันนี้ มีสื่อมวลชนเป็นสื่อคุณธรรมอีกอย่างหนึ่ง สื่อมวลชนก็เช่นเดียวกันกับสื่อทั้งหลายที่เราได้กล่าวมา ย่อมมีสิ่งที่เผยแพร่ในทางดี อาจทำให้เห็นภาพเพื่อนร่วมชาติมีงานตามเทศกาล แสดงความพร้อมเพรียงความเสียสละร่วมกันโดยมีวัฒนธรรมอันดีงามส่งเสริมด้วย เช่น การแข่งเรือ งานประกวดบั้งไฟในภาคอีสาน เป็นการส่งเสริมศิลปหัตถกรรมและสามัคคีธรรม

นอกจากการเผยแพร่สิ่งที่ดีแล้ว สื่อมวลชนก็อาจแสดงสิ่งที่ไม่ดี เช่น การโฆษณาสิ่งที่เป็นอบายมุข ดังนั้นก็เป็นหน้าที่ของเราเองที่จะต้องสอบถามผู้ใหญ่มิใช่ผู้ปกครองและครูอาจารย์ว่า สิ่งใดควรทำตาม สิ่งใดไม่ควรทำตาม มิใช่ปล่อยให้เชื่อตามสิ่งใดหรือผู้หนึ่งผู้ใดโดยไม่ใช้การไตร่ตรอง หาทางที่ควรไม่ควรซึ่งเรียกสั้นๆ ว่า วิจารณ์ญาณ ผู้ที่เชื่อและปล่อยตัวให้ตามคนอื่นอยู่เสมอไป ก็คือคนที่ไม่มีปัญญาและขาดสติ ซึ่งไม่น่าจะเป็นพฤติกรรมของผู้ที่ได้ผ่านการศึกษามาเป็นเวลานาน และมีอายุเข้าวัยเริ่มจะเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งต้องรับผิดชอบครอบครัวและชาติของเราเช่นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

นอกจากปัญหาคุณธรรมแล้ว ก็ขอให้ทราบด้วยว่า สื่อมวลชนนั้น ย่อมต้องทำงานให้ทันเวลา อาจไม่มีเวลาตรวจสอบความถูกต้องไม่ว่าในเรื่องใดให้ถี่ถ้วน อย่างไรก็ตาม การใช้ภาษาของสื่อมวลชนเป็นประโยชน์มาก ทำให้ผู้ฟังรู้ถ้อยคำสำนวนกว้างขวางออกไป แต่สื่อมวลชนโดยเฉพาะในการโฆษณาสินค้า ย่อมใช้สำนวนภาษาของการโฆษณาและสำนวนภาษาของสื่อมวลชน ซึ่งเราจะตามอย่างตลอดไปทุกกรณี ย่อมไม่สมควร จึงขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่าควรสอบถามและใช้วิจารณ์ญาณทุกเวลาทุกโอกาส

กิจกรรม

๑. แบ่งกลุ่มช่วยกันตีความภาสิตต่อไปนี้ แล้วเขียนรายงานส่งครู
 - ๑) มิมิตรโง่เป็นอันตรายกว่าศัตรูฉลาด
 - ๒) คบคนให้ดูหน้า ชู้ผ้าให้ดูเนื้อ

๓)	ความรู้คู่เปรียบด้วย สุจริตคือเกราะบัง ปัญญาประดุจดั่ง กุมสติต่างโล่ป้อง	กำลัง กายเฮย ศาสตร์พ้อง อาวุธ อาจแกลัวกลางสนาม
๔)	มีบุญหนุนแต่ครั้ง ท่อนยังท่อนยืนยาว กำเร็บจักเป็นราว เรียบราบสุภาพแล้ว	หนึ่งคราว หนึ่งแยะ เกลือกแคล้ว รอยติ- ดินพ้อ กลับได้สองกาล

๒. อ่านนิทานต่อไปนี้ แล้วอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันว่า เกี่ยวกับการผดุงคุณธรรมอย่างไร ให้เขียนแสดงความคิดเห็นเป็นความเรียงสั้นๆ ประมาณ ๓๐๐ คำ แล้วส่งครู

ที่บนฝั่งแม่น้ำโคธาวารี ต้นจิวใหญ่ต้นหนึ่งเป็นที่อาศัยของนานาปักษินชาติ เวลาเย็น พวกมันบินมาจากทิศานุทิศ อาศัยนอน ณ ต้นไผ่นั้น ครั้งนั้น ในเวลารุ่งรางจวนจะสิ้นเขตของราตรี กำลังดวงจันทร์ซึ่งเป็นที่ยอมรับของปวงปทุมชาติ ลับเหลี่ยมภูเขาทางตะวันตก กาดัวหนึ่ง ชื่อ ลสุปะตะนะกะ ตื่นขึ้นเลื้อยไปเห็นนายพรานนกผู้ประดุจดั่งที่สองของมฤตยูราชถือข้ายเดินมา เมื่อเห็นชัดดังนั้นก็สลดใจ ราพึงว่า “วันนี้แต่พอรุ่ง เราได้เห็นสิ่งอันเป็นอวมงคล ใครเลยจะรู้ว่าผลที่ยังคาดไม่ถึง จะปรากฏเป็นอะไร” ครั้นแล้วก็บินตามนายพรานนั้น เพราะธรรมดาว่าคนเฝ้า กระทบเหตุอันพึงสลดและน่ากลัว ก็สลดวันละพันหน ตกใจวันละร้อยครั้ง แต่เหตุนี้ผู้มีปัญญาหาสะทกสะท้านหวั่นไหวไม่ ผู้ที่ปฏิบัติการทำงานอยู่ในโลกนี้ มิควรจะควมปล่อยใจให้กังวลเดือดร้อนในสิ่งที่ยังมาไม่ถึง

ขณะนั้น นายพรานนกได้กางข้าย และโปรยเมล็ดข้าวไว้ได้ข้าย แล้วแอบซ่อนตัวอยู่ ในเวลานั้น จิตรกรีวะ พญานกพิราบ บินมาพร้อมด้วยบริวารนกพิราบ เห็นเมล็ดข้าวกลาดเกลื่อน ได้กล่าวทัดทานบริวารตัวหนึ่งซึ่งมีความร้อนรนจะลงไปกินข้าวนั้นว่า

“ดูก่อนท่าน เหตุใดจึงมีเมล็ดข้าวตกเกลื่อนในที่อันเป็นป่าเปลี่ยวไกลจากถิ่นของมนุษย์ดังนี้ นี่ควรจะต้องพิจารณา เราเห็นว่าที่ได้มาพบนี้น่าเป็นโชคลาภไม่ บางทีความโลภของเราที่อยากกินข้าวนี้ จะทำให้เราต้องตกอยู่ในที่อันเดือดร้อน”

ฝ่ายนกพิราบที่เป็นบริวารตัวหนึ่งได้ยินพญานกพิราบพูดเตือนสติดังนี้ ไม่พอใจ ได้แย้งกลับไปมาอยู่ในใจ จนในที่สุดจึงพูดว่า

"ท่านกล่าวฉะนี้ เพราะเหตุอะไร คำโอวาทของผู้สูงอายุควรจะฟังต่อเมื่อเวลาที่มีอันตรายมาใกล้ เมื่ออาหารจะมาถึงปากอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องถืถ้วนตั้งนั้น ทุกขณะดอก เพียงการแสวงหาข้าวน้ำในโลกนี้ ยังเห็นแต่อันตรายอยู่เสมอ ด้วยความที่หวาดไป เมื่อฉะนี้ จะประกอบกิจการงานด้วยสถานไร และชีวิตจะดำรงอยู่ได้อย่างไร"

เมื่อนกพิราบทั้งหลายได้ยินดังนี้ ก็พากันบินลงไป ทั้งพญานกพิราบด้วย เพราะว่า ผู้ที่เป็นบัณฑิตชาติ พหูสูต ทรงจำวิชาศาสตร์ไว้หลายประเภท อาจตีความเคลือบคลุมต่างๆ ให้แตกได้ ครั้นถูกความโลกกำบังให้มีตมหน้า ย่อมได้รับทุกข์เหมือนกัน

ในไม่ช้า นกพิราบทั้งหลายก็ติดข่ายของนายพรานที่ดักไว้ พากันแค้นเคืองลงโทษว่า ที่ต้องตกอยู่ในอันตรายทั้งนี้ เพราะเชื่อนกหัวร้นนำไปในทางผิด ท่านยอมว่า ไม่พอที่แล้ว ก็ยาริตั้งตัวเป็นหัวหน้า เมื่อการสำเร็จก็ได้รับผลเสมอ กันทุกคน เมื่อไม่สำเร็จ ผู้ที่ขึ้นเป็นหัวหน้าจะต้องบรล้วยก่อน

จิตรครีวะ ได้ยินบริวารติเตียนนกพิราบตัวนำ จึงพูดแก้ว่า

"การเรื่องนี้ ท่านอย่าเพิกติเตียนนกนั้นก่อน แท้จริงหาใช่ความผิดของนกตัวนั้นทีเดียวไม่ เพราะแม้ผู้ทำประโยชน์แก่อกุล ก็ยังเป็นต้นเหตุของอันตรายที่มีมา เท่ากับขาแมโค ยังเป็นสหาหลักกันลูกโคไว้ได้ อีกประการหนึ่ง ผู้ใดช่วยให้พ้นทุกข์อันตราย ผู้นั้นนับว่ามีมิตรแท้จริง ผู้ที่เป็นแต่ปากคอยติเตียนเหยียบข้อผิดชอบแต่พูดให้หวาดตกใจกลัว ท่านไม่นับว่าเป็นมิตร

"ในเวลามีอันตราย ผู้ใดตื่นตกใจจนสิ้นสมฤติ ผู้นั้นคือคนขลาด เพราะฉะนั้นขอท่านทั้งหลายจงชมใจไว้ และตรึตรองหาอุบายว่า เราควรจะทำไฉนดี เพราะในยามทุกข์ มีใจหนักแน่น ในยามสุข รู้จักสงบเสงี่ยม ในเวลาเข้าที่ประชุม อาจองกล่าวขัดถ้อยขัดคำ ในคราวเข้าณรงศ์สงคราม มีใจแกล้วกล้า นิยมรักษาเกียรติยศ เอาใจใส่ในการสดับ ข้อเหล่านี้มิเป็นสมบัติประจำครบแก่ผู้มีอานุภาพใหญ่

"เหตุนี้ เราขอแนะนำให้ท่านทั้งหลายพร้อมใจกันบินโดยเต็มกำลังพาช่วยออกจากที่นี้ไป เพราะการงานทั้งปวงสำเร็จได้ด้วยสามัคคีพร้อมเพรียงกัน แม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อย เส้นหญ้าพันเข้าเป็นเชือกเกลียวอาจผูกช้างสารนำมาได้"

บริวารนกได้ฟังคำตักเตือนของจิตรครีวะ ต่างก็พร้อมกันบินพริบพาเอาช่วยไป ฝ่ายนายพรานเห็นดังนั้นแต่ไกล ก็ไล่ตาม พลองคิดว่า ผู่งนกนี้พร้อมใจกัน บังอาจสามารถพาเอาช่วยไปได้ แต่ไม่ช้าก็คงตก เป็นต้องจับได้ทั้งหมด

ในไม่ช้า ฝ่ายนกพิราบก็พาช่วยบินไปจนสุดสายตา นายพรานหมดพยายามไล่ต่อไป ก็กลับสำนึกตน

(จาก ใต้ปเทศ ของ เสฐียรโกเศศ)

๓. เลือกตำนาน อาจเป็นตำนานพื้นบ้านของประเทศใดประเทศหนึ่ง นำมาเสนอ
ในชั้นเรียน ด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษร แล้วช่วยกันพิจารณาว่า ตำนานนั้นช่วยปลูกฝัง
คุณธรรมให้แก่มนุษย์อย่างไรหรือไม่

ถามและตอบให้มีประสิทธิผล

การถามและการตอบเป็นกระบวนการสื่อสารที่มนุษย์ทุกรูปทุกนามต้องทำอยู่เป็นนิจ ทั้งในการดำรงชีวิตประจำวันและในการประกอบกิจการงานทุกอย่าง จึงอาจทำให้เรามองข้ามความสำคัญ ไม่หยุดคิดพิจารณาว่า ที่ที่เราถามและตอบกันอยู่ครั้งแล้วครั้งเล่า นั้น ทั้งการถามและการตอบมีจุดประสงค์อะไร น่าจะมีอะไรเป็นข้อควรคำนึงในการถามและการตอบบ้าง ทำอย่างไรวิธีถามวิธีตอบจึงจะทำให้การสื่อสารดำเนินไปด้วยดี เกิดประสิทธิผลสมตามจุดประสงค์ แม้ว่าในตอนที่ ๑ ของหนังสือนี้จะได้กล่าวถึงเรื่องประโยคถามให้ตอบและประโยคแจ้งให้ทราบมาแล้ว แต่สาระสำคัญในเรื่องเน้นหนักทางหลักภาษา มิได้ครอบคลุมถึงประเด็นต่างๆ ที่กล่าวข้างต้น ในบทนี้จึงจะได้ชี้แจงประเด็นเหล่านั้นเป็นลำดับไป ดังนี้

จุดประสงค์ของการถามและการตอบ

การถามและการตอบนั้น เมื่อพิจารณาในแง่การสื่อสาร ต่างก็เป็นการสื่อสาร แต่มีจุดประสงค์ต่างกัน ดังจะเทียบให้เห็นในตารางข้างล่างนี้

จุดประสงค์ของการถาม	จุดประสงค์ของการตอบ
๑. เพื่อจะได้ทราบข้อเท็จจริงหรือข้อคิดเห็นของอีกฝ่ายหนึ่ง	☐ เพื่อให้ข้อเท็จจริงหรือข้อคิดเห็นสนองตอบผู้ถาม
๒. เพื่อทดสอบว่า ผู้ตอบมีความรู้หรือไม่ หรือมีความคิดเห็นอย่างไร	☐ เพื่อแสดงให้เห็นให้ผู้ถามทราบว่า ผู้ตอบมีความรู้เพียงใด หรือมีความคิดเห็นอย่างไร
๓. เพื่อใช้เป็นส่วนประกอบของกลวิธีให้ความรู้หรือข้อคิดแก่บุคคลอื่น	☐ เพื่อใช้ร่วมเป็นส่วนประกอบของกลวิธีให้ความรู้หรือข้อคิดแก่บุคคลอื่น
๔. เพื่อแสดงอหยาอัยไมตรี	☐ เพื่อสนองอหยาอัยไมตรี
๕. เพื่อแสดงความสนใจ	☐ เพื่อสนองความสนใจ

จุดประสงค์ข้อ ๑ จะเห็นได้จากการถามและการตอบในชีวิตประจำวันโดยทั่วไป

จุดประสงค์ข้อ ๒ มีตัวอย่างเห็นได้ง่ายๆ เช่น ครูตั้งคำถามและนักเรียนเป็นผู้ตอบในการสอบ กรรมการซักถามผู้เข้าสอบสัมภาษณ์

จุดประสงค์ข้อ ๓ อาจเห็นตัวอย่างได้จากหนังสือประเภทคำถามคำตอบที่มีผู้ทำขึ้น เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวต่างๆ ได้ง่ายและรวดเร็ว การเทศน์ปฐกวีชันาก็เป็นกลวิธีตามจุดประสงค์ข้อนี้เช่นกัน

จุดประสงค์ข้อ ๔ คำถามอาจใช้เป็นคำหักทลายตามมารยาททางสังคม เช่น “ไปไหนมาคะ” “กินข้าวแล้วหรือยัง” ผู้ถามมิได้คาดหวังคำตอบจริงจังนัก ผู้ตอบก็ตอบเพียงเพื่อรักษาไมตรีไว้เท่านั้น

จุดประสงค์ข้อ ๕ อาจเห็นตัวอย่างได้จากการที่ผู้ฟังตั้งคำถามถามผู้บรรยายหลังสิ้นสุดการบรรยาย ตัวอย่าง เมื่อฟังคำบรรยายเรื่อง “การอนุรักษ์แหล่งน้ำ” จมลง ผู้ฟังอาจถามว่า กิจกรรมที่ต่อเนื่องต่างๆ เพื่อร่วมมือกันอนุรักษ์แหล่งน้ำมีบ้างหรือไม่ ได้แก่อะไรบ้าง คำถามเช่นนี้ย่อมแสดงว่าผู้พูดสนใจคำบรรยายนั้น หรือตัวอย่างครูถามนักเรียนถึงการใช้เวลาว่างระหว่างปิดภาคฤดูร้อนว่า จะไปทำอะไรที่เป็นประโยชน์ทางสร้างสรรค์บ้าง คำถามนี้แสดงว่าครูสนใจนักเรียนไม่เฉพาะแต่เรื่องการเรียนรู้เท่านั้น ยังสนใจด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนอีกด้วย

นอกจากนี้ยังมีจุดประสงค์อย่างอื่นอีก นักเรียนอาจใช้ความคิดพิจารณาเองได้ จึงไม่กล่าวไว้ ณ ที่นี้

กิจกรรม

อภิปรายในชั้นเรียนว่า จุดประสงค์ที่กล่าวไว้ในหนังสือข้างต้นนี้ นักเรียนเห็นว่ามีข้อใดสำคัญที่สุด ให้เหตุผลประกอบด้วย และพิจารณาร่วมกันว่า อาจมีจุดประสงค์อื่นได้อีกบ้าง ระบุมาให้ชัดเจน

ข้อควรคำนึงในการถาม

บางโอกาส แม้ผู้ถามมีเจตนาที่จะหาความรู้และแสดงความเป็นมิตร แต่ถ้ายึดคำถามไม่ดี อาจไม่ได้รับความรู้จากอีกฝ่ายหนึ่ง และยิ่งกว่านั้น ความสัมพันธ์อันดีอาจขาดลงได้ ผู้ถามจึงต้องระวังรักษาสัมพันธภาพไว้ ในขณะที่เดียวกันก็พยายามให้ได้คำตอบที่ต้องการ มีข้อควรคำนึงที่สำคัญๆ ในการถามดังนี้

๑. มารยาท โดยปกติเราไม่ถามเรื่องส่วนตัวของผู้ที่เราเพิ่งรู้จัก ถ้าจำเป็นจะต้องถาม ก็ต้องกล่าวขอภัยเขาที่ต้องถามละลาบละล้วง หรือมิฉะนั้นก็ถามโดยอ้อม ฟังละแว่นคำถามที่ไม่สุภาพ คำถามที่ก่อให้เกิดความกระดากอาย คำถามที่กระทบกระเทือนผู้อื่น คำถามที่แสดงการยกตนข่มท่าน หรือคำถามแสดงความโอ้อวด

๒. บุคคล เราต้องพิจารณาว่าผู้ที่เราถามเป็นใคร มีความรู้หรือความคิดในเรื่องนั้นเพียงใด สมควรที่เราจะถามหรือไม่ มีความสัมพันธ์กับเราแค่ไหน อยู่ในฐานะอย่างไร ทั้งนี้เพื่อเราจะได้ใช้ถ้อยคำให้เหมาะสม

๓. กาลเทศะ ก่อนถามควรดูกาลเทศะ เช่น ผู้ที่เราถามกำลังอยู่ในอารมณ์อย่างไร แม้โดยปกติเขามักจะเต็มใจตอบคำถาม แต่ถ้าถูกถามจุกจิกกวนใจ เขาก็อาจรำคาญไม่ตอบคำถามก็ได้ ถ้าถามต่อหน้าผู้อื่นแม้ผู้ถูกถามจะเป็นเพื่อนสนิท ก็อาจไม่สบายใจที่จะตอบคำถาม การถามคำถามซ้ำซาก การถามจุกจิกในเรื่องที่เขาไม่อยากจะตอบ อาจกระทบกระเทือนอารมณ์ทำให้เขาไม่ยอมตอบ

๔. สาระ คำถามควรมีสาระซึ่งแสดงว่าผู้ถามสนใจจริงๆ และมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นบ้างพอสมควร สาระ ในที่นี้หมายถึง เรื่องที่มีความสำคัญ เป็นประโยชน์ หรือน่าสนใจ ผู้ถามจำเป็นต้องมีความรู้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องที่ถามพอสมควร จึงจะถามเช่นนั้นได้ ถ้าผู้ถามขาดความรู้ความสนใจในเรื่องนั้นโดยสิ้นเชิง ย่อมไม่อาจถามให้มีสาระได้

๕. ภาษา คำถามควรกะทัดรัดและชัดเจน มีเนื้อความเป็นลำดับ ไม่สับสน ไม่ถามหลายๆ ประเด็นพร้อมกัน เพราะจะทำให้คำถามยาวและมีเรื่องต้องตอบมาก จนผู้ตอบจับประเด็นคำถามไม่ได้ คำถามที่ไม่ชัดเจนอาจทำให้ผู้ตอบตอบไม่ตรงตามความประสงค์ของผู้ถาม หรือบางครั้งอาจไม่เข้าใจว่านั่นเป็นคำถาม

อนึ่ง ในการถามควรหลีกเลี่ยงการอภิปรายยืดเยื้อ การอภิปรายไม่ใช้การถาม แต่เป็นการแสดงความคิดเห็นมากกว่า

กิจกรรม

สถานการณ์ต่อไปนี้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับเรื่องการถามอย่างไรหรือไม่
จงอธิบาย

๑) ฉันได้ที่นั่งข้างหลังคนขับ คนที่นั่งข้างๆ ฉันเป็นผู้ชายชาวคริสต์กาฬิดำมืด เขาคุยสนุกและเป็นคนเอื้อเฟื้อ เมื่อรถถึงปลายทาง เขาช่วยยกกระเป๋าให้ฉันเอาไปใส่ตู้เก็บของผู้โดยสารให้ และยังซื้อกาแฟมาให้ฉันอีก ยายเหม่อมที่นั่งกินกาแฟอยู่โต๊ะข้างๆ สะอึกหน้ามาถามว่า "นั่นสามีคุณหรือ" ฉันฉุนกึก

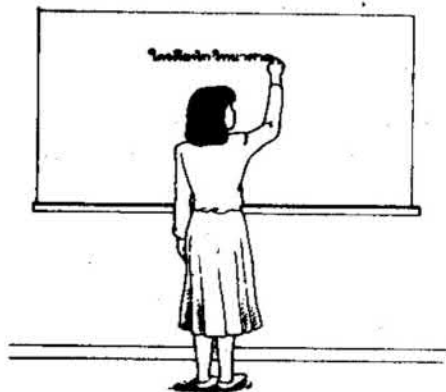
๒) วันนี้โสภิตามาโรงเรียนแต่เช้า ในห้องเรียนยังไม่มีใคร มีแต่ฉันนั่งอ่านหนังสืออยู่คนเดียว เธอเดินรีเข้ามาหาฉัน คุยอย่างสนุกสนานถึงการซื้อของเมื่อวันอาทิตย์ "คุณแม่ฉันซื้อเสื้อแล้วลืมทิ้งไว้ ต้องกลับไปเอา อ้อๆ ขึ้นลงบันไดเลื่อนจนจะเวียนหัวตาย เธอเคยเห็นไหม บันไดเลื่อนนะ" "แหม" ฉันร้อง แล้วก็สะกดกลั้นคำพูดไว้เพียงนั้น

๓) ทันใดนั้น พรทิพย์ก็กระตุกมือฉัน ฉันสะดุ้ง เงยหน้าขึ้น พจนะเอง เขาเดินเฉียดโต๊ะเราไป ฉันประสานตากับเขาอย่างจ้อง แต่เขาทำหน้าเฉยเหมือนไม่เคยรู้จักฉันมาก่อน และเดินเลยไปอย่างไม่แยแส ฉันรีบก้มหน้าซ่อนน้ำตาที่เอ่อขึ้นมาปรึ้มขอบตา เสียงพรทิพย์ถามแจ้วๆ "เอ๊ ทำไมพจนะทำท่าอย่างกับไม่รู้จักเธออะ ทำไมเธอไม่เรียกเขาล่ะ หรือเธอโกรธกับเขาแล้ว นี้อรเธอได้ยื่นฉันพูดไหม ทำไมเงียบไปล่ะ" ฉันรู้สึกรำคาญพรทิพย์จนทนไม่ไหว คิ้วกระเป๋าก็ได้ก็ลุกจากโต๊ะมาเสียดๆ

วิธีตั้งคำถาม

วิธีถามจะแตกต่างกันไปแล้วแต่จุดประสงค์ของผู้ถาม จะได้ประมวลให้เห็นเฉพาะวิธีตั้งคำถามที่ใช้กันอยู่เสมอๆ ดังต่อไปนี้

๑. วิธีตั้งคำถามเพื่อได้ข้อเท็จจริง คำถามประเภทนี้มักใช้คำ *ใคร อะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร เท่าไร หรือไม่ ทำไม* ฯลฯ

ตัวอย่าง

ใครคือนักวิทยาศาสตร์คนแรกที่ประดิษฐ์หลอดไฟฟ้า
อะไรเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ชาวชนบทอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองหลวง
เชื้อเพลิงที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยอยู่ที่ไหน ทำพิธีเปิดเมื่อไร
ทำอย่างไรจึงจะจดจำความรู้ที่ได้เรียนมาไว้ได้แม่นยำ
ที่ดินแปลงนี้ราคาเท่าไร
คุณพ่อจะมาร่วมงานกับเราหรือไม่ ทำไมป่านนี้ยังไม่มา

๒. วิธีตั้งคำถามเพื่อได้ข้อคิดเห็น คำถามประเภทนี้อาจมีคำ *ใคร อะไร อย่างไร ทำไม* ฯลฯ เช่นเดียวกับประโยคที่ถามเพื่อได้ข้อเท็จจริง แต่ผู้ถามต้องการทราบเหตุผลมากกว่า เนื้อหาของคำถาม มักเป็นเรื่องที่ต้องการให้ผู้ตอบให้เหตุผล เสนอแนะ ประเมินค่า วิวินิจฉัย สันนิษฐาน คาดคะเน ฯลฯ

ตัวอย่าง

ระหว่างปิดภาคฤดูร้อนนักเรียนควรใช้เวลาว่างอย่างไร
ทำไมบทเสภาเรื่อง ชุนช้างขุนแผน ตอนขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้างจึงเป็นที่นิยมชมชอบของผู้อ่านมากกว่าตอนอื่น

ตามที่ประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียน จะประกาศให้ประเทศในภูมิภาคอาเซียนเป็นเขตการค้าเสรี ท่านเห็นว่าจะเกิดผลกระทบต่อการครองชีพของประชาชนโดยส่วนรวมหรือไม่ อย่างไร

การเล่นปริศนาคำทายมีประโยชน์แก่การฝึกเชาวน์ปัญญาอย่างไร

อนึ่ง ขอให้สังเกตด้วยว่าการตั้งคำถามเพื่อให้ได้ข้อคิดเห็น บางทีจะต้องใช้คำกริยาเกี่ยวกับความคิดเห็นกำกับไว้ด้วย เช่น ท่านคิดใหม่ว่า ท่านเชื่อใหม่ว่า ท่านเข้าใจว่าอย่างไร เพื่อให้แจ่มชัดว่าต้องการถามความคิดเห็นจริงๆ

๓. วิธีตั้งคำถามเพื่อทดสอบ คำถามประเภทนี้บางครั้งก็มีการออกคำสั่งกำกับไว้ด้วย เพื่อให้รู้ว่าควรจะตอบอย่างไร หรือตอบไปในแนวใด

ตัวอย่าง

จงอธิบายว่าทำไมเราจึงมองเห็นดวงอาทิตย์ในตอนเช้ามีขนาดใหญ่กว่าตอนสายๆ หรือตอนกลางวัน

เหตุใดคนไทยทุกคนจึงจำเป็นต้องช่วยกันป้องกันและขจัดมลพิษในสิ่งแวดล้อม จงอภิปราย

ถ้าผู้ถามต้องการให้ตอบมากน้อยเพียงใด ก็อาจจะระบุไว้ด้วย เช่น จงชี้แจงโดยละเอียด จงกล่าวโดยย่อ จงบรรยายโดยสังเขป และถ้าเรื่องนั้นๆ เป็นเรื่องที่กล่าวถึงได้หลายแง่ คำถามที่ชัดเจนอาจจะระบุไว้ด้วยว่าต้องการให้ตอบแง่ใด หรือกำหนดขอบเขตของคำตอบให้ด้วย

ตัวอย่าง

จังหวัดเชียงใหม่กับจังหวัดนครราชสีมาเหมือนหรือต่างกันอย่างไร จงเปรียบเทียบในหัวข้อต่อไปนี้

ก. อาชีพของพลเมือง ข. สภาพภูมิประเทศ ค. ภูมิอากาศ

อนึ่ง บางครั้งก็ใช้การออกคำสั่งเท่านั้น

จงบรรยายลักษณะนิสัยของตัวละครที่ท่านชอบในบทเสภา เรื่อง ขุนช้าง

ขุนแผน

จงเปรียบเทียบลักษณะภูมิอากาศของประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย

๔. วิธีตั้งคำถามเพื่อให้ได้คำตอบหลากหลาย คำถามประเภทนี้ช่วยให้ได้ความรู้ และความคิดที่กว้างขวางยิ่งขึ้น เพราะให้ออกาสผู้ตอบเลือกตอบได้หลายคำตอบซึ่ง

ถูกต้องทั้งสิ้น นอกจากนั้นคำถามประเภทนี้ยังเป็นคำถามที่เหมาะสมสำหรับการคิดร่วมกันในกลุ่ม เพื่อให้ได้ความคิดที่แยกคายที่สุด หรือได้ข้อเท็จจริงที่แม่นยำถูกต้องที่สุด

ตัวอย่าง

ใช่ใช้ประกอบอาหารชนิดใดได้บ้าง

ในการออกค่ายพักแรมครั้งนี้ เราจะจัดกิจกรรมอะไรได้บ้าง

ทำอย่างไรจึงจะเรียนภาษาต่างประเทศให้ใช้ได้จริงๆ

การสำรวจพบแหล่งเชื้อเพลิงในอ่าวไทยจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา
ประเทศในด้านใดบ้าง

อนึ่ง ในการถามนั้น อาจบอกที่มาของคำถามเพื่อช่วยให้ผู้ตอบเข้าใจมูลเหตุที่ถาม
อันเป็นผลดีต่อการสื่อสารระหว่างผู้ถามกับผู้ตอบ

ตัวอย่าง

ตามที่มีผู้โงะจันกันว่า จะยุบชั้นเรียนของโรงเรียนของเราเป็นระยะๆ ไป
จนเลิกกิจการนั้น กระผมใคร่ขอให้ท่านโปรดชี้แจงว่าความจริงในเรื่องนี้เป็นอย่างไร
ที่มาของคำถามคือ ตามที่มีผู้โงะจัน....

อย่างไรก็ตาม ประโยคที่นำคำถามไม่ควรจะยาวเกินความจำเป็นจนผู้ฟังหมดความ
สนใจที่จะฟังประเด็นสำคัญที่ผู้พูดต้องการถาม

๕. วิธีตั้งคำถามเพื่อแสดงความสนใจ นอกจากจะต้องคำนึงถึง
มารยาทตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้ถามต้องรู้จักใช้คำหรือกลุ่มคำที่สุภาพเพื่อช่วยให้คำถามนั้น
สุภาพนุ่มนวลขึ้น คำถามประเภทนี้มักใช้คำ เช่น กรุณา โปรด ขอประทานโทษ ใคร เป็นต้น

ตัวอย่าง

กรุณาเล่าหน่อยสิคะว่า อะไรวุ่นดาลใจให้คุณหันมาสนใจนำเสนอเรื่องราว
ของคนพิการอย่างจริงจังเช่นนี้ ทั้งๆ ที่แต่ก่อนรู้สึกว่าจะนำเสนอแต่เฉพาะเรื่อง
ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เท่านั้น

ขอประทานโทษครับ แฟ้มเอกสารนี้เป็นของใคร โปรดมารับไปด้วย

กิจกรรม

๑. ฝึกตั้งคำถามและให้คำตอบดังนี้

- ๑) ตั้งคำถามและให้คำตอบให้ตรงตามจุดประสงค์ต่างๆ ที่แสดงไว้ในหนังสือเรียน หรือจุดประสงค์อื่นที่นักเรียนคิดขึ้นเอง
- ๒) ตั้งคำถามโดยให้ผู้ตอบทราบที่มาของคำถาม ๕ ข้อ ให้มีเนื้อความต่างๆ กันไป และให้คำตอบที่น่าจะตรงกับคำถามนั้นด้วย
- ๓) ตั้งคำถามที่ตอบได้หลายทางมา ๕ ข้อ

๒. อ่านข้อความต่อไปนี้ เมื่ออ่านจบแล้ว ให้ช่วยกันพิจารณาว่าควรตั้งคำถามเกี่ยวกับข้อความที่อ่านอย่างไร เขียนมาเป็นข้อๆ

นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันคนหนึ่งเล่าให้ฟังว่า ที่หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ได้มีเจ้าหน้าที่ไปชักชวนราษฎรที่นั่นให้รู้จักใช้ส้วมซึม แทนไปทุ่ง ไปป่า หรือไปนอกบ้านซึ่งประเพณีกันอยู่ทั่วไปในห้องดินต่างๆ ได้ชี้ถึงคุณประโยชน์ต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องใช้ส้วมซึม แต่ราษฎรเหล่านั้นฟังแล้วก็ยังไม่มีความคิดเห็นอย่างไรว่าจะเปลี่ยนเป็นใช้ส้วมซึมหรือไม่ ในที่สุดถึงกับขู่ว่า ถ้าท่านผู้ใหญ่มาตรวจยังท้องที่นี้ก็จะเสียหายขายหน้ากันหมด รวมทั้งตัวผู้พูดด้วย คราวนี้ก็มีแต่ผู้ใหญ่บ้านคนเดียวเท่านั้น ที่ยินดีตั้งส้วมซึมที่บ้านของตน ส่วนคนอื่นๆ ก็ยังนั่งอยู่

(จาก พื้นความหลัง ของ พระยาอนุมานราชธน)

ในความเห็นของข้าพเจ้า วรรณกรรมร้อยแก้วของไทยก้าวหน้าเปลี่ยนแปลงคลี่คลายอย่างที่คุณรู้ก่อนที่ไม่รู้จักวัฒนธรรมตะวันตกจะคิดไปไม่ถึง แต่สำหรับคนที่รู้จักวัฒนธรรมตะวันตก ความคลี่คลายทั้งหลายก็ไม่ใช่อะไรพิสดาร แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า วรรณกรรมร้อยแก้วของไทยเหมือนร้อยแก้วตะวันตก มีลักษณะหลายอย่างที่แสดงถึงระบบความนึกคิด ระบบคุณค่าของไทยอย่างเห็นได้ชัด

(จาก หัวเลี้ยวของวรรณคดีไทย ของ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ)

ข้อควรคำนึงในการตอบ

ในการตอบคำถามมีข้อควรคำนึงดังต่อไปนี้

๑. การจับประเด็น ผู้ตอบควรจับประเด็นให้ได้ว่าผู้ถามต้องการถามประเด็นใด ตอนใดของคำถามเป็นเพียงการทำความเข้าใจ หรืออธิบายเหตุผลในการถาม หรือเป็นเพียงข้อความแหวดล่อม

ตัวอย่าง

ดิฉันมีข้อสงสัยที่ติดอยู่ในใจมานานแล้วข้อหนึ่ง เมื่อ ๒-๓ วันนี้ ดิฉันได้อ่านหนังสือพิมพ์มีข้อความว่า ท่านผู้หนึ่งได้ไปเผยแพร่วัฒนธรรมไทยในต่างประเทศ แต่ดิฉันเคยอ่านหนังสือเกี่ยวกับศาสนา เห็นเคยใช้ว่าพระสงฆ์ไปจาริก เทศนาเผยแผ่พระธรรม ดิฉันสงสัยว่าคำว่า เผยแผ่ กับ เผยแพร่ นี้มีความหมาย ผิดกันเพียงใด ขออาจารย์ช่วยจัดข้อข้องใจในคำทั้งสองนี้ด้วย

คำถามข้างต้นนี้ อันที่จริงแล้วเป็นคำถามที่ไม่สู้จะตื้นๆ เพราะกล่าวทำความเข้าใจแน่นอนจนเกินไป แต่ในฐานะผู้ตอบต้องจับประเด็นให้ได้ว่าประเด็นที่ถามอยู่ตรงไหน ในที่นี้ก็คือ คำว่า เผยแผ่ กับ เผยแพร่ มีความหมายผิดกันเพียงใด

นอกจากนั้นควรพิจารณาว่าคำถามอาจตอบในแง่ใดได้บ้าง พยายามตอบทุกคำถาม และถ้าต้องตอบยาว ควรเรียงลำดับความคิดไม่ให้สับสน ตอบคำถามเสียก่อน แล้วจึงแสดงเหตุผลสนับสนุน อาจเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย หรือยกตัวอย่างประกอบก็ได้ แต่ควรทำภายหลัง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ถามรับทราบคำตอบอย่างแจ่มแจ้ง

๒. การใช้ภาษา การใช้ภาษาในการตอบก็เช่นเดียวกับการใช้ภาษาเพื่อจุดประสงค์อื่นๆ เช่น การบอกเล่า การถาม การสั่ง การขอร้อง ผู้ตอบควรคำนึงว่าผู้ฟังเป็นใคร อยู่ในฐานะอย่างไร คำถามที่เป็นเรื่องวิชาการ ถ้าผู้ถามเป็นผู้อยู่ในวงวิชาการเดียวกัน ผู้ตอบก็อาจตอบเพียงสั้นๆ ใช้ศัพท์เฉพาะไม่ก็คำ ผู้ฟังก็ย่อมเข้าใจได้ แต่ถ้าผู้ถามอยู่นอกวงวิชาการนั้นๆ ผู้ตอบก็อาจต้องใช้ภาษาง่ายๆ ไม่ใช้ศัพท์วิชาการ อาจใช้การเปรียบเทียบหรือยกตัวอย่างประกอบให้เข้าใจง่าย

๓. การแสดงมารยาท ผู้ตอบควรรู้จักเลียงไม่ตอบคำถามที่อาจก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนแก่ผู้อื่นหรือเป็นผลเสียแก่ตนเอง ถ้าจำเป็นต้องตอบ ควรตอบให้สุภาพ

หนุ่มพล เช่น มีผู้กล่าวหาบุคคลหนึ่งว่าทำผิดในเรื่องไม่น่าจะเป็นไปได้ แล้วมีผู้ถามความเห็นของเราเกี่ยวกับเรื่องนี้ เราก็อาจตอบด้วยอาการสำรวมว่า

ผมไม่เคยคิดถึงเรื่องนี้มาก่อนเลย ผมจะพยายามหาความจริงต่อไปครับ

หรืออาจตอบว่า

เรื่องนี้ผมยังให้ความเห็นขณะนี้ไม่ได้ครับ ขอให้ได้ข้อมูลมากกว่านี้อีกสักหน่อย

อนึ่ง ควรคำนึงถึงมารยาทในการใช้วัจนภาษาด้วย เช่น ขณะตอบควรทอดสายตาไปยังผู้ถาม ถ้านั่งตอบก็ควรนั่งอย่างสุภาพเรียบร้อย วางสีก้นให้เป็นปกติ ไม่ใช่เสียงสะบัดหรือกระซิกโฮกฮาก ถ้าอยู่ในห้องเรียน นักเรียนอาจต้องยืนขึ้นตอบครู หรือในขณะที่กำลังเดินอยู่และจำเป็นต้องตอบคำถาม ควรหยุดเดินแล้วจึงตอบ

วิธีตอบ

ในการตอบคำถาม ก่อนตอบพึงแน่ใจว่าเข้าใจคำถามเป็นอย่างดีแล้ว ถ้ายังไม่แน่ใจ ควรถามซ้ำหรือทวนคำถามเสียก่อน วิธีตอบที่ดีควรเป็นดังนี้

๑. **ตอบให้ตรงคำถาม** โดยทั่วไปแล้ว เหตุที่ตอบไม่ตรงคำถาม เพราะไม่ตั้งใจฟังคำถาม หรือไม่อ่านคำถามให้เข้าใจก่อนตอบ บางทีเข้าใจแต่ไม่ทราบคำตอบ หรือไม่แน่ใจว่าจะตอบอย่างไรจึงจะถูกต้อง ก็พยายามหลีกเลี่ยงหรือตอบอ้อมค้อม จึงกลายเป็นถามอย่างหนึ่งแล้วตอบอีกอย่างหนึ่ง อย่างที่เรียกว่า “ไปไหนมาสามวาสองศอก” ถ้าไม่แน่ใจคำตอบ ควรบอกให้ผู้ถามทราบ หรือไม่ทราบคำตอบจริงๆ ก็ควรตอบอย่างสุภาพตรงไปตรงมาว่า ไม่ทราบ

ข้อที่ควรระลึกเสมอคือ ในการตอบให้ตรงคำถามนั้น อาจจำเป็นต้องทวนคำถามบ้างตามสมควร ในบางกรณีอาจขอคำยืนยันจากผู้ถามว่า ผู้ตอบเข้าใจประเด็นที่ถามตรงตาม

ความต้องการหรือเจตนาของผู้ถามแล้วหรือไม่ จากนั้นจึงตอบ เมื่อตอบเสร็จควรให้โอกาสผู้ถาม ถามต่อไปจนสิ้นข้อสงสัย

สมมุติมีผู้ตั้งคำถามว่า

ระหว่างที่ไปเข้าค่ายชนบท นักเรียนมีกิจวัตรอะไรบ้าง

ถ้าผู้ตอบตอบว่า

วันไหนฝนไม่ตก บางทีก็ไปช่วยชาวบ้านทำงานต่างๆ พอที่จะช่วยได้

บางทีก็ไปช่วยพัฒนาโรงเรียน แต่ส่วนใหญ่แล้วไปเดินสำรวจภูมิประเทศ

นี่เป็นตัวอย่างการตอบที่ไม่ตรงคำถาม เพราะผู้ตอบไม่ตอบในเรื่องของกิจวัตร ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ถาม หากตอบว่า

กิจวัตรปกติ ไม่นับวันที่มีกิจกรรมพิเศษ คือ ตื่นนอนเวลาหกโมงเช้า บริหารร่างกายพร้อมกัน แบ่งหน้าที่กันทำอาหารหรือทำความสะอาดค่าย แปรณาฬการับประทานอาหารเช้า แบ่งกลุ่มทำงานจนเที่ยง แล้วรับประทานอาหารกลางวัน พักผ่อน ออกเยี่ยมหมู่บ้าน กลับถึงค่ายหกโมงเย็น มีนันทนาการ ถึงสามทุ่ม เข้านอนประมาณห้าทุ่ม

จะเห็นได้ว่า คำตอบข้างต้นมีการให้ความรู้เพื่อแสดงว่าเข้าใจคำถาม และตอบตรงคำถาม

๒. ตอบให้แจ่มแจ้ง คำตอบที่แจ่มแจ้งคือคำตอบที่แสดงชัดว่าผู้ตอบมีความคิดเห็นอย่างไร เนื้อความในคำตอบไม่กำกวมเอง ไม่เยิ่นเย้อ ถ้าจำเป็นต้องตอบยาว ควรสรุปตอนท้ายด้วย ผู้ฟังจึงจะจับได้ถนัดว่าประเด็นที่ตอบอยู่ตรงไหน

๓. ตอบให้ครบถ้วน ในกรณีที่มีหลายคำถามต่อเนื่องกัน ต้องตอบให้ครบทุกคำถาม การตอบไม่ครบอาจทำให้เสียประโยชน์ เช่นมีคำถามว่า

ประโยคความเดียวคืออะไร ต่างกับประโยคความซ้อน และประโยคความรวมอย่างไร

ผู้ตอบตอบเพียงว่า

ประโยคความเดียว คือ ประโยคที่มีใจความเดียว มีส่วนประกอบสำคัญเพียง ๒ ส่วน คือ ภาคประธาน และภาคแสดง

คำตอบข้างต้นนี้ไม่ครบถ้วนเพราะไม่ได้เปรียบเทียบประโยคความเดียวกับประโยคความซ้อนและประโยคความรวม

ถ้าคำถามมีหลายประเด็น ต้องตอบให้ครบทุกประเด็น การตอบไม่ครบทำให้การสื่อสารไม่สมบูรณ์ เช่น มีผู้ถามว่า

สิทธิและหน้าที่ของสมาชิกชมรมมีอะไรบ้าง

ถ้าตอบแต่เรื่องสิทธิ ไม่ตอบเรื่องหน้าที่ คำตอบย่อมไม่สมบูรณ์

กระบวนการถามและการตอบเท่าที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ พึงเข้าใจว่าผู้ถามและผู้ตอบต้องร่วมมือกันทั้ง ๒ ฝ่าย หากผู้ถามตั้งคำถามไม่ชัดเจน ถามวกวนจนผู้ตอบจับประเด็นไม่ได้ ผู้ตอบอาจช่วยผู้ถามโดยเรียบเรียงคำถามตามความเข้าใจของตน และถามว่าผู้ถามต้องการถามเช่นนั้นใช่หรือไม่ ต่อเมื่อเข้าใจคำถามตรงกันแล้วจึงตอบ ทางด้านผู้ถามก็เช่นกัน ถ้าปรากฏว่าผู้ตอบตอบไม่ตรงประเด็นที่ถาม ก็ควรพยายามเรียบเรียงคำถามใหม่เพื่อให้ผู้ตอบเข้าใจประเด็นที่ถาม แต่ถ้าผู้ตอบยังตอบไม่ชัดเจน ผู้ถามก็อาจสรุปคำตอบตามที่ตนเข้าใจและสอบถามผู้ตอบให้แน่ใจว่าที่เข้าใจเช่นนั้นถูกหรือไม่ เมื่อผู้ถามและผู้ตอบร่วมมือกันได้เช่นนี้ การสื่อสารของทั้ง ๒ ฝ่ายก็ย่อมเกิดประสิทธิผลตรงตามวัตถุประสงค์

๑. ตอบคำถามต่อไปนี้

- ๑) ข้อควรคำนึงในการตอบที่นักเรียนเห็นว่าสำคัญที่สุดคือข้อใด ให้เหตุผลด้วย
- ๒) ถ้าผู้ตอบจับประเด็นของคำถามผิด จะเกิดผลอย่างไรบ้าง
- ๓) ในการตอบจะใช้ศัพท์ทางวิชาการในกรณีใดบ้าง และไม่ควรใช้ในกรณีใด

๒. ช่วยกันหาข้อความในหนังสือวรรณคดีหรือหนังสือต่างๆ ที่แสดงถึงการตอบอย่างเฉลียวฉลาด นำข้อความเหล่านั้นมาอภิปรายในชั้น โดยใช้หลักเกณฑ์ที่เรียนมา เลือกคำตอบที่ดีเด่นติดแสดงไว้ที่ป้ายประกาศในชั้น

๓. ช่วยกันวิจารณ์การตอบคำถามในข้อความต่อไปนี้

สมเด็จพระมหาสมณเจ้าพระองค์นี้ไม่เหมือนคนอื่นที่เมื่อใช้ใครไปทำแล้วก็มักถือว่าแล้วกัน แต่พระองค์นี้ท่านไม่ทำเช่นนั้น ครั้งหนึ่งพระองค์ท่านเสด็จตรวจกิจการและเสด็จไปที่โรงเรียนบวรนิเวศ พบครูคนหนึ่งเพิ่งมาจากต่างประเทศใหม่ๆ

กำลังสอนวิชาพีชคณิต ซึ่งเวลานั้นยังเรียกว่า แอลเจบรา พระองค์ท่านเสด็จไปรอบๆ เห็นครูกำลังสอน ก บวก ข บวก ค และบวกอะไรต่างๆ อยู่ พระองค์ท่านก็ทรงถามว่านั่นตัวอะไรตัวนั้น ครูคนนั้นก็ทูลตอบว่า ตัว ค ตัว ค ทำไม เขียนหัวไม่ชัดอยู่ครึ่งๆ กลางๆ จะเป็น ค ก็ได้ไม่ใช่หรือ นี่ก็แสดงว่า พระองค์ท่านใส่พระทัย แม้แต่เขียนในกระดานดำก็กลัวเด็กจะไม่เข้าใจ ครูนั่นก็นับว่าเป็นผู้หลักผู้ใหญ่สมัยนั้น พอได้ยินรับสั่งก็ทูลไปว่า เวลานี้สอนแอลเจบรา ไม่ได้สอนคัดลายมือพะยะค่ะ

(จาก สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสกับการศึกษา ของ สุกิจ นิมมานเหมินท์)

๔. ให้สังเกตวิธีตอบคำถามของบุคคลในประวัติศาสตร์ดังต่อไปนี้ และแสดงความเห็นในหัวข้อ

- ๑) ไหวพริบและปฏิภาณของผู้ตอบ
- ๒) ศิลปะการใช้ภาษา
- ๓) การนำกลวิธีในการตอบนั้นๆ มาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน

๑) เซอวาเลียเดอโซมองมีหนังสือโต้ตอบกับคอนชตันติน ฟอลคอน อ้างเหตุว่าพระเจ้ากรุงสยามควรจะต้องนับถือศาสนาคริสเตียน คอนชตันติน ฟอลคอน ได้ชี้แจงว่า

พระผู้เป็นเจ้าที่แท้จริง ผู้ซึ่งได้สร้างดินฟ้าและอากาศ ทั้งสร้างมนุษย์และสิ่งสรรพสัตว์ อันมีรูปพรรณและลักษณะต่างๆ กันนั้น ถ้าประสงค์จะให้มนุษย์ทั้งหลายได้ถือศาสนาให้เหมือนกันหมด และให้มนุษย์ทั้งหลายได้อยู่ใต้กฎหมายอันเดียวกันแล้ว พระผู้เป็นเจ้าก็คงจะจัดให้เป็นดังนั้นได้ง่ายที่สุด แต่พระผู้เป็นเจ้าก็ได้สร้างสิ่งสรรพสัตว์ ต้นหมากรากไม้ ให้มีลักษณะต่างกัันทั้งนั้น เพราะฉะนั้นพระผู้เป็นเจ้าก็คงประสงค์ให้ถือศาสนาต่างกัันเหมือนกัน

(จาก ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๒๗)

๒) เจ้าเมืองกรมการกับออกข้าราชการขึ้นไปกราบทูลพระเจ้าฝรั่งเศสให้ทราบ ครั้นได้ทรงทราบว่กำนันตกลงไปเวียนอยู่ในวนใหญ่ถึง ๓ วัน จึงขึ้นจากวนได้ ทรงสงสัยพระทัยนัก ด้วยแต่ก่อนกำนันล่าไต่แม้ว่าตกลงในวน แล้ววนก็ตูดจมลงไปสิ้น.... จึงให้ซักถามราชทูตว่า คิดอ่านแก้ไขประการใด กำนันจึงรอดพ้นจากวนได้ ราชทูตได้กราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้ากระทำให้สัตยาธิษฐานขอเอาพระราชกฤษฎีกาเดชนาภาพแห่งสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้ง ๒ ฝ่าย ซึ่งเริ่มแรกจะผูกพระราชสัมพันธ์มิตรแก่กัน ขออย่าได้เสียสัญญาขาดทางพระราชไมตรีจากกันเลย เอาความสัตย์ข้อนี้เป็นที่พึ่งพำนัก ด้วยพระเดชพระคุณบุญบารมีแห่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ทั้งสองฝ่าย ก็บันดาลเกิดมหาวาตะพายุก่อใหญ่พัดทวนหอบเอากำปั่นขึ้นจากวน
ได้ พระเจ้าฝรั่งเศสได้ทรงฟังคำราชทูตก็เห็นจริงด้วย มีพระราชดำริว่า พระเจ้า
กรุงศรีอยุธยามีบุญมากเสมอด้วยพระองค์ ก็ทรงพระมหากรุณาแก่ราชทูต
พระราชทานรางวัลเป็นอันมาก

(จาก รัตนบุรุษไทยสมัยก่อน ของ สุกิจ นิมมานเหมินท์)

๓) ครั้นอยู่มาวันหนึ่งเสด็จออกประพาสอุทยาน ทรงม้าสีขาวเป็นราช
พาหนะประดับด้วยเครื่องมัลลันแล้วด้วยแก้วต่างๆ และมีพลอยทับทิมดวงหนึ่ง
ใหญ่เท่าผลหมากสงห้อยเปลือก ผูกห้อยคอม้าพระที่นั่ง แสงทับทิมนั้นจับพระองค์
แลตัวม้าแดงไปทั้งสิ้น พร้อมด้วยราชบริวารแห่แหนไปเป็นอันมาก โปรดให้ราชทูต
ตามเสด็จด้วย ครั้นถึงพระอุทยานจึงตรัสสั่งให้ถามทูตว่า พลอยทับทิมดวงใหญ่เท่า
นี้ พระนครศรีอยุธยามีมากถ้าน้อย ราชทูตได้กราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้าเป็นแต่
คนภายนอก มิใช่ชาวพระคลัง ซึ่งจะกราบทูลว่ามีมากน้อยเท่าใดนั้น เกรงจะเป็นเท็จ
แต่รับพระราชทานเห็นครั้งหนึ่ง เมื่อพระเจ้ากรุงไทยเสด็จออกไปประพาสอุทยาน
ทรงม้าพระที่นั่งสีขาวมีพลอยทับทิมดวงหนึ่งผูกคอม้าพระที่นั่ง มีสัณฐานใหญ่
ประมาณเท่านี้ พระเจ้าฝรั่งเศสได้ทรงฟังก็เข้าพระทัยในคำราชทูต ทรงพระโสมนัส
ตรัสสรรเสริญว่าราชทูตเจรจาไพเราะ

(จาก รัตนบุรุษไทยสมัยก่อน ของ สุกิจ นิมมานเหมินท์)

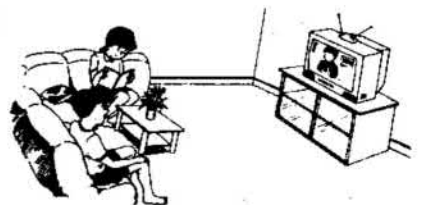
๔) เดอวิเซซักอุทาหรณ์หลายข้อที่แสดงให้เห็นว่า โภชานามีปัญญา
หลักแหลมมาก เช่น เมื่อมีผู้หญิงฝรั่งเศสคนหนึ่งมาชักถามว่า "ท่านมาเมือง
ฝรั่งเศส ทำไมไม่พาคุณหญิงคุณนายของท่านติดตามมาบ้างเล่า" แต่โภชานากลับ
ตอบว่า "อย่าว่าแต่อดีตโนเลยหล่อน ว่าแต่หล่อนเองก็เถอะ ลองทวงราชการส่งตัว
สามีของหล่อนไปไกลๆ เช่น ไปถึงเมืองไทย เป็นต้น หล่อนจะกล้าติดตามเขา
ไปเที่ยวหรือ"

(จาก รัตนบุรุษไทยสมัยก่อน ของ สุกิจ นิมมานเหมินท์)

พูดต่อประชุมชน

ในสังคมประชาธิปไตย บุคคลมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกอย่างกว้างขวาง มีโอกาสพูดทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม อาจพูดแสดงความรู้ ความคิด ทรรศนะ ความรู้สึกรวมทั้งข้อเสนอแนะต่างๆ ต่อผู้ฟังเป็นจำนวนมากในที่ประชุมชนหรือในที่สาธารณะ ผู้ฟังเหล่านั้นอาจเป็นผู้ที่คุ้นเคยกับผู้พูดหรือยังไม่เคยรู้จักกันเลย อาจมีพื้นความรู้ รสนิยม สภาพทางเศรษฐกิจสังคม ตลอดจนเจตคติต่อผู้พูดและหัวข้อเรื่องที่พูดคล้ายกันหรือแตกต่างกันก็ได้ ปฏิกริยาตอบสนองที่ผู้ฟังมีต่อผู้พูดจะเกิดขึ้น ทั้งในขณะที่กำลังฟังอยู่และเมื่อได้ฟังจบแล้ว ในขณะที่ฟังอยู่ปฏิกริยาตอบสนองจะแสดงออกมาเป็นอวัจนภาษา ซึ่งผู้พูดที่ดีจะต้องรู้จักสังเกตและตีความให้ถูกต้องว่าผู้ฟังกำลังมีปฏิกริยาตอบสนองอย่างไร การพูดตามที่กล่าวมานี้ เรียกว่า การพูดต่อประชุมชน

ข้อควรคำนึงที่สำคัญที่สุดในการพูดต่อประชุมชน คือ สารที่ผู้พูดส่งออกไปนั้น ไม่จำกัดว่า จะรับฟังได้เฉพาะบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น เช่น ไม่ใช่เรื่องที่เป็นความลับ เรื่องที่หยาบโลน เรื่องที่กล่าวพาดพิงถึงผู้อื่นในทางเสียหาย เรื่องล้อเลียนให้เป็นที่อับอาย

เท่าที่ปฏิบัติกันโดยทั่วไปนั้น ในการพูดต่อประชุมชนจะเปิดโอกาสให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ชักถามข้อข้องใจ หรือตั้งข้อสังเกตอื่นๆ ได้ เมื่อผู้พูดพูดจบแล้ว การแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมที่กล่าวมานี้ก็ถือว่าเป็นการพูดต่อประชุมชนเช่นกัน

ประเภทของการพูดต่อประชุมชน

การพูดต่อประชุมชนอาจจำแนกประเภทได้หลายวิธี อาทิ ตามวิธีนำเสนอ ตามความมุ่งหมาย ตามเนื้อหาที่พูด ตามโอกาสที่พูด และตามรูปแบบ

เมื่อแบ่งตามวิธีนำเสนอ การพูดต่อประชุมชนอาจจำแนกได้เป็น ๔ ประเภทคือ

๑. การพูดโดยฉับพลัน วิธีนี้ผู้พูดไม่ทราบล่วงหน้ามาก่อน เมื่อทราบจากที่ประชุมว่าตนจำเป็นต้องพูด จึงต้องเตรียมลำดับความคิด และวิธีนำเสนออย่างฉับพลัน เช่น การกล่าวอวยพรในงานมงคลสมรส งานวันเกิด การชี้แจงต่อที่ประชุมเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน

๒. การพูดโดยอาศัยต้นร่าง วิธีนี้ผู้พูดทราบล่วงหน้า มีเวลาเตรียมต้นร่างที่จะพูด โดยศึกษาผู้ฟังและสภาพการณ์แวดล้อมต่างๆ ไว้ก่อน และซักซ้อมพูดจนแม่นยำ รวมทั้งเตรียมอุปกรณ์ เตรียมตัวอย่าง คำพังเพย สุภาษิต หรืออุทาหรณ์ ผู้พูดมักจะเตรียมเค้าโครงเรื่องที่จะพูดด้วยความระมัดระวัง ทำให้เกิดความมั่นใจในการพูด เมื่อถึงเวลาพูดจริงผู้พูดก็ยังอาจดัดแปลงเนื้อหา ถ้อยคำ สลีลาให้เหมาะสมกับโอกาส สถานการณ์และผู้ฟังได้อีกด้วย

๓. การพูดโดยท่องจำมา ผู้พูดโดยวิธีนี้เตรียมเขียนต้นฉบับที่ประสงคจะนำเสนออย่างละเอียดเกือบทุกตัวอักษร แล้วท่องจำไว้จนขึ้นใจ ซึ่งใช้เวลามากและไม่ใคร่เป็นธรรมชาติ เพราะถึงแม้จะจำได้อย่างแม่นยำ สำเนียงที่พูดมักจะแสดงให้ผู้ฟังรู้สึกได้ว่าเป็นการท่องจำ การที่จะพูดให้เป็นธรรมชาติมีจังหวะการพูดดี มีชีวิตชีวา ต้องได้รับการฝึกฝนและมีประสบการณ์ในการพูดมามาก

๔. การพูดโดยวิธีอ่านจากร่าง ผู้พูดโดยวิธีนี้จะเตรียมเขียนต้นฉบับที่ประสงค์จะนำเสนออย่างละเอียดเกือบทุกตัวอักษรเช่นกัน และพยายามทำความเข้าใจเนื้อหา รวมทั้งถ้อยคำที่ใช้จนเกิดความมั่นใจ แต่จะไม่ท่องจำ ในขณะที่นำเสนอพยายามใช้น้ำเสียง การทอดจังหวะ การเน้นและอวัจนภาษาด้วยลีลาที่เป็นธรรมชาติ ส่วนมากมักจะใช้ในโอกาสสำคัญ เช่น การกล่าวเปิดประชุม การกล่าวปราศรัย การกล่าวรายงาน

เมื่อแบ่งตามความมุ่งหมาย การพูดต่อประชุมชนอาจจำแนกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑. การพูดเพื่อให้ความรู้หรือข้อเท็จจริง ผู้พูดมีจุดมุ่งหมายให้ผู้ฟังเข้าใจเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นประโยชน์เป็นสำคัญ การพูดประเภทนี้ผู้พูดอาจใช้วิธีบรรยาย พรรณนา เล่าเรื่อง เล่าเหตุการณ์ อธิบาย ชี้แจง เสนอรายงาน เป็นต้น

๒. การพูดเพื่อโน้มน้าวใจ ผู้พูดชักจูงให้ผู้ฟังเกิดความเชื่อถือศรัทธา มีความคิดเห็นคล้อยตามหรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ผู้พูดตั้งจุดมุ่งหมายไว้ เช่น การโฆษณาสินค้า การพูดหาเสียงหรือหาคะแนนนิยม การพูดชักจูงให้ร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่างๆ เช่น การบริจาคโลหิต การทำความสะอาดโรงเรียน วัด หรือชุมชน เป็นต้น

๓. การพูดเพื่อจรรโลงใจ ผู้พูดมุ่งให้เกิดความนึกคิดที่ละเอียด ประณีต หรือเพื่อยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น รวมถึงการพูดเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลินคลายจากความตึงเครียดทั้งหมด ทำให้จิตใจเบิกบานแจ่มใส เช่น การกล่าวคำสดุดี การเล่าประสบการณ์ การเล่านิทาน การกล่าวคำปราศรัย เป็นต้น

๔. การพูดเพื่อค้นหาคำตอบ ผู้พูดมุ่งหมายให้ผู้ฟังช่วยขบคิดหาทางแก้ปัญหาตามที่ผู้พูดชี้ให้เห็น เช่น ก่อนที่จะมีการสัมมนา อาจมีบุคคลผู้หนึ่งกล่าวชี้ให้ผู้ร่วมสัมมนา มองเห็นปัญหาแล้วจะได้ช่วยกันขบคิดต่อไป การตั้งกระทู้ถามเพื่อให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบตอบก็ถือเป็นการพูดเพื่อค้นหาคำตอบได้

เมื่อแบ่งตามเนื้อหาที่พูด การพูดต่อประชุมชนอาจจำแนกเป็น ๓ ประเภทกว้าง ๆ คือ

๑. การพูดเกี่ยวกับนโยบาย เป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักการ วิธีการที่จะทำต่อไปในอนาคตตามที่ผู้นำเสนอเห็นสมควร เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ เช่น การนำเสนอโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาเพิ่มผลผลิตทางเกษตร โครงการค่ายวิทยาศาสตร์ระหว่างปิดภาคฤดูร้อนในปลายปีการศึกษา

๒. การพูดเกี่ยวกับข้อเท็จจริง เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นแล้วและพิสูจน์ให้เห็นว่า ข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร ผู้พูดอาจชี้ให้เห็นความจริงแท้ที่ควรเชื่อหรือควรแก่การยอมรับ เช่น สภาพอันน่ารื่นรมย์ของสองฝั่งคลองในอดีต สภาพแม่น้ำลำคลองก่อนการขยายตัวของเมือง

๓. การพูดเกี่ยวกับคุณค่าและคุณงามความดี อาจเป็นเรื่องของบุคคล กลุ่มบุคคล วัตถุ หรือการกระทำต่างๆ ที่ยังมีคุณค่าและคุณงามความดีอยู่ในช่วงเวลานั้น หรือน่าจะคงอยู่ตลอดไปในอนาคต เช่น วีรกรรมของบุคคลในอดีต การกระทำของบุคคลที่ น่ายกย่อง หรือควรแก่การได้รับรางวัล โบราณวัตถุและโบราณสถาน เป็นต้น

เมื่อแบ่งตามโอกาส การพูดต่อประชุมชนอาจจำแนกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. การพูดอย่างเป็นทางการ มักเป็นการพูดในพิธีต่างๆ ซึ่งมีการวางแผนหรือ แนวปฏิบัติไว้แน่นอน เช่น การกล่าวเปิดประชุมทางวิชาการ การปราศรัยของนายกรัฐมนตรีเนื่องในวันแรงงานแห่งชาติ และการให้โอวาทของผู้อำนวยการ หรืออาจารย์ใหญ่ เนื่องในวันไหว้ครู

๒. การพูดกึ่งทางการ มักเป็นการพูดที่ลดความเป็นแบบแผนลง เช่น การพูด อบรมนักเรียนประจำสัปดาห์ การบรรยายสรุปให้แก่ผู้มาเยี่ยมชมสถานที่ และการกล่าว ขอบคุณผู้ที่ช่วยเหลือกิจกรรมของชมรม

๓. การพูดอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการพูดในบรรยากาศที่เป็นกันเอง เช่น การพูดสังสรรค์วันคืนสู่เหย้าของนักเรียนเก่า การพูดเพื่อนันทนาการในระหว่างการออกค่าย พักแรมของลูกเสือหรือเนตรนารี และการเล่าเรื่องตลกขบขันในที่ประชุมฟัง

เมื่อแบ่งตามรูปแบบ การพูดต่อประชุมชนอาจจำแนกออกเป็นรูปแบบที่สำคัญๆ ได้ดังนี้

๑. การสนทนาหน้าที่ประชุม เป็นรูปแบบที่ผู้พูดสองคน หรือมากกว่านั้น สนทนาซักถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อหน้าที่ประชุม

๒. การบรรยาย เป็นการพูดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น อาจเป็น การบรรยายเดี่ยว หรือบรรยายหมู่ก็ได้ ผู้บรรยายเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านและได้ศึกษาค้นคว้ามาเป็นอย่างดี

๓. การอภิปรายเป็นคณะ เป็นการพูดของคณะบุคคลจำนวนประมาณ ๓-๕ คน พูดแสดงความรู้ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อหน้าผู้ฟังเป็นจำนวนมาก

๔. การซักถามหน้าที่ประชุม เป็นการพูดหน้าที่ประชุม โดยมีการแบ่งผู้พูดเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเป็นตัวแทนของผู้ฟัง ซึ่งอาจมีจำนวนเพียง ๑ คน หรือมากกว่านั้นก็ได้ ทำหน้าที่ซักถามปัญหา อีกฝ่ายหนึ่งประมาณ ๒-๔ คน เป็นวิทยากรทำหน้าที่ตอบปัญหา ต่างๆ

๕. การโต้วาที เป็นการพูดโต้แย้งระหว่างบุคคล ๒ ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายเสนอ ญัตติ อีกฝ่ายหนึ่งคัดค้านญัตติ มีผู้ตัดสินชี้ขาดให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายชนะ

ตัวอย่างการพูดต่อประชุมชน

(๑)

นักเรียนคนหนึ่งพูดหน้าชั้นเรียน

สวัสดีท่านอาจารย์ที่เคารพและเพื่อนๆ ที่รักทุกคน

ทุกคนคงเคยทำบาปมาบ้าง ผมมั่นใจว่าถ้าได้ฟังเรื่องราวที่ผมจะนำเสนอต่อไปนี้ ทุกคนคงจะไม่ทำบาปอีกต่อไป เรื่องราวจะเป็นอย่างไร ขอเชิญติดตามฟังได้ครับ

มีเด็กชายคนหนึ่งอายุ ๑๐ ขวบ เป็นลูกพ่อค้าแม่ค้าขายกุ้ง หอย ปู ปลา อยู่ในตลาดสด วันหนึ่งขณะที่หนูน้อยคนนี้ทำหน้าที่เฝ้าร้านแทนพ่อแม่ผู้นั้น เขาสังเกตเห็นตาของปูที่ฉลุๆ ใสๆ อยู่ ด้วยนิสัยซุกซน ชอบสนุก ชอบเล่น เขาจึงพยายามจับลูกตาของปู จับได้บ้าง จับไม่ได้บ้าง ครั้นจับได้บ่อยครั้ง ก็รู้สึกสนุกมากขึ้นอีก ถึงขั้นดึงลูกตาของปูเล่น ถึงจนลูกตาหลุดติดมือออกมา เมื่อพ่อแม่เห็นต่างก็เตือน “อย่าไปทำมันเลย ไม่มีประโยชน์ บาปกรรมเปล่าๆ” แต่เขาก็ไม่ใส่ใจ คำเตือนคำสอนของพ่อแม่ เขายังคงดึงตาของปูเล่นอยู่เป็นประจำ ต่อมาวันหนึ่งขณะที่เขาจ้องจะเล่นอย่างเดิมอยู่นั้น ปูที่เขาหมายตาไว้ไม่หลุดตาสูงขึ้น มันเก็บลูกตานั้นและนานจนเขาอดอด เขาจึงคิดหาวิธีเล่นใหม่ด้วยการเหลาไม้แหลมๆ แทะลงไปในเบ้าตาของปู แล้วก็จับลูกตาได้สำเร็จ ดึงลูกตาจนขาดหลุดออกมา เขาทำเช่นนี้ทุกครั้งที่เขาเฝ้าร้านให้พ่อแม่ พอเขาอายุได้ ๑๒ ขวบ ตาของเขาก็เริ่มสั้นลง เขาคิดว่าเป็นเรื่องธรรมดา แต่นานเข้าก็เริ่มผิดสังเกต เขามักจะตาเจ็บ ตาอักเสบบ่อยๆ และประสบอุบัติเหตุเกี่ยวกับตาบ่อยครั้ง ปัจจุบันต้องสวมแว่นตาหนา

ทั้งหนักทั้งน้ำหนักและน่าเกลียด เขาหวนคิดถึงเรื่องกฎแห่งกรรม ซึ่งเขาเคยอ่านจากหนังสือของ ท. เสียงพิบูลย์ และจากเรื่อง นักตกปลาที่มีลูกสาวปากแหว่ง ซึ่งหลวงพ่อดำข้างบ้านเคยเทศน์เมื่อไม่นานมานี้ เขาเริ่มคิด เริ่มเข้าใจเรื่องกรรมตามสนองในทันทีนั่นเอง เขาตัดสินใจเลิกตั้งลูกตาของปูเล่นตลอดไป กลับตัวมาทำบุญ ตักบาตร พ่อแม่สอนให้อุทิศส่วนกุศลให้แก่ปูที่เขาทรมาน และอุทิศส่วนกุศลให้แก่เจ้ากรรมนายเวรด้วย ระยะเวลาหลังจากที่เขาประสบอุบัติเหตุเกี่ยวกับตาน้อยลง เขาเชื่อว่าผู้ทำบาปในชาตินี้หรืออดีตชาติก็ตาม จะได้รับผลของการกระทำไม่ว่าชาตินี้หรือชาติหน้า ไม่ว่าช้าหรือเร็ว กรรมย่อมตามสนอง

ที่ผมเล่ามาทั้งหมดนี้ ทุกคนคงจะประจักษ์ในเรื่องกฎแห่งกรรม ไม่เบียดเบียนสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ไม่หาความสุขบนความทุกข์ของผู้อื่น ไม่ทำบาป มีเมตตากรุณาต่อสิ่งมีชีวิตทุกชนิด

ท้ายที่สุดนี้ผมขอขอบคุณทุกคนที่สนใจฟังเป็นอย่างดี หวังว่าเรื่องราวที่ผมเสนอนี้ คงจะทำให้ทุกคนตัดสินใจประกอบกรรมดี เว้นบาป และประสบความสุขตลอดไป

การพูดตามตัวอย่างข้างต้นนี้ เพียงสังเกตจากตัวบทเท่านั้น ก็พอจะอนุมานได้ว่า ผู้พูดใช้วิธีนำเสนอโดยอาศัยต้นร่าง เพราะภาษาที่ใช้เรียบร้อยรัดกุม ไม่มีสำนวนพูดใดๆ ซึ่งมักจะเกิดขึ้นกับการพูดโดยไม่มีต้นร่าง และไม่น่าจะเป็นการพูดโดยท่องจำมา เพราะเป็นการพูดในชั้นเรียนเท่านั้น นอกจากนี้ผู้พูดยังอ้างอิงหลักฐานประกอบสาระสำคัญในการพูดอีกด้วย

เมื่อพิจารณาความมุ่งหมายของผู้พูด จัดว่าเป็นการพูดเพื่อโน้มน้าวใจ เพราะผู้พูดพยายามชี้ให้เห็นโทษของการทรมานสัตว์ โดยใช้คำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นข้อยืนยัน สนับสนุนให้ผู้ฟังยอมรับและเชื่อถือ

เมื่อแบ่งตามเนื้อหา จัดได้ว่า เป็นการพูดที่เกี่ยวกับคุณค่าของการทำความดีและการละเว้นการกระทำที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์

เมื่อพิจารณาตามโอกาสที่พูด ก็น่าจะเป็นการพูดแบบกึ่งทางการ เพราะเป็นการพูดอย่างสั้นๆ ไม่เกี่ยวกับพิธีการใดๆ

ส่วนรูปแบบในการพูดนั้นก็เห็นได้ชัดว่า เป็นการบรรยายต่อหน้าที่ประชุม ซึ่งประกอบด้วยผู้ฟังที่คุ้นเคยกันมาแล้วทั้งสิ้น

(๒)

ผู้แทนชมรมผู้บำเพ็ญประโยชน์ของโรงเรียน

พูดในโอกาสที่นำเครื่องอุปโภคบริโภคไปแจกแก่ราษฎรผู้ประสบอุทกภัย

ท่านพ่อแม่พี่น้องที่รักและเคารพทุกท่าน

วันนี้ผมมีโอกาสได้มาพบปะเยี่ยมเยียนพ่อแม่พี่น้องที่เคารพรักทั้งหลาย ในนามของชมรมผู้บำเพ็ญประโยชน์ โรงเรียนสารภีวิทยา พวกเราตั้งใจที่จะช่วย แบ่งเบาความทุกข์ความเดือดร้อนของพ่อแม่พี่น้องให้ทุเลาเบาบางลง ไม่มากก็น้อย

ก่อนอื่น ผมขอเรียนให้พ่อแม่พี่น้องทราบว่า ทางราชการตระหนักดีว่า สภาวะน้ำท่วมอย่างรุนแรงที่เกิดขึ้นครั้งนี้ ได้ก่อให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน และความสูญเสียอย่างใหญ่หลวงแก่พ่อแม่พี่น้องที่เคารพรัก ทั้งที่อยู่ในเขตท้องที่ ตำบลของเรา อำเภอของเรา อำเภออื่นๆ และจังหวัดอื่นๆ เกือบจะทั่วประเทศ ทางราชการจึงได้วางแผนในการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน ผมในฐานะผู้แทนของชมรม ผู้บำเพ็ญประโยชน์ซึ่งเป็นเพียงกลุ่มบุคคลกลุ่มเล็กๆ กลุ่มหนึ่งเท่านั้น ได้นำอาหาร เสื้อผ้า และสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นมาบรรเทาความเดือดร้อนของพ่อแม่พี่น้องใน ขั้นต้นก่อน

ภาวะน้ำท่วมได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนและความสูญเสียอย่างมากมาย ก็จริงอยู่ แต่ขอให้พี่น้องทั้งหลายอย่าเพิ่งหมดหวัง ท้อใจ เพราะคนไทยเราจะ ไม่ทอดทิ้งกัน ไม่ว่าจะเกิดความทุกข์ยากเดือดร้อนขึ้น ณ ที่ใดในผืนแผ่นดินไทยนี้ พวกเราคนไทยได้ร่วมมือกันเสียสละทรัพย์สิ่งของเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันตาม กำลังความสามารถ

วันนี้ ผมได้มาพบปะพ่อแม่พี่น้องทั้งหลายที่นี่ ผมยิ่งเกิดความซาบซึ้ง และประทับใจยิ่งขึ้นที่ได้เห็นทุกคนมีความรักความสามัคคีกัน ช่วยกันต่อแพเพื่อ ใช้เป็นพาหนะขนย้ายเด็กและคนชราที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ รวมทั้งข้าวของ เครื่องใช้และสัตว์เลี้ยงต่างๆ ไปอยู่ในที่ปลอดภัย ผมได้เห็นภาพพ่อแม่พี่น้องนำ ข้าวปลาอาหารที่พอมีเหลืออยู่มาแบ่งปันกัน ความมีน้ำใจที่พ่อแม่พี่น้องมอบให้ แก่กันในยามทุกข์ยากและเดือดร้อนเช่นนี้ ทำให้ผมและคณะเกิดความรู้สึกว่า สิ่งของที่นำมามอบให้ในวันนี้มีค่าเพียงน้อยนิด เทียบไม่ได้เลยกับค่าแห่งน้ำใจที่ พ่อแม่พี่น้องทั้งหลายเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกัน

ผมสัญญาว่าจะนำภาพเหตุการณ์และความประทับใจที่ผมได้พบเห็นใน วันนี้ไปเสนอต่อทางโรงเรียนและหน่วยงานต่างๆ ต่อไป เพื่อจะประสานงานให้ความ

ช่วยเหลือแก่พ่อแม่พี่น้อง เป็นการบรรเทาความเดือดร้อนระหว่างน้ำท่วมขัง และ
ฟื้นฟูส่งเสริมอาชีพต่างๆ เมื่อน้ำลดลงสู่สภาวะปกติ ผมคงจะกลับมาช่วยเหลือแก้ไข
ปัญหาต่างๆ ของพ่อแม่พี่น้องทั้งหลายอีกในโอกาสต่อไป โปรดอดทนรอสักนิด
หน่วยงานอื่นๆ ก็คงจะเร่งมือมาช่วยเหลือให้เต็มที่ขึ้น คงไม่นานเกินรอครับ

การพูดข้างต้นนี้ ผู้พูดใช้วิธีนำเสนอโดยฉับพลัน ไม่มีต้นร่าง ผู้พูดมีความมุ่งหมาย
เพื่อจรรโลงใจ ให้เกิดกำลังใจและมีความหวัง เมื่อแบ่งตามเนื้อหาที่พูดจะเห็นว่าเป็นเนื้อหา
ที่เกี่ยวกับคุณค่าและความรู้สึกประทับใจ ชาบซึ่งใจ เมื่อพิจารณาโอกาสที่พูดตามสถานการณ์
ที่กำหนดให้จัดว่าเป็นการพูดกึ่งทางการ ส่วนรูปแบบในการพูดนั้นเป็นการบรรยายต่อหน้าที่
ประชุม ซึ่งประกอบด้วยผู้ฟังที่ไม่คุ้นเคยกันมาก่อน

(๓)

นักเรียนสองคนสนทนากันหน้าชั้นเรียนถึงพิษภัยของทินเนอร์

เพลินตากล่าวนำต่อที่ประชุมว่า มีเรื่องที่เกิดขึ้นกับตนโดยตรงเรื่องหนึ่ง
อยากจะเล่าให้เพื่อนๆ ทุกคนฟัง แต่เล่าคนเดียวไม่สนุก เลยจะเปลี่ยนเป็นคุยกันกับ
เพื่อนๆ ที่หน้าชั้น ขอให้เพื่อนๆ ติดตามเรื่องราวต่อไป

دنۇخ : เรื่องน่ากลัวหรือเปล่านั้น หรือจะเรื่องดีก็ไม่ทราบ

เพลินตา : ฟังดูแล้วกันนะ แล้วก็ตัดสินได้ว่าเป็นประเภทไหน เมื่อวานนี้
ฉันนั่งอ่านหนังสืออยู่ที่ลานข้างบ้าน ฉันได้กลิ่นทินเนอร์จากบ้านข้างๆ
กลิ่นมาตามลม ฉันทั้งสับสนจนไม่รู้จะบอกใครดี หายใจก็
จะไม่ออก

- ดนูช : เขาทำอะไรกันหรือ
- เพลินตา : ลูกชายสองคนของเพื่อนบ้านนะซี เอาจักรยานเก่ามาซัดสนิม แล้วก็ฟันสีใหม่ สองคนพี่น้องฟันสีกันยกใหญ่
- ดนูช : ขนาดเธออยู่บ้านติดกันยังมีอาการอย่างนี้ เจ้าหนูเด็กดีสองคนนั้นมี ยังมีอาการแย่งไปใหญ่หรือ ไม่มีผู้ใหญ่อยู่บ้านใช่ไหม
- เพลินตา : ที่แรกฉันนึกว่าพ่อของเขาคงดูแลกันอยู่ ที่ไหนได้ พ่อแม่ไม่อยู่ทั้งคู่เลย เด็กๆ ทำกันเองในห้องเก็บของ หน้ากากก็ไม่สวมหรือแม้แต่ผ้าปิดปากปิดจมูกก็ไม่มี คนพี่น้องกางเกงขาสั้น แถมไม่สวมเสื้อด้วยนะ คนน้องคอยยั้งหัวหน้อยนั่งกางเกงขายาว แต่ก็สวมเสื้อกล้ามอีกนั้นแหละ เห็นแล้วก็ตกใจ กลัวเขาจะเป็นอันตราย โอ! เด็กดีมีความคิดอ่าน ซ่อมบำรุงของใช้ก็เป็น จะตายเสียโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์
- ดนูช : อะไรจะถึงตายเสียหรือ
- เพลินตา : ยังไม่ถึงขั้นนั้น ฉันรีบมุดหัวพุ่งเข้าไปช่วยจูงจักรยานซึ่งยังฟันสีค้างอยู่ออกไปที่โล่งๆ แล้วก็แนะวิธีการทำที่ถูกต้องให้ บอกตั้งแต่ให้เจ้าหนูอ่านคำแนะนำการใช้ที่ปลอดภัยที่ติดมากับข้างกระป๋องสีก่อน แล้วก็บอกให้เขารู้ว่า สีทุกกระป๋องมีทินเนอร์ซึ่งเป็นสารระเหยผสมอยู่ ต้องสวมเสื้อผ้าให้มิดชิด ใช้ผ้าปิดปากปิดจมูก หรือสวมหน้ากาก และที่สำคัญคือขณะใช้สีกระป๋อง ควรอยู่นิ่งลมไว้ และอยู่ในที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวกด้วย แล้วก็บอกเขาด้วยว่า สารระเหยในสีเป็นอันตราย อาจทำให้ตายได้ พอติฉันจำคำขวัญของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ เลยท่องให้เด็กคู่นี้ฟังเลย
- ดนูช : คำขวัญมีว่าอะไร ฉันขอจำด้วยคนซี
- เพลินตา : “สารระเหย อันตราย อาจทำลายชีวิต ควรรู้จักใช้ สักนิด ชีวิตจะปลอดภัย”
- ดนูช : เด็กคู่นี้โชคดีนะที่มีเพื่อนบ้านดีๆ อย่างเธอ ฉันรู้สึกเป็นห่วงเด็กคนอื่นๆ รวมทั้งผู้คนอีกจำนวนมากที่ไม่มีความรู้ ไม่มีความเข้าใจในเรื่องนี้
- เพลินตา : พวกเราทั้งหมดมาช่วยกันคิดดีใหม่ว่า ในฐานะพลเมืองดี เราจะมีวิธีทำอย่างไรให้ทุกคนใช้สีกระป๋องได้อย่างปลอดภัย

จากตัวอย่างการพูดข้างต้น ถ้านักเรียนพิจารณาวิธีนำเสนอก็จะได้คำตอบว่าเป็น การพูดโดยอาศัยต้นร่าง กล่าวคือ ผู้พูดได้เตรียมตัวร่างบทสนทนาไว้กับเพื่อน และได้ เตรียมคำขวัญของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษไว้ด้วย เมื่อแบ่งตาม ความมุ่งหมายก็จัดอยู่ในประเภทการพูดเพื่อค้นหาคำตอบ โดยตั้งคำถามว่าจะแก้ปัญหา นี้ อย่างไร อย่างไรก็ดีก็มีส่วนจรรโลงใจให้ความรู้และโน้มน้าวใจแฝงอยู่ด้วย เมื่อพิจารณาตาม เนื้อหาก็คงเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและแทรกด้วยเนื้อหาที่เป็น คุณค่าและคุณงามความดีของบุคคลที่น่าชื่นชม ส่วนโอกาสของการพูดนี้เป็นทางการและมี รูปแบบการสนทนาหน้าที่ประชุม

กิจกรรม

๑. ตอบคำถามต่อไปนี้ หรือผลัดกันถามตอบกับเพื่อนๆ ก็ได้
 - ๑) การพูดต่อประชุมชน มีความสำคัญอย่างไร
 - ๒) ปฏิกริยาตอบสนองที่ผู้ฟังมีต่อผู้พูด จะเกิดขึ้นได้ในตอนใดบ้าง ผู้พูดอาจ ใช้ปฏิกริยาตอบสนองนั้นให้เป็นประโยชน์แก่การพูดของตนได้อย่างไร
 - ๓) มีวิธีแบ่งประเภทของการพูดต่อประชุมชนอย่างไรบ้าง
 - ๔) จุดมุ่งหมายสำคัญของการพูดต่อประชุมชนได้แก่อะไรบ้าง
 - ๕) การพูดโดยอาศัยต้นร่าง กับการพูดโดยวิธีอ่านจากร่าง มีความแตกต่าง และมีความเหมือนกันอย่างไร

๒. นักเรียนฝึกพูดโดยฉับพลัน เช่น การกล่าวอวยพรปีใหม่แด่อาจารย์ประจำชั้น การกล่าวแสดงความยินดีแก่เพื่อนที่ได้รับรางวัลเรียนดีและประพฤติดี การเล่าประสบการณ์ หรือเหตุการณ์ที่ประทับใจ

๓. ผู้แทนนักเรียนแต่ละกลุ่มออกมาสาธิตการพูดแบบต่างๆ กลุ่มละ ๑ แบบ ดังนี้
 - ๑) การพูดโดยวิธีอ่านจากร่าง
 - ๒) การพูดโดยอาศัยต้นร่าง
 - ๓) การพูดโดยท่องจำ

การเตรียมตัวพูดต่อประชุมชน

การพูดต่อประชุมชนนั้นเป็นการพูดให้คนเป็นจำนวนมากฟัง และผู้ฟังก็มักจะตั้งความหวังไว้ว่าจะได้รับความรู้ หรือสารประโยชน์จากการฟัง ผู้พูดจึงต้องเตรียมให้พร้อมเพื่อจะได้มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก ลดความประหม่าอันจะช่วยให้ผู้พูดประสบความสำเร็จได้ อาจกล่าวได้ว่า การเตรียมตัวที่ดีเท่ากับประสบความสำเร็จในการพูดไปแล้วครึ่งหนึ่ง

ผู้พูดแต่ละคนอาจใช้วิธีเตรียมตัวต่างๆ กัน ในที่นี้จะได้เสนอแนะหลักกว้างๆ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. การกำหนดจุดมุ่งหมาย ผู้พูดควรกำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจนทั้งจุดมุ่งหมายทั่วไป และจุดมุ่งหมายเฉพาะเรื่อง ตัวอย่าง เมื่อผู้พูดได้รับเชิญให้ไปเล่าประสบการณ์ในการอยู่ค่ายพักแรมลูกเสือหรือเนตรนารี จุดมุ่งหมายทั่วไปคือ เพื่อให้ความรู้ จุดมุ่งหมายเฉพาะก็คือให้ทราบเรื่องราวและกิจการที่จะต้องทำเมื่ออยู่ค่ายพักแรม หรือในการประชุมสมาชิกของชมรมวิทยาศาสตร์ ผู้พูดอาจตั้งจุดมุ่งหมายทั่วไปว่า เพื่อจะชี้ปัญหา หรือช่วยค้นหาคำตอบ จุดมุ่งหมายเฉพาะก็คือเพื่อชี้ให้เห็นปัญหาการติดต่อประสานงานกับฝ่ายบริหารของโรงเรียน หรือปัญหาเกี่ยวกับการหาทุนสำหรับการจัดกิจกรรมของชมรมอย่างใดอย่างหนึ่ง

๒. การวิเคราะห์ผู้ฟัง คำว่า วิเคราะห์ ในที่นี้หมายถึง การแยกแยะพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงสำหรับนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ก่อนที่จะพูดทุกครั้ง ผู้พูดควรจะได้วิเคราะห์ผู้ฟังอย่างถี่ถ้วนเท่าที่จะทำได้ เพื่อจะได้นำข้อมูลมาใช้ในการเตรียมตัวพูด ทั้งในด้านการเตรียมความคิด เนื้อหา และการเตรียมวิธีใช้ภาษาให้เหมาะสมแก่กลุ่มผู้ฟังกลุ่มนั้นๆ ตามปกติผู้พูดควรพิจารณาหรือวิเคราะห์ผู้ฟังในด้านจำนวน เพศ วัย สถานภาพทางสังคม อาชีพ พื้นความรู้ ความสนใจ ความมุ่งหวัง ตลอดจนเจตคติที่กลุ่มผู้ฟังมีต่อเรื่องที่จะพูดหรือตัวผู้พูด

๓. การกำหนดขอบเขตของเรื่อง บางครั้งผู้พูดก็มีโอกาสเลือกเรื่องที่จะพูดได้ แต่ในบางครั้งก็ไม่มีโอกาสเลือก เพราะผู้จัดกำหนดเรื่องที่จะพูดให้ อย่างไรก็ตาม ผู้พูดก็ควรจะได้พิจารณาเรื่องที่จะพูดพอสมควรว่าตนเองมีความรู้และประสบการณ์เรื่องนั้นๆ ดีพอหรือไม่ ถ้าพิจารณาแล้วเห็นว่าตนไม่มีความสามารถที่จะพูดเรื่องนั้น หรือเรื่องที่จะพูดไม่เหมาะสม

กับตน ก็ไม่ควรรับที่จะพูด แต่ถ้าจำเป็นจริงๆ ก็ต้องพยายามศึกษาค้นคว้าให้เต็มที่เสียก่อน ในกรณีที่มีโอกาสเลือก ก็ควรเลือกเรื่องที่ตนสามารถพูดได้เหมาะกับผู้ฟัง เช่น ผู้ฟังที่เป็นเด็กเล็กก็มักจะชอบนิทาน เรื่องตลกขบขัน ตื่นเต้นผจญภัยต่างๆ แบบเด็กๆ แต่ถ้าเป็นผู้ใหญ่ก็ควรจะเป็นเรื่องจริงจั่งให้ความรู้หรือแง่คิดต่างๆ เป็นต้น

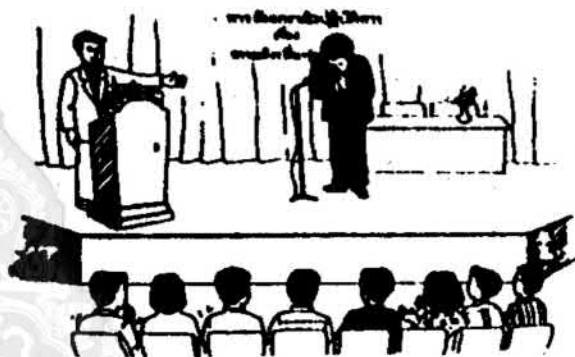
การกำหนดขอบเขตของเรื่อง ย่อมขึ้นอยู่กับเนื้อหาและเวลาที่จะพูด อย่างไรก็ตาม การกำหนดขอบเขตของเรื่องมักประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๓ ส่วน คือ การกล่าวนำ เนื้อเรื่อง และการสรุป ผู้พูดควรกำหนดแต่ละส่วนให้เหมาะสมแก่เวลา ไม่ควรใช้เวลาไปกับส่วนใดส่วนหนึ่งมากเกินไป สำหรับส่วนที่เป็นเนื้อเรื่อง ควรกำหนดประเด็นสำคัญๆ ที่จะพูดไว้ให้ชัดเจน ผู้พูดบางคนใช้เวลาอารัมภบทหรือเริ่มเรื่องนานเกินไปจนผู้ฟังรู้สึกกระวนกระวาย ทำให้การพูดไม่สัมฤทธิ์ผล

๔. การรวบรวมเนื้อหา การพูดให้ผู้อื่นฟัง ผู้พูดจะต้องเตรียมรวบรวมเนื้อหาให้พร้อม เพื่อผู้ฟังจะได้รับประโยชน์มากที่สุด การรวบรวมเนื้อหานั้นอาจทำได้ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากการอ่าน การสัมภาษณ์ ใต้ถามผู้รู้ และการใช้จินตนาการของตน ควรจดบันทึกข้อความรู้ที่รวบรวมนั้นลงในบัตรบันทึกให้เป็นระเบียบสำหรับนำมาเรียบเรียงได้ง่ายในภายหลัง นอกจากนี้ควรรู้จักเลือกใช้สื่อทัศนูปกรณ์ต่างๆ ประกอบการพูดด้วย

๕. การเตรียมเค้าโครงลำดับเรื่อง เพื่อให้การพูดดำเนินไปตามลำดับ เนื้อเรื่องไม่สับสน ผู้พูดควรทำเค้าโครง จัดประเด็นสำคัญๆ ให้ชัดเจน ให้เป็นหัวข้อใหญ่และหัวข้อย่อย ทั้งนี้เพื่อป้องกันการหลงลืมหรือข้ามประเด็นสำคัญๆ ไป นอกจากนี้การเตรียมเค้าโครงให้สมบูรณ์เรียบร้อยเป็นการช่วยให้ผู้พูดเกิดความมั่นใจยิ่งขึ้น

๖. การใช้ภาษาและถ้อยคำในการพูดต่อประชุมชน เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะการใช้ภาษาที่เหมาะสมจะช่วยให้การส่งสารสัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น ผู้ฟังจะเข้าใจสารได้อย่างชัดเจน ตรงตามที่ผู้พูดได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้ เพราะฉะนั้นผู้พูดควรจะต้องเตรียมเลือกใช้ถ้อยคำที่กะทัดรัด เข้าใจง่าย ตรงประเด็น และมีความหมายชัดเจน ละเว้นคำที่หยาบโลนตลกคะนอง ถ้าเป็นการพูดต่อประชุมชนด้วยวิธีการอ่านจากร่าง การใช้ถ้อยคำยิ่งสำคัญมาก ผู้พูดจะต้องตกแต่งแก้ไขให้ถูกต้องเรียบร้อยก่อนที่จะไปพูด

๗. การชักซ้อม ผู้พูดควรวางเวลาชักซ้อมการพูดของตนเสียก่อน เพื่อที่ว่าเมื่อถึงเวลาพูดจริงๆ จะได้พูดด้วยความมั่นใจ ในการชักซ้อมนั้นไม่ควรเพ่งเล็งเฉพาะวัจนภาษา ควรคำนึงถึงอวัจนภาษาซึ่งครอบคลุมบุคลิกลักษณะ ท่ายืน ท่านั่ง กิริยาอาการ การใช้เสียง และการแสดงออกทางดวงหน้าด้วย ถ้าขณะซ้อมมีผู้ฟังอยู่ด้วยยิ่งดี เพราะจะได้ฝึกการใช้สายตา ผู้ฟังอาจช่วยติชมการพูด และถ้ามีแถบบันทึกเสียงและภาพ อาจใช้เป็นอุปกรณ์ช่วยในการฝึกซ้อมได้อย่างดียิ่ง

สัมฤทธิ์ผลของการพูด

ดังที่ได้เคยทราบมาแล้วว่า การพูดที่สัมฤทธิ์ผล หมายถึง การพูดที่ประสบความสำเร็จตามที่ได้ตั้งจุดประสงค์ไว้ เช่น เมื่อตั้งจุดประสงค์ไว้ว่า ในการพูดครั้งนั้นต้องการที่จะพูดชักจูงโน้มน้าวใจให้เพื่อนเข้ากิจกรรมของชุมนุมภาษาไทย หลังจากที่พูดเสร็จสิ้นลงแล้ว ผู้ฟังจำนวนหนึ่งเห็นคล้อยตาม จึงไปลงชื่อสมัครเข้าร่วมกิจกรรมของชุมนุมภาษาไทย การที่ผู้ฟังเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเช่นนี้ แสดงว่าการพูดสัมฤทธิ์ผล

การพูดต่อประชุมชนจะสัมฤทธิ์ผลได้เมื่อผู้พูดมีคุณสมบัติที่สำคัญๆ ดังต่อไปนี้

๑. ผู้พูดเป็นผู้มีคุณธรรม พูดจากความรู้ ข้อมูล หรือข้อเท็จจริงที่มีอยู่ด้วยความเที่ยงธรรม และด้วยการใช้สติ พูดด้วยวิจารณญาณ เช่น ไม่แสดงอคติ ไม่แสดงว่าตนอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ใดหรือสิ่งใด ใช้ถ้อยคำนุ่มนวล ก่อให้เกิดไมตรีจิตมิตรภาพต่อกัน ไม่พูดก้าวร้าวกระแทกกระแทกใส่ร้ายหรือหักหมิ่นบุคคลอื่น ไม่ใช้ถ้อยคำที่หยาบคาย ส่อเสียดหรือเพ้อเจ้อ ไม่แต่งเรื่องเท็จขึ้นประจบ หรือกล่าวอ้างสิ่งใดเพียงหวังให้ผู้ฟังหลงเชื่อถ้อยคล้อยตาม ข้อควรคำนึงในการพูดต่อประชุมชนหรือผู้ฟังเป็นจำนวนมาก คือ จะต้องรับผิดชอบในผลที่จะเกิดต่อสังคมหรือประชุมชนนั้น

เมื่อผู้ฟังตระหนักได้ว่า ผู้ที่พูดให้ตนฟังนั้นเป็นผู้ที่มีคุณธรรม ย่อมเป็นธรรมดา
อยู่เองที่ผู้ฟังจะศรัทธาเชื่อถือผู้พูด อันจะทำให้การพูดสัมฤทธิ์ผล

อนึ่ง ผู้พูดจำเป็นต้องมีความปรารถนาดีต่อผู้ฟัง เคารพให้เกียรติหรือเห็นความ
สำคัญของผู้ฟัง เพราะเมื่อผู้ฟังเห็นว่าผู้พูดให้เกียรติแก่ตน ผู้ฟังย่อมเกิดเจตคติที่ดีต่อผู้พูด
การสื่อสารระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังย่อมสัมฤทธิ์ผล

๒. ผู้พูดจะต้องรู้ดีและรู้จริงในเรื่องที่พูด การที่จะรู้ดีและรู้จริงก็ต้องอาศัยการ
ค้นคว้าหาความรู้ใส่ตัวอยู่เสมอ เมื่อเรามีความแน่ใจในเรื่องที่พูดแล้ว ก็จะพูดด้วยความมั่นใจ
ใช้น้ำเสียงหนักแน่น เหมาะสมกับเนื้อหาที่กำลังสื่อสารไปยังผู้ฟัง ถ้าใช้หลักฐานประกอบการ
พูดก็ต้องอ้างอิงให้ชัดเจนแจ่มแจ้ง หลักฐานที่มาจากได้มาจากการศึกษาค้นคว้า จากการวิจัยของ
ผู้อื่นหรือของตนเองก็ได้

๓. ผู้พูดจำเป็นต้องใช้เหตุผลต่างๆ มาสนับสนุนการพูดของตน เพื่อให้การพูด
มีน้ำหนักน่าเชื่อถือ โดยเฉพาะเมื่อเรื่องที่พูดต้องอาศัยเหตุผลเป็นสำคัญ

๔. ผู้พูดควรรู้จักธรรมชาติวิสัยมนุษย์ โดยคำนึงถึงวัย พื้นฐานความรู้ เป็นต้น

๕. ผู้พูดต่อประชุมชนควรรู้จักรวบรวมความคิดให้เป็นระบบ กล่าวคือ เริ่มด้วย
กำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจน วางแนวที่จะใช้ในการพูด จัดลำดับข้อความว่าเรื่องใดควรพูด
ก่อนพูดหลัง วางใจความและผลความให้สอดคล้องกัน ทำให้ผู้ฟังติดตามและจับประเด็นได้
โดยง่าย กล่าวโดยสรุปคือ รู้จักวิธีการกล่าวอารัมภบท ดำเนินเรื่อง และลงสรุปให้พอเหมาะ

ถ้าจะเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้มีส่วนร่วมในตอนท้าย ด้วยการซักถามหรือแสดงความคิดเห็น
เพิ่มเติม ก็ควรกะเวลาไว้ให้พอดี เพื่อที่การพูดจะได้ดำเนินไปอย่างราบรื่นเรียบร้อย
ประสบผลสำเร็จตามที่ผู้พูดได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้

๖. ผู้พูดต่อประชุมชนต้องรู้จักใช้ภาษาให้มีประสิทธิภาพทั้งในด้านวัจนภาษาและ
อวัจนภาษา ดังได้กล่าวแล้วในตอนต้น เพื่อให้ผู้ฟังเกิดจินตนาการ มองเห็นภาพตามกับผู้พูด
ประสงค์ ภาษาที่ใช้ต้องชัดเจน กะทัดรัด ตรงประเด็น เป็นต้น

กิจกรรม

๑. ตอบคำถามต่อไปนี้ ตอบปากเปล่า หรือเขียนตอบก็ได้

๑) ผู้พูดต่อประชุมชนจะต้องเตรียมตัวในด้านใดบ้าง

๒) การพูดต่อประชุมชนให้สัมฤทธิ์ผล จำเป็นต้องวิเคราะห์ผู้ฟังในด้านใดบ้าง

๓) ผู้ที่จะพูดต่อประชุมชนให้สัมฤทธิ์ผลจำเป็นต้องมีคุณสมบัติสำคัญๆ อะไรบ้าง

๒. นักเรียนกลุ่มละประมาณ ๔-๖ คน อภิปรายในหัวข้อ "ความไม่สัมฤทธิ์ผลของการพูด" โดยชี้สาเหตุและวิธีแก้ไข นำผลการอภิปรายมารายงานหน้าชั้น

การวิเคราะห์และประเมินค่าพฤติกรรมการพูดต่อประชุมชน

การที่จะทราบว่าการพูดต่อประชุมชนสัมฤทธิ์ผลหรือไม่นั้น ทั้งผู้พูดและผู้ฟังควรจะได้อภิเคราะห์พฤติกรรมการพูดในสถานการณ์จริง เพื่อผู้พูดจะได้นำผลจากการวิเคราะห์ไปปรับปรุงการพูดของตนให้ดีขึ้น ส่วนผู้ฟังก็จะได้ประเมินว่า ตนเองได้รับประโยชน์จากการพูดนั้นๆ มากน้อยเพียงใด ถ้าเป็นเพื่อนร่วมชั้น ก็จะได้ใช้ผลการวิเคราะห์ช่วยปรับปรุงการพูดของกันและกันให้ดีขึ้น โดยทั่วไป องค์ประกอบที่สำคัญของการพูด ก็คือผู้พูด สาร และผู้ฟัง สารที่ส่งไปนั้นมีทั้งสารที่เป็นวัจนภาษา และสารที่เป็นอวัจนภาษา สารที่เป็นวัจนภาษา คือ เนื้อหาสาระและถ้อยคำที่ใช้ ส่วนสารที่เป็นอวัจนภาษา ได้แก่ การแสดงออกทางดวงหน้า แววตา น้ำเสียง กิริยาท่าทาง การเคลื่อนไหว และการแต่งกาย

กล่าวโดยสรุป การวิเคราะห์พฤติกรรมการพูดต่อประชุมชน ควรวิเคราะห์ทั้งในด้านผู้พูด สาร และผู้ฟัง

ผู้พูด ในด้านผู้พูด อาจแยกพิจารณาเป็นส่วน ๆ ดังนี้ คือ

๑. จุดมุ่งหมาย

๒. การเตรียมตัว

๓. วิธีการนำเสนอ

๔. คุณธรรม

๕. การใช้ภาษา (วัจนภาษา และอวัจนภาษา)

สาร ในด้านสารนั้น อาจวิเคราะห์

๑. เนื้อหา

๒. ปริมาณ

๓. การจัดลำดับ

ผู้ฟัง ในด้านผู้ฟัง สิ่งสำคัญที่ควรวิเคราะห์ คือ พิจารณาว่าผู้ฟังมีความสนใจและตอบสนองหรือไม่

ในการประเมินค่า เราจะประเมินไปตามหัวข้อที่เราได้วิเคราะห์ไว้แล้วนั่นเอง กล่าวเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

๑. ผู้พูดมีจุดมุ่งหมายชัดเจนหรือไม่เพียงใด ผู้พูดได้เตรียมตัวอย่างดีหรือไม่ การนำเสนอเหมาะสมกับเนื้อหา ผู้ฟัง และโอกาสเพียงใด ผู้พูดมีจรรยาบรรณ รวมทั้งความจริงใจ ความปรารถนาดีต่อผู้ฟังเพียงใด ผู้พูดใช้ภาษาเหมาะกับผู้ฟังหรือไม่เพียงใด การใช้ภาษาถูกต้องตามแบบแผนหรือไม่

๒. เนื้อหาของสารเหมาะกับโอกาสหรือไม่เพียงใด มีประโยชน์แก่ผู้ฟังมากน้อยเพียงใด เหมาะกับพื้นฐานระดับความรู้ของผู้ฟังหรือไม่ ปริมาณของสารพอดีกับเวลาหรือไม่ การจัดลำดับสารเป็นระเบียบดีหรือไม่ เพียงใด

๓. ผู้ฟังมีปฏิกิริยาตอบสนองตรงตามความมุ่งหมายของผู้พูดเป็นอย่างดีหรือไม่เพียงใด ผู้ฟังให้ความสนใจผู้พูดมากน้อยเพียงใด

แบบวิเคราะห์และประเมินค่าพฤติกรรมการพูดต่อประชุมชน เราอาจสร้างไว้ให้
สะดวกแก่การใช้สำหรับการฝึกพูดในชั้นเรียน ดังตัวอย่างข้างล่างนี้

แบบวิเคราะห์และประเมินค่าพฤติกรรมการพูดต่อประชุมชน

ผู้พูด.....ชั้น.....

ข้อที่	รายการวิเคราะห์	การประเมินค่า				
		ดีมาก ๕	ดี ๔	ปานกลาง ๓	ไม่ดี ๒	ไม่ดีเลย ๑
๑.	ความชัดเจนของจุดมุ่งหมาย					
๒.	การเตรียมตัวของผู้พูด					
๓.	ความเหมาะสมของวิธีนำเสนอ					
๔.	คุณธรรม จรรยา มารยาทของผู้พูด					
๕.	การใช้ภาษา					
๖.	ความเหมาะสมของสารกับโอกาส					
๗.	ความเหมาะสมของสารกับผู้ฟัง					
๘.	ความเหมาะสมของปริมาณสารกับเวลา					
๙.	การจัดลำดับของสาร					
๑๐.	ประโยชน์ของสารที่มีต่อผู้ฟัง					
๑๑.	ความสนใจของผู้ฟัง					
๑๒.	การตอบสนองของผู้ฟัง					

รวมคะแนน.....

ความเห็นเพิ่มเติม.....

ผู้วิเคราะห์.....

.....วัน เดือน ปี

หมายเหตุ แบบวิเคราะห์และประเมินค่านี้ ผู้พูดอาจประเมินการพูดของตนเอง หรือเพื่อนร่วมชั้นกันอาจเป็นผู้ประเมินให้ก็ได้ ประโยชน์จากการวิเคราะห์และประเมินค่าพฤติกรรมกรรมการพูดต่อประชุมชนมี ๒ ประการ คือ ประการแรกเป็นการเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไขการพูดให้ดีขึ้น ประการที่สอง เป็นการช่วยฝึกสมรรถภาพเชิงสังเกตและการประเมินค่าให้ละเอียด แม่นยำ และเป็นระบบ เมื่อมีได้มีจุดประสงค์ ๒ ประการข้างต้น ก็ไม่ควรนำแบบวิเคราะห์และประเมินค่านี้ไปใช้ เพราะว่าจะมีได้รับประโยชน์จากการฟังเท่าที่ควร

กิจกรรม

๑. การวิเคราะห์และการประเมินค่าพฤติกรรมกรรมการพูดต่างกันอย่างไร กระบวนการทั้ง ๒ อย่างนี้ มีประโยชน์อย่างไร อธิบายให้ชัดเจน

๒. นักเรียน ๓-๔ คน เล่าประสบการณ์ที่เตรียมมาคนละไม่เกิน ๓ นาที

๓. นักเรียนกลุ่มละประมาณ ๓-๕ คน ช่วยกันเตรียมร่างบทพูดเพื่อค้นหาคำตอบสำหรับพูดต่อประชุมชน ใช้เวลาพูด ๕ นาที

๔. นักเรียนเตรียมพูดเพื่อให้ความรู้แก่เพื่อนๆ ใช้อุปกรณ์ เช่น ภาพ แผนภูมิ หรือของจริงประกอบการบรรยายด้วย เรื่องที่จะพูดนั้น อาจเป็นการเล่าประสบการณ์ตรงหรือประสบการณ์อ้อมก็ได้ ตัวอย่างเรื่องที่พูดอาจเป็นการบรรยายหรือพรรณนาความงามของสถานที่ตามธรรมชาติ โบราณสถานหรือปูชนียสถานในท้องถิ่น เช่น พระมงคลบพิตร ถ้าเชียงดาว หัวหิน พัทยา หาดสุรินทร์ ปราสาทหินพิมาย ภูกระดึง เป็นต้น

๕. ฝึกพูดโน้มน้าวใจหน้าชั้น โดยใช้เวลาพูดคนละ ๒-๓ นาที เรื่องที่พูดอาจได้แก่

๑) เชิญชวนให้เพื่อนๆ เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมวิชาการของโรงเรียน

๒) วังวอนให้ช่วยกันรักษาความสะอาดในโรงเรียน

๓) ขอความร่วมมือให้ช่วยกันทำงานอาสาสมัครในห้องสมุดหรือในร้านสหกรณ์ของโรงเรียน

๔) ชักชวนให้เพื่อนๆ เขียนจดหมายถึงเด็กอนาถาตามสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า

๖. ฝึกพูดจรรโลงใจหน้าชั้นเรียน โดยใช้เวลาพูดประมาณ ๓ นาที อาจใช้หัวข้อต่อไปนี้ หรือหัวข้ออื่นๆ ตามที่เห็นสมควร

- ๑) ผืนแผ่นดินไทยเป็นของคนไทย
- ๒) "ความรักความเข้าใจ คือสายใยของครอบครัว"
- ๓) สมรรถภาพในการปรับตัวจำเป็นต่อความสำเร็จในชีวิต

กิจกรรมเสริม

๑. จัดรายการสุสันต์บันเทิง นักเรียนผลัดเปลี่ยนกันเล่าเรื่องตลกขบขัน โลกโปกส ผจญภัย หรือความสนุกสนานบันเทิงต่างๆ

๒. สมมุติให้นักเรียนเป็นนักจัดรายการวิทยุ หรือโทรทัศน์ พูดเรื่องที่มีสาระและให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟัง สมมุติชื่อรายการขึ้นเอง

๓. จัดรายการอภิปรายนอกสภา นำญัตติที่กำลังอยู่ในระหว่างพิจารณาของรัฐสภา และที่นักเรียนอาจหาข้อมูลได้มากพอมาเป็นหัวข้อโต้แย้งกัน ให้นักเรียนสมมุติตนเองเป็นฝ่ายเสนอ ฝ่ายค้าน รวมทั้งให้มีผู้ทำหน้าที่เป็นประธาน รวบรวมมติของที่ประชุมไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

เขียนเชิงวิชาการ

นักเรียนได้ทราบมาแล้วจากหนังสือเรียนภาษาไทย ชุด วรรณสารวิจักษ์ณ์ เล่ม ๑ ว่ากระบวนการเขียนเพื่อแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึก และความต้องการของมนุษย์นั้น มีหลักการและวิธีการอย่างไรบ้าง นอกจากนี้ นักเรียนก็ยังได้ฝึกการเขียนจดหมาย เรียงความ และย่อความ มาบ้างแล้วตามสมควร

ในบทนี้เราจะได้ศึกษาถึงการเขียนอีกประเภทหนึ่งคือการเขียนรายงานเชิงวิชาการ ซึ่งนักเรียนทุกคนจะต้องมีโอกาสใช้ทั้งในปัจจุบันและภายภาคหน้า

การเขียนรายงานเชิงวิชาการดังที่กล่าวมานี้ หมายถึง การนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบ สำนวน รวบรวม หรือวิเคราะห์อย่างละเอียดถี่ถ้วน มีเหตุผล และอ้างอิงหลักฐานที่มาอย่างมีระเบียบแบบแผนแน่นอน อาจทำเป็นรายบุคคลหรือเป็นคณะก็ได้

การอ้างอิงหลักฐานที่มาเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการเขียนรายงานเชิงวิชาการ นักเรียนจึงจำเป็นต้องเข้าใจวิธีจดบันทึกข้อความหรือข้อมูลต่างๆ จากหลักฐานที่มาให้เป็นระบบซึ่งจะได้อธิบายเป็นลำดับไป ต่อจากนั้นจะได้แสดงขั้นตอนการเขียนรายงาน พร้อมทั้งตัวอย่างรายงานการเขียนเชิงวิชาการตามขั้นตอนดังกล่าว

วิธีจดบันทึก

การจดบันทึกเป็นกระบวนการในขณะที่เรากำลังรับสาร อาจจำแนกได้ดังนี้

๑. จดบันทึกจากการฟัง เช่น จดบันทึกคำบรรยาย ปาฐกถา การอภิปราย การสัมมนา การประชุม รายการจากวิทยุและโทรทัศน์

๒. จดบันทึกจากการอ่าน เช่น จดบันทึกจากหนังสือ หนังสือพิมพ์ ตลอดจนเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ

๓. จดบันทึกจากประสบการณ์ตรง เช่น จดบันทึกเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่างๆ ที่ได้พบเห็นได้สังเกตในชีวิตประจำวันหรือในโอกาสพิเศษต่างๆ

นักเรียนจะจดบันทึกจากแหล่งใดก็ตาม มีหลักสำคัญที่ควรระลึกไว้ดังนี้

๑. เก็บข้อมูลหรือข้อความให้ถูกต้องตรงตามที่ปรากฏจริง

๒. ระบุแหล่งที่มาให้ชัดเจน รวมทั้งบอกวัน เดือน ปี ที่ได้บันทึกไว้ด้วย

๓. จดบันทึกอย่างมีระบบให้เป็นระเบียบเดียวกัน

ต่อไปนี้จะแนะวิธีจดบันทึกจากแหล่งที่มาทั้ง ๓ ประเภท ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว เป็นลำดับไป

วิธีจดบันทึกจากการฟัง

การจดบันทึกจากการฟังจะได้ผลดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของผู้จดบันทึก ในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุด วารณสารวิจักษ์ณ์ เล่ม ๑ และเล่ม ๒ ได้กล่าวถึงเรื่องการรับสารด้วยการฟังและฟังให้สัมฤทธิ์ผลมาแล้ว นักเรียนจึงควรทบทวนความรู้จากหนังสือทั้งสองเล่มนั้น และพยายามเพิ่มพูนประสบการณ์การฟังของตนให้มาก เพื่อที่จะได้พัฒนาสมรรถภาพการฟังของตนให้สัมฤทธิ์ผลสูงขึ้น

ขณะที่กำลังฟังอยู่นั้น เราไม่สามารถจดคำพูดได้ทุกคำ ฉะนั้นวิธีจดบันทึกจากการฟังจึงจำเป็นต้องรู้จักเลือกจดเฉพาะประเด็นสำคัญ กล่าวคือต้องสามารถแยกใจความสำคัญออกจากพลความได้ ข้อความตอนใดที่ไม่สำคัญหรือไม่เกี่ยวกับเรื่องนั้นโดยตรงก็ไม่จำเป็นต้องจด ทั้งนี้อาจใช้อักษรย่อหรือเครื่องหมายที่ใช้กันทั่วไป เพื่อให้บันทึกไว้ได้อย่างรวดเร็ว เช่น

ร.ร.	แทน	โรงเรียน
ร.๑	แทน	รัชกาลที่ ๑
∴	แทน	เพราะฉะนั้น
>	แทน	มากกว่า

นักเรียนอาจใช้อักษรย่อหรือเครื่องหมายของนักเรียนเองโดยเฉพาะ แต่ทั้งนี้ต้องให้เป็นระบบ จะได้ไม่สับสนภายหลัง

เพื่อให้นักเรียนเข้าใจวิธีการจัดบันทึกจากการฟังโดยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จะแสดงตัวอย่างการจัดบันทึกดังนี้

ตัวอย่างการจัดบันทึกจากการฟัง

สารคดี ๕ นาที ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
ของ กรมประชาสัมพันธ์

เรื่อง สุราและการขับรถ วันจันทร์ที่ ๘ มีนาคม ๒๕๓๖

เมื่อมีงานฉลองต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ปีเก่าต้อนรับปีใหม่ คนมักดื่มสุรากันมาก แล้วยังขับรถในขณะที่มึนเมา ไม่สามารถบังคับตนเองได้เหมือนในเวลาร่างกายปกติ

ผู้ที่ขับขีในขณะเมาสุราอาจหลับใน กระยะพลาด สมองสิ่งงานได้ไม่มีประสิทธิภาพ กล้ามเนื้อทำงานไม่ประสานกัน ไม่สามารถตัดสินใจได้ในเวลารวดเร็ว ทำให้เกิดอุบัติเหตุ

รัฐจำเป็นต้องตั้งมาตรการบังคับเช่นในบางประเทศออกกฎหมายระดับของแอลกอฮอล์ในเลือดของผู้ขับขีไว้ อังกฤษและเยอรมันกำหนด ๘๐ มก. % ญีปุ่นกำหนด ๕๐ มก.% ทำให้จำนวนอุบัติเหตุลดลงมากในประเทศนั้นๆ

เมื่อระดับแอลกอฮอล์มีเพียง ๕๐ มก.% การทำงานของกล้ามเนื้อผิดปกติเพียงเล็กน้อย ทำให้รู้สึกผ่อนคลายและสบาย เมื่อระดับแอลกอฮอล์ ๘๐ มก. % นัยน์ตากระตุก ความระมัดระวังลดลง ไม่สามารถขับรถหรือควบคุมกล้ามเนื้อได้ดี ถ้ามีอยู่ ๑๐๐ มก.% เริ่มเดินเซและพูดไม่ชัด การตอบโต้หรือการตัดสินใจช้าลง หากขับรถจะเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย

ภรรยาเหตุ เมื่อจดบันทึกมาได้เช่นนี้แล้ว ผู้จดบันทึกอาจยังไม่เข้าใจว่า ๕๐ ๘๐ ๑๐๐ มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์หมายความว่าอย่างไร ก็ควรได้ถามผู้รู้หรือค้นหาจากหนังสือซึ่งจะได้ความหมายว่าในเลือด ๑๐๐ ซีซี มีแอลกอฮอล์อยู่ ๕๐ ๘๐ ๑๐๐ มิลลิกรัมแล้วแต่กรณี

เพื่อให้นักเรียนเห็นภาพชัดเจน ข้อความที่ได้ฟังตามที่ได้จดบันทึกไว้เช่นนั้นเมื่ออยู่อย่างไร จึงคัดมาไว้ให้ดูดังต่อไปนี้

สุราและการขับรถ

ในช่วงสงกรานต์ปีเก่าต้อนรับปีใหม่จะมีงานเลี้ยงฉลองกันแทบทุกที่ ไม่ว่าจะเป็นในกรุงเทพฯ หรือต่างจังหวัด และในการเลี้ยงฉลองนั้นสิ่งหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ก็คือสุรา คนเราเมื่อดื่มสุราเข้าไปมากๆ ก็จะทำให้เกิดอาการมึนเมาบังคับตัวเองไม่ได้ ยิ่งผู้ที่ต้องขับขี่ยานพาหนะในขณะที่มีเมามาเพื่อกลับบ้านหรืออาจจะต้องไปส่งผู้อื่นก่อนกลับบ้านตัวเองด้วยแล้ว ก็อาจเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย เพราะไม่สามารถบังคับตัวเองให้ขับรถได้ดีเช่นเดียวกับในภาวะที่ร่างกายปกติ

การขับขี่ยานพาหนะเพื่อเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นที่ใดทั้งระยะใกล้และไกล ซึ่งอาจจะโดยการขับขี่ยานพาหนะทางน้ำ ทางบก หรือทางอากาศ ล้วนแต่มีความสำคัญต่อผู้โดยสารและผู้ขับเป็นอย่างมาก และการขับขี่ยานพาหนะเพื่อให้ปลอดภัยนั้น นอกจากจะต้องระมัดระวังเรื่องการดื่มสุรแล้วยังขึ้นอยู่กับคุณภาพของรถ คุณภาพของถนน ความรู้และความสามารถของผู้ขับขี่ และความรู้สึกรับผิดชอบของผู้ขับขี่ด้วย แต่การขับขี่ยานพาหนะจนทำให้เกิดอุบัติเหตุส่วนใหญ่นั้น ตามรายงานของตำรวจทางหลวงและกองตำรวจจราจรจัดลำดับไว้ดังนี้ คือ การแข่งรถในที่คับขัน ขับรถเร็วเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด ตามหลังรถคันอื่นในระยะกระชั้นชิด ขับขี่ขณะเมาสุรา ผู้ขับขี่หลับใน เลี้ยวรถตัดหน้ากระชั้นชิด ฝนตกถนนลื่น ฝ่าสัญญาณป้ายหยุด ขับขี่รถกินทาง หลบรถอื่นๆ ส่วนที่เกี่ยวกับสภาพของยานพาหนะและถนนนั้นเป็นเรื่องที่รัฐรับผิดชอบ เช่น พระราชบัญญัติการจราจร มีการตรวจสภาพยานพาหนะก่อนต่อไปอนุญาต เป็นต้น ส่วนความสามารถและความรับผิดชอบของผู้ขับขี่ยานพาหนะเป็นเรื่องของผู้ขับขี่แต่ละคน โดยเฉพาะการให้การศึกษาเรื่องนี้เป็นสิ่งจำเป็นมาก

สำหรับการเกิดอุบัติเหตุจากการขับขี่ขณะมีเมามาเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่ง คนที่อยู่ในสภาพมีเมานั้นมักจะขาดสติและไม่สามารถบังคับตนเองได้ โดยเหล้าหรือน้ำเมาที่ดื่มจะออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท ลดความไวของการรู้สึกและการ

สิ่งการของสมอง กล้ามเนื้อทำงานไม่ประสานกัน การมองเห็นผิดปกติ ไม่สามารถกะหรือกำหนดระยะทางได้ถูกต้อง และไม่สามารถตัดสินใจในเวลาอันรวดเร็วพอที่จะพาตนและผู้เกี่ยวข้องในขณะนั้นให้พ้นจากอุบัติเหตุได้ การแก้ปัญหานี้จึงจำเป็นที่รัฐจะต้องตั้งมาตรการบังคับเพื่อลดโศกนาฏกรรมและความสูญเสียทั้งปวง ในบางประเทศได้ออกกฎหมายกำหนดระดับของแอลกอฮอล์ที่ยอมให้มีได้ในเลือดของผู้ขับขี่เอาไว้ เช่น ประเทศอังกฤษและเยอรมันกำหนด ๘๐ มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ ประเทศญี่ปุ่นกำหนด ๕๐ มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ ปรากฏว่าจำนวนอุบัติเหตุและการสูญเสียลดลงอย่างมาก

เมื่อดูจากข้อมูลซึ่งเป็นตัวอย่างแสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับของแอลกอฮอล์ในเลือดกับผลที่มีต่อร่างกายพบว่า เมื่อระดับของแอลกอฮอล์มีอยู่ในเลือด ๕๐ มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ การทำงานของกล้ามเนื้อจะผิดปกติเล็กน้อย มีความรู้สึกผ่อนคลายและรู้สึกสบาย เมื่อระดับของแอลกอฮอล์มีอยู่ในเลือด ๘๐ มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ นัยน์ตากระตุก ความระมัดระวังลดลง ไม่สามารถขับรถหรือควบคุมเครื่องยนต์ได้ดี เมื่อระดับของแอลกอฮอล์มีอยู่ในเลือด ๑๐๐ มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ เริ่มเดินเซและพูดไม่ชัด ระยะเวลาการตอบโต้หรือการตัดสินใจช้าลง หากขับรถอาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้

เพื่อความไม่ประมาทจึงไม่ควรขับขี่ยานพาหนะในขณะที่มีเมเมา แต่ถ้ายังฝืนขับขี่ยานพาหนะในขณะที่มีเมเมา ก็จะทำให้เกิดอุบัติเหตุขึ้นได้ และจะทำให้เกิดความเสียหายทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สินทั้งของตนเองและผู้อื่น

(จรัญ ลิขะไชย เรียบเรียง)

สาระที่ได้จากการฟังนี้อาจนำไปใช้อ้างอิงในการเขียนเชิงวิชาการได้ ทั้งนี้ควรบอกในเนื้อหาของงานเขียนเชิงวิชาการนั้นว่า เนื้อหาส่วนนั้นฟังมาจากแหล่งใด เมื่อใด เพื่อให้งานเขียนมีน้ำหนักน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ในการฟังชนิดอื่นๆ เช่น การฟังสัมภาษณ์ การฟังการอภิปรายและการฟังการประชุม วิธีการจดบันทึกก็เป็นไปทำนองเดียวกับที่กล่าวแล้วข้างต้น เพียงแต่มีข้อปลีกย่อยแตกต่างกันไป เช่น เมื่อจดบันทึกจากการสัมภาษณ์ซึ่งผู้จดบันทึกไม่ได้เป็นผู้สัมภาษณ์เอง ควรแยกจดบันทึกคำถามของผู้สัมภาษณ์ออกจากคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์ไว้ไม่ให้ปะปน จะได้สะดวกเวลาเรียบเรียงภายหลัง แม้ว่าการเรียบเรียงนั้นจะไม่แยกคำถามและคำตอบออกจากกันก็ตาม เมื่อผู้บันทึกเป็นผู้สัมภาษณ์เอง ตามปกติย่อมจะเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้าแล้ว อาจจดเฉพาะคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์เท่านั้น

ถ้าเป็นการจัดบันทึกการอภิปรายเป็นคณะ ควรจดเฉพาะข้อความสำคัญที่ผู้อภิปรายแต่ละคนพูด ไม่ว่าการเรียบเรียงเพื่อนำเสนอในภายหลังจะใช้วิธีใดก็ตาม ส่วนการจัดบันทึกการประชุมควรจดตามระเบียบวาระใช้วิธีเดียวกับการจัดบันทึกการอภิปราย ทั้งนี้ต้องระวังการใช้คำให้ถูกต้อง เป็นต้นว่า เมื่อใดเป็นการเสนอ ตั้งข้อเสนอ ตั้งข้อสนับสนุนโต้แย้งโต้เถียงให้ทราบ เมื่อใดเป็นมติ และมตินั้นเป็นมติเอกฉันท์หรือไม่ เมื่อใดเป็นข้อยุติหรือข้อสรุป ก็ควรระบุไว้ให้ชัดเจนด้วย

กิจกรรม

ให้นักเรียนจัดบันทึกจากการฟังต่อไปนี้ อย่างละ ๑ ครั้ง เป็นอย่างน้อย

๑. ข่าวภาคเช้าจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
๒. รายการสารคดี ๕ นาที จากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
๓. รายการวิทยุหรือโทรทัศน์ที่ชอบ ๑ รายการ
๔. คำบรรยายของครูวิชาใดวิชาหนึ่ง
๕. การประชุมของกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน
๖. การอภิปรายสาธารณะที่จัดขึ้นในโรงเรียนหรือในชุมชน

วิธีจัดบันทึกจากการอ่าน

นักเรียนควรทบทวนความรู้เรื่องการอ่านที่เคยเรียนมาแล้วในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุด วรรณสารวิจักษ์ณ์ เล่ม ๑ และควรฝึกฝนให้มากยิ่งขึ้นในการอ่านเพื่อเก็บความรู้และการจัดลำดับความสำคัญของข้อความที่อ่าน

ในการจัดบันทึกจากการอ่านนั้น มีสิ่งสำคัญที่จะต้องเข้าใจและปฏิบัติ ๓ เรื่องคือ

๑. วิธีบันทึกแหล่งที่มา
๒. วิธีบันทึกข้อความ
๓. รูปแบบในการบันทึก

๑. วิธีบันทึกแหล่งที่มา การบอกแหล่งที่มาของข้อความที่บันทึก เป็นมารยาทอันสำคัญยิ่งของนักวิชาการที่พึงแสดงความเคารพต่อเจ้าของเรื่องเดิม และเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นที่ประสงค์จะใช้หลักฐานนั้นอ้างอิงต่อไป การบอกแหล่งที่มาควรบันทึกให้เป็นระบบเพื่อสะดวกในการนำไปใช้รายงานต่อไป ดังตัวอย่าง

หนังสือเล่ม ให้ระบุ

ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง ครั้งที่พิมพ์ สถานที่พิมพ์ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์ ปีที่พิมพ์
หน้า

ตัวอย่าง

- ท. กล้วยไม้ ณ อยู่ชยา. สองร้อยปีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร : สารศึกษาการพิมพ์, ๒๕๒๔. หน้า ๑๔-๑๘.

วิภา กงกะนันทน์. วรรณคดีศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓. หน้า ๑๐.

นิตยสารหรือวารสาร ให้ระบุ

ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง ชื่อวารสาร ปีที่ ฉบับที่ วันที่ เดือน ปี เลขหน้า

ตัวอย่าง

สมศรี สุกุมลนันทน์. "แก้วมาลากูณ." สตรีสาร ๓๔ (มิถุนายน ๒๕๒๔) : ๔๑-๔๕.

สุจิตต์ วงศ์เทศ และทรงวิทย์ ตลประสิทธิ์. "ทลวงประดิษฐไพเราะ : ๑๐๐ ปี นักดนตรีเอกกรุงรัตนโกสินทร์." ศิลปวัฒนธรรม ๒ (สิงหาคม ๒๕๒๔) : ๑๖-๕๗.

หนังสือพิมพ์ ให้ระบุ

ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง ชื่อหนังสือพิมพ์ วันที่ เดือน ปี เลขหน้า

ตัวอย่าง

ดิพร้อม ไชยวงศ์เกียรติ. "ทำบุญหมักใช้ได้ใน ๓๒ วัน." ไทยรัฐ (๒๗ กรกฎาคม ๒๕๒๔) : ๗.

ในกรณีที่ไม่ปรากฏรายการชื่อผู้แต่ง ให้ใส่ชื่อบทความไว้ในตำแหน่งรายการชื่อผู้แต่ง

ตัวอย่าง

"นมผงเลี้ยงทารก ความสูญเปล่าของประเทศไทย" สยามรัฐ (๑๔ มิถุนายน ๒๕๒๔) : ๔.

๒. วิธีบันทึกข้อความ วิธีจัดบันทึกข้อความอาจทำได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของผู้จัดบันทึก ที่สำคัญ ๆ มีดังนี้

๑) จัดสาระสำคัญของข้อความที่อ่านและจัดบันทึกโดยใช้ถ้อยคำของเราเอง ทั้งนี้ให้ตรงกับความเดิม โดยไม่ต่อเติม

๒) ใช้ถ้อยคำบางคำที่สำคัญจากต้นฉบับประสมกับถ้อยคำของเราเอง โดยไม่ต่อเติมเช่นกัน

๓) จัดข้อความตอนใดตอนหนึ่งจากหนังสือหรือเอกสารที่เราอ่านเพื่อใช้ในการอ้างอิง โดยจัดให้ตรงตามต้นฉบับทุกประการ ใส่เครื่องหมายอัฒประกาศกำกับไว้

๔) ทำโดยวิธีใดวิธีหนึ่งใน ๓ วิธีข้างต้น และแสดงความคิดเห็นหรือข้อสังเกตเพิ่มเติม โดยระบุไว้ให้ชัดว่าตอนนี้เป็นความคิดเสริมของเรา และแยกเขียนไว้อีกตอนหนึ่งต่างหาก

๓. รูปแบบในการบันทึก การจัดบันทึกควรจัดเพียงด้านเดียวบนแผ่นกระดาษที่มีขนาดเดียวกัน เราควรวางรูปแบบในการจัดบันทึกตามลำดับดังนี้ หัวข้อใหญ่ หัวข้อย่อย แหล่งที่มาของเอกสารที่อ่าน เลขหน้าที่ข้อความนั้นปรากฏ เนื้อความ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

แหล่งที่มาที่บันทึกไว้ในข้อ ๑ จะได้นำไปใช้ทั้งในการอ้างอิงในตัวเรื่องของรายงาน และในการแสดงรายชื่อหนังสืออ้างอิงท้ายรายงานหรือที่เรียกว่า บรรณานุกรม

การทำปุ๋ยหมัก - สูตรวัสดุที่ใช้

ดีพร้อม ไชยวงศ์เกียรติ. "ทำปุ๋ยหมักใช้ได้ใน ๓๒ วัน." ไทยรัฐ (๒๗ กรกฎาคม ๒๕๒๔):

๗.

สูตรวัสดุที่ใช้ทำปุ๋ยหมักของกรมพัฒนาที่ดิน เศษพืช (ใบไม้ใบหญ้า) เศษฟาง
กากอ้อย หรืออื่นๆ ๑,๐๐๐ กิโลกรัม มูลสัตว์ ๒๐๐ กิโลกรัม ปุ๋ยแคลเซียมแอมโมเนีย
ไนเตรท ๒ กิโลกรัม อะโกรแม็กซ์เซลล์โลสเตท (ตัวเชื้อ) ๕๐ กรัม อะโกรแม็กซ์ชนิดเข้มข้น
(สารเร่ง) ๑๐๐ ซี.ซี

การอ้างอิงในตัวเรื่องเพื่อแสดงหลักฐานที่มาของข้อความ อาจทำได้ ๒ วิธี

วิธีแรก แสดงไว้ที่ท้ายหน้ากระดาษที่ต้องการแสดงหลักฐานที่มา เรียกว่า **เชิงอรรถ** ตัวอย่างดูได้จากรายงานเรื่อง “นกเงือก” ในหนังสือเรียนเล่มนี้ หน้า ๑๑๔

อีกวิธีหนึ่ง แสดงไว้ตอนท้ายของข้อความที่ต้องการแสดงหลักฐานที่มานั้น เรียกว่า **นามปี** ตัวอย่าง

นกเงือกเป็นนกที่มีเฉพาะในเขตโซนร้อนของทวีปเอเชียและแอฟริกา
ทั่วโลกมีนกเงือกรวมหมดด้วยกันถึง ๔๕ ชนิด เฉพาะในประเทศไทยมีผู้รวบรวม
ได้ถึง ๑๓ ชนิด นกเงือกทุกชนิดในประเทศไทยเป็นสัตว์คุ้มครอง ประเภทที่ ๑
ตามกฎหมาย (พ้อง เล้งอี และคณะ ๒๕๒๑:๓๕๔)

ข้อมูลที่อยู่ในวงเล็บประกอบด้วยชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์หนังสือ และหน้าหนังสือ ตามลำดับ

การเขียนบรรณานุกรมนิยมจัดเรียงหลักฐานที่มาตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่ง
วิธีเขียนตรงตามที่แสดงไว้ในตัวอย่างวิธีบอกแหล่งที่มา หน้า ๑๐๔

กิจกรรม

ให้นักเรียนจดบันทึกจากการอ่านตามที่กำหนดให้ต่อไปนี้

๑. จดบันทึกสาระสำคัญในหนังสือเรียนวิชาใดวิชาหนึ่ง หนึ่งบท แบ่งหัวข้อให้เรียบร้อย
๒. จดบันทึกโดยคัดข้อความประกอบ ความยาวรวมทั้งสิ้นประมาณ ๑ หน้า
๓. จดบันทึกบทความสั้นๆ จากนิตยสาร หรือ วารสาร จดหัวข้อให้เรียงลำดับกัน

วิธีจดบันทึกจากประสบการณ์ตรง

ความรู้บางอย่างเราไม่อาจหาได้จากการอ่านหรือการฟัง ต้องอาศัยการไปดูและสังเกตด้วยตนเอง เช่น เมื่อเราไปดูการปฏิสังขรณ์วัดพระแก้ว ไปเยี่ยมฟาร์มตะพานน้ำ หรือฟาร์มปลา ฯลฯ เราย่อมจะได้รับความรู้เป็นอันมาก ความรู้นี้กล่าวเราไม่อาจหาได้จากการอ่านหรือการฟัง เพราะเป็นความรู้จากประสบการณ์ตรง แต่เราก็อาจใช้ข้อมูลนั้นสำหรับนำมาเขียนรายงานอย่างมีหลักฐานได้เช่นกัน

การบันทึกจากการสังเกตเท่าที่กล่าวข้างต้น แม้ในบางครั้งเราได้มีความมุ่งหมายอย่างแน่ชัดว่า จะนำมาใช้เรียบเรียงความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นโดยตรงก็ตาม แต่การสังเกตและบันทึกไว้ให้อยู่ในรูปของอนุทิน เป็นนิสัยที่ดี ควรปลูกฝังให้ติดตัวต่อไป

วิธีการจดบันทึกจากการสังเกตของจริงนั้น กล่าวโดยทั่วๆ ไปก็คล้ายกับการบันทึกจากการอ่านและการฟังนั่นเอง กล่าวคือ เราต้องรู้จักสังเกตสิ่งที่สำคัญๆ สังเกตดูความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่เราเห็นนั้นว่าเกี่ยวข้องกันอย่างไร แต่ละสิ่งแต่ละอย่างทำหน้าที่หรือมีพันธกิจต่อกันอย่างไร เราก็บันทึกลงไว้ตามที่ได้สังเกตเห็น และถ้าเรามีข้อสงสัย หรือมีความคิดเห็นอย่างไร ก็บันทึกลงไว้เช่นกัน แต่ควรแยกไว้ต่างหากให้เห็นชัดว่า ตรงนั้นๆ เป็นความคิดเห็นของเรา มิใช่ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตโดยตรง เมื่อเรามีโอกาสเรียบเรียงบันทึก เราก็ควรย้อนระลึกถึงประสบการณ์จากการสังเกตของเราในครั้งนั้นแล้วเรียบเรียงตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑. ระบุเรื่องที่บันทึก
๒. บอกวัน เวลา สถานที่ ให้ถูกต้อง
๓. ระบุชื่อผู้เกี่ยวข้อง
๔. บอกสภาพของสิ่งที่บันทึกให้ชัดเจน เช่น เมื่อไปสังเกตโรงงานอุตสาหกรรม ก็อาจบอกสภาพของโรงงานนั้นว่าทรุดโทรมหรือทันสมัย ฯลฯ
๕. เรียบเรียงตามลำดับเหตุการณ์
๖. ถ้ามีข้อสังเกตหรือมีความคิดเห็นประการใด ควรเรียบเรียงไว้ตอนท้าย ทั้งนี้ ควรเขียนให้รวบรัด ให้อยู่ละเอียดเฉพาะที่จำเป็น ไม่ใช้ถ้อยคำฟุ่มเฟือย

ตัวอย่างการจดบันทึกจากประสบการณ์ตรง

บันทึกการไปชมละครชาตรีเรื่อง มโนห์รา ของกรมศิลปากร

วันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๒๔ เวลา ๑๐.๐๐-๑๒.๔๕ น.

ณ โรงละครแห่งชาติ

ละครรอบที่ข้าพเจ้าไปชมนี้ เป็นการแสดงรอบแรก ยังไม่มีผู้จับบัตรจำหน่าย มีผู้เข้าชมเต็มเกือบทุกที่นั่ง ผู้ที่มาชมมีทุกเพศทุกวัย นักเรียนที่แต่งเครื่องแบบมาชมกันเป็นหมู่คณะก็มีไม่น้อย ข้าพเจ้าได้ที่นั่งแถว จ. ซึ่งค่อนข้างไกลเวที ทำให้เห็นการแสดงอย่างชัดเจน

ละครแบ่งเป็น ๕ องก์ด้วยกัน ก่อนการแสดงในแต่ละองก์จะมีผู้ให้เสียงบรรยายช่วยให้คนดูเข้าใจเนื้อเรื่องได้ต่อเนื่องกันโดยตลอด เนื้อเรื่องและการแสดงในแต่ละองก์มีดังนี้

องก์ที่ ๑ แบ่งเป็น ๒ ฉาก

ฉากที่ ๑ สระน้ำในป่าหิมพานต์ นางกนิรีซึ่งพำนักอยู่ที่เขาไกรลาสจะมาเล่นน้ำที่สระน้ำทุกคืนวันเพ็ญ พรานบุญรู้นางกนิรีมีรูปร่างสวยงาม จึงมาชুমคอยที่อยู่เพื่อจับนางไปถวายพระสุธน พระยพราหมณ์แห่งเมืองปัญจาล พอได้เวลา นางกนิรีทั้งเจ็ด ซึ่งเป็นธิดาของท้าวทุมพรแห่งไกรลาสนครก็บินมา แล้วถอดปีกถอดหางลงเล่นน้ำกันอย่างสนุก พรานบุญใช้บ่วงนาคล้องนางมโนห์ราน้องคนเล็กไว้ได้ นางอื่นๆ ก็ตกใจ พากันบินหนีไป

ฉากนี้ทำเป็นป่าสมมติ ดูสวยงาม ให้แสงสลัวๆ เพราะสมมติว่าเป็นเวลากลางคืน เปิดฉาก มีสัตว์ชนิดต่างๆ เช่น กระต่าย ลิง หมี เล่นหยอกล้อกันอยู่ เวทีค่อยสว่างขึ้นเมื่อนางกนิรีทั้งเจ็ดร้ายรำออกมาอย่างงดงาม ด้วยท่วงท่าซึ่งดูราวกับเหินบิน

ฉากที่ ๒ ใช้บริเวณหน้าเวที มีกองทหารนำมาก่อน พระสุธนเสด็จมาในราชรถ พรานบุญจึงนำนางมโนห์ราและปีกหางของนางมาถวาย กำชับให้เก็บปีกหางไว้ พระสุธนประทานรางวัลแก่พราน แล้วรับนางกลับเข้านครปัญจาล

องก์ที่ ๒

ผู้บรรยายเล่าเรื่องราว นางมโนห์ราได้อุปภิเษกเป็นชายาของพระสุธน ทั้งพระบิดาพระมารดาและพลเมืองต้อนรับนางด้วยความยินดี ยกเว้นปูโรหิต ซึ่งอยากจะถวายธิดาของตนให้เป็นชายา ปูโรหิตคิดหวั่นมาก จึงคิดกำจัดนางมโนห์ราเสีย โดยทำอุบายให้คนของตนยกพวกเข้าตีชายแดนเมืองปัญจาล พระสุธนจึงต้องเสด็จไปปราบ

องค์ที่ ๒ นี้มี ๒ ฉากด้วยกัน

ฉากที่ ๑ เป็นฉากห้องบรรทมของนางมโนห์รา พระสุธนเสด็จมาลาไปทำสงคราม นางมโนห์ราเศร้าโศกมาก เพราะรู้สึกว้าขาดที่พึ่ง พระสุธนปลอบให้นางสบายใจว่าพระบิดา พระมารดาจะเป็นที่พึ่งได้ และชี้แจงให้นางเข้าใจหน้าที่ของพระองค์

ฉากที่ ๒ เป็นฉากพระสุธนายกทัพ ลักษณะฉากทำเป็นกำแพงและประตูเมือง ตัวละครผ่านออกมาทางประตูนี้ เริ่มด้วยคนถือธงชัยประจำทัพโบกสะบัดตรงร่าออกมาด้วยท่วงท่าที่งามสง่า ครั้นแล้วทหารแต่ละเหล่า เหล่าละสี่คน มีทหารหนู ทหารหอก ทหารดาบ และทหารม้า ก็ร่ายร่าออกมาตามจังหวะเพลง ล้วนมีท่วงท่าที่องอาจคึกคักเข้มแข็ง เสียงจังหวะที่หนักแน่นทำให้คนดูนึกสนุกไปด้วย จากนั้นพระสุธนก็เสด็จออกตรวจพล แล้วขึ้นเกยประทับหลังช้างเคลื่อนขบวนทัพไป

ช้างในละครเรื่องนี้ใช้คนแต่งเป็นช้างเดินค้อมๆ ตัว ทำท่าม่งม่างแบบช้างเวลาพระสุธนทรงช้างก็ถือของ้าวแล้ววางมือช้างที่ถือง้าวไว้บนหลังช้าง ก็สมมติว่าได้ทรงช้างแล้ว

ผู้แสดงเป็นทหารม้า นั้น แต่ละคนจะมีรูปม้า แขนงแนบไว้ที่เอวด้านซ้าย รูปม้านี้มีขนาดกะทัดรัด จะทำด้วยวัสดุอะไรไม่ทราบชัด ผู้แสดงจะต้องทำท่าม้าอยู่ตลอดเวลา ที่แขนรูปม้าไว้ข้างเอว เพราะสมมติว่ากำลังขี่ม้าอยู่ ท่านาฏศิลป์ที่เลียนแบบการวิ่งของม้านี้เลียนท่าคึกคะนองของม้าจริงๆ ได้อย่างน่าชม เมื่อผู้แสดงเป็นทหารม้าร่ายร่าออกมาด้วยท่วงท่าม้าวิ่งที่เข้ากับทำนองเพลง เด็กๆ ที่มาดูหัวเราะชอบใจรูปม้ากันมาก มีเสียงวิจารณ์ว่า ม้าขี่คนไม่ใช่คนขี่ม้า

องค์ที่ ๓ ตอนบุษายัญ

องค์นี้มีฉากเดียว เมื่อพระสุธนเสด็จไปตามอุบายของปุโรหิตแล้ว บังเอิญวันหนึ่งทำวาทิตยวงศ์พระบิดาของพระสุธนเกิดทรงพระสุบินประหลาด จึงเรียกปุโรหิตมาทำนายฝัน ปุโรหิตได้ช่องจึงทูลว่าพระเคราะห์ร้ายมาก จะต้องสะเดาะเคราะห์ด้วยการบุษายัญ คือนำสัตว์หลายชนิด รวมทั้งนางมโนห์ราด้วยมาเผาทั้งเป็น เพราะถือว่านางกินรีเป็นสัตว์ชนิดหนึ่งด้วย ถ้าไม่ทำพิธีบุษายัญ พระองค์จะต้องสวรรคตในวันรุ่งขึ้น เวลาเที่ยงตรง ด้วยความรักชีวิตของตนเองยิ่งกว่าสิ่งใด ทำวาทิตยวงศ์จึงสั่งให้ทำพิธีบุษายัญ โดยไม่ฟังคำทัดทานของพระมเหสีนางมโนห์ราขอผัดให้พระสุธนกลับมาก่อน แต่ปุโรหิตไม่ยอม นางมโนห์ราจึงออกอุบาย ขอบิณฑูรของตนมาสวม โดยอ้างว่าจะร่ายรำตามเพศกินรีให้ชมเป็นครั้งสุดท้าย เมื่อได้บิณฑูรมาสวม นางก็ร่ายรำอย่างงดงาม พอได้โอกาสก็บินหนีไป

จุดเด่นของฉากนี้คือท่าร่ายรำของนางมโนห์ราซึ่งเราเรียกกันว่า มโนห์ราบุษายัญ เป็นท่ารำที่งดงาม และดูจะร่ายยากมาก เมื่อนางมโนห์ราบินหนีมีการชักโรงประกอบให้ดูเป็นจริงยิ่งขึ้น มีเสียงผู้ชมอุทานแสดงความตื่นเต้นกับการชักโรงมาก

องค์ที่ ๔ ตามนาง องค์นี้มี ๒ ฉาก

ฉากที่ ๑ อาศรมพระฤๅษี ผู้บรรยายเล่าว่านางมโนห์ราแวงมาฝากพระชำมรงค์ และผ้าสไบไว้ให้พระสุธน เพราะแน่ใจว่าพระสุธนจะต้องตามนางมาด้วยความรัก จึงบอกทางไปเขาไกรลาส บอกภัยอันตรายต่างๆ รวมทั้งวิธีป้องกันภัยเหล่านั้น' นางขอให้พระฤๅษีแจ้งอันตรายแก่พระสุธนแล้วให้ห้ามไว้มิให้ติดตาม หากพระสุธนยังยืนยันที่จะตามไป ก็ให้บอกความทั้งหมดแก่พระสุธน

ฉากนี้เป็นบทของพระสุธนและพระฤๅษี ซึ่งก็ได้บอกข้อความทั้งหมดแก่พระสุธนตามที่นางมโนห์ราสั่งไว้ พระฤๅษีให้ลิงไปเป็นเพื่อนตัวหนึ่ง เพื่อจะได้ใช้ประโยชน์ในการเก็บผลไม้ที่ไม่มีพิษมาบริโภค

ฉากที่ ๒ แสดงภาพป่าลึก พระสุธนตามนางไปด้วยความยากลำบาก แสดงความทุกข์โศกมาก โศกเพราะคิดถึงนาง และทุกข์ด้วยความลำบาก และอดอยาก แต่ถึงกระนั้นพระสุธนก็ได้ยื้อท้อ คงบุกบั่นต่อไป ตัวละครแสดงความเศร้าโศก ทิวโหยและปลุกปลอบตัวเองให้มีมานะพยายาม

องค์ที่ ๕ สมปรรณนา

องค์นี้มีฉากเดียวเป็นท้องพระโรงเมืองไกรลาส ท้าวทুমราชปรากฏถึงนางมโนห์รากับพระมเหสีและพระธิดาทั้งหก นางมโนห์ราต้องเข้าพิธีสงฆ์ให้หมดกลืนสาบมนุษย์ พิธีกินเวลาถึงเจ็ดปี เจ็ดเดือน เจ็ดวัน วันนั้นเป็นวันครบกำหนดตามพิธีจึงให้นางเข้าเฝ้า นางมโนห์ราทูลว่าสามิตติดตามมา ท้าวทুমราชจึงให้เข้าเฝ้า และให้เลือกนางมโนห์ราทั้งเจ็ดนั้น ซึ่งก่อนข้างจะเลือกได้ยาก เพราะตามเรื่องปรากฏว่านางทั้งเจ็ดมีรูปร่างลักษณะคล้ายกันมาก พระสุธนจึงร่ำว่าเลือกนางทั้งเจ็ดและดูทีละนางจนกระทั่งจำนางมโนห์ราได้เพราะนางสวมแหวนอยู่ เป็นแหวนที่พระสุธนส่งคืนมาให้ในภาชนะสงฆ์ของนางมโนห์รา เรื่องจึงจบลงด้วยความสุข

จุดเด่นของฉากนี้คือว่าชีวิตชาติตรีเป็นการรำหมู่ของพระสุธนและนางกนิรีทั้งเจ็ด ราชชาติตรีเป็นการรำรำที่มีท่วงท่ารวดเร็วกระฉับกระเฉง แต่งงดงามน่าชมอย่างยิ่ง

กล่าวโดยสรุปข้าพเจ้าพอใจและมีความบันเทิงใจอย่างยิ่งที่มีโอกาสได้ชมละครชาติตรี เรื่องมโนห์รา ของกรมศิลปากร ข้าพเจ้าชอบการแสดงที่งามบริบูรณ์ ด้วยท่าเข้ากับดนตรีและบทร้องอันไพเราะ การแต่งกายก็สวยงามเหมาะสมเจาะกับเนื้อเรื่อง ข้าพเจ้าชอบบิภางกนิรีเป็นพิเศษ และชอบที่สุดก็คือการตัดตอนแต่ละองค์แต่ละฉากนั้น ทำได้กระชับพอเหมาะแก่เวลา ไม่ช้าไม่เร็วเกินไป ข้าพเจ้าจะต้องหาโอกาสไปชมอีกสักครั้งเพื่อพิจารณาให้ละเอียดกว่านี้

มุทิตา รักเรียน ผู้บันทึก

เนื้อหาสาระที่บันทึกจากประสบการณ์ตรง เมื่อนำส่วนใดไปอ้างอิงในงานเขียนเชิงวิชาการ ก็ต้องบอกแหล่งที่มาและวันเวลาที่ได้ไปสังเกตลงไว้ในเนื้อหางานเขียนนั้นเช่นกัน

กิจกรรม

จดบันทึกจากประสบการณ์ดังต่อไปนี้

๑. เหตุการณ์ที่ทำให้นักเรียนตื่นเต้น
๒. สิ่งที่ทำให้นักเรียนรู้สึกประทับใจมาก
๓. การสังเกตกิจกรรม เช่น การถนอมอาหาร การซ่อมกีฬา ฯลฯ
๔. การเดินทางท่องเที่ยวของนักเรียน

ขั้นตอนการเขียนรายงานเชิงวิชาการ

การเขียนรายงานเชิงวิชาการนั้น โดยปกติผู้เขียนจะปฏิบัติตามขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นที่ ๑ เลือกหัวข้อเรื่อง

ในระดับมัธยมศึกษา ครูอาจเป็นผู้กำหนดหัวข้อรายงานให้นักเรียนเขียน แต่ในบางกรณีนักเรียนอาจต้องเลือกหัวข้อเรื่องเอง ซึ่งควรเลือกเรื่องที่ตนสนใจมากที่สุด และเป็นเรื่องที่จะค้นคว้าได้สะดวก คือมีเอกสารค้นคว้าอย่างเพียงพอ และสามารถทำเสร็จเรียบร้อยในเวลาจำกัด

ในที่นี้สมมติหัวข้อเรื่องที่จะเขียนคือเรื่อง “นกเงือก”

ขั้นที่ ๒ กำหนดจุดมุ่งหมายและขอบเขตของเรื่อง

รายงานเชิงวิชาการต้องมีจุดมุ่งหมายเฉพาะเจาะจงว่า จะนำเสนอความรู้เกี่ยวกับอะไร เพื่ออะไร และมีขอบเขตเพียงใด เช่น เรื่อง “นกเงือก” อาจกำหนดจุดมุ่งหมายและขอบเขตดังนี้

จุดมุ่งหมาย : ให้ความรู้เกี่ยวกับนกเงือก

ขอบเขต : กล่าวถึงชนิดและธรรมชาติของนกเงือกเท่าที่พบในประเทศไทย

ขั้นที่ ๓ ค้นคว้าและรวบรวมความรู้

การค้นคว้าหาความรู้มาเขียนรายงาน อาจทำได้โดยอ่านเอกสารต่างๆ และการไปสังเกตด้วยตนเอง เช่นในการเขียนรายงานเรื่อง “นกเงือก” ดังกล่าวข้างต้น แหล่งความรู้มีอาทิ

๑. สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน
๒. สารานุกรมสำหรับเยาวชน
๓. หนังสือวารสารต่างๆ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องของนก ตามหลักวิชาสัตววิทยา และหนังสืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
๔. สวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์สัตว์

ขั้นที่ ๔ วางโครงเรื่อง

โครงเรื่องเป็นเครื่องกำหนดว่า จะเขียนเกี่ยวกับอะไรบ้าง จะเขียนไปในทางใด และสั้นยาวเพียงใด โครงเรื่องยังช่วยให้เรียบเรียงเรื่องได้ถูกลำดับ ดำเนินเรื่องได้ต่อเนื่องกัน กำหนดเนื้อหาของแต่ละหัวข้อได้พอเหมาะ และประการสำคัญที่สุด โครงเรื่องจะช่วยป้องกันไม่ให้เขียนนอกนอกเรื่อง

การวางโครงเรื่องก็คือ การแยกหัวข้อเรื่องออกเป็นหัวข้อย่อยๆ ซึ่งเมื่อเขียนรายละเอียดของแต่ละหัวข้อย่อยแล้วก็จะได้รายงานทั้งเรื่อง ฉะนั้นการทำโครงเรื่องจึงต้องจัดวางหัวข้อย่อยต่างๆ ให้เป็นไปตามลำดับ ควรทำเป็น ๒ ตอน ดังนี้

๑. ร่างโครงเรื่อง ในขั้นนี้ยังไม่ต้องพะวงเรื่องการเรียงลำดับ เมื่อศึกษาได้ความรู้มาแล้วก็เขียนหัวข้อต่างๆ เรียงลงไป หัวข้อต่างๆ นี้อาจได้มาจากหนังสือที่ค้นคว้า หรืออาจได้มาจากการตั้งคำถามขึ้นเอง เช่น เมื่อจะเขียนเรื่อง “นกเงือก” ก็อาจวางหัวข้อ

- ๑) นกเงือกมีกี่ชนิด
- ๒) นกเงือกมีรูปร่างลักษณะอย่างไร
- ๓) อาหารของนกเงือก
- ๔) การผสมพันธุ์
- ๕) การเลี้ยงลูก
- ๖) ธรรมชาติของฝูงนกเงือก

๒. กำหนดโครงเรื่อง เมื่อเขียนหัวข้อทั้งหมดที่ค้นคว้ามาได้แล้ว ควรพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง และแก้ไขปรับปรุงดังนี้

๑) จัดเรียงให้เป็นไปตามลำดับ บางหัวข้อควรอธิบายก่อนก็นำขึ้นมากล่าวก่อน บางหัวข้ออาจตัดออกได้

๒) พิจารณาความสัมพันธ์ของแต่ละหัวข้อ บางหัวข้ออาจรวมกันได้ บางหัวข้ออาจเป็นเพียงหัวข้อย่อยแฝงอยู่ในหัวข้อใหญ่ เช่น ลักษณะและชนิดของนกเงือกเป็นหัวข้อใหญ่ มีหัวข้อย่อย ๒ หัวข้อ คือ ลักษณะทั่วไป และชนิดของนกเงือกในประเทศไทย

๓) แก้ไขภาษาหรือข้อความตามที่เห็นสมควร

ตัวอย่างโครงเรื่องอาจเป็นดังนี้

๑. ความนำ

๒. ลักษณะและชนิดของนกเงือก

๑) ลักษณะทั่วไป

๒) ชนิดต่างๆ ของนกเงือก

๓. ชีวิตความเป็นอยู่ของนกเงือก

๑) อาหารของนกเงือก

๒) การขยายพันธุ์

(๑) การสร้างรัง

(๒) การเลี้ยงลูก

๔. สรุป

ตัวอย่างรายงานการเขียนเชิงวิชาการ

นกเงือก

เมื่อต้นเดือนเมษายน ๒๕๒๗ ระหว่างที่ปิดภาคการศึกษา ข้าพเจ้าและเพื่อนในชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติของโรงเรียนวัดราชบพิธรวม ๑๕ คน ได้ไปทัศนศึกษาที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เมื่อไปถึงในตอนเย็น เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติได้บรรยายสรุปและฉายสไลด์เกี่ยวกับเรื่องราวของธรรมชาติที่เขาใหญ่ให้พวกเราได้ทราบพอเป็นพื้นความรู้ก่อนออกเดินป่าในวันรุ่งขึ้น

ผู้บรรยายได้ฉายสไลด์ให้เห็นชีวิตของสัตว์ป่าหลายชนิด ในจำนวนนั้นมีเรื่องราวของนกเงือกรวมอยู่ด้วย และได้บอกเกริ่นไว้ว่า ในวันรุ่งขึ้นอาจได้เห็นนกเงือกดำโชคดี ซึ่งก็ปรากฏว่าหลังจากพวกเราได้เดินลัดเลาะไปบนภูเขาประมาณสามชั่วโมงเศษ ก็ได้เห็นนกเงือกเข้าจริงๆ การบินของนกเงือกมีความสง่างามมาก แต่เรายังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตของนกเงือกเท่าใดนัก ข้าพเจ้ารู้สึกสนใจในชีวิตของนกเงือก จึงได้ค้นคว้าและเรียบเรียงเป็นรายงานฉบับนี้ขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับนกเงือกแก่ผู้สนใจ ทั้งนี้จะได้กล่าวเฉพาะชนิดและธรรมชาติของนกเงือกที่พบในประเทศไทยเท่านั้น

นกเงือกเป็นนกที่มีการดำเนินชีวิตต่างไปจากนกอื่นๆ ได้มีผู้สนใจสังเกตความเป็นอยู่ของนกชนิดนี้มานานแล้ว ดังที่ปรากฏอยู่ในพระนิพนธ์กาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดง ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร อันเป็นบทกวีนิพนธ์ที่กล่าวถึงสัตว์ป่านก ต้นไม้ ดอกไม้ต่างๆ ตามธรรมชาติ เรื่อง ประพาสธารทองแดง กล่าวถึงนกเงือกไว้ดังนี้

“นกเงือกอยู่โพรงไม้
เล่นรื้ออยู่สบายสบาย
นกเงือกอยู่ซอกไม้
ตัวพิกไผ่เมียดันผาย
เล่นรื้ออยู่สบายสบาย
ตัวอดอาหารให้

ตัวพิกไผ่เมียดันผาย
ตัวหมายไว้ให้รวงรัง
เรียงราย
ตัวนได้
ลิมจู่
อยู่เฝ้ารวงรัง”

*เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร, เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร พระประวัติ และบทรื้อกรอง, หน้า ๑๒๗.

ข้อความในโคลงบทนี้กล่าวถึงธรรมชาติของนกเงือกในการพักไข่ และเลี้ยงลูกตามความเข้าใจโดยทั่วไปเชื่อกันว่า นกตัวผู้เป็นผู้เฝ้ารังและกกไข่อยู่ในโพรงไม้โดยมีนกตัวเมียทำหน้าที่ส่งอาหาร ความเข้าใจนี้ผู้สนใจศึกษาชีวิตสัตว์สมัยใหม่ชี้แจงว่า “เข้าใจกลับกัน”^๑ แท้จริงนั้นนกตัวเมียเป็นฝ่ายพักไข่อยู่ในโพรงไม้โดยปิดปากโพรงเสียและอยู่กับลูกจนลูกโตพอสอนบินจึงจะออกจากโพรง ส่วนนกตัวผู้มีหน้าที่หาอาหารมาส่ง

สาเหตุที่เข้าใจผิดไปเช่นนี้ นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล ผู้เชี่ยวชาญได้ให้เหตุผลไว้ว่า นกเงือกทั้งสองเพศมีลักษณะคล้ายกันมากจนแทบจะบอกความแตกต่างระหว่างเพศไม่ได้ นกเงือกบางชนิดเราจะสังเกตเพศได้จากสีที่ปาก ตัวผู้จะมีสีดำที่โคนปาก ส่วนตัวเมียไม่มีสีดำ แต่ส่วนใหญ่แล้วคล้ายกันมาก แม้ผู้เชี่ยวชาญการดูนกก็ยังดูไม่ออก ต้องใช้วิธีผ่าตรวจดูต่อมภายในของนกเงือกจึงจะทราบเพศที่แท้จริง^๒

๑. ลักษณะและชนิดของนกเงือก

นกเงือกเป็นนกที่มีเฉพาะในเขตร้อนของทวีปเอเชียและแอฟริกา ทั่วโลกมีนกเงือกรวมหมดด้วยกันถึง ๔๕ ชนิด เฉพาะในประเทศไทยมีผู้รวบรวมได้ถึง ๑๓ ชนิด นกเงือกทุกชนิดในประเทศไทยเป็นสัตว์คุ้มครองประเภทที่ ๑ ตามกฎหมาย^๓ ก่อนจะกล่าวถึงนกเงือกชนิดต่างๆ จะได้กล่าวถึงลักษณะทั่วไปของนกเงือกเสียก่อน

๑.๑ ลักษณะทั่วไป

นกในวงศ์นกเงือกเป็นนกที่มีปากใหญ่ ส่วนบนของโคนปากหนาขึ้นเรียกว่า คาสค์ มีลักษณะเป็นกระดูก ภายในเป็นโพรง ขอบปากบนขรุขระอย่างฟันเลื่อย นิ้วเท้าของนกนี้มีลักษณะแปลก กล่าวคือ “ที่นิ้วเท้าที่ ๒ และที่ ๓ มีหนังหุ้มรวมเป็นอันเดียวกันถึงข้อนิ้วแรก และนิ้วที่ ๓ กับที่ ๔ มีหนังหุ้มรวมให้เป็นนิ้วเดียวกันจนถึงข้อนิ้วที่ ๒”^๔ เท้าของนกเงือกนี้เหมาะสำหรับเกาะกิ่งไม้ ใช้เดินหรือกระโดดไปมาบนพื้นราบไม่สะดวก สารานุกรมไทยอธิบายถึงการบินของนกเงือกว่า “เวลาบินกระพือปีกบิน ๓-๔ ที แล้วก็ร่อนไปหน่อยหนึ่งแล้วก็กระพือ

^๑ บุญส่ง เลขะกุล, ธรรมชาติานานาสัตว์, หน้า ๓๑.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒.

^๓ ผ่อง เล่งอี้ และคณะ, สัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครอง, หน้า ๓๕๔.

^๔ ราชบัณฑิตยสถาน, สารานุกรมไทย เล่ม ๗, หน้า ๔๓๘๗.

ปีกอีก...นกเงือกชนิดใหญ่ๆ มักชอบบินสูง ช้ามยอดเขาเทือกหนึ่งไปยังยอดเขาอีกเทือกหนึ่ง นกเงือกชนิดเล็กบินต่ำจากยอดไม้หนึ่งไปอีกยอดไม้หนึ่ง"^๑

๑.๒ ชนิดต่าง ๆ ของนกเงือก

ได้กล่าวแล้วว่าในประเทศไทยมีนกเงือกอยู่ตามภาคต่างๆ รวมประมาณ ๑๓ ชนิด ลักษณะทั่วไปของนกเงือกแต่ละชนิด เก็บความจากสารานุกรมไทยได้ดังนี้^๒

๑.๒.๑ นกเงือกหัวหงอก

มีขนหงอนสีขาวตั้งบนศีรษะ ความยาวประมาณ ๑ เมตร มีทางภาคใต้

๑.๒.๒ นกเงือกสีน้ำตาล

มีหลังสีน้ำตาล ใต้ท้องเป็นสีน้ำตาลแกมแดง ใต้คอขาว ปลายหางขาว ความยาวประมาณ ๗๓ ซม. มีทั้งภาคเหนือ และทางตะวันตกเฉียงใต้

๑.๒.๓ นกเงือกปากดำหางยาว

มีปากสีดำ ปลายหางสีดำ บนหลังดำ ใต้ท้องสีน้ำตาล ขนหงอนยาวคลุมท้ายทอย ตัวเมียปากรีไม่ดำมาก ความยาวประมาณ ๘๘ ซม. มีทางใต้

๑.๒.๔ นกเงือกคอแดง

สีหัวไปดำ ใต้คอเป็นสีแดงสด หน้าอกสีน้ำตาลแกมแดง ปลายปีกปลายหางสีขาว ความยาว ๑.๐๘ - ๑.๒๐ เมตร มีตามเขาสูงในภาคเหนือ

๑.๒.๕ นกเงือกปากย่น

คาส์บนปากบนสีแดงและย่น ความยาวประมาณ ๘๐ ซม. มีทางใต้

๑.๒.๖ นกเงือกกรมช้างใหญ่

โคนปากบนมีลักษณะเป็นทลีย่นเตี้ยๆ ดูคล้ายกรมช้าง ด้านข้างของโคนปากทั้งบนและล่างย่นเป็นริ้วเล็กๆ ใต้คอของตัวผู้เป็นสีเหลือง ตัวเมียเป็นสีน้ำเงิน มีเส้นสีดำคาดกลาง หางขาว ความยาวประมาณ ๑ เมตร มีทางใต้ นกชนิดนี้มีผู้พบบ่อยๆ ตามป่าใหญ่ ชอบบินเป็นฝูงเป็นแถวรูปตัว V

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓๘๗ - ๔๓๘๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓๔๑ - ๔๓๔๔.

๑.๒.๗ นักเวือกกรามข้างเล็ก

มีลักษณะคล้ายนักเวือกกรามข้างใหญ่ แต่โคนปากทั้งสองไม่มีรอยย่น ทุงใต้คอไม่มีแถบสีดำ ความยาวประมาณ ๘๕ - ๘๘ ซม. มีหางใต้ และทางตะวันตกเฉียงใต้

๑.๒.๘ นักเวือกกาเขา

สีดำทั้งตัว ตัวผู้มีปากสีขาวขีด ปากตัวเมียคล้ำ หน้อย ไม่มีแถบดำที่ปาก ปลายขนหางเส้นนอก ๆ สีขาว ความยาวประมาณ ๗๕ ซม. มีหางใต้

๑.๒.๙ นักเวือกเล็ก นักแก็ก หรือนักแกงตะนาวศรี

ชนิดนี้ปากเหลือง มีแถบดำ ตัวสีดำ ใต้ท้องขาว ทางดำ ปลายขนหางข้างนอก ๆ สีขาว ความยาวประมาณ ๗๕ ซม. มีหัวไปทุกภาค

๑.๒.๑๐ นักเวือกเล็ก นักแก็ก หรือนักแกงมะลายู

คล้ายชนิดที่ ๑.๒.๙ แต่แพนหางเส้นนอก ๆ สีขาวตลอดหมด มีหางใต้ ชนิดนี้มีคอนข้างชุม ร้องดังแก็กๆ ไม่หยุดปาก

๑.๒.๑๑ นักเวือกหัวเรด

คาสค์บนหัวแหลมงอนซ้อนขึ้นข้างบน ตัวสีดำ หางขาวมีแถบดำ ความยาวประมาณ ๑.๑๓-๑.๒๕ เมตร มีหางใต้

๑.๒.๑๒ นักภาวะหรือกาฮัง

คาสค์บนหัวเป็นสี่เหลี่ยม ตัวผู้ตาสีแดง มีแถบดำที่คาสค์ ทั้งสองเพศมีแถบขาวที่ปีก หางขาวมีแถบดำ ความยาวประมาณ ๑.๐๕-๑.๑๓ เมตร ยังแบ่งชนิดย่อยได้อีกพวกหนึ่ง มีหัวไป เว้นหางใต้ อีกพวกหนึ่งมีเฉพาะหางใต้ นักชนิดนี้พบกันบ่อยมาก เวลาหากินจะส่งเสียงร้อง เวลาบินมีเสียงลมผ่านโคนขาปีก เกิดเสียงดัง

๑.๒.๑๓ นักชนหิน

คาสค์บนหัวกลมสูง แข็งมากคล้ายงาช้าง ข้างๆ สีแดง ขนหางเส้นกลางยาวมาก ความยาวประมาณ ๑.๒๕ - ๑.๖๓ เมตร มีหางใต้ เคยมีผู้สังเกตเวลานกชนิดนี้ต่อสู้กัน ใช้วิธีเอาหัวชนกันหลายๆ ครั้งเป็นเวลานาน

หมายเหตุ ความยาว หมายถึง ความยาวจากปลายปากถึงปลายหาง

๒. ชีวิตความเป็นอยู่ของนักเวือก

นักเวือกโดยทั่วๆ ไปมีความเป็นอยู่คล้ายๆ กัน ในที่นี้จะเลือกกล่าวเฉพาะเรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของนักชนิดนี้

๒.๑ อาหารของนกเงือก

นกเงือกทุกชนิดกินอาหารคล้ายๆ กัน ตามปกตินกเงือกชอบกินลูกไม้ป่าชนิดต่างๆ รวมทั้งสัตว์เล็กๆ เช่น กิ้งก่า จิ้งเหลน ลูกตุ๊กแก ฯลฯ วิธีกินอาหารของนกเงือกก็น่าสนใจ กล่าวคือ เวลาจะกลืนอาหาร จะใช้ปลายปากโยนลูกไม้หรืออาหารขึ้นไปก่อน แล้วจึงงับกลืนลงไปในคอเลย^๑

๒.๒ การขยายพันธุ์

ชีวิตครอบครัวของนกเงือกเป็นชีวิตแบบผัวเดียวเมียเดียว เมื่อผสมพันธุ์แล้วทั้งคู่จะแยกจากฝูงไปหาโพรงไม้ใหญ่เพื่อทำรัง นกตัวเมียจะเข้าไปอยู่ในโพรงใช้ปากเชื่อมมูลและสิ่งที่ตัวสารถอกออกมาผสมกับดินที่นกตัวผู้คาบมาส่งให้ แล้วนางนกจะใช้ปากไล่ตามโพรงจนกระทั่งปิดปากโพรงเกือบหมด เหลือเฉพาะช่องเล็กๆ ที่พอจะสอดปากออกมารับอาหารได้ ผันที่ปิดปากโพรงนี้แข็งแรง

เมื่อทำโพรงเรียบร้อยแล้ว นางนกจะเริ่มวางไข่ ประมาณ ๑-๔ ฟอง ระยะที่ฟักไข่นี้ นางนกจะผลัดขนตนเองไปด้วย ไข่จะออกเป็นตัวไม่พร้อมกัน เพราะนางนกจะกกไข่ไปเรื่อยๆ ไม่รอกกพร้อมกัน นกทั้งแม่และลูกรู้จักรักษาความสะอาดของโพรงหรือรังเป็นอย่างดี เวลาถ่ายมูลมันจะหันกันไปทางช่องแคบปากโพรง แล้วจึงถ่ายมูลพุ่งออกไปทางช่องแคบนั้น^๒

ระหว่างที่นกแม่ลูกซังตนเองอยู่ในโพรง นกพ่อจะทำหน้าที่ส่งอาหาร เมื่อได้อาหารมาจะมาเกาะที่ต้นไม้ได้ปากรัง แล้วจะส่งเสียงเรียก นกแม่จะร้องรับ แล้วก็ยื่นปากจากโพรงไม้มารับอาหาร ถ้าเป็นพวกสัตว์เล็กๆ จะคาบไปยื่นให้ ถ้าเป็นลูกไม้เม็ดขนาดปลายนิ้ว มันจะกลืนลงไปเก็บในกระเพาะของมันก่อน แล้วขยอกออกมาจากลำคอ คาบยื่นให้เมียและลูกๆ ตัวผู้สามารถขยอกลูกไม้ขนาดเท่าปลายนิ้วช้อนออกมาให้ทีละลูกๆ ในคราวหนึ่งถึง ๒๐ ลูกได้^๓

ระหว่างที่เลี้ยงลูกอยู่นั้นนกเงือกตัวพ่อจะผอมมากเพราะไม่ค่อยได้กิน หากใครไปทำร้ายนกเงือกตัวพ่อในระยะนี้ ก็เท่ากับฆ่านกเงือกทั้งครอบครัว เพราะตัวแม่นั้นซังตัวเองอยู่กับลูกในโพรงไม้ ไปไหนไม่ได้ และจะผลัดขนใหม่ จึงบินยังไม่ค่อยแข็งแรง เมื่อลูกแข็งแรงพอจะบินได้แล้ว นกแม่จะจิกปากโพรงที่ปิดไว้นั้นออกมา แล้วสอนให้ลูกหัดบิน ส่วนตัวเองก็จะฝึกบินให้แข็งแรงด้วย นกพ่อจะช่วยฝึกบินให้ทั้งครอบครัว ในฤดูผสมพันธุ์ต่อไป นกเงือกคู่ดังกล่าวก็มักจะกลับมาทำรังที่โพรงไม้ต้นเดิม^๔

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, สารานุกรมไทย เล่ม ๗, หน้า ๔๓๘๘-๔๓๘๙.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

^๓ บุญส่ง เลขะกุล, ธรรมชาตินานาชาติ, หน้า ๓๐.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙-๓๑.

ชีวิตครอบครัวของนกเงือกนี้ค่อนข้างแปลกกว่านกอื่นๆ ระยะเวลาที่มันปิดโพรงขังตัวเองเพื่อฟักไข่และเลี้ยงลูกนั้น นกอีกตัวหนึ่งจะบินไปหาอาหาร บางทีอาจบินไปไกลๆ จนทำให้ผู้พบเห็นเข้าใจไปว่านกที่อยู่ในโพรงไม้นั้นคงอดอยาก เพราะต้องอยู่เฝ้ารัง ส่วนตัวที่ออกไปหาอาหารนั้นได้เที่ยวสุขสบายหรือไปมีคู่ใหม่ และเข้าใจกันสับสนๆ มา ดังที่ปรากฏในคำโคลงข้างต้นว่า ตัวผู้ฟักไข่เฝ้ารัง ส่วนตัวเมียหนีไปเล่นชู้ แท้จริงแล้วหากได้ศึกษาถึงชีวิตความเป็นอยู่ และความผูกพันรักกันในครอบครัวของนกเงือกอย่างจริงจัง จะเห็นได้ว่านกเงือกทั้งตัวผู้และตัวเมียต่างทำหน้าที่ของมันอย่างสมบูรณ์ ช่วยกันเลี้ยงลูกอย่างเต็มสติกำลัง ดังที่กล่าวมาแล้ว เรื่องของนกเงือกจึงเป็นเรื่องที่น่าศึกษาค้นคว้าเรื่องหนึ่ง

หนังสืออ้างอิง

ธรรมธิเบศร เจ้าฟ้า. เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร พระประวัติ และบทร่ายกรอง.

พระนคร : พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยาเลวณิษฐธรรมพิทักษ์,
๒๕๐๕.

บุญส่ง เลขาภูล. ธรรมชาติานาสัตว์ เล่ม ๑. พระนคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๐๙.

ผ่อง เล่งอี้ และคณะ. สัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครอง. กรุงเทพมหานคร :
กองอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมป่าไม้, ๒๕๒๑.

ราชบัณฑิตยสถาน. สารานุกรมไทย เล่ม ๗. พระนคร : ราชบัณฑิตยสถาน,
๒๕๐๙-๒๕๑๐.

กิจกรรม

เขียนรายงานเชิงวิชาการในหัวข้อที่อาจารย์ผู้สอนกำหนดให้ ๑ เรื่อง

หัวข้อเสนอแนะ

พระราชพิธีกาญจนาภิเษก
 สूरียุปราคาเต็มดวงในประเทศไทย
 เทคโนโลยีการสื่อสารในชีวิตประจำวัน
 การเรียนการสอนทางไกล
 พลังงานจากแสงอาทิตย์
 ประโยชน์ของถั่วอก
 วิตามินจากอาหาร
 อันตรายของยาเสพติด
 จินตามณี
 ยุทธหัตถ์ในประวัติศาสตร์ไทย
 สุนัขสาธารณะ
 ประโยชน์ของน้ำผึ้ง
 ดวงตราไปรษณียากร

ตอนที่ ๓

การศึกษางานประพันธ์

ตอนที่ ๓ ของหนังสือเรียนภาษาไทย ชุด วรรณสารวิจักษณ์ เล่ม ๓ นี้ คงรักษารูปแบบเดิมในการนำเสนอเนื้อหาความรู้และกิจกรรม วิชาภาษาไทยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กล่าวคือ นำเสนองานประพันธ์โดยมีข้อความนำเรื่อง ซึ่งให้เห็นคุณค่าและความสำคัญ พร้อมทั้งมีกิจกรรมให้นักเรียนทำ เพื่อจะได้มีโอกาสศึกษางานประพันธ์นั้นๆ ให้ถ่องแท้ยิ่งขึ้น

งานประพันธ์ที่คัดเลือกมาให้เรียนในชั้นนี้โดยเฉพาะเรื่อง มหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร และพระราชนิพนธ์โคลงสุภาวดี โสฬสไตรยางค์นั้น จัดว่าเป็นวรรณคดีเพชรน้ำเอกของไทย ดีพร้อมทั้ง เนื้อหาและศิลปะแห่งการนิพนธ์ อย่างไรก็ตาม หากเชื่อว่าทุกคนจะเข้าถึง วรรณคดีระดับนี้ได้อย่างง่ายดายเสมอไปไม่ ส่วนใหญ่ต้องอาศัยการเรียนรู้จากครูอาจารย์และความเพียรพยายามของคนที่ จะเรียนรู้ เมื่อได้ ตั้งใจเรียนไปแล้วสักระยะหนึ่ง จะรู้สึกได้ด้วยตนเองว่าข้อความตามที่ กล่าวนี้จริงแท้ทุกประการ

ส่วนเรื่องสั้นและบทร้อยกรองขนาดสั้นที่ได้คัดเลือกมาให้เรียนนั้น นอกจากจะให้ข้อคิดที่ดีแก่ทุกคนแล้ว ยังอาจทำให้บางคนที่มีความถนัด หรือมีศักยภาพทางการประพันธ์เกิดแรงบันดาลใจใคร่ฝึกแต่งบ้าง ข้อสำคัญที่ต้องระลึกคือไม่ประมาทตนเองว่าไม่มีความสามารถทางด้านนี้ ทั้งๆ ที่ยังไม่เคยลองฝึกหรือลองแต่ง

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ หลังจากที่ได้ศึกษางานประพันธ์ใน หนังสือเรียนแล้ว จะต้องพัฒนาตนเองต่อไปให้เป็นนักอ่านที่ดี คืออ่าน อย่างเข้าใจและเข้าถึงสาระของบทประพันธ์ การจะบรรลุเป้าหมายนี้ได้ ต้องมีความเพียรพยายามและความตั้งใจจริง

บทประพันธ์ในหนังสือเรียน เรื่อง มหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร ตั้งแต่ “ส่วนสมเด็จพระมัทรีรับสุนทรสารใส่เกศาถวายบังคมลามายังพระ อาวาส...” ถึง “เพื่อจะแสวงหาผลไม้มั้ที่ในดง มาปฏิบัติกษัตริย์ทั้ง สามพระองค์นั้นแล” อันเป็นตอนไพเราะจับใจมากทั้งเนื้อหาและศิลปะ การประพันธ์ ขอให้นักเรียนท่องจำเป็นบทอาขยาน

พระบรมราโชวาท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน

ในรอบปีหนึ่งๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชดำรัส และพระบรมราโชวาทในโอกาสต่างๆ กัน พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาททั้งปวงนี้ มีคุณค่ายิ่งทั้งในด้านภาษา ในด้านสาระความรู้ และในด้านจรรโลงใจ สำนักราชเลขาธิการได้รวบรวมพระราชดำรัส และพระบรมราโชวาทขึ้นเป็นเล่ม ในโอกาสงานพระราชพิธีฉัตรมงคลวันที่ ๕ พฤษภาคม ทุกปี ชื่อหนังสือว่า ประมวลพระราชดำรัส และพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ หนังสือเล่มนี้เป็นวรรณกรรมร้อยแก้วชุดใหญ่ชุดหนึ่งที่คนไทยควรภูมิใจ

พระบรมราโชวาททั้ง ๒ องค์ที่อัญเชิญมาให้นี้
องค์แรก เรียบเรียงขึ้นเป็นวาทีพนธ์หรือเป็นต้นฉบับไว้ก่อน
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงอ่านพระราชทานแก่
คณะอาจารย์ ครู และนักเรียนโรงเรียนวังไกลกังวล ณ
ศาลาเรไร วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
วันจันทร์ที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๒๐ ส่วนพระบรมราโชวาท
องค์ที่สอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่
คณะศูนย์กลางนักเรียนอาชีวศึกษาแห่งประเทศไทย ณ
ศาลาดุสิตาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันศุกร์ที่
๒๔ ธันวาคม ๒๕๑๖ สำนักพระราชเลขาธิการได้ชี้แจงไว้ที่
เชิงอรรถว่า “เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้อ่านที่พระสุรเสียงไว้”

(๑)

วันนี้เป็นวันสำคัญและเป็นวันที่น่ายินดีสำหรับครู นักเรียน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนวังไกลกังวล เพราะเป็นวันรับรางวัลประจำปี และวันที่ทุกคนได้มาชุมนุมกันรับทราบเรื่องความก้าวหน้าของโรงเรียน หรือจะกล่าวให้ตรง ก็คือเรื่องผลของการปฏิบัติงานด้วยความเข้มแข็ง ด้วยความขยันหมั่นเพียรเอาใจใส่และด้วยความดีของแต่ละคนในรอบปีที่แล้ว

ขอแสดงความยินดีกับผู้ที่ได้รับรางวัลเรียนดี การได้รับรางวัลแสดงถึงความตั้งใจและความอุตสาหะพยายามที่จะเล่าเรียนและหาความรู้ใส่ตัว การหาความรู้ใส่ตัวนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับทุกคน เพราะว่าต่อไปในชีวิตถ้าขาดความรู้ความสามารถ จะไม่อาจเลี้ยงตัวให้รอดได้ จึงขอให้นักเรียนเพียรพยายามศึกษาเล่าเรียนให้เต็มที่ตามที่ได้บัญญัติไว้ แม้จะมีได้เป็นผู้ที่ได้รับรางวัลในวันนี้ ก็ต้องมีความพยายาม เพราะว่าวันหนึ่งข้างหน้าก็จะได้รางวัล รางวัลนั้นไม่ใช่รางวัลที่ได้แจกให้ที่นี่ แต่เป็นรางวัลอีกอย่างหนึ่งที่ทุกคนจะได้รับแน่นอน คือความสำเร็จในชีวิต ความสุขสบาย และความเจริญก้าวหน้าในอนาคต วิธีที่จะหาความรู้เพื่อรางวัลอันนั้นสำคัญที่สุด จะต้องทำใจให้แน่วแน่ เข้มแข็ง พร้อมด้วยความหมั่นขยันที่จะเรียน จะต้องทำใจให้พร้อมที่จะรับความรู้ ที่จะเชื่อฟัง เคารพครู เพราะว่าถ้าเราเชื่อฟังเคารพครูจะสามารถให้ความรู้ได้มากที่สุด และนักเรียนก็จะเรียนสำเร็จได้อย่างดีที่สุดด้วย

ในส่วนครูนั้น ก็มีหน้าที่ที่จะให้ความรู้แก่เด็กเพื่ออนาคตของส่วนรวม จึงจะต้องให้ความรู้แก่เด็กๆ ด้วยความเมตตา ด้วยความหวังดี คือเมตตาต่อผู้ที่เข้ามามอบตัวเป็นลูกศิษย์ และหวังดีต่อส่วนรวม ซึ่งเป็นที่พึงที่อาศัยของตนเอง ขอให้ทราบว่า ถ้าส่วนรวมประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ดี มีความสามารถในการปฏิบัติ ส่วนรวมก็จะเจริญมั่นคง ถ้าส่วนรวมหรือคนหมู่มากไม่มีความรู้ ไม่มีความสามารถ บ้านเมืองก็จะเสื่อมทรามลงและไปไม่รอดในที่สุด

ขอให้ทั้งนักเรียนทั้งครูพยายามบากบั่นทำหน้าที่ของตัวเองให้เต็มกำลังความสามารถ เพื่อให้ได้ชื่อว่าได้ช่วยส่วนรวมให้มีความมั่นคง ได้ช่วยชาติให้มีความถาวร ขอให้ทุกคนมีกำลังสติปัญญาและกำลังกายเพื่อปฏิบัติหน้าที่นี้ และขอให้ทุกคนประสบแต่ความเจริญรุ่งเรือง มีความสุขความสบายและความสำเร็จทุกประการ

(๒)

ข อชอบใจและแสดงความยินดีอย่างยิ่งกับทุกคนที่ได้มาในวันนี้ และนำเงินกับสิ่งของเพื่อการกุศลมา ซึ่งนับว่าเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่สำคัญที่ได้ทำตามปณิธานที่ได้ตั้งเอาไว้ที่จะทำประโยชน์แก่ประเทศชาติ การทำประโยชน์แก่ประเทศชาติและทำความดีนี้เป็นสิ่งที่ไม่ใช่ง่าย เพราะว่าจะต้องมีความระมัดระวังอยู่อย่างมาก และต้องใช้ความคิดที่สำเร็จลุล่วงมาด้วยดี และจะเป็นประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์เพื่อนร่วมชาติอย่างสมบูรณ์ อย่างนี้ก็นับว่าเป็นกิจกรรมที่นับเป็นมงคล และเป็นสิ่งที่น่าปลื้มอย่างยิ่ง

ที่ว่าการทำดีนี้เป็นสิ่งที่ยาก ก็เพราะว่าการทำดีนี้ต้องมีแผน ต้องคิดมาก ถ้าเราเริ่มคิดอะไรสักอย่าง มักจะไขว่ไขวไปได้ง่าย เมื่อไขว่ไขวไปแล้ว ก็จะไปในทางที่เรียกว่าไม่ดีง่ายที่สุด ฉะนั้นการที่สิ่งใดสำเร็จและเป็นที่น่ายกย่องในทางความดี จึงนับว่าเป็นสิ่งที่น่าปลื้มและน่ายินดีอย่างยิ่ง เช่น ถ้าเราพูดถึงว่าเราจะรักษาเกียรติ ถ้ารักษาเกียรติก็เป็นสิ่งที่ดี แต่บางทีเกิดรักษาเกียรติ เช่น เกียรติของโรงเรียน แล้วเราจะต้องไปปะทะกับอีกโรงเรียนหนึ่ง การรักษาเกียรติเช่นนี้ก็อาจเป็นสิ่งที่ดี แต่ผลที่ออกมาเป็นสิ่งที่ทำลาย ทำให้เกิดแตกสามัคคี ทำให้เสียทรัพย์ ทำให้เสียต่อร่างกาย การรักษาเกียรตินั้นจึงต้องพยายามที่จะทำอย่างที่จะสร้างสรรค์ ไม่ใช่ทำลาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ยาก และเมื่อทำได้แล้วก็น่าปลื้มใจ

ในส่วนที่คิดที่จะช่วยผู้ที่ประสบภัยธรรมชาติในภาคใต้นี้เป็นความคิดที่ถูกต้อง และวิธีการที่ทำโดยที่ได้ไปบอกบุญ และไปหาผู้ที่บริจาค ทั้งพร้อมใจกันนำมาในวันนี้เพื่อให้ได้ไปถึงผู้ที่ประสบภัยนั้น ก็นับว่าเป็นกิจกรรมที่สำเร็จอย่างดี และที่ได้รับเช่นนั้นทำให้ปลื้มใจ เพราะว่าแสดงให้เห็นว่าท่านทั้งหลายเข้าใจในความคิดว่าบ้านเมืองเราอยู่ได้ด้วยความสามารถคือผู้ใดที่เดือดร้อนย่อมต้องมีผู้ที่เห็นใจ และการเห็นใจเช่นนี้จะทำให้บ้านเมืองอยู่ได้

การบริจาคให้แก่ผู้ที่เคราะห์ร้ายนั้นเป็นสิ่งที่เรียกว่าทำบุญ และการทำบุญนั้นเพื่ออะไรคือทำบุญเพื่อให้จิตใจเราสบาย นอกจากนั้นจะเป็นทางที่จะได้บุญ ได้บุญนั้น คือได้ความสบายความสุข ความสุขเรามีอยู่แล้วตั้งตอนที่บริจาค เพราะรู้สึกสบายใจ ที่ได้บุญต่อไปก็คือ ถ้าหากว่าเราตกทุกข์ได้ยากเมื่อใดก็มีคนเห็นใจ จะมีคนมาช่วยเหลือเราได้แน่นอนในอนาคต ฉะนั้นการทำบุญย่อมจะได้ผลมาในวันหนึ่งแน่นอน และการทำบุญแบบนี้เป็นเจตนาของมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ซึ่งจะทำให้ความคิดนี้แพร่ออกไปสู่คนทั่วทั้งประเทศ คือคนไทยที่พอมีฐานะที่จะมีความสุขพอสมควร ก็คิดถึงคนที่เคราะห์ร้าย ช่วยกันส่งเสริมซึ่งกันและกัน

เช่นที่ราชประชานุเคราะห์ได้ปฏิบัติมา วิธีที่ปฏิบัติก็คือ เวลาเมื่อเหตุร้ายที่ใด มีภัยธรรมชาติที่ใด เราได้ทราบข่าวมาก็ออกไปช่วยโดยทันที โดยใช้ทุนที่มีอยู่ และทุนนี้ก็มาจากผู้ที่เข้าใจในจุดประสงค์ของกิจการนี้ เราก็ไปช่วยผู้ที่เคราะห์ร้าย ในเวลาปรกติผู้ที่เคราะห์ร้ายนั้นเขาก็คิดเหมือนกันว่า มีผู้อื่นเคราะห์ร้าย เขาได้บริจาค จึงมีทุนสำรองเอาไว้สำหรับช่วย

นอกจากนี้ เวลาปรกติไม่มีภัยธรรมชาติ ก็มีการเตรียมการอยู่เสมอ ได้มีการส่งสิ่งของทั้งอาหารและสิ่งที่เป็นแก๊สวิตไปให้แก่หน่วยตำรวจและทหารตามท้องที่ต่างๆ เมื่อมีภัยเมื่อใดก็สามารถที่จะไปช่วยได้ทันที ได้ทำมาเช่นนั้นมาเป็นเวลาหลายปีแล้ว โดยเฉพาะเช่นปีนี้ และโดยเฉพาะภาคใต้ ซึ่งเกิดอุทกภัยและวาทภัยขึ้นมามากหลายครั้งหลายคราวในจังหวัดต่างๆ ตั้งแต่ชุมพรลงไปถึงสุราษฎร์ นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา จนถึงทางปัตตานี นราธิวาส ยะลา เมื่อเร็วๆ นี้ ก็ได้มีการช่วยเหลือ ถ้าดูๆ แล้ว ที่ได้ส่งของและได้ใช้ไปในระยะปีนี้ ก็นับเป็นมูลค่าทั้งหมดประมาณ ๑ ล้าน ๖ แสนบาท ในจำนวนนี้ก็เป็นเงินที่ได้มีผู้บริจาคมมาให้แก่มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ และบริจาคโดยตรงเป็นส่วนใหญ่

เวลาเกิดภัย เจ้าหน้าที่ตำรวจและทหารก็ได้ออกไปส่งเคราะห์ไปช่วยเหลือโดยใช้กำลังของตำรวจและทหารออกไปร่วมกับบ้านเมือง ทั้งมีเจ้าหน้าที่ราชประชานุเคราะห์และสภากาชาดไทยได้ไปช่วยด้วย นอกจากนี้ก็มีแพทย์ที่อาสาสมัครไปช่วยเหลือประชาชน ดังนี้ทำให้ประชาชนได้รับความอุ่นใจและบรรเทาความเดือดร้อนได้โดยเร็ว ทำให้เกิดความรู้สึกว่าไม่ถูกทอดทิ้ง ฉะนั้นการที่ท่านทั้งหลายได้นำทั้งเงินทั้งสิ่งของมา ก็เท่ากับได้ร่วมกุศลนี้ ได้ร่วมกันสร้างจิตใจความสามัคคีและแผ่เมตตาช่วยซึ่งกันและกัน เช่นนี้จะทำให้บ้านเมืองของเราอยู่ได้และอยู่ได้ดีอีกด้วย ฉะนั้นก็ขอขอบใจศูนย์นักเรียนอาชีวะที่ได้ทำกิจกรรมเช่นนั้น และได้มีปณิธานอันแน่วแน่ที่จะปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ ทั้งได้ตั้งปณิธานที่จะทำให้ตนมีกำลังแข็งแรงทั้งในวิชาความรู้ ทั้งในร่างกาย

ในโอกาสนี้เป็นโอกาสใกล้วันปีใหม่ ก็เป็นโอกาสที่ดีที่จะขออวยพรให้นักเรียนทุกคน ได้มีความสำเร็จในปณิธานในจุดประสงค์ของชีวิต คือได้มีความสำเร็จในการเล่าเรียน ทั้งสามารถที่จะปฏิบัติสิ่งที่เป็นมงคล สิ่งที่จะทำให้ชีวิตรุ่งเรืองต่อไป

ในการนี้ ก็จะขอมอบเงินทุนสำหรับศูนย์ที่จะเป็นทุนเพื่อกิจการที่ได้ทำมา เช่น การดูแลสอดส่องความเรียบร้อยของหมู่ชนของนักเรียนทั้งในกรุงเทพฯ ทั้งในต่างจังหวัด ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะว่าทำให้กระชับความสัมพันธ์ไมตรี และทำให้มีความสามัคคีเกิดขึ้น ซึ่งสามัคคีนี้ก็ขออย่าว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ เป็นพลังสำคัญสำหรับให้บ้านเมืองอยู่ ก็จะขอมอบ

เงินส่วนนี้เพื่อกิจการ เพื่อที่จะให้ทุกคนมีทางที่จะปฏิบัติหน้าที่ที่ได้ตั้งเอาไว้แก่ตน และ
ต่อจากนี้ก็จะขอมอบเงินและสิ่งของที่ท่านทั้งหลายได้บริจาคแก่มูลนิธิราชประชานุเคราะห์
เพื่อให้สามารถไปปฏิบัติได้ตามความประสงค์ของทุกๆคน ขอทุกคนจงรับความสุขและความ
ดีโดยพลังของการกุศลที่ได้ทำ ขอจงประสบความสำเร็จทุกประการ

คำอธิบายเพิ่มเติม

การวิเคราะห์วาทะของบุคคล

โดยธรรมดาแล้ว วาทะของบุคคลที่แสดงต่อที่ประชุมด้วยวิธีอ่านจากต้นฉบับ ย่อมแตกต่างจากวาทะที่กล่าวโดยไม่ใช้ต้นฉบับ ทั้งในด้านสำนวนภาษา และในด้านการนำเสนอรายละเอียด ข้อเท็จจริง ข้อคิด และหลักฐานบางอย่าง

วาทะที่กล่าวโดยไม่ใช้ต้นฉบับนั้น ผู้กล่าวมีโอกาสที่จะเลือกเพ้นทบทวน แก้ไขขัดเกลา ทั้งความคิดและถ้อยคำสำนวน รวมทั้งสามารถหาวิธีจัดลำดับความคิด การเรียบเรียงถ้อยคำ การจัดรูปประโยค และการเรียงประโยค ให้เหมาะเจาะจนเป็นที่พอใจได้ ส่วนวาทะที่กล่าวโดยไม่มีต้นฉบับนั้น ผู้กล่าวย่อมไม่มีโอกาสที่จะทำเช่นนั้นได้ หากยังจะต้องดัดแปลง ปรับเปลี่ยนวิธีพูด วิธีใช้ถ้อยคำ ตลอดจนเนื้อหาความคิดที่แสดงออก ให้เหมาะแก่โอกาส กลุ่มผู้ฟัง และสถานการณ์ที่เป็นไปในขณะนั้นอีกด้วย

อย่างไรก็ดี การกล่าวโดยอ่านจากต้นฉบับ แม้ว่าจะใช้ภาษาอย่างกะทัดรัด สละสลวยแล้วก็ตาม ก็อาจทำให้ผู้ฟังคลายความสนใจได้ง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้นฉบับมีความยาวมาก ต่างจากการกล่าวโดยไม่ใช้ต้นฉบับ ซึ่งมักจะช่วยให้ช่วงความสนใจของผู้ฟังขยายออกไปได้นาน เพราะผู้ฟังได้รับสารผ่านทางอวัจนภาษา ซึ่งปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลา อาทิ ได้เห็นการแสดงออกทางดวงหน้า การสบตา การเคลื่อนไหว การแสดงกิริยาอาการประกอบ รวมทั้งการปรับเปลี่ยนกระแสเสียง เพื่อช่วยในการสื่อความหมายของผู้พูด

ด้วยเหตุผลตามที่กล่าวมาข้างต้น ในการพิจารณาหรือวิเคราะห์วาทะของบุคคล เมื่อเราทราบแล้วว่าวาทะนั้นใครเป็นผู้กล่าว กล่าวแก่ใคร เนื่องในโอกาสใด เราจำเป็นต้องแยกก่อนว่า วาทะนั้นกล่าวโดยไม่ใช้ต้นฉบับ หรือไม่ได้ใช้ต้นฉบับ ทั้งนี้เพื่อจะได้ไม่นำเกณฑ์การพิจารณาวาทะชนิดหนึ่งไปใช้กับวาทะอีกชนิดหนึ่ง โดยทั่วไปแล้ว วาทะของบุคคลมีข้อควรพิจารณารวม ๓ ประการ คือ (๑) เนื้อหาความคิด (๒) การลำดับความคิด และ (๓) การใช้ภาษาแสดงความคิด

เนื้อหาความคิด ขั้นแรกเราพิจารณาว่าผู้กล่าวมีจุดมุ่งหมายอย่างไรในการแสดงออกซึ่งวาทะนั้น ความคิดที่เด่นชัดอันปรากฏอยู่ในวาทะคืออะไรบ้าง เป็นข้อความรู้ ข้อคิดเห็น ข้อสังเกต ข้อแนะนำ ข้อเสนอ ฯลฯ ว่าอย่างไร มีประโยชน์แก่ผู้ใดหรือกลุ่มใดโดยเฉพาะ

หรือเป็นประโยชน์แก่บุคคลทั่วไป มีเหตุผลหรือไม่ มีน้ำหนักน่าเชื่อถือเพียงไร มีหลักฐานสนับสนุนอย่างไร เหล่านี้เป็นต้น

การลำดับความคิด เราพิจารณาว่าวาทะนั้นๆ เริ่มต้น คลี่คลาย และจบลงลักษณะใด มีสัดส่วนพอเหมาะพอดีหรือไม่ ผู้กล่าววาทะได้พยายามทำให้ความคิดที่ลึกซึ้ง ชับซ้อนค่อยๆ คลี่คลายจนเป็นที่เข้าใจได้อย่างกระจ่างแจ้ง ชัดเจนขึ้นหรือไม่ อย่างไร ได้ใช้ตัวอย่างช่วยให้เข้าใจชัดขึ้น ง่ายขึ้นหรือไม่ ใช้วิธีเปรียบเทียบทั้งในแง่ที่เหมือนกันและแตกต่างกันอย่างไร หรือไม่

การใช้ภาษาแสดงความคิด เนื้อหาความคิดจะปรากฏขึ้นได้ ก็ต้องอาศัยภาษาเป็นเครื่องมือในการแสดงออก ฉะนั้นในการวิเคราะห์วาทะ เราจึงต้องพิจารณาว่า ภาษาที่ปรากฏในวาทะนั้นแจ่มแจ้ง กระชับ และมีชีวิตชีวาหรือไม่ เพียงไร คำหรือกลุ่มคำใดที่ช่วยให้ภาษามีคุณสมบัติดังที่กล่าวมา มีการใช้คำเปรียบเทียบมากน้อยเพียงไร และคำเปรียบเทียบนั้นๆ ช่วยให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในการสื่อสารอย่างไร การเข้าประโยค และการเรียบเรียงประโยคกลมกลืนกันเป็นอย่างดีหรือไม่

กิจกรรม

ทบทวนความรู้

๑. นักเรียนเข้าใจความหมายของคำ “วาทนิพนธ์” ว่าอย่างไร ตอบโดยใช้ถ้อยคำของตนเอง
๒. วาทะที่กล่าวต่อที่ประชุม โดยมีต้นฉบับหรือไม่มีต้นฉบับ มีข้อได้เปรียบและเสียเปรียบแตกต่างกันอย่างไร
๓. การวิเคราะห์วาทะของบุคคล เราควรพิจารณาในแง่ใดบ้าง และในแต่ละแง่นั้น เราควรพิจารณาอย่างไร ระบุเฉพาะที่สำคัญ
๔. เหตุใดจึงกล่าวว่า วาทะของบุคคลอาจกลายเป็นวรรณกรรมร้อยแก้วที่มีคุณค่ายิ่งได้ในภายหลัง
๕. พระบรมราชาวาทที่อัญเชิญมาให้เรียนในบทนี้ ถ้าพิจารณาในแง่ของการสื่อสารแล้ว องค์ประกอบของการสื่อสาร มีอยู่อย่างไร ให้ระบุเป็นข้อๆ ให้เข้าใจชัดเจน โดยบอกให้ทราบว่าองค์ประกอบแต่ละข้อนั้นได้แก่อะไร

อภิปรายร่วมกัน

๑. สารที่สำคัญที่สุด และที่สำคัญรองๆ ลงไปในพระบรมราโชวาท ๒ องค์นี้ได้แก่
อะไร

๒. ข้อแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญของพระบรมราโชวาททั้ง ๒ องค์นี้ มีอะไรบ้าง

๓. พระบรมราโชวาทแต่ละองค์เริ่มต้นด้วยวิธีใด คลี่คลายไปอย่างไร และลงสรุป
ในลักษณะใด

๔. คำ กลุ่มคำ หรือประโยคใดในพระบรมราโชวาทที่นักเรียนเห็นว่า ช่วยแสดง
ความคิดให้แจ่มแจ้ง กระชับ และมีชีวิตชีวา

๕. นอกจากบรรดาผู้ที่ได้เฝ้าฯ โดยใกล้ชิดเพื่อรับพระราชทานพระบรมราโชวาทนั้นแล้ว
ผู้ใดอีกบ้างที่อาจได้รับประโยชน์จากพระบรมราโชวาทนี้เช่นกัน บอกโดยมีเหตุผลประกอบ

กิจกรรมเสริม

แบ่งกลุ่มศึกษาพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
กลุ่มละ ๒ เรื่อง ทำรายงานวิเคราะห์ตามแนวที่ได้ศึกษา แล้วนำมาแลกเปลี่ยนกันอ่าน

โคลงสุภาษิตโสฬสไตรยางค์

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

สุภาษิต หมายถึง ถ้อยคำหรือข้อความที่ดียิ่ง เป็นคติสอนใจ กล่าวสืบต่อกันมาช้านาน ไม่ว่าชาติใด ภาษาใด ย่อมมีสุภาษิตเป็นที่นิยมของชนชาตินั้นๆ สุภาษิตผ่านการไตร่ตรองของนักปราชญ์มาแล้ว จึงปรากฏเป็นถ้อยคำสั้นๆ จำง่าย ไพเราะจับใจ ชาวไทยมีสุภาษิตที่รู้จักกันแพร่หลายอยู่มาก เช่น สุภาษิตพระร่วง สุภาษิตโลกนิติ พุทธศาสนสุภาษิต

สุภาษิตทั้งปวงย่อมมีเนื้อหาสาระที่ให้เกิดในการดำรงชีวิต ชี้ให้เห็นสิ่งควรปฏิบัติและสิ่งควรเว้น ผู้ประสงค์ความเจริญในชีวิต ควรอ่านด้วยความพิณิจพิจารณา แล้วเลือกนำสุภาษิตนั้นๆ ไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตของตนและแก่สังคมส่วนรวมเท่าที่จะสามารถทำได้

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์โคลงสุภาษิตโสฬสไตรยางค์ และทรงตั้งชื่อเรื่องไว้อย่างเหมาะสม มีความหมายชัดเจน โสฬสไตรยางค์เป็นคำสมาส แยกเป็น โสฬส แปลว่า สิบหก กับ ไตรยางค์ แปลว่า องค์กรสาม รวมแล้วมีความหมายว่า จำแนกเนื้อความเป็น ๑๖ หมวด หมวดละ ๓ ข้อ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอธิบายไว้ในโคลงนำบทแรกว่า สุภาชิตโสฬสไตรยางค์ เป็น มาติกาหรือแม่บท ซึ่งปราชญ์แต่กาลก่อนได้แสดงไว้อย่างครบถ้วน เพื่อชี้ทางสู่ความเป็นบัณฑิตผู้หวังความสวัสดิความขจัดทุกข์ และการสร้างคุณงามความดีสืบไว้ให้เป็นที่สรรเสริญ

นักเรียนจะสังเกตเห็นว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวผู้ทรงพระปรีชาสามารถเป็นเลิศ ได้ทรงยกย่องให้เกียรติปราชญ์ผู้แสดงภาษิตนี้ไว้ให้เป็นที่ปรากฏอย่างชัดเจนในพระราชนิพนธ์ของพระองค์ นักเรียนจะได้เห็นต่อไปว่า ในโคลงแต่ละบทบรรจุเนื้อหา ๓ เรื่อง กลมกลืนกัน บางบทเป็นเรื่องที่ควรประพฤติ บางบทเป็นเรื่องที่พึงเว้น พึงรังเกียจ เนื้อหาเป็นเรื่องใกล้ตัว เกี่ยวข้องกับทุกคน ทุกฐานะ ทุกอาชีพ เป็นเครื่องโน้มนำให้ประพฤติชอบอย่างผู้มีสติ และมีความปลอดภัย

ในด้านกลวิธีนำเสนอ ก่อนเริ่มแสดงสุภาชิต มีโคลงนำ ๑ บทตามที่กล่าวข้างต้น แล้วจึงแสดงภาษิตเป็นหมวดๆ ไป หมวดละ ๓ เรื่อง แต่ละหมวดใช้โคลง ๑ บท จนครบ ๑๖ หมวด แล้วมีโคลง ๑ บทปิดท้าย มีเนื้อความชัดเจนว่า ได้ทรงแสดงตรงตามแบบอย่างโดยบริบูรณ์ ไม่มีขาดตกบกพร่อง

๑ ปราชนิเทศน์

โสฬสหมดหมวดปาง
เป็นมาติกาทาง
หวังสวัสดิ์จัดทุกข์สร้าง

ไตรยางค์
ก่อนอ้าง
บัณฑิต แสงเอย
สืบสร้างกุศล

สามสิ่งควรรัก

ความกล้า ความสุภาพ ความรักใคร่

๑ ควรกล้ากล้ากลัวน้อย

สุภาพพจนายใน
ความรักประจักษ์ใจ
สามสิ่งควรรักน้อม

ทั้งหทัย แท้แซ
จิตพร้อม
จริงแน่น นอนฤ
จิตให้สนิทจริง

สามสิ่งควรชม

อำนาจปัญญา เกียรติยศ มีมารยาทดี

๒ ปัญญาสติกล้า

อำนาจศักดิ์ศฤงคาร
มารยาทเรียบเสียมสาร
สามสิ่งควรรักตั้ง

เลิศญาณ
มั่งซึ้ง
เสี่ยมเงื่อน งามนอ
แต่ซ้องสรรเสริญ

สามสิ่งควรเกลียด

ความดูร้าย ความหยิ่งกำเริบ อกตัญญู

๖ ใจบาปจิตหยาบร้าย	ทารุณ
กำเริบเอิบเกินสกุล	หยิ่งก้อ
อีกหนึ่งท่อนรู้คุณ	ใครปลุก ผังแฮ
สามสิ่งควรเกลียดท้อ	จิตเหี้ยฆ่าสมาน

สามสิ่งควรรังเกียจแต่ียน

ชั่วเลวทราม มารยา วิชา

๖ ใจชั่วชาติต่ำช้า	ทรชน
ทุจริตมารยาปน	ปกไว้
หึงส์จิตคิดเกลียดคน	ดีกว่า ตัวแฮ
สามส่วนควรเกลียดไถ่	เกลียดช่องสมาคม

สามสิ่งควรเคารพ

ศาสนา ยุติธรรม ความประพฤติเป็นประโยชน์ทั่วไปไม่เฉพาะตัวเอง

๖ ศาสนาสอนสั่งให้	ประพฤติดี
หนึ่งยุติธรรมไปมี	เลือกผู้
ประพฤติเพื่อประโยชน์ศรี	สวัสดีทั่ว กันแฮ
สามสิ่งควรรอบรู้	เคารพเรื่องเจริญคุณ

สามสิ่งควรยินดี

งาม ตรงตรง ไทยแก่ตน

๖ สรรพางค์โสภาคย์พร้อม	ชัญลักษณ์
ภาษีจิตประจักษ์	ชื่อพร้อม
เป็นสุขโสตนรัก	การชอบ ธรรมนา
สามสิ่งควรชักน้อม	จิตให้ยินดี

สามสิ่งควรปรารภณา

ความสุขสบาย มิตรสหายที่ดีดี ใจสบายปรุโปร่ง

๗ สุขกายวายโรคร้อน	รำคาญ
มากเพื่อนผู้วานการ	ชีพได้
จิตแผ้วผ่องสำราญ	รมย์สุข เกษมแฮ
สามสิ่งควรจักให้	รีบร้อนปรารภณา

สามสิ่งควรอันวอนขอ

ความเชื่อถือ ความสงบ ใจบริสุทธิ์

๘ ศรัทธาทำจิตหมั่น	คงตรง
สงบระงับดับประสงค์	สิ่งเศร้า
จิตสะอาดปราศสิ่งพะวง	วุ่นซุ่น หมองแฮ
สามส่วนควรไฟแผ้ว	แต่ตั้งอธิฐาน

สามสิ่งควรนับถือ

ปัญญา ฉลาด มั่นคง

๙ ปัญญาตรองตรึล้า	ลึกลหลาย
ฉลาดยิ่งสิ่งแยบคาย	คาดรู้
มั่นคงไม่คั่นคลาย	คลอนกลับ กลายแฮ
สามสิ่งควรกอบกู้	กับผู้นับถือ

สามสิ่งควรจะชอบ

ใจอารีสุจริต ใจดี ความสนุกเบิกบานพร้อมเพรียง

๑๐ สุจริตจิตโอบอ้อม	อารี
ใจโปร่งปราศราคิ	ซุ่นซ้อง
สิ่งเกษมสุขเปรมปรี-	ดาพรัง พร้อมแฮ
สามสิ่งสมควรต้อง	ชอบต้องยินดี

สามสิ่งควรสงสัย
ขอ หน้าเนื้อใจเสือ กลับกลอก

๑๑ ค่ายยกย่องเกียรติ	ทุกประการ
พักตร์จิตผิดกันประมาณ	ยากรู้
เร็วรักภักดิ์พลันชาน	คำกลับ พลันฤ
สามส่วนควรมแล้วผู้	พะพ้องพึงแคลง

สามสิ่งควรละ

เกียจคร้าน วาจาพินเผื่อ หยอกหยาบแลแสดง ฤาขัดคอ

๑๒ เกียจคร้านการทำงานทั้ง	การตน กิติ
พูดมากเปล่าเปลืองปน	ปดเหล่น
คำแสดงเสียดแทงระคน	คำหยาบ หยอกฤ
สามสิ่งควรทิ้งเว้น	ขาดสิ้นสันดาน

สามสิ่งควรกระทำให้มี
หนังสือดีดี เพื่อนดี ใจเย็นดี

๑๓ หนังสือสอนสั่งข้อ	วิทยา
เว้นบาปเสาะกัลยาณ	มิตรไว้
หนึ่งขาดปราศโทษา	คติหอ ใจเฮย
สามสิ่งควรมีให้	มากหยั่งยืนเจริญ

สามสิ่งควรจะหวงแหนฤาต่อสู้เพื่อรักษา
ชื่อเสียงยศศักดิ์ บ้านเมืองของตน มิตรสหาย

๑๔ ความดีมีชื่อทั้ง	ยศถา ศักดิ์เฮย
ประเทศเกิดกุลพงศา	อยู่ยัง
คนรักร่วมอหยา-	คัยสุข ทุกข์แฮ
สามสิ่งควรสงวนตั้ง	ต่อสู้ผู้เบียน

สามสิ่งควรครองระว่าง
กิริยาที่เป็นในใจ มักง่าย วาจา

๑๕ อากาการอันเกิดด้วย
ใจซึ่งรีบเร็วไว
วาจาจักพูดใน
สามสิ่งจำทั่วผู้

น้ำใจ แปรฤา
ก่อนรู้
กิจสพ สรรพแฮ
พิทักษ์หมั่นครองระว่าง

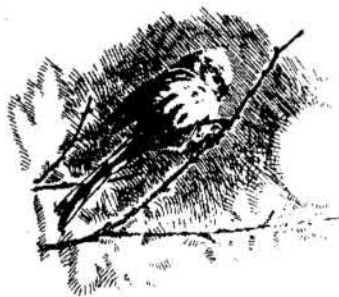
สามสิ่งควรเตรียมรับ
อนิจจัง ชรา มรณะ

๑๖ สิ่งใดในโลกล้วน
หนึ่งชราหย่อนแรง
ความตายติดตามแสวง
สามส่วนควรคิดค้น

เปลี่ยนแปลง
เร่งรัน
ทำชีพ ประลัยเฮย
คดีรู้เตรียมคอย

๑๗ จบสารสิบหกเค้า
หมวดละสามคิตสรรพ
เป็นสี่สิบแปดฉบับ
ตามแบบบ่ขาดห้วน

คะเนนับ หมวดแฮ
เสร็จสิ้น
บอกเยี่ยง อย่างแฮ
เสร็จแล้วบริบูรณ์

คำอธิบายเพิ่มเติม

พระราชนิพนธ์สุภาษิตอื่น ๆ ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

นอกจากสุภาษิตโสฬสไตรยางค์แล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงพระราชนิพนธ์สุภาษิตไว้อีกหลายบท กล่าวถึงสิ่งที่เป็นนามธรรม อาทิ ความสุจริต ความรู้ การอธิบายสุภาษิตเกี่ยวกับนามธรรมเช่นนี้ มีวิธีอธิบายได้ ๒ วิธี คือ วิธีแรกยกธรรมขึ้นแสดงโดยตรง ดังโคลงพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

สุจริตรวบยอดสิ้น	สรรพมงคล- คลเฮย
ท่อนัยก่ออย่างยืนยง	ยิ่งฟ้า
โดยกลายฝ่ายโทษคง	เจือทุก- จริตแ
หยั่งสถิติตรึกค้นควา	คู่ร้ายคงเห็น
ฝูงชนกำเนตคล้าย	คลึงกัน
ใหญ่ย่อมเพศผิวพรรณ	แมกบัง
ความรู้อาจเรียนทัน	กันหมด
ยกแต่ชั่วดีกระต่าง	อ่อนแก่ฤาไหว

อีกวิธีหนึ่ง เป็นการอธิบายในเชิงเปรียบเทียบ ดังโคลงสุภาษิตพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

ความรู้คู่เปรียบด้วย	กำลัง ภายเฮย
สุจริตคือเกราะบัง	ศาสตร์พ้อง
ปัญญาประดุจดั่ง	อาวุธ
กุมสถิติต่างโล่ป้อง	อาจแกลัวกลางสนาม
ชนพาลปานน้ำซึ่ง	เค็มเขี้ยว
ยาวใหญ่ไหลเป็นเกลียว	ว่างโวง
ใสจริงแต่จิบเดียว	ฤาตี๋ม ได้เลย
มากก็มากคดโค้ง	คบค้าพาเสีย
บัณฑิตจักเปรียบแม้	นที จิตฤา
เห็นชุ่นจอกแทนมี	มากด้วย
กระหายดื่มเย็นดี	ทนสุข เกษมแ
น้อยยิ่งน้อยนักม้วย	มอดได้แทนตัว

คำอธิบายศัพท์

ก้อ	อาการของคนหยิ่งที่สำคัญว่าตนมีค่า ไม่มีผู้รังเกียจ
กำเริบ	ได้ใจ เหมใจ
เกียรติ	ศักดิ์ศรี
ครอง	ดำรงไว้
คะเน	กะ คำนวณ
ฉบับ	เรื่อง น่าจะมาจากคำ ฉบับ
ข้อ	๑. สรรเสริญ ๒. เกี่ยวข้องกัน เช่น สามส่วนควรเกลียดไกลเกลียดข้อสมาคม ยก เช่น สามสิ่งควรจัดตั้ง แต่ข้อสรรเสริญ
ตั้ง	องค์สาม
ไตรยางค์	ถอย
ท้อ	ย่อมน
เทียร	ลักษณะดี
ธัญลักษณ์	ผู้ทรงความรู้ ผู้มีปัญญา นักปราชญ์
บัณฑิต	คาดคะเน
ประมาณ	ครั้ง คราว เมื่อ
ปาง	พบ ต้องกัน ตรงกัน
พะพ้อง	[มาด-ติ-กา] แม่บท
มาติกา	[มาน-ยา] การลวง การสร้างทำ เล่ห์กล (เพลงมาจาก มายา)
มารยา	ความงาม ความดี เกียรติยศ ชื่อเสียง ความยิ่งใหญ่
ยศถา	เข้าที่ เหมาะกับเหตุผล เช่น ผลาถยังสิ่งแบบคาย คาดรู้หมายถึง
แบบคาย	สามารถคาดรู้สิ่งที่เข้าที่เหมาะกับเหตุผล
รัน	เร่งรัด
เรื่อง	เรื่อง
ศรัทธา	ความเชื่อถือ ความเลื่อมใส
ศรี	ความสง่า ความสุกใส ความสว่าง ความงาม ความดี

คฤงคาร	สมบัติ
ศักดิ์	ความเจริญ ความสำเร็จ
สติ	ความรู้สึกลึกซึ้ง ชอบ ความระลึกได้
สบ	๑. พบ
	๒. ทุกอย่าง
สมาคม	คบค้า วิสาสะ
สมาน	ผูกพัน
สรรพางค์	ทุกส่วนของร่างกาย ทั้งตัว หัวตัว
สร้อย	สรรเสริญ
สวัสดี	ความดี ความงาม ความเจริญรุ่งเรือง
สันดาน	อุปนิสัยที่มีมาแต่กำเนิด การสืบต่อ
สาร	๑. แก่น
	๒. เรื่องราว
สุภาพ	มาจากคำว่า สุภาพ
เสียม	เรียบร้อย
เสียม	เสียม เสียมสาร หมายถึง งามที่แก่นแท้ งามภายใน
แสวง	หา
โสด	ไม่อยู่ในบังคับใคร
โสภาคย์	ความสุขเกษม ความเจริญ โชคลาภ
โสฬส	สิบหก
หิงส์	มาจาก หิงสา แปลว่า มุ่งทำร้ายด้วยความริษยา ความเบียดเบียน การทำร้าย การคิดให้เขาทนทุกข์

กิจกรรม

๑. อ่านศึกษาและพิจารณาโคลงโดยละเอียดตามลำดับดังนี้

- ๑) อ่านโคลงบทแรกและบทสุดท้ายแล้วสรุปใจความด้วยถ้อยคำของนักเรียนเอง
- ๒) อ่านเฉพาะหัวข้อของโคลงแต่ละบท หากชอบหัวข้อใดก็ให้พิจารณาโคลงในหัวข้อนั้น และท่องจำโคลงบทนั้นไว้
- ๓) พิจารณาหัวข้อ และรวมกลุ่มหัวข้อที่ควรประพจน์ และควรละเว้นไว้ด้วยกัน
- ๔) ระบุสามสิ่งควรรัก สามสิ่งควรเคารพ สามสิ่งควรยินดี สามสิ่งควรปรารถนา มาให้ครบ และให้เหตุผลสั้นๆว่าเหตุใดจึงควรปฏิบัติเช่นนั้น
- ๕) ระบุสามสิ่งควรเกลียด สามสิ่งควรรังเกียจขี้เกียจขี้ขลาด สามสิ่งควรสงสัย สามสิ่งควรละ มาให้ครบ ชี้แจงเหตุผลสั้นๆ ประกอบ
- ๖) สามสิ่งควรนับถือ สามสิ่งควรจะชอบ สามสิ่งควรกระทำให้มี สามสิ่งควรจะหวงแหนถ่ายทอดสู่เพื่อรักษา ได้แก่อะไรบ้าง นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่ เพราะเหตุใด

๒. ทำงานกลุ่ม กลุ่มละ ๕-๘ คน

- ๑) ปรึกษากันในกลุ่มย่อย จำแนกสิ่งต่างๆ ที่กล่าวถึงในโคลงแต่ละบทเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มที่เกี่ยวกับตนเอง กลุ่มที่เกี่ยวกับส่วนรวม และกลุ่มที่เป็นโทษทั้งแก่ตนเองและส่วนรวม แล้วทำรายงานของกลุ่มและส่งผู้แทนไปชี้แจงพร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบ ให้ข้อเสนอแนะแนวทางปฏิบัติด้วย
- ๒) เขียนความหมายของศัพท์ยาก กลุ่มละ ๑๐ คำ แล้วให้กลุ่มอื่นเติมคำศัพท์ให้ตรงตามความหมายนั้นๆ อาจเปิดหนังสือเรียนดูได้

๓. ฝึกอ่านทำนองเสนาะ ทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่มตามโอกาส อาจเป็นในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียนก็ได้

๔. ทำกิจกรรมเสริม ฝึกแต่งโคลงสี่สุภาพและกาพย์ยานี แล้วเขียนโคลง หรือกาพย์หรือกาพย์ท่อนโคลง กล่าวถึงคุณธรรมบางประการที่เยาวชนควรอบรมให้มีในตน เพื่อประโยชน์แก่สังคมไทย

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๖ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขณะทรงผนวชอยู่ ยังไม่ได้ขึ้นครองราชสมบัติ ได้เสด็จไปธุดงค์ทางเหนือ ได้ทรงพบศิลาจารึกและพระแท่นมณีศิลาบาตรที่เนินปราสาทเก่าเมืองสุโขทัย จึงโปรดเกล้าฯ ให้ชะลอมาไว้ที่กรุงเทพฯ ศิลาจารึกหลักนี้เป็นที่รู้จักกันต่อมาว่า เป็นศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า ได้จารึกขึ้นไว้ประมาณปี พ.ศ. ๑๘๒๖ เป็นต้นมา จนกระทั่งหลัง พ.ศ. ๑๘๓๕ จึงครบทั้ง ๔ ด้าน

ลักษณะของศิลาจารึกนี้เป็นแท่งศิลารูปสี่เหลี่ยม ยอดแหลมมน สูง ๑ เมตร ๑๑ เซนติเมตร มีถ้อยคำจารึก ๔ ด้าน ด้านที่ ๑ และที่ ๒ มีจารึกด้านละ ๓๕ บรรทัด ด้านที่ ๓ และที่ ๔ มีจารึกด้านละ ๒๗ บรรทัด

เนื้อความในศิลาจารึกมี ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ กล่าวถึงพระราชประวัติของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ใช้สรรพนามแทนพระองค์ว่ากู ตลอด (บรรทัดที่ ๑ ถึงบรรทัดที่ ๑๘) แสดงว่าทรงพระราชนิพนธ์ด้วยพระองค์เอง

ตอนที่ ๒ กล่าวถึงประวัติเหตุการณ์สำคัญในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เช่น เรื่องสร้างพระแท่นมนังคศิลาบาตร เรื่องประดิษฐ์อักษรไทย เรื่องสร้างพระมหาธาตุเมืองศรีสัชนาลัย เป็นต้น ไม่ใช่สรรพนามบุรุษที่ ๑ เลย แต่ออกพระนามว่า พ่อขุนรามคำแหง แสดงว่าไม่ได้ทรงพระราชนิพนธ์เอง

ตอนที่ ๓ กล่าวถึงพระราชกรณียกิจพระเกียรติคุณของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช และอธิบายขอบเขตอำนาจอาณาจักรสุโขทัย รูปอักษรที่จารึกแปลกไป เข้าใจว่าจารึกในภายหลัง

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง นอกจากจะเป็นหลักฐานสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดีแล้ว ยังมีคุณค่าในการศึกษาค้นคว้าด้านอื่นๆ อีกหลายด้าน เช่น ด้านรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา อักษรศาสตร์ และวรรณคดี โดยเฉพาะในด้านอักษรศาสตร์นั้น ตัวอักษรที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์ขึ้นเป็นต้นตำรับให้ศึกษาวิวัฒนาการของอักษรไทยได้เป็นอย่างดี ศิลาจารึกหลักนี้ได้มีผู้จำลองขึ้นและเผยแพร่เป็นที่รู้จักกันทั้งในประเทศและต่างประเทศ จึงสมควรที่นักเรียนจะได้ศึกษาไว้พอให้รู้จักตามสมควร

ในทางวรรณคดีนั้น แม้ศิลาจารึกนี้จะไม่มีความน่าสนใจเป็นวรรณคดีเพื่อความบันเทิงทางอารมณ์ก็จริง แต่ก็ได้แสดงลักษณะชีวิต สภาพสังคมของชาวสุโขทัยในอดีตได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง ก่อให้เกิดความรู้สึกรู้อย่างลึกซึ้งในบรรพชนของคนไทย และเกียรติภูมิของประเทศชาติ สำนวนภาษาที่ใช้ในการเรียบเรียง ใช้คำไทยแท้เป็นส่วนใหญ่ ใช้ประโยคสั้น ๆ ไม่ซับซ้อน บางตอนมีเสียงสัมผัสอันไพเราะ และมีการกล่าวซ้ำเน้นย้ำความให้กระจำ นับได้ว่ามีศิลปะในการเรียบเรียง

ตั้งแต่บรรทัดที่ ๑ ถึงบรรทัด ที่ ๑๘ ซึ่งตัดตอน
มาให้เรียนนี้ กล่าวถึงพระราชประวัติของพ่อขุนรามคำแหง-
มหาราชและเหตุการณ์บ้านเมืองก่อนที่จะขึ้นครองราชสมบัติ
ทำให้เราได้ทราบถึงการต่อสู้แย่งชิงความเป็นใหญ่ระหว่างเจ้า
เมืองด้วยกัน ความมองอาจกล้าหาญของพ่อขุนรามคำแหง-
มหาราช ตลอดจนพระจริยวัตรอันงดงามของพระองค์ตาม
แบบแผนวัฒนธรรมไทย

- (๑) พู ก ชี ธร นทรา ทดย แม่ ู ก ชี นาง โสภ ู ก ชี บาน ู เมือง
- (๒) ู ต ู พ น่อง ท่อง ดยว ทำ คน ู ผ่ ชาย สาม ู ผ่ ูญ โสภ ู พ ู เพอ
- (๓) อ ู ผ่ อ้าย ตาย จาก ู เพอ ตยม แญ ูญง เลก ู เมอ ู ก ชี ู้น ใหญ ได้
- (๔) ู สบ แก่ เช่า , ขน สาม ขน เจ้า ู เมือง จอด มา ที่ ู เมือง ตาม พู ก ไป รบ
- (๕) , ขน สาม ขน หว ช้าย , ขน สาม ขน ขบ มา หว ขวา , ขน สาม
- (๖) ขน ู เกลอน เข้า ูไฟร ูผา หน้า ูใส พู ก ู หน ูญญาย พาย จแจ้ง
- (๗) (น) ู ก ป ู หน ู ก ชี ช้าง ูเบก ูพล ู ก ขบ เข้า ก่อน พู ก ู ก ูญ
- (๘) (ช้าง) ง ด่วย , ขน สาม ขน ตน ู ก ู พง ช้าง , ขน สาม ขน ตว ู ชี
- (๙) มาส ู เมือง แพ้ , ขน สาม ขน พาย ู หน พู ก ู จง ู ชี ู ชี ู ก
- (๑๐) ู ชี พระรามค้แพง ู เพอ ู ก ู พง ช้าง , ขน สาม ขน ู เมอ
- (๑๑) อ ชว พู ก ู ก บ้เรอ แก่ พู ก ู ก บ้เรอ แก่ แม่ ู ก ู ก ได้ ตว
- (๑๒) ู น้ออ ตว ปลา ู ก เอา มา แก่ พู ก ู ก ได้ ูหมาก ล้ ูหมาก หว
- (๑๓) น อนน ูได ู กน อรอย ู กน ู ต ู ก เอา มา แก่ พู ก ู ก ไป ู ต
- (๑๔) ูหนง ูวง ูช้าง ได้ ู ก เอา มา แก่ พู ก ู ก ไป ที่ บาน ที่ ู เม
- (๑๕) อ ง ได้ ช้าง ได้ งว ได้ ปว ได้ นาง ได้ ู เอน ได้ ทง ู ก เอา
- (๑๖) มา เวน แก่ พู ก ู พู ก ตาย ูญง ู พู ก ู ก พร้าบ้เรอ แก่ ู พ
- (๑๗) ู ก ูญง บ้เรอ แก่ พู ก ู พู ก ตาย ู จง ได้ ู เมือง แก่ ู ก ทง
- (๑๘) (ก) ล้

(คำอ่าน)

- (๑) พ่อ กู ชื่อ ศรีอินทราทิตย์ แม่ กู ชื่อ นาง เสือ พี่ กู ชื่อ บานเมือง
- (๒) ตู พี่ น้อง ท้อง เดียว ทำ คน ผู้ชาย สาม ผู้หญิง โสภ พี่ เฝ-
- (๓) อ ผู้ อ้าย ตาย จาก เมื่อ เตียม แต่ ยัง เล็ก เมื่อ กู ขึ้น ใหญ่ ได้
- (๔) ลิบเก้า เข้า ขุนสามชน เจ้า เมือง อด มา ท* เมือง ตาก พ่อ กู ไป รบ
- (๕) ขุนสามชน หัว ช้าย ขุนสามชน ขับ มา หัว ขวา ขุนสาม-
- (๖) ชน เกื่อน เข้า ไพร ฟ้า หน้า ไส พ่อ กู หนี ญญาย พาย จแจ-
- (๗) (น) กู บ่ หนี กู ชี ช้าง เบกพล กู ขับ เข้า ก่อน พ่อ กู กู ต่อ
- (๘) (ช้าง) ด้วย ขุนสามชน ตน กู ฟุ้ง ช้าง ขุนสามชน ตัว ชื่อ
- (๙) มาสเมือง แพ้ ขุนสามชน พ่าย หนี พ่อ กู จึง ขึ้น ชื่อ กู
- (๑๐) ชื่อ พระรามคำแหง เพื่อ กู ฟุ้ง ช้าง ขุนสามชน เม-
- (๑๑) อ ชัว พ่อ กู กู บำเรอ แก่ พ่อ กู กู บำเรอ แก่ แม่ กู กู ได้ ตัว
- (๑๒) เนื้อ ตัว ปลา กู เอา มา แก่ พ่อ กู กู ได้ มาก ส้ม มาก หวา-
- (๑๓) น อัน ไต กิน อร่อย กิน ดี กู เอา มา แก่ พ่อ กู กู ไป ดี-
- (๑๔) หนึ่ง วัง ช้าง ได้ กู เอา มา แก่ พ่อ กู กู ไป ท่ บ้าน ท่ เม-
- (๑๕) ื่อง ได้ ช้าง ได้ งวง ได้ ปั่ว ได้ นาง ได้ เสือ ได้ ทอง กู เอา
- (๑๖) มา เวณ แก่ พ่อ กู พ่อ กู ตาย ยัง พี่ กู กู พร้า บำเรอ แก่ พี่
- (๑๗) กู ตั้ง บำเรอ แก่ พ่อ กู พี่ กู ตาย จึง ได้ เมือง แก่ กู ทั้ง
- (๑๘) (ก)ลม

* ท มีได้สะกดคำอ่านไว้เป็น ท่อ เพราะคำ ท* ซึ่งเป็นคำกริยาแปลว่า ตี นั้น ไม่มีที่ใช้ในภาษาไทยปัจจุบัน ไม่เหมือนคำอื่นๆ เช่น พ ชี เหล่านี้ ได้สะกดคำอ่านเป็น พ่อ และ ชื่อ ตามลำดับ ดังที่มีใช้ในภาษาไทยในความหมายเดียวกับปัจจุบัน

คำอธิบายเพิ่มเติม

เนื่องจากภาษาในศิลาจารึกเป็นภาษาเก่า จึงได้ประมวลคำยากและสำนวนที่นักเรียนอาจเข้าใจได้ยากไว้เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษา ในขณะที่อ่านนักเรียนก็อาจพลิกดูได้ด้วย

กู

สมัยเมื่อ ๗๐๐ ปีมาแล้ว เป็นสรรพนามบุรุษที่ ๑ เอกพจน์ ที่ใช้กันเป็นปกติ ปัจจุบันเป็นคำต่ำ ถือว่าไม่สุภาพ ความผันแปรของความหมายของคำในภาษาใดๆ ถือว่าเป็นปรากฏการณ์อันเป็นธรรมชาติของภาษาที่ยังไม่ตายหรือยังมีใช้อยู่

บ้านเมือง

เป็นชื่อเฉพาะ (ไม่ใช่บาลเมือง คำ บ้าน เป็นคำไทย) มีความหมายว่า ทำให้บ้านเมืองเบิกบาน

กู

เรา ข้าพเจ้าทั้งหลาย

เผื่อ

เรา ๒ คน

เดียมแต่

ตั้งแต่

ขึ้นใหญ่

เติบโต

เข้า

ปี ใช้เป็นเครื่องบอกกาลเวลา เป็นการนับปีในการปลูกข้าว เช่นเดียวกับที่มีผู้ใช้ ฝน หรือ พรรษา เป็นเครื่องบอกเวลา

เมืองนอก

ชื่อเมือง อยู่ไม่ไกลจากสุโขทัย

ที่

การต่อสู้ด้วยอาวุธหรืออวัยวะในร่างกายหรือ วาจา ที่ในปัจจุบันใช้ว่า ต่อสู้ ต่อว่า

หัวซ้าย หัวขวา

ทางซ้าย ทางขวา

เกลื่อน

เคลื่อน

ไพร่ฟ้าหน้าใส

ประชาชน ไพร่พล สมัยก่อนพลเรือนก็เป็นทหารด้วย ยามสงบก็เป็นประชาชน ยามมีศึกสงครามหรือออกรบก็เป็นไพร่พล ข้อความที่ว่า ไพร่ฟ้าหน้าใสพอกุ หมายถึง ไพร่พลของฝ่ายพ่อขุนศรีอินทราทิตย์พระราชบิดา

หนีญญาพายจแจ๋(น)

หลีกเลี่ยงไปอย่างซุ่มน (ภาษาอีสาน พาย
หมายความว่า ไป ญญา คือ ญาญญา จแจ๋
(น) คือ แจ๋นแจ๋น)

(น)

ตัวอักษรชำรุด สันนิษฐานว่าเป็นตัว น ซึ่ง
เป็นตัวสะกดของคำว่า แจ๋น

(ชำ)

ตัวอักษรชำรุด สันนิษฐานว่าเป็น ชำ ช้าง
หมายถึง ช้าง

แพ้

ชนะ

พาย

แพ้

ขึ้นชื่อ

ตั้งชื่อ เรียกชื่อ

เพื่อ

เป็นคำเชื่อมแสดงเหตุ มีความหมายทำนอง
เดียวกับคำ เพราะ ส่วน เพื่อ ในปัจจุบัน ใช้
เป็นคำเชื่อมแสดงจุดมุ่งหมาย

ชั่ว

ช่วงระยะของเวลา

หมากสั้มหมากหวาน

ผลไม้ที่มีรสเปรี้ยวและรสหวาน

ได้ช้างได้วง

ได้ช้าง

ได้บัวได้นาง

ได้บริวารชายหญิง บัว แปลว่า ชาย เป็นคำ
เดียวกับคำว่า บ่าว ใน เจ้าบ่าว นั้นเอง

ทั้ง(ก)ลม

(ก) ตัวอักษรชำรุด สันนิษฐานว่าเป็นตัว ก
ทั้งกลม หมายถึง ทั้งสิ้น ทั้งหมด ปัจจุบันใช้
ในความว่า ตายทั้งกลม

กิจกรรม

๑. นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็น ๖ กลุ่ม แต่ละกลุ่มเรียบเรียงเรื่องราวจากศิลาจารึกเป็นช่วงๆ
ด้วยสำนวนภาษาที่ใช้ในปัจจุบัน และใช้ราชาศัพท์ให้ถูกต้องด้วย

ตัวอย่าง บรรทัดที่ ๑ อาจเรียบเรียงได้ดังนี้

“พระราชบิดาของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงพระนามว่า
ศรีอินทราทิตย์ พระราชมารดา ทรงพระนามว่า เสือ พระเชษฐา ทรงพระนามว่า
บานเมือง”

๒. ผลัดกันทายศัพท์ โดยนักเรียนฝ่ายหนึ่งบอกศัพท์ที่ใช้ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช อีกฝ่ายหนึ่งบอกคำที่ใช้ในปัจจุบัน หรือให้ฝ่ายหนึ่งบอกคำที่ใช้ในปัจจุบัน และให้อีกฝ่ายหนึ่งบอกศัพท์ที่ใช้ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

๓. ยกประโยคจากข้อความในศิลาจารึกมาประมาณ ๑๐ ประโยค แล้วช่วยกันวิเคราะห์ส่วนประกอบของประโยคว่า เหมือนหรือแตกต่างจากส่วนประกอบของประโยคในปัจจุบันอย่างไร

๔. คัดลอกกลุ่มคำที่มีเสียงสัมผัส (เช่น พี่น้อง ห้องเดียว) และกลุ่มคำที่มีการใช้คำซ้ำกัน (เช่น ได้ช้างได้วง) และอธิบายว่า การใช้คำทั้งสองวิธีนั้นมีผลดีอย่างไร

๕. การที่ขุนสามชนยกมาตีเมืองตาก แสดงลักษณะของระบบการปกครองของคนไทยในสมัยนั้นอย่างไร ให้อภิปรายแสดงความคิดเห็นด้วยการเขียนหรือด้วยวาจา

๖. อธิบายให้เห็นภาพการต่อสู้หรือการรบพุ่งตามที่ปรากฏในศิลาจารึก

๗. สถาบันครอบครัวและสถาบันพระมหากษัตริย์มีความสำคัญต่อสังคมไทยสมัยนั้นอย่างไร

๘. ความประเพณีและคุณธรรมที่สังคมยกย่องจนเป็นค่านิยมของสมัยนั้นมีอะไรบ้าง

๙. ในฐานะที่นักเรียนเป็นคนไทย นักเรียนภูมิใจในบรรพชนไทยสมัยสุโขทัย ในข้อใดบ้าง

มหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร

เจ้าพระยาพระคลัง (หน)

ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก เป็นชาดกเรื่องใหญ่ กล่าวถึงพระโพธิสัตว์ซึ่งเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร ได้บำเพ็ญทานบารมีย่างสูงสุด ยากเกินกว่าจะมีผู้ใดทำได้ คือให้บุตรและภรรยาแก่ผู้ที่มาขอ นอกจากนั้นยังได้บำเพ็ญบารมียิ่งใหญ่อื่นๆ ครบถ้วนทั้ง ๑๐ ประการ

ชาดกเป็นเรื่องที่แสดงอุดมคติอันสูง แสดงให้เห็นถึงการเสียสละประโยชน์สุขส่วนตนของพระมหาบุรุษ เพื่อเป็นทางนำไปสู่พระโพธิญาณ เมื่อได้บรรลุพระโพธิญาณแล้วก็มีได้รับประโยชน์เฉพาะตน แต่ได้นำมาสั่งสอนเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกด้วย

พระชาติของพระโพธิสัตว์เวสสันดรครั้งนี้สำคัญและยิ่งใหญ่มาก จึงเรียกว่า มหาชาติ และการเทศน์เรื่องพระเวสสันดร ก็เรียกว่าเทศน์มหาชาติด้วย

ประเพณีเทศน์มหาชาติมีมาช้านานแล้ว ในปัจจุบันก็ยังนิยมจัดเทศน์กันอยู่ทั่วทุกภาค มีสำนวนเทศน์แตกต่างกันไปบ้าง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสันนิษฐานว่า การแปลเรื่องมหาเวสสันดรชาดกจากภาษาบาลีเป็นไทยคงมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว แต่เรายังหาต้นฉบับไม่ได้ เราได้หลักฐานแน่นอนแต่เพียงว่า เมื่อ พ.ศ. ๒๐๒๕ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้โปรดให้ประชุมนักปราชญ์ราชบัณฑิตแต่งเรื่องมหาเวสสันดรชาดกเป็นภาษาไทย ใช้คำประพันธ์หลายชนิด มีทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ ร่าย เรียกกันว่า มหาชาติคำหลวง

ต่อมาประมาณ พ.ศ. ๒๑๗๐ สมเด็จพระเจ้า-
ทรงธรรมได้โปรดให้ประชุมนักปราชญ์ราชบัณฑิตแต่ง
มหາชาติเป็นร้อยยาวขึ้นอีกสำนวนหนึ่ง เรียกกันว่า
กาพย์มหาชาติ กาพย์มหาชาติฉบับสมเด็จพระเจ้าทรง-
ธรรมมีความยาวมาก เทศน์ให้จบภายในหนึ่งวันไม่ได้
ด้วยความเชื่อว่า หากฟังเทศน์มหาชาติจบในหนึ่งวันจะ
ได้อานิสงส์มาก จึงได้มีกวีอีกหลายคนแต่งมหาชาติขึ้น
อีกหลายสำนวนให้สอดคล้องกับความเชื่อดังกล่าว ใช้
คำประพันธ์ประเภทร้อยยาวเช่นกัน และเมื่อกรม
ศึกษาธิการรวบรวมจัดทำหนังสืออ่านกวีนิพนธ์ เพื่อใช้
เป็นแบบเรียนนั้น ได้คัดเลือกกัณฑ์ที่เห็นว่ามีสำนวนดี
ของกวีหลายๆ ท่านจากแหล่งต่างๆ ได้สำนวนที่ดีครบ
ทั้ง ๑๓ กัณฑ์ เช่น กัณฑ์ทศพร ได้สำนวนของสมเด็จพระ
พระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส กัณฑ์ทาน-
กัณฑ์ ได้สำนวนของสำนักวัดถนน กัณฑ์มหาพน ได้
สำนวนของพระเทพโมฬี (กลั่น) ทั้งนี้ได้ต้นฉบับมาจาก
หลายแหล่ง ทั้งจากหอพระสมุดวชิรญาณ และเจ้านาย
บางพระองค์ ได้พิมพ์เป็นเล่มขึ้นใช้ต่อมาจนกระทั่ง
ทุกวันนี้ นอกจากนี้ยังมีผู้อื่นได้รวบรวมจัดพิมพ์ขึ้น
จึงทำให้มีหนังสือมหาเวสสันดรชาดกอีกหลายสำนวน
ซึ่งอาจแตกต่างกันไปบ้าง

กวีผู้รจนาเรื่องมหาเวสสันดรชาดกมีจุดมุ่งหมาย
จะนำไปเทศน์ให้ประชาชนฟัง แต่เมื่อเรานำมาอ่าน เราก็
จะได้รับอรรถรส เพราะกวีใช้ถ้อยคำไพเราะเหมาะแก่
เนื้อเรื่องทุกกัณฑ์

กัณฑ์กุมารที่เลือกมาให้เรียน เป็นสำนวนของ
เจ้าพระยาพระคลัง (หน) กวีท่านนี้นักเรียนคงได้รู้จักมา
แล้ว และจะได้เห็นต่อไปว่า นอกจากท่านจะมีความ
สามารถในการประพันธ์เชิงร้อยแก้วแล้ว ในเชิงร้อยกรอง
ท่านก็มีความสามารถเยี่ยมยิ่งเช่นกัน

เรื่องย่อ

หลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว ได้เสด็จไปยังกรุงกบิลพัสดุ์ มีพระประยูรญาติส่วนหนึ่งซึ่งมีอายุสูงมากกว่าเกิดมานะทิฐิไม่ยอมถวายบังคม พระพุทธองค์จึงทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์เพื่อให้พระประยูรญาติเหล่านั้นคลายจากมานะทิฐิ ขณะนั้นก็บังเกิดฝนโปรยพรปรตกลงมา สงฆ์ทั้งหลายได้กล่าวแก่กันว่าเป็นของประหลาดไม่เคยมี พระพุทธองค์จึงทรงปรารภว่า เหตุการณ์เช่นนี้เคยมีมาแล้วในกาลก่อน พระสงฆ์ทั้งหลายจึงอาราธนาให้ทรงเล่า เรื่องที่ทรงเล่ามีความว่า เมื่อพระองค์เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์เวสสันดร พระราชบิดาทรงพระนามว่า พระเจ้ากรุงสญชัย ครองเมืองสีพี พระราชมารดาทรงพระนามว่า พระนางผุสสดี พระนางผุสสดีนั้นชาติก่อนเป็นมเหสีของพระอินทร์ เมื่อจะจุติจากสวรรค์ขึ้นดาวดึงส์มาเกิดในโลกมนุษย์ พระอินทร์ได้ประทานโอกาสให้พระนางเลือกขอพรตามที่ปรารถนา พระนางจึงได้ทูลขอพรสิบประการ และพระอินทร์ก็ประสาทให้ พรประการที่ห้าที่พระนางขอคือ ให้ได้มีโอรสที่ไผ่ในทางทาน

เมื่อพระเวสสันดรประสูติ ได้มีนางช้านาลูกซึ่งเป็นช้างเผือกมาไว้ในโรงช้างต้น ช้างเผือกนั้นเป็นช้างคู่บ้านคู่เมือง ได้ชื่อว่า ช้างปัจจัยนาค เพราะนำความอุดมสมบูรณ์มาสู่แคว้นแคว้น พระเวสสันดรได้อภิเษกสมรสกับพระนางมัทรี มีโอรสธิดาคือ ชาลี และกัณหา พระเจ้ากรุงสญชัยมอบราชสมบัติให้พระเวสสันดรครองเมืองสีพีสืบต่อมา

เมืองกลิงคราษฎร์เกิดฝนแล้ง ได้ส่งพราหมณ์มาขอช้างปัจจัยนาคไปเป็นสมบัติของตน พระเวสสันดรก็ประทานให้ ทำให้ชาวเมืองสีพีโกรธแค้นมาก พวกเขามาชุมนุมที่หน้าพระลาน ทูลขอให้พระเจ้ากรุงสญชัยเนรเทศพระเวสสันดรไปเสียจากเมือง พระเจ้ากรุงสญชัยก็ทรงยอมตามคำขอของชาวเมือง ก่อนที่พระเวสสันดรจะเสด็จออกจากเมืองสีพี พระองค์ได้ทรงทำทานอย่างยิ่งใหญ่เรียกว่า สัตตสทกมหาทาน แล้วจึงเสด็จออกจากเมืองพร้อมด้วยพระนางมัทรี ชาลีและกัณหา

เมื่อทั้งสี่พระองค์เสด็จไปถึงเมืองมาตุลนคร บรรดาภักษัตริย์แห่งเมืองนั้นได้ทูลเชิญให้พระเวสสันดรครองเมืองแต่พระเวสสันดรทรงปฏิเสธ ภักษัตริย์เหล่านั้นจึงมอบหมายให้เจตบุตรพรานป่าไปคอยดูแลมิให้ผู้ใดล่วงล้ำไปรบกวนพระเวสสันดร แล้วทรงชี้ทางและพรรณนาความงามของป่าเขาที่จะเสด็จผ่านไป สักภักษัตริย์ได้เสด็จไปจนถึงเขาวงกต ได้พบพระอาการที่พระอินทร์ได้มาเนรมิตไว้ให้ พระเวสสันดรและพระนางมัทรีก็ได้ถือเพศเป็นดาบสและดาบสินีอยู่ ณ ที่นั้น

กล่าวถึงชุกพรหมณ์ธราชาวเมืองกลิงคราษฎร์ ได้ภรรยาชื่อ นางอมิตตดา ซึ่งปฏิบัติต่อชุกในฐานะภรรยาเป็นอย่างดี ทำให้พรหมณ์หนุ่มในละแวกบ้านนั้นเกิดความอิจฉา ได้ทุบตีและด่าทอภรรยาจนว่ามีได้ปฏิบัติต่อตนเช่นนั้นเลย นางพรหมณ์เหล่านั้นจึงโกรธแค้นนางอมิตตดา พวกเขามารุมด่าว่าอย่างรุนแรง ชุกทราบเข้าจึงอาสาที่จะทำงานต่างๆ ที่นางเคยทำ จึงชวนให้นางอยู่แต่ในเหย้าในเรือน แต่นางอมิตตดาไม่ยินยอมเพราะจะผินคตประเพณีของตน นางเรียกร้องให้ชุกไปหาทาสมาให้นางใช้ ด้วยเทวดาดลใจ นางจึงบังคับให้ชุกไปขอสองกุมารมาให้นางใช้เป็นทาส ชุกจำใจทำตาม ครั้นชุกเดินทางมาถึงเขตเขาคันธมาถ์ ได้ใช้เพชฌัญญุสกลองพรานเจตบุตรว่า ตนเป็นทูตจะมาเชิญพระเวสสันดรกลับไปครองเมือง เจตบุตรหลงเชื่อก็ปล่อยชุกไป โดยพรรณนาทางที่จะผ่านไปป่าและให้ไปพบพระอัจจุตฤธิ์

ชุกเดินทางไปถึงอาศรมพระอัจจุตฤธิ์ ใช้เพชฌัญญุสอีกว่าจะมาสนทนารวมกับพระเวสสันดร พระฤทธิ์หลงเชื่อถึงกับแนะนำทางไปเขาวงกตให้ โดยพรรณนาถึงภูมิประเทศป่าเขาและสัตว์ต่างๆ ให้ชุกฟัง

เมื่อชุกเดินทางไปถึงเขาวงกต รังรองอยู่ชั่วระยะหนึ่งคอยให้พระมัทรีออกไปหาผลไม้ในป่าเสียก่อน แล้วจึงเข้าไปทูลขอสองกุมาร พระเวสสันดรทรงทราบด้วยพระญาณว่าถึงวาระที่จะได้บำเพ็ญบุตรทาน เมื่อชุกมาทูลขอก็ประทานสองกุมารให้ หันที่ที่ได้สองกุมารเป็นกรรมสิทธิ์ ชุกโบยตีสองกุมารอย่างทารุณเฉพาะพระพักตร์พระเวสสันดร แต่พระองค์ทรงอดกลั้น ชุกพาสองกุมารเข้าเขตป่าลึก พระมัทรีกลับมาไม่ทันเพราะเทวดาจำแลงเป็นสัตว์ร้ายขวางกั้นอยู่ ต้องวิงวอนอย่างอ่อนโยนอยู่นานจึงผ่านมาได้ เมื่อพระมัทรีกลับถึงพระอาศรมพระเวสสันดรมิได้แจ้งความจริงโดยหันที่ด้วยเกรงว่านางจะโศกเศร้าจนไม่อาจทานทนได้ จึงสร้างกล่าวด้วยโวหารแสดงความทึ่งหวง พระมัทรีน้อยพระทัย ออกเที่ยวแสวงหาสองกุมารเกือบตลอดรุ่งจนสลบไป พระเวสสันดรแก้ไขให้ฟื้นขึ้น แล้วตรัสบอกความจริงให้ทราบ พระมัทรีทรงอนุโมทนา

พระอินทร์ทรงทราบถึงบุตรทานนี้ เกรงว่าอาจมีผู้อื่นมาขอพระมัทรี จึงแปลงองค์เป็นพรหมณ์มาทูลขอเสียก่อน เมื่อพระเวสสันดรประทานให้ พระอินทร์ทรงอนุโมทนาแล้วถวายพระนางคืนแก่พระเวสสันดร จากนั้นจึงแสดงพระองค์ให้ปรากฏ

ฝ่ายชุกพาสองกุมารหลงมาทางเมืองสีพี ผ่านหน้าพระลาน พระเจ้ากรุงสุโขทัยทอดพระเนตรเห็นเข้า ได้ตรัสสั่งให้เสนาไปนำชุกและสองกุมารเข้ามาสอบถาม เมื่อทรงทราบเรื่องแล้วได้ทรงไต่สองกุมารคืนตามคำที่พระเวสสันดรได้กำหนดไว้ พระชาลีได้มีโอกาสชี้แจงแสดง

เหตุผลต่อหน้าหมู่อำมาตย์ทั้งหลายว่าพระเวสสันดรทรงบำเพ็ญแต่ความดี ทรงกระทำอย่างถูกต้องแล้ว พระเจ้ากรุงสญชัยจึงทรงเตรียมไพร่พลเสด็จไปรับพระเวสสันดรกลับเมือง เมื่อพระเจ้ากรุงสญชัยและพระนางมยุรสติพร้อมด้วยชาลิกันหาเสด็จมาถึงเขาวงกต ทรงพบพระเวสสันดรและพระมัทรีอีกครั้งหนึ่ง ทั้งหกพระองค์บังเกิดความโสมนัสดีนันทน์ จนสิ้นสมปฤดีพร้อมกันทุกองค์ หันไฉนนั้นฝนโบกขรพรรษได้ตกลงมา ณ ที่นั้น กษัตริย์ทั้งหกพระองค์ตลอดจนข้าราชการบริวารที่สลับไปด้วยก็ฟื้นขึ้นทั้งหมด แล้วได้ขอให้พระเวสสันดรเสด็จกลับคืนครองเมืองดังเดิม พระเวสสันดรได้ทรงทำพิธีราชาภิเษกอีกครั้งหนึ่ง มีพิธีฉลองและทำทานอย่างมโหฬาร

เมื่อพระพุทธองค์ตรัสเทศน์เรื่องมหาเวสสันดรชาดกจบแล้ว ทรงแสดงอริยสัจและตรัสถึงการกลับชาติมาเกิดของพระองค์และบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น พระเจ้ากรุงสญชัย กลับชาติมาเป็นพระเจ้าสุทโธทนะ พระนางมัทรีเป็นพระนางยโสธราพิมพา ชาลิเป็นพระราหุล ส่วนชูชกกลับชาติมาเป็นพระเทวทัต

ชูชโกปี

อจุตตปาเลน กถิตมคเคน ยาว จตุรสสโปกขรณิตีร ปตวา จินเตสิ
อชชาติสายณเห อิทานิ มหที อรณณโต อาคมิสฺสติ มาตุคาโม ทิ นาม ทานสฺส อนฺตรายกโร
โหติ. เสว ตสฺสา อรณณคตกาเล อสฺสสมปทํ คนฺตวา, เวสฺสนตรํ อุปสงฺกมิตวา, ทารเก ยาจิตวา,
ตาย อนาคตยา เวนฺนเต คเหตุวา ปกฺกมิสฺสามิติ.

อสุโม อันว่าพระอาศรมบรมนิเวศน์วงศ์ เป็นที่เจริญพรตพรหมวิหาร แสนสนุก
รมณียรโราณทิพพาอาสน์ ตั้งชะลอบันฑุกัมพลศิลาลาดเลศแล้วมาลอยลง สักขัตริย์เสด็จ
ดำรงสำรวมกิจ ทรงเพศผนวชเป็นนักสิทธิ์สืบโบราณ โดยอุปนิสัยสมภารหน่อพุททางกูร
ท้าวเธอก็สูญเสียสละละซึ่งมโหศุรยศวรราชย์ ออกมาก่อสร้างซึ่งพระสมเด็จสภารมี นำพระทัย
ท้าวเธอไปร่งเปรมปรีดิ์ปราโมทย์ ชูชโกปี แม้อันว่าเผ่าหือหรือโหดหินชาติทาสเมณฺ คนฺตวา
ตะแกก็มุ่นมุ่นเข้มน่อกายเกินตะเกียกเดิน โดยพนัสแถวเกินทางเฉพาะตามคำพระอจุตตะ-
เจ้าเจาะแจ้งคดี พอล่วงวิถีระยะโยชน์ถึงสโรชโบกขรณิแนวพนัสแน้นหนาป่าระหง พอ
พระสุริยงเธอเยื้องรถบจรเย็นยอแสงสังทวิป^๑ ผุ่งทิวาการก็ร่อนริบเข้ารังเรียง ได้ยินเสียงผี
ปาโป่งโป่งเบ่งกุก้องร้องกระหิม ผีผิวพึมพำซนพอง เสียงชะนีร้องอยู่ไหวยไวยไวยวิเวกะหวมอก
พรหมณีกียุดยีนตื่นตกตะลึงนึก ว่าเอ๊ะกูนี้สุมสะอีกมาถึงไหนเข้าแล้วลืหาว่า เหลียวซ้ายแล
ขวาเห็นข้อฟ้าอยู่ลิบๆ สองตาตะแกไม่กะพริบเพ่งจ้องเล็งแล ก็หมายแน่ว่าโน่นแล้วลืหนออ้อ
พระอาศรม ธิ์แกก็มีมโนกรรมปรารถนาฟังกาลว่า อชชาติ สายณเห เวลาปานฉะนี้แน่ที่จะมี
ลุดั่งประจุใจที่ตุนี่เจตน์จง ด้วยสมเด็จพระอนงค์นางนาฏมัทรี พระนางจรลิกกลับจากที่แสวง
หาผลาผล เสด็จจรบันเข้ามายังพระอาศรมสถาน อนึ่งก็เป็นคำโบราณท่านย่อมว่า ว่าข้าๆ
จะได้พราสงเล่รงาม ด่วนได้ด้วยสามผลามมักพลิกเพลง มาตุคาโม ธรรมดว่าสตรีนี้เป็น
เกาะแก่งกิดกระแสะกุลล มีมัจฉริยะมีดมนคือตัวมาร^๒ ยามเมื่อสามีจะทำทานมักทำลาย
ด้วยแยบคายคอยคั่นตึงเข้าหักท้วงให้ทอดทิ้งเสียศรัทธาผล มาตรแน้นและว่าอาตมะจะรุก

^๑ ยอแสงสังทวิป พระอาทิตย์ส่องแสงอ่อนลงเป็นการส่งโลกก่อนที่จะลับหายไป

^๒ สตรีนี้เป็นเกาะแก่งกิดกระแสะกุลล มีมัจฉริยะมีดมนคือตัวมาร เป็นความคิดของชูชกที่ไม่ปรากฏแนวคิดร่วม
ในวรรณคดีอื่นๆ จะนับว่าเป็นคำนิยมของคนทั่วไปนั้นคงไม่ถูกต้องนัก ต่างจากที่ราฟิงว่า ข้าๆ จะได้พราสงเล่รงาม นั้น
เป็นแนวคิดที่มีอยู่แล้วในยุคนั้น และเป็นความเชื่อในสมัยต่อมา

รันโลกเข้าไปขอ ซึ่งพระปิยบุตรน้อยหน่อผู้แนบออก ที่ไหนพระนางเธอจะยอมยกซึ่งพระปิย
บุตรทานบารมี นานที่จะเสียที่ทั้งสองทาง ฝ่ายพระองค์ผู้ทรงสร้างก็จะเสียศรัทธาผล ฝ่ายเราผู้
แสนจนก็จะปราศจากลาภคือน้ำเหลวย้อยล่งเล เสว เอ! ต่อรุ่งเวลาพรั่งนี้เกิดสินะ คอยให้
พระนางเธอหกลีกละพระเจ้าลูกทั้งคู่เข้าสู่ดง ยังแต่องค์สมเด็จพระชินวงศ์วรราช อุปสงกมิตวา
อาตมะจึงจะลีลาตลอดเลาะเข้าไปสู่เฉพาะพระเพณียพัศตร์ จะทูลขอพระยอตรักปิโยรส ได้
แล้วก็จะบพจรมุ่งไปหาเมีย เห็นจะไม่เสียที่ที่ถ่อร้างมาหอบรรน คิดแล้วเฒ่าก็หันหน้าหาที่นอน
พอจะซอกซอนให้พ้นสัตว์จัตุบาท เฒ่าก็ปีนทะลุทะลัดขึ้นสู่ช่องบนเขา พรหมณก็นั่งซบเขา
ค้ำหนึ่งนึก เสียงสกุณร้องก้องกึกให้หวั่นหวาด พระพายชายพัดบุปผชาติหอมระรวยมา เฒ่าก็
เหวี่ยงยามละว้าวางลงต่างหมอน นอนไขว้ห้างทางสาธยายมนต์ ตะแคงก็กรนอยู่ครีตครอก
บนซอกผา พระพายชายพัดมาฉิวเฉื่อย พรหมณก็นอนหลับเรื่อยสำราญใจ เห็นอสังขเรณินไศล
นั้นแล

ต ปน รตติ ในเมื่อราชตรีขึ้นนอนเห็นอสังขเรณินขอบเขตพระอาวาส ส่วนสมเด็จพระ
พระนางนาฏมัทรี เสด็จบรรทมที่ในห้องพระอาศรมบรรณศาลา ยังมีทันที่จะนิทราจะรับพอ
หลับพระเนตร ก็อาเพศเป็นกลางกลาง ยามเมื่อจะจำจากพระลูกรักทั้งสองศรี พระอินทรีย์
เธอสิ้นระริวริก สะดุ้งพระองค์พลิกดังใครผลึกให้พลัดแพลง เสียวๆ สยะแสยงเยเยือกเย็น
ว่าเอ๊ะจะเป็นพิกลฉันใด หรือว่าภัยจะบังเกิดมี เธอก็แผ่พระไมตรีลงสู่ที่นิทราภรณ์บรมไสยาสน์
พระนางให้หวาดๆ จนเพลาปัจจุสมัยจึงมอยผ้อยหลับสนิท เสวยพระสุบินนิมิตผิดประหลาด
ลามกว่า เอโก ปุริโส ยังมีบุรุษผู้หนึ่งนั้นเต็บโตด่าล่ำสันเห็นพิลึก ผิวกายดำเป็นมันหมึก
มิดดั่งมหาเมฆ ดุนีโกกเกกแก่งฉกาจ ปรีทิตวา นุ่งผ้าย้อมผาดคาคาสาว์สักกระสันพัน
เป็นเกลียวเหนียวเหน็บรัง ผืนหนึ่งคาคพุงนุ่งนั้งจั่งมั่งทะมัดทะแมง ปิลนุติวา ทัดดอกไม้แดง
ทั้งสองหูตูลง อาวุธหตุโธ มีหัตถ์เบื่องขวานั้นถือดาบ คมเขี้ยวเป็นมันปลาบละเลื่อมแสง
แกว่งกวัดฉวัดเฉวียนวิ่งวุ่นเข้ามาถึง ถีบทวารตึงทลายลู่ ตชเชนโต กระที่บเท้าตะคอกชู้คำราม
สำราญ ฉวยชฎานางกระซกฉุดให้หลุดพลัด รวบพระกรกระหวัดทั้งซ้ายขวาให้
พระนางอุตตานาพา ฟาดด้วยดาบแล้วก็เหวี่ยงลงตรงพระพาหา สองซ้ายขวาขาดเป็นสิน
พระกรกระเด็นดินอยู่แดดดล แล้วมีหน้าซำแซงควานควักพระนัยนเนตรทั้งสองปลิ้นให้วันหะ
อูร์ ภิณทิตวา เอาดาบฉีกพระทรวงล้วงซำแหละแหะหาพระทนต์พระนางนั้น ตสสุธา วิ
รวนุติยา ในลักษณะฝันว่าพระนางเธอมิได้ต่อเถียง แต่ร้องๆ จนสุดสิ้นพระสุรเสียง สำเนียง
กระกริดกรีดหวีดวิงวอนขออิกรณโทษ ขายนั่นกริ้วโกรธเด็ดได้ดวงหทัย พระโลหิตไหลละลาย
ลุ่มลง นางก็สะดุ้งพระองค์ออกพระโอษฐ์ โลดลอยพลอยผวาตื่นพื้นขึ้นทันที ในปัจฉิมราตรี
นั้นแล

สา ปพฺพชฌิตวา เมื่อนางพระยาผวาตื่นตระหนกตกประหม่าไม่มีขวัญ พระทัย
พระนางเธอไหวหวั่นหวัดหวาด เจียนหัวใจจะขาดอยู่ร่อแร่ สำคัญว่าเป็นแม่นแท้เหมือนความ
ฝัน จึงสอดพระกรพล้วนลูบไล้หา พระกายยังปรากฏ จึงกำหนดแน่วว่านิมิต^๑ เอ๊ะ อัจฉรย์
จิตจริงเจียวสิหว่า จึงทรงพระจินตนาโดยเหตุว่า โอ้อาเพศผิดผวนมิบังควรเคยนิมิตก็มา
วิปริตผิดประหลาด จนตกไรรินราศัตตณบุรีเรือนจันทน์ ออกมาโศกาลัยแสนทรพล เชิญใจ
จนเหลือล้าปากแล้วมิหน้าซ้ำจะยากไปถึงไหน จะยื่นหน้าไปหาใครในกลางป่าที่จะเป็นไทรไทร
รู้ทำนายทายทัก ให้แจ้งประจักษ์ว่าร้ายหรือดีไม่มีเนตร^๒ เห็นแต่พระปิ่นปกเกศผู้เพื่อนเชิญ
ท้าวเธอก็เป็นมิ่งมงคลฆราวาส คิดแล้วก็ลุกขึ้นจากอาสน์โอบอุ้มประคองพระเจ้าลูกทั้งสอง
สายสุดสวาท ประโลมปลอบให้ไสยาสน์หลับสนิทแล้ว นางแก้วก็เสด็จมายังพระอาศรมบรม
ราชสามี น้อมพระเกศเกศีสมาโนตม์ ขออิกรณโทษทางคำนับ ทรงขยับยกพระกรขึ้นเคาะ
พระทวารดังกะเกาะก้องกิง คัพภ์สำเนียงเสียงสนั่นลั่นถึงพระภรรณตระหนัก ท้าวเธอจึงตรัส
ทักออกมาว่า โก เอโส ไครนั้นหนาไครนั้นสิหว่า พระพุทธเจ้าข้าเกล้ากระหม่อมฉันมัทรี เอ๊ะ
เจ้ามัทรีเจ้ามาไยเวลาปานฉะนี้พระน้องเอ๋ยผิดเวลากาล หรือเจ้าลืมคำปฎิญาณแรกนิยาม ว่า
ไม่คบหาสมาคมกันเป็นเชิงชั้นฉันทฆราวาส เวลานี้ก็ผิดประหลาดอยู่แล้วนะเจ้าเป็นไรเล่าจึง
ล่องมา พระพุทธเจ้าข้า เกล้ากระหม่อมฉันฝันพิกลจึงร่อนรนเป็นธุระ ครั้นว่าจะนิ่งเฉยเลยละ
เกรงว่าจะลืมหลง มานี้หวังว่าจะให้พระองค์ทรงทำนายทายทัก ออกระนั้นดอกหรือพระน้อง
รักเจ้าฉันเป็นประการใด เจ้าอย่าเข้ามาในนี้อยู่แต่บอกสุนทรคติเข้ามาเถิดจะช่วยทำนาย
สมเด็จเจ้าพระมัทรีเธอก็ทูลถวายพระสุบินสิ้นทุกประการ แต่พระราชสมภาร นั้นแล

โส โพธิสโต ปางนั้นสมเด็จเจ้าพระหน่อชินวงศ์องค์โพธิสัตว์ เจียพระโสตสดับบรรณ
ตั้งแต่ต้นจนอวสาน ก็ทรงทราบด้วยพระอนุมานปัญญาบารเมศว่า เสว วันรุ่งพรุ่งนี้จะมีเหตุ
ด้วยปฎิคาหก ยาจกจะมารับพระราชทาน ไ้อ์สงสารด้วยสองพระเจ้าลูกผู้เพื่อนยาก พรุ่งนี้เช้า
เจ้าจะพลัดพราก พรหมณ์จะพาไปไกลจากอกพระบิดาแล้ว สงสารด้วยนางแก้วเกศกษัตริย์มัทรี
เอ๋ย จะเสวยพระทุกข์เพียงพินาศด้วยสองดรุธราชปิโยรสร่วมทุกข์ ครั้นอาตมะจะอาลัย
หลงอยู่ด้วยความรัก ไหนจะหักลิเนทำให้เหือดหาย ด้วยอาตมะจะมุ่งหมายพระโพธิญาณ
ทานุระจะเร็ดร้าง แม้นอาตมะจะทำนายทางบุพนิมิตแต่ตามจริง ไหนนางจะทอดทิ้งพระลูก
เล่าด้วยอาลัย ก็จะเป็นพาหิรภัยแก่โพธิญาณ จำจะทำนายด้วยโวหารให้เห็ดหาย จึงมีสุนทร
ธิบายด้วยพระปัญญาว่า ดูกรมัทรี เป็นเหตุทั้งนี้ด้วยนางกษัตริย์ เคยเสวยไศศุรยสมบัติ

^๑ นิมิต ตัดมาจาก สุบินนิมิต

^๒ ไม่มีเนตร หมายความว่า ไม่มีเลย เป็นภาษาเก่าของชาวนครศรีธรรมราช

อันอุดม เจ้าเคยสภิตบรรทมเหนือแท่นทอง พระยี่ภู่อ่อนละอองสำอององค์ ยามเมื่อเจ้าจะ
 ทรงเสวยล้วนแต่เครื่องสุวรรณภาชนะ ยามเมื่อเจ้าเยื้องยุรยาตรก็มีได้อย่างลงเหยียบดิน
 กระเบื้องใด บัดนี้เจ้ามาตกเข็ญใจไร้รัศพรากจากที่อันเจริญ ออกมาโคกคัลลยแสนกันดาร
 เดินในดงดอนต้อดเดดลม เสวยแต่ผลไม้อันเปรี้ยวขมเผื่อนผาด บรรทมเหนือใบไม้ลาดล้วน
 ละอองทราย เทพเจ้าย่อมยกย้ายซึ่งราศี ชาติทั้งสี่จึงวิปริต ทรงพระสุบินนิมิตผิดประหลาด
 ลามก เจ้าจะสะดุ้งตกพระทัยไปโยมิ จงกลับไปค้นทุกข์โดยสำราญ ส่วนสมเด็จพระมหารั
 ฐรับสุนทรสารใส่เกศา ถวายบังคมลามายังพระอาวาส พอรุ่งอรุณโอภาสรุ่งเรืองจำรัสฟ้า
 ผ่องสุกสกาวออกหากินบินกรีนก้องร้องอยู่แจ้วๆ พระนางก็ประโลมปลุกพระลูกแก้วทั้งสองราเยาวเรศ
 ว่าเจ้าผู้ดวงนัยนเนตรทั้งคู่ของแม่นี้หนา ตื่นบรรทมเถิดอย่านอนสายพระพักตร์จะหมองศรี
 เธอจึงอุ้มแก้วกัณหาพ้อชาติขึ้นสู่ตัก วัคเภาวารีมาโสรจสรจ สำอององค์เอี่ยมละออง ทรง
 ชโลมขมิ้นทองประเทืองผิวให้ผ่องผุด มุ่นพระเกศจุไรวัดร้อยสุมาลี มาสอดแซมพระเกศิตาม
 ประสาหยก น้ำพระชลนัยน์เธอไหลลงพรากๆ แล้วปากก็พร่ำเล่า ว่าโอพระทูลเกล้าของแม่เอ๋ย
 เมื่อคืนนี้พระชนนีนิมิตผิดประหลาด ไปทูลถามพระบิดราชท้าวเธอตรัสประภาษว่ามีเป็นไร มี
 เป็นไร แต่พระชนนีนี้อย่างไรไฉนพระทัยเลยนะชาติ พ้ออยู่หลังระวังน้องให้จงดี พ้ออย่าติดกันฟัง
 แม่ว่า แม่กัณหาเอ๋ย แม่อย่าหลงละเลิงเลยเล่นไปนักระแม่ แม่จงเสียมม อย่าตะลึงตะเลียม
 ชะล่าไปให้ไกลพี่ พ้อชาติเล่าก็อย่าเลินเล่อละพระน้องให้เล่นเล่นแต่ลำพัง จงฟังคำแม่พรา
 สอนพราสี่สิ่งทุกสิ่งอัน เธอก็รับมิ่งรับขวัญพระลูกรักทั้งสองรา ว่ามาทรมามาแม่มา มาแม่
 จะพาเจ้าไปเฝ้าผากเสียยังแล้ว ตรัสพลางทางก็อุ้มแก้วกัณหา พระกรเบื้องขวาจูงพ้อชาติ มา
 สู่น่านักพระราชสามี่แล้วก็ทูลฝาก พระเจ้าลูกผู้เพื่อนยากทั้งสองรา ว่าพระพุทเจ้าข้า ได้
 ไปรดกระหม่อมฉันด้วยช่วยเผื่อแผ่พระบารมีปกเกล้าลูก เอาพระทัยผูกตรัสประภาษเรียกหา
 ให้เล่นแต่ใกล้พระบาททั้งพี่น้อง เจ้าสิทราผดุมคณองปองแต่ที่จะเล่นเล่นลีลาศ เหมือนโปดก
 มฤคธาชอันอ่อนแอ ครั้นพลัดแม่อยู่แต่ลำพังแล้วก็จะพากันผาดโผนโจนเล่นตามประสาสัตว์
 ไม่รู้ว่าภัยพาลพิบัติจะมาเบียดเบียนเมื่อปางใด กระหม่อมฉันมิไว้ใจเหมือนทุกคราวครั้ง
 พระคุณเอ๋ยได้โปรดด้วยช่วยระวังในครั้งนี้ เหมือนหนึ่งเห็นแก่ข้าพระบาทมหารัฐเกิดนะว่าเป็น
 เพื่อนยาก พระนางเธอทูลฝากพระลูกแก้วแล้วถวายบังคมลามาจัดหาขอเสียมกระเช้าสาน
 แสร้งคานขึ้นใส่พระอังสาเสด็จจร น้ำพระทัยเธอซ่อนๆ คิดไม่ขาด เสด็จนิวัตลีลาศคืนหลัง^๑
 กลับมาทรงพระกันแสงสังสองบังอรอีกเล่า ว่าทูลเกล้าของแม่เอ๋ย พ้อก็อยู่จงดีเกิดนะแม่นี้จะ

^๑ นิวัตลีลาศคืนหลัง เสด็จหวนกลับมา

ขอลา นางกียาตราเข้าสู่ป่าระหง เพื่อจะแสวงหาผลไม้มั้ที่ในดง มาปฏิบัติกษัตริย์ทั้งสาม พระองค์นั้นแล

โส ปาโตว ครั้นอรุณรุ่งจรัสพระเวหน พฤตมาเฒ่าหลับกรนอยู่ในซอกผา ได้ยินเสียงสกุณโกกิลาประเปรียกร้องก้องพนาเวศ เฒ่าก็สังเกตว่าเอ๊ะเพลานี้รุ่งแล้วกระมัง ลูกขึ้นยืนหยัดดัดหลังอยู่ครีดยดๆ บิดชี้เกียจอยู่อึดอัด ฉวยยามละว้าสลดซัดขึ้นไล่ไหล่ หมายมุ่งไปพระอาศรมบรมคิาวาส^๑ บทจรมุ่งมาดโดยมรรคา อถ มหาสตุโต ปางนั้นสมเด็จพระมหาสัตว์^๒ เสด็จออกนั่งหน้าพระอาศรมบท งามปรากฏดุจรูปทองทั้งแท่ง อันบุคลคลแกล้งหล่อแล้วมาตั้งไว้ จินตลิล มีน้ำพระทัยรำพึงหายาจจะมารับพระราชทาน สุราโสณโท ปัมปานประหนึ่งว่านักเลงสุราบานคอยหาเจ้าเหล้า ปุตตาปิ แม้อันว่าพระโอรสเจ้าทั้งคู่เล่นอยู่มิได้ ท่างพระบิดุเรศ ส่วนพระโพธิสัตว์ทอดพระเนตรเห็นชชี่ก็ชื่นชม เชื่อเชิญภิรมย์เรียกพราหมณ์ด้วยความปริตาว่า เอหิติ วุตตพโพ พราหมณ์แอ้ย เชิญท่านผู้เป็นมหาหมงคลมิตร อันจะนำเราไปยังทิศพระนิพพาน เชิญเถิดพฤตมาจารย์ มาช่วยเรายกปิยบุตรทานบารมี เมื่อท้าวเธอจะตรัสเรียกพระชาลีออกไปรับพราหมณ์พฤตมา ก็กล่าวเป็นบาทพระคาถาดังนี้

๑ อุฎฺเฐหิ ชาลี ปติฏฐ

โปราณ วิย ทิสฺสติ

พราหมณ วิย ปสฺสามิ

นนฺติโย มาภิกิเรติ

อหฺปิ ตาต ปสฺสามิ

โย โส พุรฺทมาว ทิสฺสติ

อตุถิโก วิย อายาติ

อติถิ โน ภวิสฺสตีติ

ตาต พ่อเอ้ย พ่อชาลีศรีสุริยารู้พระทัยของพระบิดา เจ้าจงยืนขึ้นตรงหน้าโน้น พราหมณ์หรือไร โปราณ วิย เหมือนเมื่อเราอยู่ในพระพารา หม่วนิพกทั่วทิศมารับพระราชทานอยู่นองเนือง ตั้งแต่จากเมืองมาอยู่ไพร่เชิญใจไว้ทรัพย์แสนทวี มาพบชุมนุมในที่ธรรมชาติ ก็มีใจประสาทหรรษา เหมือนหนึ่งน้ำพระทัยของบิดาในครั้งนี่ ฝ่ายพระชาลีแม่กัณหา ปจจุคนตุวา ถวายบังคมลาออกไปก่อนต้อนรับพราหมณ์ ครั้นถึงจึงได้ติดตามตามประสาเด็กแต่โดยดี ว่าลูงซีเจ้าข้าคุณตาเจ้ามาแต่ทางไกล ถูงไถ่ไม้เท้าสิ่งใดหนัก ส่งมาเถิด หลานรักจะช่วยรับไป เฒ่าจัญไรสันดานหยาบ เห็นสองตรุณภาพเข้าวันนั้น เฒ่าสำคัญมันหมายว่ากุมารหญิงชายนี้แน่แล้วลืหาว่า จะเป็นพ่อชาลีแม่กัณหา ทั้งถ้อยคำวาจาฉลาดเหลือเจ้าเล่ห์ ถ้าแม่นขอได้สมคะเนจะใช้ต่างทาส จะฉลาดเฉโกโกงเอาๆ จ้าจะชู้เสียให้ราบปราบ

^๑ พระอาศรมบรมคิาวาส พระอาศรมอันเป็นที่อยู่เกษมสุข คิวะ ในที่นี้ไม่ได้หมายถึง พระคิวะ เพราะไม่เกี่ยวข้องกัน แต่ใช้เป็นคำประกอบ

^๒ สัตว์ หมายถึง มนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ เช่น สัตว์เดรัจฉาน มาร เทวดา เป็นต้น

เสียแต่เดิมที อย่าให้ออชาลีเหล่าเหล่าลามเลียมเข้ามา อจณฺร ปหริตฺวา เฌาก็ติดนิ้วมืองัด
 ทะถับทะถับร้องส่ำหับด้วยวาจาว่า อเปหิ ข้าเฮี้ยเด็กน้อยถอยขยายเลือร้ายจะเดินทาง อย่า
 เข้ามาขวางจ้งหะทำไว้ไว้ เหม! ออหนักหนา ซี้ตาไม่กะพริบเลย ว่าแล้วลี้ยงเฉยต้อถือนบุญ
 เหวียงเข้าด้วยไม้เท้าเจ้าประคุณให้วิ่งวุ่นไปเกิดกรรมัง เทว กุมารา ส่วนพระทองร้อยซึ่งทั้งคู่
 พิศดูเห็นบุรุษโทษสิบแปดประการ^๑ เกิดในสันดานเฌาบัดสี พ่อชालีก็นิ่งไว้ในพระทัย ส่วน
 เฌาจัญไรตะแก่ได้ช่อง ตะเก็กเหยาเย่องยอบกายหมายมิมุขหมอบมือประนม ถวายบังคม
 พระเวสสันดร เอื้อนโอรสผู้ถวายพระพรศรัทธาผล ทูลถามถึงกังวลแต่วันท้าวเธอในราศพระราชา
 มาผนวชในพนาวาส ก็กล่าวเป็นบาทพระคาถาว่า

กจจิ หนู โภโต กุสล	กจจิ โภโต อนามย
กจจิ อุญเณ ยาเปถ	กจจิ มุลผลา พุ
กจจิ ทํสา จ มกสา	อปฺปเมว สิริสฺปา
วเน พาฬมิคากิณฺเณ	กจจิ หิสา น วิชฺชติ
กุสลญฺเจว โน พฺรหฺเม	อโถ พฺรหฺเม อนามย
อโถ อุญเณ ยาเปม	อโถ มุลผลา พุ
อโถ ทํสา จ มกสา	อปฺปเมว สิริสฺปา
วเน พาฬมิคากิณฺเณ	หิสา มยํ วิชฺชติ
สตฺต โน มาเส วสฺสํ	อรณฺเณ ชีวโสกิน
อิทํปิ ปจฺมํ ปสฺสามิ	พฺรหฺมณํ เทวณฺณิน
อาทาย เวฬุํ ทณฺทํ	อคฺคิหุตฺตํ กมณฺทลํ
สฺวาคตฺนเต มหาพฺรหฺเม	อโถ เต อหฺรคต
อนฺโต ปวิสฺส ภาทฺนเต	ปาเท ปกฺขาลยสฺสุ เต
ติณฺฑกานิ ปิยาลานิ	มรฺูเก กาสมาริโย
ผลานิ ชุทฺทกปฺปานิ	ภฺุช พฺรหฺเม วรํ วรํ
อิทํปิ ปาณียํ สิตํ	อาภตํ คิริคพฺภรา
ตโตะ ปิว มหาพฺรหฺเม	สเจ ตวํ อภิกงฺขสฺสิติ
อถ ตวํ เกณ วณฺณเนน	เกณ วา ปน เหตุนา
อนฺุปฺปตฺโตสิ พฺรหฺมณฺญ	ตํ เม อภฺุขาหิ ปุจฺฉิตฺติ

^๑บุรุษโทษสิบแปดประการ ลักษณะชั่ว ๑๘ ประการของคน เช่น ตาเหล่เหลือกเหลื่อง เล็บมือเล็บเท้ากัด
 เน่าเหม็น เส้นเอ็นนูนทั่วตัว เป็นต้น

ยถา วาริวโห ปุโร
 เวนนต์ ยาจิตาคนฺธิ
 ทหามิ น วิกรมปามิ
 ปาโต คตา ราชปุตฺติ
 เอกรตฺติ วสิทวาน
 ตสฺสา นหาเต อุปสิงฆาญ^๑
 เอกรตฺติ วสิทวาน
 นานาบุปฺผเหติ สยณฺเน
 นานามูลผลลากิณฺเณ
 น วาสมภิโรจามิ
 อนฺตราโยปิ เม อสฺส
 น เทตา ยาจโยคิ น
 อิตฺถิโย มนฺตํ ชานนฺติ
 สทฺธาย ทานํ ททโต
 อนฺตราโยปิ สา กยิรา
 อามนฺตยสฺส เต ปุตฺเต
 สทฺธาย ทานํ ททโต
 อามนฺตยสฺส เต ปุตฺเต
 มาทิสสฺส ธนํ ทตฺวา
 สเจ ตวํ นิจฺจนฺเต ทนฺตุ
 อยฺยกสฺสปิเม เทหิ
 อิเม กุมारे ทิสฺวาน
 ปิตฺโต สุมโน จิตฺโต
 อจฺเจทนสฺส ภายามิ
 ราชทณฺฑาย มํ ททฺชา
 ฉินฺโน ธนญฺจ ทาเส จ
 อิเม กุมारे ทิสฺวาน

สพฺพกาลํ น ชียติ
 ปุตฺเต เม เทหิ ยาจิตฺติ
 อิสฺสโร นย พฺราหมณ
 สายํ อัญญาโต เอหิติ
 ปาโต คจฺจนฺสิ พฺราหมณ
 อถ เน มาลชาริเน
 ปาโต คจฺจนฺสิ พฺราหมณ
 นานาคณฺเฑหิ ภูสิต
 คจฺจนฺสสาทาย พฺราหมณฺณาติ
 คมนํ มยหํปิ รุจฺจติ
 คจฺจนฺณว รเถสภ
 อนฺตรายสฺส การิยา
 สพฺพํ คณฺหนฺติ วามโต
 มา สมทกฺขิ มาตโร
 คจฺจนฺณว รเถสภ
 มา เต มาตรมทฺทสฺสุ
 เอวํ ปุณฺณํ ปวทฺธติ
 มา เต มาตรมทฺทสฺสุ
 ราช สคฺคํ คมิสฺสสิตฺติ
 มม ภริยํ ปติพฺพตํ
 ชาลํ กณฺหาชิโน จูโฆ
 มณฺชฺเฏ ปิยภาณิเน
 พหุํ ทสฺสติ เต ธนฺนํ
 ราชปุตฺต สฺสโณหิ เม
 วิกฺกิณฺเณยฺย ทนฺเณยฺย วา
 คาเรยฺหสฺส พฺราหมพฺพรุยาติ
 มณฺชฺเฏ ปิยภาณิเน

ธมฺเม จิตฺ มหาราช
 ลพฺธา ปิตฺติสมฺนสฺส
 นาหนตฺปิ กริสฺสามิ
 ทารเก ว อหํ เนสฺส
 ตมตฺถ ปกาเสนฺโต
 ตโต กุมารา พฺยธิตา^๑
 เตน เตน ปชาวีสุ

สิวโน รุชฺชวทฺธโน
 พหุํ ทสฺสติ เต ธนนฺติ
 ยํ มํ ตวํ อนุสาสสิ
 พฺราหฺมณฺเญยา ปริจําริเกติ
 สตฺถา อาท
 สุตฺวา ลุทฺทสฺส ภาสิตํ
 ชาลํ กณฺหาชิโน จุโภติ

เมื่อชูชกชี้เข้าไปถึงแล้ว เฒ่าใจแกล้วกระทำประพฤติปราศรัย เป็นสัสมโหมทัยนัย
 กถาธรรมสวัสต์ พระบรมโพธิสัตว์ก็เปรมปรีดีปราศรัยตอบ โดยระบอบประเพณี เชิญชี้
 ฉันทผลไม้อันโอชา เฒ่าชราได้ออกาสด้วยตะแคงลาดในเชิงภิกขาจาร เมื่อจะทูลขอสองตรุณ
 ราชกุมาร เฒ่าก็พูดหวานล้อมด้วยคำยอ ชักเอาแม่น้ำทั้งห้าเข้ามาล่อ^๒ อุปมาถวายเสียก่อน
 แล้วจึงทวนย้อนขอต่อเมื่อภายหลังว่า พระพุทธเจ้าข้า วาริวโห เมาะ^๓ ปัญจมหานทีโย
 พระคุณเจ้าเอ๋ยอันว่าแม่น้ำทั้งห้าห้วงกระแสนสายชลชลา ไหลมาจากห้วงคงคาเป็นห้าแฉก นอง
 ไปด้วยน้ำแฉกเต็มตื้นธารนามชื่อว่า คงคา ยมุนา อจิรวดี สรรพบุรี มหิมหาสาครเรศ จึงแตก
 เป็นนิเทศกุนทีน้อยๆ ประมาณห้าร้อยโดยสังขยา บุโร ไหลหลังถึงมาลันลบกระทบกระทั้ง
 ฟากฝั่งฟุ้งเป็นฝอยฝน บ้างก็เป็นวังวนวุ้งชะวากเว้ง บ้างก็เป็นกระพิกกระพิงกระพังฟู บ้างก็
 เป็นตะดุดะดั้นกระเด็นดาดังดวงแก้ว ตามทางแฉกแฉกทอธาร ไหลสะๆ ชานสะเซาะไซม
 เสียระๆ ระโรมโครมครื้นครั่น พลิกกลันบันลือทือฤทธรรษ์ บ้างก็เลี้ยวลัดดัดตันชลาไหล ปา
 ไปสู่บ่อบึงบางน้อยใหญ่่นอบเนกอนันต์ เป็นคลื่นหมื่นหมื่นพันตมโกลไหลฟุ้งชานสุดที่จะพรรณนา
 ย่อมเป็นที่อาศัยทั่วไปแก่ฝูงปลาฉลามนาคสรพสัตว์ในภูมิพื้นจังหวัดมณฑลทวีป ผุ้งชนได้เลี้ยงชีพ
 ก็ชุ่มชื้น ถึงจะวิดวกัดกตวงทุกคำคืบทิววัน ถึงจะทอดทอระหัดหันเข้าทุ่งนาป่าและดง น้ำใน
 สาครจะน้อยลงก็หาได้ เสมือนหนึ่งน้ำพระทัยทูลกระหม่อมแก้ว อันยากมาถึงแล้วไม่เลือก
 หน้า ตามแต่จะปรารถนาทุกยวดยาน กาญจนอลงกตรถรัตนอัศวสรรพสารพัดพิพิทโคโดย
 จนกระทั่งถึงภายในปัญจมหาปริจาด^๔ อันเป็นยอดยากยิ่งหาหนไม่หือถอย ด้วยพระองค์หมาย

^๑ บางฉบับเป็น ภยภิตา ยุ พยธิตา

^๒ ชักแม่น้ำทั้งห้าเข้ามาล่อ เป็นที่มาของสำนวนไทย ชักแม่น้ำทั้งห้า ซึ่งหมายถึงพูดหวานหวานล้อมเพื่อประโยชน์
 ตนฝ่ายเดียว

^๓ เมาะ อ่านออกเสียงเป็นวรรณยุกต์โท เป็นภาษาอื่นที่แทรกเข้าไปเพื่อให้เกิดจังหวะน่าฟัง ภาษาบาลีไม่มีคำนี้

^๔ ปัญจมหาปริจาด การบริจาดอันใหญ่ยิ่ง ๕ ประการ คือให้ทานเงินทอง บุตร ภรรยา เลือดเนื้อ และชีวิต

มันพระสร้อยสรเพชญญาณ พระคุณเจ้าเอ๋ย ข้าพระสมภารนี้เป็นคนจนทุพพลภาพสุดเข็ญ จะหาเข้าได้กินเย็นก็ทั้งยาก ครั้งนี้อุตส่าห์ปายบากบุกป่าฝ่าพวงพินสแสนกันดาร หวังจะรับพระราชทานพระชาลีกันหาไปเป็นทาสทาสทาสี ขอพระองค์จงทรงยกยอดปิยบุตรทานบารมี ให้แก่ข้าชชีนี้เถิด

โส โพธิสโต ปางนั้นสมเด็จพระบรมนราพิสุทธิพุทธาทน ได้ฟังพราหมณ์ธำมัญญกุล ขอสองกุมาร มีน้ำพระทัยขึ้นบานเอิบอาบด้วยกุศลลิลากอันเลิศฟ้า อุปมาเหมือนนุรุชอันยากไร้ มีผู้นำทรัพย์มานับให้พันตำลึงถึงมือแล้วเมื่อใด น้ำพระทัยท้าวเธอก็ปราโมทย์เหมือนฉะนั้น เมื่อจะยังเขาวงกตให้บันลือลั่นกัมปนาท ท้าวเธอจึงตรัสประภาษว่า พราหมณ์เอ๋ย ท่านมา ออกปากขอสองกุมารพระลูกรักเรดั่งดวงตา เราก็จะตัดท่วงเสนหาให้แก่พราหมณ์เฒ่า แต่ ทว่าเราขอทุเลาเลื่อนสักราตรี พอให้ทันพระมัทรีเธอกลับมา ต่อพรุ่งนี้จึงไปเถิดหรือไรนะ พุฒาจารย์ พราหมณ์จึงทูลตอบสารคดี ว่าพระพุทเจ้าข้า พระองค์จะให้อยู่ทำพระมัทรี ขื่อนี้จวนจะกราบลา อิตถิโย มนต์ ขึ้นชื่อว่ามารยาทหญิงนี้แสนแยบ ดีแต่จะคิดแคบ เสียตายของเคยครอบครองภิรมย์รื่น คอยแต่จะรวมริบยากที่จะยกหยิบเอาออกยื่นเป็น ยอดทาน ชื่อว่าสามานย์มีจรรย์ะเกิดกันกันกุศล หมิ่นแสนจะได้ดีแต่ละคนนี้ทั้งยาก สทุททาย ทาน โท พระองค์จงตรัสเรียกพระลูกแก้วมาพระราชทาน กระหม่อมฉันจะพาไปในวันนี้ อย่าให้ทันพระมัทรีเธอกลับมา พราหมณ์เอ๋ย อันพระมัทรีนั้นจะเหมือนอย่างท่านว่าหามิได้ ท่านไม่ชอบใจอยู่ทำแล้วก็ทำเนา จงพาสองกุมารเจ้าเข้าไปสู่สำนักพระอัยกา ให้ท้าวเธอทราบ ว่าพระนัดดาดวงสวาทเข้าไปสู่พระราชธานี ท้าวเธอก็จะได้พระราชทานเงินทองของดีๆ หลาก เหลือหลาย ทั้งวัวควายช้างม้าเข้าใช้สอยศฤงคารเครื่องบริโภค ตะแบจะมีโซครวยฉุยเสียอีกนะ ธชชี พราหมณ์ก็ทูลตอบคดีในทันใด ว่าไม่ได้ไม่ได้พระพุทเจ้าข้า ซึ่งโซครวยนั้นก็จะดีถ้าฉวย ว่าเสียทีลิมิเป็นการ พุดหน้าเป็นหลังความกลัวไซ้พอดี ท้าวเธอก็จะลงเอวว่าชชีนี้ลัก พระราชนัดดา ตัวก็ต้องราชอาชญาไม่เห็นหน้าเมีย ลากก็จะเสียเมียก็จะว่า ผิดชอบพาไป เมืองกลิงคราษฎร์ ให้นางอมิตตดาใช้ต่างทาสทาสทาสี นี้แล้วแล

เต กุมารา ควรจะสงสารเอ๋ยด้วยพระชาลีแม่กันหา สุตวา เมื่อได้ฟัง ผรุสวจน ซึ่ง ถ้อยคำอันหยาบช้า ภิตา เจ้าก็สะดุ้งตระหนกตกพระทัยไหวหวั่นขวัญไม่มี ดังไปดกมฤตอัน อ่อนแอ ได้ยินเสียงพยัคฆ์คำรามแผ่แรงตระหนกหนี ปลายิตวา เจ้าก็พาพระน้องจรัสลีลาตกลง จากอาสน์พระอาศรม เข้าไปซ่อนอยู่ในสมุทุมพุ่มพุ่มมรรณรชิต ยิ่งกลัวว่าจะไม่มิด

^๑ ได้ฟังพราหมณ์ธำมัญญกุลขอสองกุมาร มีน้ำพระทัยขึ้นบานเอิบอาบด้วยกุศล แสดงให้เห็นว่า พระเวสสันดร ยินดีที่ผูกทูลขอสองกุมารไปเป็นทาสอันเป็นยอดปิยบุตรทาน มิใช่ยินดีเพราะชุกชุกมายกยอชักแม่น้ำทั้งห้าเข้ามาสอแต่ประการใด

พราหมณ์จะเห็น ออกใจนี้หรือเดินอยู่ทักทัก พระพักตร์สองกุมารเผือดผ่น พระกายสั่นระรัว
 ริกตั้งตีปลา พระชาลีจึงกระซิบบอกแกวักกันหาว่า กัณฑ์เอ๋ยเจ้าค่อยย่อ ครั้นเหยียบต้อง
 ไปไม้ไผ่กริบ เจ้าขยับตาให้แกวักกันหาหมอบ ครั้นเหยียบต้องไปไม้ไผ่กริบ เจ้าก็พากัน
 หมอบอยู่เนิ่น เตน เตน ปชาวิสุ สองเจ้าก็วิ่งวนจนถึงมณฑลสระศรี สองกุมารกุมารทรง
 ผ้าการองเข้าให้มันคง แล้วเสียรอยถอยหลังลงสู่สระศรี เอวาริมาบังองค์ เอาใบบุษบงมา
 บังพระเกศ หวังจะซ่อนพระบิตูเรศกับพราหมณ์ด้วยความกลัว อยู่ในสระบัว นั้นแล

โส ชูชโก ส่วนชูชกพฤตมาจารย์ อทิสวา มิได้เห็นสองกุมารในที่นั้น เฒ่าอาธรรม
 ตัดพ้อว่า โภา เวสสันดร ดูกรพระมหาเวสสันดร เขาขึ้นชื่อลือชขรว่าใจบุญบริสุทธิ์ แต่เดิมที
 ยุติจริงใจศรัทธาไม่ย่อท้อ เราเอ๋ยปากขอคำเดียวก็ให้ลูก ถูกกับคำเขาลือแล้วว่าเลิศกษัตริย์
 บัดเดี๋ยวนี้สัพพัญญูให้อยู่ท่าพระมหาริ ครั้นว่ารัชสมัยอมอยู่ กลับจะให้พาไปสู่สำนักพระเจ้า-
 กรุงสญชัย ครั้นว่ารู้เท่าเขามาไปเหมือนใจคิด ก็จนจิตนั่งนิ่งทำหน้าเฉย ขยับตาชำเลื่องเลย
 ลอบแลลอดสอดพังกหน้าให้ลูกหนี ชะอ้อชาลีก็ไหวเหลือลูกประสม เห็นพ่อทำตาคมคอยขยับ
 พอเบือนหน้าก็ไปเงียบไม่ทันเลย ตยา สทิส เจ้าข้าเอ๋ยบุคคลผู้ใดเลยในโลกนี้ที่จะเจรจา
 ตลบเลี้ยวลดสดๆ ร้อนๆ เหมือนเจ้าพระยาเวสสันดรชีไพร เป็นว่าหาไม่ได้แล้วแล

โส โพธิสตุโต ปางนั้นสมเด็จพระบรมโพธิสัตว์ ได้ทรงฟังพราหมณ์บริภาษ
 กุมปมาโน ตกพระทัยไหวหวาดไปทั้งพระองค์ ทรงพระจินตนาในเหตุว่าสองพระอรหันต์
 เยาวเรศนี้กลัวภัย จึงตรัสประภาษไปว่าพราหมณ์เอ๋ย อย่าเพ่อน้อยใจแก่เราก่อน เราจะพา
 สองกุมารบังอรมาให้งดได้ ตรัสแล้วก็เสด็จไปนิมนต์ตามรอยบาทของสองกุมารจนถึง
 สถานโบกขรณี ก็แจ้งว่ากัณฑ์ชาลีอยู่ในสระสงระ เมื่อพระองค์จะตรัสเรียกพระลูกยา ก็กล่าว
 เป็นสารพระคาถา ดังนี้

เอहि तात पियपुत

हत्य मेगिणिजे

याननाव मे हो

ชาติपारं त्रिसुसामि

เอहि ओम्म पिया ธีตา

हत्य मेगिणिजे

याननाव मे हो

ชาติपारं त्रिसुसामि

भुरे मम पारमि

गरो वजं म

अजला गवसाคร

सन्तारेस्स สเทวกนุติ

ปिया मे ทานปารมि

गरो वजं ม

अजลา गवसाคร

อุทธริสสุ สเทวกนุติ

ตมตถ ปกาเสนโต สตุตา อาท

ตโต กุมारे อาทาย
 พราหมณสฺส อทา ทานํ
 ตโต กุมारे อาทาย
 พราหมณสฺส อทา จิตโต^๑
 ตทาสี ยํ ภิสํสกํ
 ยํ กุมारे ปทินนฺมทิ
 ตทาสี ยํ ภิสํสกํ
 ยंपญชลิกโต ราชา
 พราหมณสฺส อทา ทานํ

ตมตถํ ปกาเสนโต สตุถา อาท
 ตโต โส พราหมโณ ลุทโท
 ลตาย หตฺถเ พนฺธิตวา
 ตโต โส รชฺชุนาทาย
 อาโกฏยนโต เต เนติ

ตมตถํ ปกาเสนโต สตุถา อาท
 ตโต กุมารา ปกกามุ
 อสฺสฺสปุณฺณเณทิ เนตฺเตทิ
 เวธมสฺสสตฺตปตฺตว
 ปิตุ ปาทานิ วนฺทิตวา
 อมฺมา จ ตาต นิภฺชนตา
 ยาว อมฺมาปิ ปสฺเสมุ
 อมฺมา จ ตาต นิภฺชนตา
 มา โน ตวํ ตาต อททา
 ตทายํ พราหมโณ กามํ
 พลงฺกปาโท อทฺชนโฆ
 ทีโฆตฺตโรฏฺโฐ จปโล
 กุมฺภาทโร ภคฺคปิฏฺฐิ

ชาลี กณฺหาชิโน จุโ
 ลีวันํ รมฺมชวทฺธโน
 ชาลี กณฺหาชิโน จุโ
 ปุตฺตเก ทานมฺมุตฺตมํ
 ตทาสี โลมหํสนํ
 เมทนี สมกมฺปถ
 ตทาสี โลมหํสนํ
 กุมारे สุชวจฺฉิตเ
 ลีวันํ รมฺมชวทฺธโนติ

ลตํทนฺเตทิ จินฺนทีย
 ลตาย อนุมฺมชฺชถ
 ทณฺฑมาทาย พราหมโณ
 ลีวีราชสฺส เปกฺขโตติ

พราหมณสฺส ปมฺมญฺจย
 ปิตรํ โส อุกิภฺชติ
 ปิตุ ปาทภิวนฺทติ
 อิทํ วจฺนเมพฺพวิ
 ตวญฺจ โน ตาต ทสฺสสิ
 อถ โน ตาต ทสฺสสิ
 ตวญฺจ โน ตาต ทสฺสสิ
 ยาว อมฺมาปิ เอติ โน
 วิภฺกิตฺวา ตฺวํ ทวํ
 อโธ โอพทฺธปิณฺฑิโก
 กพฺฟารो ภคฺคณาสโก
 อโธ วิสมจฺจุทฺโง

โลหมสสุ หริตเกโส
 ปังคโล จ วินโต จ
 อชินานิปี สนนทโร
 มนุสโส อุทาหุ ยกุไซ
 คามา อรณญ์ อาคมม
 นิยมานา ปิสาเจน
 อสุมา นูน เต ททย
 โย โน พนเช น ชานาสี
 อจจาโยเกน ลุทเทน
 อิเชว อจจต กณหา
 มิติว ชีรสมตตา
 น เม อิหํ ตถา ทุกข
 ยญจ อมมํ น ปสฺสามี
 น เม อิหํ ตถา ทุกข
 ยญจ ตาตํ น ปสฺสามี
 สา นูน กปณา อมมา
 กณหาชินํ อปสฺสนตี
 โส นูน กปโณ ตาโต
 กณหาชินํ อปสฺสนโต
 สา นูน กปณา อมมา
 กณหาชินํ อปสฺสนตี
 โส นูน กปโณ ตาโต
 กณหาชินํ อปสฺสนโต
 สา นูน กปณา อมมา
 อชฺชตเตว รตเต วา
 โส นูน กปโณ ตาโต
 อชฺชตเตว รตเต วา
 อิม เต ชมพูกา รุกขา
 วิวิธานิ รุกขชาติตานิ

วสินํ ติลกาทโต
 วิกโก จ พุรทาสโร
 อมนุสโส ภายานโก
 มंसโลทิตโกชโน
 ธนํ ตํ ตาต ยาจติ
 กิณฺณู ตาต อุทิกขลิต
 อยสา ทพฺพทพฺพธนํ
 พุรทสมณเณน ธเนสิเนนา
 โย โน คาโว สุมภตติ
 น สา ชานาติ กิสฺมิณฺณจิ
 ญฺฐา ทินา ว กนฺทตติ
 ลพฺภา ทิ ปุมนฺนา อิหํ
 ตํ เม ทุกฺขตรํ อิโต
 ลพฺภา ทิ ปุมนฺนา อิหํ
 ตํ เม ทุกฺขตรํ อิโต
 จิรํ รตตตาย รุจฺฉิตติ
 กุมาริ จารุทสฺสนิ
 จิรํ รตตตาย รุจฺฉิตติ
 กุมาริ จารุทสฺสนิ
 จิรํ รุจฺฉิตติ อสฺสเม
 กุมาริ จารุทสฺสนิ
 จิรํ รุจฺฉิตติ อสฺสเม
 กุมาริ จารุทสฺสนิ
 จิรํ รตตตาย รุจฺฉิตติ
 นทิว อวสุสฺสติ
 จิรํ รตตตาย รุจฺฉิตติ
 นทิว อวสุสฺสติ
 เวทิสสา สินฺธุวาริตา
 ตานิ อชฺช ชหามฺหเส

อสสตุถา ปนสา เจเม
 วิวิธานิ ผลชาติตานิ
 อิมะ ตัญญุชนติ อารามา
 ยตถสสุ ปุพเพ กิฬาม
 วิวิธานิ ปุพพชาติตานิ
 ยานสสุ ปุพเพ ชาเรม
 วิวิธานิ ผลชาติตานิ
 ยานสสุ ปุพเพ ภูณชาม
 อิมะ โน หตถิกกา อสสา
 เยหิสสุ ปุพเพ กิฬาม
 ตมตถํ ปกาเสนโต สตุถา อาห
 นิยมาณา กุมารา เต
 อมมํ อาโรคยํ วชฺชาล
 อิมะ โน หตถิกกา อสสา
 ตานิ อมมาย ทชฺชาล
 อิมะ โน หตถิกกา อสสา
 ตานิ อมมา อุกิฏฺชนติ

นิโครธา ช กปิตถนา
 ตานิ อชฺช ชหามหเส
 อยํ สัตถุทกา นท
 ตานิ อชฺช ชหามหเส
 อสฺมิ อปริปพเพเต
 ตานิ อชฺช ชหามหเส
 อสฺมิ อปริปพเพเต
 ตานิ อชฺช ชหามหเส
 พลิตฺททา จ โน อิมะ
 ตานิ อชฺช ชหามหเสติ

ปิตรํ เอตมพรวุ
 ตวณฺจ ตาต สฺวํ ภว
 พลิตฺททา จ โน อิมะ
 โสภณเตหิ วิเนสฺสติ
 พลิตฺททา จ โน อิมะ
 โสภํ ปฏฺวิเนสฺสตีติ

ตาต พ่อเอ๋ย เจ้าชาลิสริยวงศ์เยาวเรศ ปิยบุตรต เจ้าก็เกิดในมกุฏเกศกรุงสิริราชบุรี
 ไยพ่อไม่องอาจยอมยอต่อทั้งพระบิดา ให้พราหมณ์มันจ้วงจาบหยาบช้ำ เจ้าเห็นชอบอยู่แล้ว
 หรือหนาพ่อสายใจ เราก็เป็นชาติติยมโหมมหาสมมุติวงศ์พิเศษสุทธิกษัตริย์ ไม่มีใครที่จะมาพ่อ
 ตัดตีเตียนเลย พระลูกเอ๋ย เจ้าไม่รู้หรือพระบิดุรงค์บรรจงรักพระโพธิญาณ หวังจะยังสัตว์ให้
 ชำ่มหัวมพรรณพภพสงสารให้ถึงฟาก เป็นเยี่ยงอย่างยอดยากที่จะข้ามได้ ลำภาล้าโคของ
 พาณิซ ซึ่งจะตกแต่งต่อติดเป็นกงวาน ประกอบประกบกระดานตอกตริงตะปุตะปลิงยงตริง
 กระชับขีด พืดเหล็กก็ติดติดดอกหมัน โขมน้ำมันชันเคี้ยวแล้วเยียวยา กระดานดาดเป็น
 ดาดฟ้าจังกอบกวันสมอขัน เสากระโดงยืนยันยึดด้วยพืดพวนผูกขึง รัตรึงตายติดกับ
 เสารอกดุนี่เรียวแรง เสากระโดงสายระโยงระยางแย่งมันคง ปักทวนธงอยู่ริ้วๆ ชงตะขาบ

ปลิวสะบัดปลาย นายช่างจำลองจำหลักลายรายด้วยรูปสัตว์ ราชสีห์สิงห์อัดแน่นนอกกอดกระ-
 หนกกระหนาบคาบแก้วกุม ครั้นได้ฤกษ์เดือนมรสุมแล้วก็แซ่ซ้อง บรรทุกสิ่งของลงต่างๆ ไว้
 ระวางทางวิดน้ำทำเป็นโขงโลง อับเฉากันโคลงประจุเรียบ สำเภานี้ก็พาบเพียงเพียงราโท
 ครั้นได้ฤกษ์แล้วให้เลิกโหขึ้นสามลา ยิงปืนบนนาวาเสียงผะผางผิงตึงตัง คนการยีนสะพรั่งอยู่
 พร้อมเพรียง คัพภ์สำเนียงเสียงเฮโลเฮลา เข้าจุดคร่าสายสมอติม้าล่อลั่นอยู่ฉ่างๆ โบกธงอยู่
 คว้างๆ แล้วแกว่งกวัด พระพายชายพัดติดใบบน ลำด้าตันหนก็มุงมอง ตั้งเข็มสองกล้องสลัด
 โดยกำหนดชนิดคะเนหมาย นายท้ายก็ยกย้ายพายเบี่ยงเฉลียงแล่นออกชลเล็กแลไม่เห็นฝั่ง
 บังเกิดลมสลาตันตั้งตีเป็นลูกคลื่นอยู่ครั้นแครง สำเภาก็โคลงเคลงไปตามคลื่นตื่นเต้น
 เสากระโดงหักกระเด็นกระดานแตก คลื่นใหญ่โยนกระทบกระแทกกระทั้งผะผางผิง สำเภาก็
 อับปางลงในท่ามกลางชลเหลว ผูกมนุษย์ทั้งปวงไม่หลอเหลือล้นเป็นเหยื่อแก่เต่าปลา ด้วย
 เป็นโลกียนาวาไม่จริงเลยพระลูกเอ๋ย พ่อเห็นแต่หน้าเจ้าพระพี่น้องทั้งสองรา เจ้าจงมาเป็น
 มหาสำเภาทองธรรมชาติอันนายช่างชาญฉลาดจำลองทำ ด้วยกงแก้วประกาศจริงด้วยเพชร
 แฉ่นหนา แก้วประพาฬแผ่เป็นดาดฟ้าผาระบูรเบิดเปิดช่องน้ำ แก้วไพฑูรย์กระทำเป็น
 ราโทไม้ราประทับสลักสลัก กรอบลายรายดอกกรักเนาวรัตน์ ฉลุฉลักเป็นรูปสัตว์ภาพเพชรนิล
 แฉม แฉมหงส์วิหคกระหนกคาบลดารัต มังกรกัดกอดแก้วเกี้ยวเป็นก้านชดดูสุดไส ครั้น
 สำเร็จลำสำเภาแล้วเมื่อใดได้พระพิชัยมงคล พระบิดาจะทรงเครื่องต้นมงคลพิชัยสำหรับ
 กษัตริย์ ดังจะเอาพระสมบัติกระหวัดทรงเป็นสร้อยสังวาลอยู่สรรพเสร็จ จะเอาพระขันตี
 ต่างพระขรรค์เพชรอันคมกล้า สุนทรจะย่างเยื้องลงสู่ที่นั่งท้ายเมตราสูงระหง แล้วไปด้วย
 ทวนธงเสวตฉัตร วายุเวกพัดอยู่เฉื่อยฉิว สำเภาทองก็จะล่องลวไปตามลม สรรพสัตว์ก็จะ
 ขึ้นชมโสมนัส ถึงจะเกิดลมกภาพานกระพือพัดคือโลโหา ถึงจะโตสักแสนโตตั้งตีเป็นลูกคลื่น
 อยู่ครั้นไครมโถมกระแทก สำเภานี้ก็มีได้วอกแวกวาบวันไหว ก็จะไม่ระริ่เรือยเฉื่อยไปจน
 ถึงเมืองแก้ว อันกล่าวแล้วคือพระอมตมทานครนฤพาน พระลูกเอ๋ย เจ้าจะนั่งนานอยู่ไยใน
 สรรศรีขึ้นมอลินะพ่อมาแม่มา มาช่วยพระบิดายกยอดปิยบุตรทานบารมี แต่ในครั้งเดียวนี้เกิด

ชาลี กุมารโอบี แม้อันว่าพระชาลีราชกุมาร เมื่อได้สดับวโรกการพระบิดาราช จึง
 คิดว่าอาตมามนี้เป็นลูกกษัตริย์ชดตียอดยิ่ง อะไรจะมานั่งนิ่งให้พระบิดาเรียกถึงสองคำมิบังควรนัก
 ถึงว่าเมฆาทรลักษณ์จะตีดำฆ่าเสียก็ตามเกิด คิดแล้วเธอก็เปิดใบบัวจากเคียวเกล้าขึ้นมา กอด
 พระบาทเบื้องขวาพระบิดุรงค์ทรงพระกันแสงเสร์รา ท้าวเธอตรัสถามว่าพระน้องอยู่ไหนเล่า

^๑ สุนทร อ่านว่า สุน-ทะ-ระ ทำหน้าที่คล้ายเป็นบทพราหมณ์ คือทำให้บทประพันธ์ครบพยางค์ตามฉันทลักษณ์หรือ
 ให้เกิดจังหวะในการอ่านไพเราะขึ้น ไม่มีความหมายเกี่ยวกับข้อความแต่ประการใด

พ่อชาลี เธอก็กราบทูลคดีโดยคำกลาง ว่าพระพุทธรเจ้าข้า อิมะ สดตะดา เยี่ยงอย่างสัตว์ทั้งหลาย ภัยจะมาถึงกายย่อมเอาตัวหนี ท้าวเธอก็ทราบคดีด้วยปริชา จึงตรัสเรียกแก้วกัณหาจุตรัส เรียกพระชาลี พระเจ้าน้องคิดแล้วเหมือนพระพี่ไม่ผิดเพี้ยน ขึ้นมาขอบพระเคียรกอดพระบาท เบื้องซ้ายสมเด็จพระบิดา เต กุมารา ควระจะสงสารเอ๋ย ด้วยสองตรุณทรมารักน้อยๆ ทั้งคู่ พิศแลดูหน้ากันแล้วก็ตั้งแต่จะร้องไห้ น้ำพระอัสสุชลนัยน์เธอไหลลงหลังๆ ตกต้องหลัง พระบาทพระบรมราชฤๅษี ผลุลปทุม วยี ตั้งกลีบบุษยามาลีปทุมเศ มาเคียงสองรองรับน้ำ ชลเนตรพระเจ้ายุกท้าวเธอไว้ ส่วนสมเด็จพระนราธิปไถยพิสุทธินางค์ ท้าวเธอก็พลอยทรง พระกันแสงให้ จนพระอัสสุชลนัยน์ไหลลงรินๆ โสมพระพักตร์ ตกต้องพระปฤษฎางค์พระลูกรัก ทั้งสอง ดูจกแผ่นกระดานทองมารองรับไว้ทั้งคู่ กุมป มาโนโส น้ำพระทัยเธอห่อหุ้มเย็นสลดลง ปีมะประหมื่นว่าจะดำรงพระชนมวารมีนั้นไว้มิได้ ปราม สนโต เธอจึงยกพระกรลูบทหลังพระลูกแก้ว แล้วก็รับขวัญ กุมพระกรพระลูกรักทั้งสองนั้นให้ทรงยืนประดิษฐาน พलगประโลมปลอบ ปียกุมารทั้งสองว่า พระลูกเอ๋ยยืนขึ้นเถิดนะเจ้าฟังบิดาว่า แม่กัณหาเอ๋ยเมยหน้าขึ้นเถิดนะแม่ แลดูหน้าพระบิดาเสียยังแล้วให้ขึ้นมื่น เจ้าจะสะอึกสะอื้นไปไยนะพระลูก เจ้าจะกินน้ำตก น้ำมูกไปว่าไร พระบิดามีหรือหาไม่ เจ้าก็ยอมแฉ่งอยู่แก่ใจเจ้าทั้งสอง มาตราว่าถ้าบิดานี้มีเงิน และทองเล่าเถิดรา พ่อมิให้สองกำพร้าต้องระเหินระหกตกไปไกลเลยนะลูกเอ๋ย 'ครั้งนี้พระ บิดามาไร้สิ้นไร้เสียที่สุด เห็นแต่หน้าพระปิยบุตรเจ้าทั้งสอง ก็ดูยิ่งกว่าเงินและทองได้ร้อยเท่า พันทวี พระบรมราชฤๅษีเธอก็คาดค่าสองกุมารเหมือนนายโคบาลอันสันหัดคาดค่าโค โส กิร ปุตุโต จึงตรัสว่าพระลูกเอ๋ย เจ้าจงจำคำของบิดาไว้ สเจ ภูชิสโส มาตราว่าเจ้าอยู่มิได้จะใคร่ พันหาสวีสัยของธชี่ พ่อชาลีจึงเพียรพยายาม หาทองทุนทรัพย์ตามให้ถ้วนถึงนับตำลึงได้ พันเท่า อันนี้เป็นพิกัดแห่งตัวเจ้า ยังกัณหาพระน้องเล่าเจ้าอย่าลืมหนา หตถินาทิสเตน วา จำบิดาจะคาดค่าแก้วกัณหาไว้มิได้น้อย สิ่งละร้อยละร้อยทั้งโคคาวิ อุสุภราชทาสาทาสาสิริตนา พาทนาลงกต คชสารม้ามังกรบทุกสิ่งสินสุวรรณทองพันตำลึง ยืนให้ถึงมือธชี่แล้วเมื่อใด กัณหาพระน้องเจ้าจึงจะได้เป็นไทยขึ้นเมื่อนั้น อย่าโคกคัลลยเศร้าสร้อยน้อยพระทัยเลยนะ พระลูกเอ๋ยอย่าว่าบิดานี้ลำเอียง รักลูกเล่าก็ไม่เที่ยงเสมอกัน ใช้กระนั้นดอกหนาพ่อชาลี พระบรมราชฤๅษีเธอก็ตรัสประโลมแล้วว่าพระลูกเอ๋ย มาเถิดนะเจ้าอย่าช้านักพราหมณ์จะคอย เธอก็พาพระลูกน้อยเข้าสู่อรัญญิกาวาส นั่งเหนือบัลลังก์อาสน์หน้าพระอาศรม ทรงพระเต้า อันอุดมเต็มด้วยวารี จึงตรัสเรียกชชีชราจารย์ว่า เอหิติ วตตพุโพ พราหมณ์เอ๋ยจงมารับ พระราชทานสองกุมารแต่โดยดี เธอก็หล่อหลั่งอุทกวาริลงในมือพราหมณ์ ตั้งพระทัยไว้ให้ งามดังดวงแก้ว แล้วก็ออกพระอุทานวาจาอันแจ่มใส ว่าพราหมณ์เอ๋ย ลูกทั้งสองของเราขึ้น

เรารักดังดวงใจนัยนเนตร เหตุว่าเรารักพระโพธิญาณยิ่งกว่าสองกุมารได้ร้อยเท่าพันทวี
อิหิ ทาน เดชผลทานในครั้งนี้จะสำเร็จ แต่พระสร้อยสรพชญพุทธรัตนอนาวรณญาณ
ในอนาคตกาล ไฉนเกิด

ภิกษเว ดูกุศลผู้ทรงศีลสมาธิปัญญา เวสสันดร ราชา อันว่าพระมหาเวสสันดร
อดุลดวงดิลก เมื่อพระองค์ทรงยอยกปิยนุตรทานมิทันช้า จึงหล่อหลังอุทกฐาราทัดกลอง
เหนือมอชชี อัครวรย์ก็บันดาลบังเกิดมี อโย มหาปจวี อันว่าภาคพื้นพระธรณีอันหนาแน่นได้
สองแสนสี่หมื่นโยชน์ เสียงอุโฆษครั้นครั้นดังไฟบรรลัยกัลป์จะผลาญโลกให้ทำลายวายวินาศ
ฝูงสัตว์จตุบาททวิบาทก็ตื่นตื่นแผ่นดินไหวโยนโยนดิน ประหนึ่งว่าปัดพินจะพลิกคว่ำปล้ำเพลงให้
พลิกหงาย ออกนางพระธรณีจะแยะแยกแตกกระจายอยู่รอนๆ สะเทือนสะท้านเลื่อนลั่นอยู่
ครืนๆ ดุจหนึ่งว่าป็นลักแสนนัดมากระหน่ำซ้ำยังอยู่เบรียงๆ เสียงจะฉาดฉาน ทั้ง
พญาขสาธาติฉัททันต์ ทะลิ่งถลันร้องวะแหวๆ ประเปร้เปร้นแล่นทะลวงวงกว้างทางหายเลย
ประหนึ่งว่าจะสอยเสยเอาดวงดาว เทียมหัวกระหิมตกมันอยู่ฮัดๆ ดังว่าใครมาแยง
แกลิ่งผัดพานเดือดทะยานอยู่ฮักฮัก สะอึกเข้าไล่แทงเอาอยู่ผลุงผล้าง ไม่ไล่พังผะผางโพง
ลัมพินาศ ทั้งพญาพาฬมฤคธาเสื่อโคร่งคระคร่างครีมีกระหิมเสียง ลำเนียงก้องร้องปะเป็บ
บีบถิบทะยานย่องแยกเขี้ยวเคี้ยวฟันตัวลั่นอยู่กริกๆ ประหนึ่งจะถาโถมโถมจิกจับเอาสัตว์ในไพรวัน
มาคาบคั่นกินเสียค่าเดียวเป็นภักษา ทั้งพญาการสัตว์กล่าก็กลับเขาไซยดโลดลงเชิง เริงฤทธิ์-
ไกรไล่ชีวิตคว้าวอยู่ฉานๆ ประหนึ่งจะคว้านควักให้ตักดิน สีนรูปพพตราชา ทั้งพญาเขา
พระสุเมรุก็เอนอ่อนอยู่ทบเทา แก้วแก้วเนาวรัตน์แสนสัตรัตน์เรืองรองช่องสาธุการอยู่อิงมี สาคโร
ทั้งพระสมุทรสาครวังวน บันดาลน้ำฟุ้งเป็นฝอยฝน พญานาคฤทธิรณเล็กฟ้างพานสลอนลอย
อยู่ไปมา ทั้งพญาครุฑราชปักษาก็โผบินบินขึ้นเวหน เล่นลมบนอยู่ลิบลิว เมฆหมอกปลิวอยู่
เกลื่อนกลาด บนอากาศก็วิกลเป็นหมอกกลุ่ม อัมพรชอุ่มอัปอลวนอลเวง เสียงกระโครม
เครงครื้นครื้น ฟ้าฝนสวรค์ก็เฟื่องฟุ้งเป็นฟองฝอย เมฆลาหะลอยล่อแก้วอยู่แวววับ
รามสูรขยับขยิกขยี้ แสงสายมณีแวบวาววาวสว่าง อสุรกีขว้างขวานประหารอยู่เบรียงๆ
เสียงสนั่นลั่นโลกวิจลจลาลจล เทพเจ้าในเมืองบนก็เบือนบิดนิรมิตกาย ชูเศียรถวายสักการบูชา
เทพดานิกรนับโกฏิอันอมเคียรศรีโรตม์อยู่ไสว ยกพระกรไหว้อยู่อิงมี ว่าเจ้าประคุณของสัตว์
ผู้ยากเอ๋ยยากที่บุคคลผู้ใดเลยจะทำได้ เว้นไว้แต่หน่อพระชินศรี อันทรงสร้างพระบารมี
มามากแล้ว ขอให้พระทูลกระหม่อมแก้วจงสำเร็จ แก้วพระวิสุทธิสร้อยสรพชญพุทธอัคร-
อนาวรณญาณ ในอนาคตกาลไฉนเกิด

ภิกษเว ดูกุณสงฆ์ผู้ทรงศีลสมาธิปัญญา โส พราหมณเณ อันว่าเผ่าชราหิชาชาติ เมื่อได้รับพระราชทานสองกุมารได้แล้ว เฒ่าใจแก่แล้วก็ฉุดลากกระซางสองกุมารมา เอกโต พนธิตวา ผูกพันพระพี่น้องสองกระสันเข้าให้มันกับมือ ปลายเชือกข้างหนึ่งนั้นถือตามติดองสองบังอรมาต่อหน้าสมเด็จพระบิดาไม่ปราณี ฝ่ายพระชาติจึงกราบบังคมทูล ว่าข้าแต่เนรศูร สมเด็จพระบิดาเจ้าข้าเอ๋ย กระไรเลยไม่ปราณี ว่าพระแม่มีทรีเป็นเพื่อนยาก เมื่อเข้าพระแม่เจ้า จะจากไปสู่น้ำ ก็พาลูกทั้งสองรามาฝากฝัง ทรงพระกันแสงสั่งแสนทเวษ ควรแล้วหรือ พระบิดุเรศมานั่งได้ ให้เฒ่าจัญไรตะแบกมาตีดำไปต่อหน้าพระที่นั่ง ฝีมือกระไรดังอยู่ ควับควี้ยวเลี้ยวสลับแทบจะบรรลัย เจ้าประคุณของลูกเอ๋ย ลูกนี่ยกมือขึ้นไหว้ตะแบกยิงโกรธ ลูกร้องๆ ขอโทษตะแบกยิงตี แตกทุกที่ทุกที่ทุกผีไม้ เลือดนี้ไหลลงหยดย้อย พระบิดาเจ้าเอ๋ย โปรดทอดพระเนตรหลังลูกน้อยๆ นี่บ้าง ถูกที่ขัดที่ขวางตะแบกช่างไม่คิดเลย เจ้าประคุณของลูกเอ๋ย สุดท้ายลูกนี้จะกลั้นจะทนพันกำลังแล้ว แต่ค่อยๆ พระชนนีจะวิเวกมากก็หาไม่ได้ พระบิดาเจ้าเอ๋ย ช่วยโปรดห้ามพราหมณ์ไว้ให้สงบอยู่ท่าพระมารดา ทั้งเวลานี้เล่าก็บ้ายดีร้าย พระแม่เจ้าจะมาทัน เอนี่ลี้ยงวันอยู่อีกไซ ยาว อมมาปิ เอติ โน โอเวลาปานฉะนี้ พระแม่มีทรีจะมิกกลับมาแล้วและหรือถึงกลางทาง แม้นพระบิดุรงค์ทรงพระกรุณา แยมพระโอรสโปรดประภาษบ้างก็จะยังชั่ว ตะแบกจะได้เกรงได้กลัวพระราชอาญา ถึงจะตี จะด่าก็จะอหฺมสาสัย นี่ตะแบกทำเล่นทำตามอำเภอใจของตะแบกเอง พราหมณ์จะกลัวจะเกรงใคร มีเล่า ด้วยพระทูลเกล้ามานั่งเฝย กัณหาพระน้องเอ๋ยจะเอาพระคุณของผู้ใดมาปกเกล้า จะพึงพระบิดาเล่าก็หลากหลายเจ้าประคุณทูลกระหม่อมแก้วของลูกเอ๋ย มิโปรดข้าชาติเลยก็ทำเนา จงโปรดเกล้าแต่เจ้ากัณหา พระน้องของข้ายังเยาว์นัก ทวามรักพระมารดา มิทรงพระกรุณา ทำนึ่งซึ่ง ดุจแผ่นกระดานตรึงกระหน่ำแน่นมิได้หวาดไหว ทูลพลางทางพิไรร้องว่ากัณหา พระน้องเอ๋ย ที่ไหนเลยจะได้กลับมาเห็นพระพักตร์สมเด็จพระบิดาและมาตุเรศ จะต้องทนทุกข์ทเวษมอดม้วยด้วยอาญา ของชีชรานี้แล้วแล

เมื่อพระชาติศรีราชโอรส ทรงพระกำสรดทูลพระบิดุราช ท้าวเธอตั้งสมาธิมัยยัสถ์ มิได้ตรัสจ่านรรจา สงสารพระชาติเหลือวมาดูพระน้องแก้วกัณหา แล้วก็ทรงพระโศกภาพิไรว่า ว่า กณเฑ ดูกุณเจ้าแก้วกัณหาเอ๋ย หญิงชายผู้ใดเลยเกิดมาในห้วงมหรณพภพสงสาร ยังมีถึงซึ่งพระนิพพานตราบใด ก็ยอมต้องทุกข์โศกภัยประหาร ปานประหนึ่งว่าตัวเรานะเจ้าพี่ ตถา ทุกข์ ทุกข์ทั้งนี้ก็มีทุกข์เท่าถึงทุกข์พระแม่เจ้าจะกลับเข้ามาแต่ป้า จะมีได้เห็นหน้าเราพี่น้อง แล้วก็จะทรงกันแสงให้ ด้วยว่าลูกเพื่อนไรรมาจากือก จะทรงพระปริวิตกมิวายเลย พระคุณเอ๋ย

* จาก เป็นคำกริยา หมายถึงจากไป .

พระคุณเคยได้เชยชมแก้วกัณหาชาติทุกเวลา กปณา จะเป็นกำพร้าพลัดพระลูกแล้วนะ
 พระแม่เจ้า โส หนูน กบโณ ตาโต สมเด็จพระปิตุณรินทร์ปิ่นเกล้าของเรา อปสุสนโต เมื่อ
 มิได้เห็นเจ้าแก้วกัณหา แล้วก็จะพลอยทรงพระเศร้าโศกาปรารภว่าให้ เมื่อพระแม่เจ้าเสด็จมา
 อิม โน ทตติกา อสุสา โอ คิดขึ้นมาก็น่าเสียดาย แต่รูปสัตว์ทั้งหลายคือกระต่ายโตโคถึก
 เกื่อนใส่ล้อลากเลื่อนเขี่ยอนัน พระปิตุรงค์บรรจงปั้นให้เราเล่น โอ ที่นี้จะนานเห็นเมื่อใดจะ
 ได้กลับมาเล่นของเราอีกเล่า กัณหาเอ๋ย เราพี่น้องนี้ตั้งแต่เราจะโศกเศร้า ไปเป็นข้าพญาจารย์
 เขาทรمانในมรรคากันดาร นั้นแล

ตมตถิ ปกาเสนโต สตุตา อาท

ตโต เวสุสนโต ราช
 ปณณสาล์ ปริสิตวา
 กนุชชจฉาตา ตลิตา
 สาย สเวสนากาเล
 กนุชชจฉาตา ตลิตา
 สาย สเวสนากาเล
 กถนุ ปถิ คจฉนติ
 สนตา สุณนติ ปาเทหิ
 กถนุ โส น ลชชชย
 อหุสกัน ปุตตาน
 โยปี เม ทาสีทาส
 ตสสาปิ สุวิหิตส
 วาริชสเสว เม สโต
 อกโกสติ ปหริติ
 อาหุ จาปี คเหตุวาน
 อาเนยยามิ สเก ปุตเต
 อญฺชานเมติ ทุกขรูป
 สตณฺจ ธรรมณฺณาย

ทาน ทตวาน ชตติโย
 กลุณ ปริเทวียติ
 อุปรุจฉนติ ทารกา
 โก เน ทสฺสติ โกชน
 อุปรุจฉนติ ทารกา
 อมฺมจฉาตมฺหา เทถ โน
 ปตติกา อนุปาทนา
 โก เน ทตเต คเหตุสฺสติ
 สมฺมุขา ปหริ มม
 อลชชี วต พราหมโณ
 อญฺโณ วา ปน เปสิโย
 โก ลชชี ปหริสฺสติ
 พนฺธสฺส กุมฺมิโน มุเข
 ปิเย ปุตเต อปสฺสโตติ
 ชคค พนฺธิตวา วามโต
 ปุตตานํ หิ วโร ทุกฺโข
 ยํ กุมารา วิทณฺณเร
 โก ทตวา อนุตฺตปฺปติติ

สจจ กิเรวมาทสุ	นรา เอกจจียา อิธ
ยสส นตติ สกา มาตา	ยถา นตติ ตเถว โส
เอหิ กณฺเห มริสสาม	นตถตโต ชีวเตน โน
ทินฺนมหาปิ ชนินฺทน	พราหมณสฺส ธเนสิโน
อจฺจายิกสฺส ลุพฺพสฺส	โย โน คาโว สุมภติ
อิเม เต ชมฺพุกา รุกฺษา	เวหิสสา ลินฺธุวาริตา
วิวิธานิ รุกฺขชาตานิ	ตานิ กณฺเห ชหามฺหเส
อสฺสตถา ปนสา เจ เม	นิโครธา จ กปิตถนา
วิวิธานิ ผลชาตานิ	ตานิ กณฺเห ชหามฺหเส
อิเม ติฏฺฐนฺติ อารามา	อยํ สีสฺตุทกา นหิ
ยตถสฺส ปุพฺเพ กิฬาม	ตานิ กณฺเห ชหามฺหเส
วิวิธานิ ปุพฺพชาตานิ	อสมิ อฺปริ ปพฺพเต
ยานสฺส ปุพฺเพ ธาเรม	ตานิ กณฺเห ชหามฺหเส
วิวิธานิ ผลชาตานิ	อสมิ อฺปริ ปพฺพเต
• ยานสฺส ปุพฺเพ ภูณฺชาม	ตานิ กณฺเห ชหามฺหเส
อิเม โน ทตฺติกา อสฺสา	พลิปฺพทา จ โน อิเม
เยหิสฺส ปุพฺเพ กิฬาม	ตานิ กณฺเห ชหามฺหเสติ
ตมตถ ปกาเสนโต สตถา อาท	
นียมานา กุมารตา เต	พราหมณสฺส ปมฺณจฺย
เตน เตน ปชาวิสุ	ชาลี กณฺหาชิโน จูภาทิ

โส โพธิสฺสโต ปางนั้นสมเด็จพระบรมโพธิสัตว์ ตรัสได้ทรงฟังพระลูกน้องทรง
กันแสงทูลละห้อยวันนั้น กลั้นพระโศกมิได้ละอายพระทัยแก่เทพดา ปณฺณสาล์ ปวิสิตฺวา
เสด็จเข้าสู่ภายในพระบรรณศาลา ชบพระพักตราทรงพระกันแสงสะอื้นให้ ว่าโอ้เจ้าเพื่อนเชิญ
ใจของพ่อเอ๋ย เจ้าเคยกระทำความไวเป็นไฉน จึงมาตกเชิญใจไร้ยากอนาถาให้พราหมณ์ชรา
ร่างร้ายกาจ ตะแบกมหาสิหนาทโผยโผยตี โอเวลาปานฉะนี้ก็สาธยาย คนทั้งหลายเขาเรียก
กันกินอาหาร บ้างก็เล่าโลมลูกหลานให้อาบน้ำแล้วหลับนอน แต่สองบ้งอรของพ่อนี้ ใครจะ
ปรานีให้มน้ำ ก็จะต้องตรากตรำลำบากใจ ที่ไหนจะเดินได้ด้วยพระบาทเปล่า ทั้งโอแดดจะแผด
เผาให้พุพอง จะซอกซำคล้ำเป็นหนองลงลามไหล สองสุริยวงศ์ตั้งแต่ว่าจะทรงกันแสงให้ สุด

มารดา ทารกา ทารกผู้ใดไร้บิดาปราศจากแม่ยังแต่พ่อผู้เดียว ก็เปล่าเปลี่ยวได้ชื่อว่าสูญสิ้น ทั้งบิดาและมารดา ถึงจะประโลมเลี้ยงรักษาเล่าก็ไม่ถึงใจ ถึงจะได้ทุกข์ภัยสักร้อยสิ่ง อันบิดาแล้วก็ไม่ได้ไม่นำพา อันคุณของพระมารดาท่านพรรณนาไว้ว่าเป็นที่ยิ่ง สจฺจ คำที่ว่ามานั้นก็จริงสมอยู่แล้วนะพระน้องแก้วกัณหา เหมือนหนึ่งอกเราทั้งสองราในครั้งนี้ พระชนนีไม่อยู่ อ้ายพราหมณ์มันจึงข่มขู่เคียวเข็ญกระทำโทษ นตถตฺโถ ชีวเตน โน โอ จะประโยชน์อันใด กับด้วยชีวิตเราเท่านั้นนี้หนาพระน้องเอ๋ย กัณหาเจ้าพี่ผู้เพื่อนไว้ จะอยู่ไปโยให้ทนทุกข์ทรมาน มาได้ความรำคาญเคืองแค้น พราหมณ์ตะแบกตีให้เล่นแสนลำบากยากแค้นน้อยๆ นมนิด น้ำน้อยหนึ่งก็ได้ส่วย กัณหาพระน้องเอ๋ยมาเถิดนะเจ้า มาเราจะสวมกอดคอกันเข้าให้มันกลั้นใจตาย เสียให้พ้นเผ่าแสนร้าย นี่เถิด

เมื่อซุชกพฤตมาจารย์พาสองกุมารมาเต็มพัก ถึงทางตะกุกตะกักก้อนศิลา เผ่าชราเดินทะเลดทะเลดเหยียบพลาดล้มพลึง เครือเถาสะดุ้งหลุดออกจากข้อพระกร สองบังอรก็วิ่งมาสู่สำนักพระบิดา เผ่าชราฉวยได้เรียวไม้ไล่ขับฟัน อดุลากกระชากรันด้วยโทโส อากุณฺโณโต เสมือนหนึ่งจะเชือดเนื้อหนึ่งกินเสียทั้งเป็นเห็นเวทนา เข้าอดคร่ำพาลากสำรากขู่ว่าดูตู่เด็กน้อยๆ ทั้งคู่นี้รู้แต่ว่าจะหนี ครั้นพราหมณ์ตีลิวพราหมณ์ร้าย เอ็งสิมาร้ายไปก่อนพราหมณ์นั้นไม่ว่า ตะแบกก็เกลียวมาตีพระชาติเข้าตำผาง แล้วก็เลี้ยวมาตีนางกัณหาให้ร้องอยู่กรีดกรีดหวีดหวาดดูเวทนา ควรจะสงสารเอ๋ยด้วยแก้วกัณหา พระชลนางผ้อยๆ ชม้อยแลดูไม้ที่พราหมณ์ตี แล้วก็ตั้งแต่จะทรงกันแสงโคกให้พระบิดาช่วย ว่าชีวิตลูกนี้จะม้วยเสียจริงแล้วเป็นไฉนพระทูลกระหม่อมแก้วจึงนิ่งเฉยเสียได้ในครั้งนี้ โอ้หนาเวทนาด้วยนางแก้วกัณหาภูมิเรอทรงพระโคกกันแสงให้ น้ำพระชลนัยน์ไหลลงหลังๆ พลังก็ร้องทูลสั่งอยู่แจ้วๆ ว่าเจ้าประคุณทูลกระหม่อมแก้วของลูกเอ๋ย ตัดลูกเสียแล้วหรือจึงนิ่งเฉยเสียได้ ปลอยให้พราหมณ์จัญไรแกตีตำรำไปต่อหน้าพระที่นั่ง ฆเร ชาตฺ ตังว่าข้าครอกเกิดในเรือนเบื้อ โบยตีบรรดาเสียสุดกำลัง น จายฺ พราหมโณ มีไชพราหมณ์แล้วหนะพระพ่อเจ้า เผ่านี้ทำไมตะแบกจึงร้ายกาจ ยกไซ้ชะรอยว่าผีปีศาจมันแกลังแปลงมาขอทาน ตีประจานให้เจ็บใจจะขาด ขู่ต้อนตวาดกระทำเข็ญจะฉีกเนื้อลูกกินเสียทั้งเป็นนั่นมิได้ จึงแกลังตีด้วยผีไม้ไปให้ลับพระเนตรพระบิดาเรศเจ้าแล้วก็จะหักคอกลูกแก้วลงกลางดิน จะฉีกเชือดสับเลือดกินเป็นภักษา พระพุทธเจ้าข้าไม่โปรดแล้วลูกแก้วจะขอลา พระบิดาอย่าได้น้อยพระทัยเลย พระคุณเอ๋ย พระคุณเจ้าเอ๋ย เจ้าประคุณของลูกเอ๋ยอย่าว่าลูกนี้ล่วงมาตู่ถูก ที่จะได้กลับมาเป็นพ่อลูกกันสืบไปนั้นอย่าสงสัย ด้วยว่ากระดุกและเลือดเนื้อจะเป็นเหยื่อของตาพราหมณ์ ลูกนี้กราบทูลความสักเท่าใดเท่าใดไม่เชื่อเลยกรรมเอ๋ยกรรม ชะรอยว่ากรรมกัณหาน้อยนี้ได้กระทำไว้แต่ชาติหลัง จึงให้เผชิญพระพ่อเจ้า

ซึ่งยังไม่ดูหน้ามาเมินเฉย ไ้กรรมเอ๋ยเห็นจะสิ้นวาสนาของแก้วกัณหาเสียจริงๆ
พระลูกหญิงขอถวายบังคมลา เป็นไปตามเจรานั้น แล้วแล

ตมตถ์ ปกาเสนโต สตุถา อาห
ตโต, โส ราชุมาทาย
อาโกฏยนโต เต เนติ

ตมตถ์ ปกาเสนโต สตุถา อาห

ตํ ตํ กณหาชิโนวัจ
ลภูชียา ปฏิกโกฏติ
น จายํ พราหมโณ ตาต
ยกุไซ พราหมณณณ
นียมานา ปิสาเจน
อิม โน ปาทุกา ทุกขา
นีเจ โวลมพเก สุริเย
โอกนุทามุทเส ภูตานิ
สรสส สิริสา วณทาม
ติณนา ลตา จ โอสถโย
อมมํ อาโรคยํ วชชาก
วชชนตุ โภโกโต อมมณเจ
สเจ อนุปปตติตุกามา
อยํ เอกปที เอติ
ตเมว อนุปปเตยยาสิ
อโห วุต เร ชญีนิ
สุณณํ ทิสวาน อสสมํ
อติเวลล์ หนุณ อมมาย
ยา โน พนุช น ชานาติ
อจายาเกน ลุทุเทน
อปชช อมมํ ปสเสมุ
ทชชช อมมา พราหมณสส

ทณทมาทาย พราหมโณ
สิวิราชสส เปกชโตติ

อยํ มํ ตาต พราหมโณ
มเร ชาทัว ทาสียํ
ชมมิกา โทนติ พราหมณา
ชาติตุํ ตาต เนติ โน
กินนุ ตาต อุทิกขลิตติ
ทีโฆ จทฐา สุกคโม
พราหมโณ ว ตเรติ โน
ปพพตานิ วณานิ จ
สุปตติเต จ อาปเก
ปพพตานิ วณานิ จ
อยํ โน เนติ พราหมโณ
มทที อสมากมาตริ
ชิปปํ อนุปปเตยยา โน
อุชํ คจณติ อสสมํ
อปี ปสเสสิ โน ลหุ
วณมูลผลาหารียา
ตณเต ทุกขํ ภวิสสติ
อุณณาลทฐํ อนุปปกํ
พราหมณณ ชเนสินา
โย โน คาโว สุมภติ
สายํ อุณณโต อาคตํ
ผลํ ชุทุเทน มิสสกํ

ตทาย อาสิต ฉาโต
 สุธนา จ วต โน ปาทา
 อิจิ ตตถ วิลปิสฺ

น พาฬิห์ ตระเยย โน
 พาฬิห์ ตระติ พราหมโณ
 กุมารา มาตุคิทธิโนติ

โส โพธิสตุโต ส่วนสมเด็จพระบรมโพธิสัตว์ ตรัสได้ทรงฟังพระสุรเสียงแก้วกัณหา
 เสียวพระสกลกายาเย็นระยอ เศร้าสลดระทดท้อพระหฤทัยเช็ดถอยหลัง พระนาสิกอืดตั้ง
 อัสสาสปีสสาส น้ำพระเนตรเชอไหลหยาดหยดเป็นสายเลือด ไม่เว้นวายหายเหือดซึ่งโคก
 จึงเอาพระปัญญาวินิจฉัยเข้ามาชมโคก ว่าบุตรวิโยคทั้งนี้บังเกิดมีเพราะความรัก จำจะเอา
 อุเบกขาเข้ามาประหารหักให้เสื่อมหาย ท้าวเธอกลับสุขเกษมเปรมสบายพระกายก็ไสสดี ตั้ง
 พระจันทร์ทรงกลด นั้นแล

คิริทวาร อสมปตตะ เมื่อพราหมณ์ชุกชราพาสองดรุณล่าแพพวงค์ เกือบจะออก
 ประตุดงพระหิมเวศ คอระจะสงสารเอ๋ยด้วยนางกัณหากุมารเคเธอทรงพระกันแสง จนสุดสิ้น
 กำลังแรงระหวายอ่อน เจ้าก็สะอึกสะอื้นอ่อนวอนพระพี่ยา ว่าข้าแต่พระเชษฐาชาลีของน้องเอ๋ย
 น้องนี้หิวอ่อนด้วยอดนมวิงเวียนเจียนจะล้มเสียจริงแล้ว พระชาลีจึงปลอบแก้วกัณหาว่า
 กัณหาเอ๋ยอุตสาหะเดินเถิดนะแม่ อย่าระยอท้อแท้ทางนี้ก็ยังไกล ใครจะช่วยเราได้ไม่มีเลย
 เจ้าเพื่อนยากของพี่เอ๋ยมาตรว่าพระน้องจะวอดวาย ตัวพี่นี้จะขอตายไปตามเจ้า จะอยู่ไปไย
 เล่าให้ทนทุกข์ทรมาน คอระจะสงสารเอ๋ยด้วยสองกุมารพราห์ปรึกษากัน ว่าเราจะอภิวันทนไให้
 ไว้แก่เทเวศ สั่งให้ช่วยบอกเหตุทูลถึงพระมารดา ว่าพลางทางก็แอบพระอังกษาบพระเคียร
 ถวายต่างประทีปบุปเทียนปทุมชาติ พระพี่น้องก็ร้องประกาศด้วยวาจาว่า โภโกโต เทวสงฆาโย
 ข้าแต่เทพดาเจ้าทั้งหลายเอ๋ย อันศักดิ์สิทธิ์สถิตที่เครื่องบูชาลดาวัลย์ อันทรงทิพยกรรมและ
 ทิพยเนตร ได้โปรดเกศเกล้ากระหม่อมฉันด้วยช่วยบอกพระมารดา ว่ายังมีพราหมณ์ชราบุรุษ
 โทษ พาลูกทั้งสองสอดมาทางนี้ ชื่อว่ากัณหาชาลีได้สั่งความ ให้พระมารดาเร่งติดตามมาให้จง
 ได้โดยมรรคาลัยไพเราะหง ตรงตลอดทอดเดียวกระทั่งถึงประตูป่า แต่พอลูกได้เห็นหน้าผา
 พระบาท อโห วต เร ชฎินิ โอพระชนนีศรีศุภมาตุของลูกเอ๋ย เวลาปานฉะนี้แล้วมิตามมา
 เออก็เกือบจะพ้นประตูป่าไปเสียยังแล้ว ที่ไหนเลยจะได้เห็นหน้าพระลูกแก้วทั้งสองรา มาตุ
 คิทธิโน โอสงสารเอ๋ยด้วยสองดรุณทรมสวาท เมื่อนิราศร้างห่างพระมารดา พราหมณ์ชรา
 ตะเกติพระน้อง เทพเจ้าก็ร้องหวาดไม่เว้นองค์ ครั้นพราหมณ์ตะเกติพระพี่เลี้ยง เจ้าก็ร้องกรีดๆ

^๑ ตรีส แปลว่า สว่าง ชัดเจน ในที่นี้เสริมบทหรือยกทรงให้มีความหมายคล้ายคำว่า ท้าวเธอ ในขณะเดียวกัน
 ทำให้สัมผัสถูกต้องและประณีตขึ้น

เทพเจ้าก็ร้องหวีดขึ้นพร้อมกันเสียงสนั่นทุกอากัศพ์ วายุวิเวกพัดมาเฉื่อยฉิว ใบพฤษภาปลิว
 ร่วงระรุมเย็นทุกเส้นหญ้า พอโพล้เพล้พลบค่ำย่ำสนธยาศ พราหมณ์ก็พาสองตรุษยาวเรศกลับ
 ล่วงประตูป่า อิติ เมาะ อิมินา ปกาเรน โดยปการะดังแสดงมา ฉะนี้แล

กุมารปพพ์ นิภูจิตต์

ประดับด้วยพระคาถา ๑๐๑ พระคาถา

คำอธิบายเพิ่มเติม

จุนเณียบท เป็นบทนำเรื่องของแต่ละกัณฑ์ เป็นภาษาบาลีสรุปให้รู้ว่าในกัณฑ์นั้นๆ เบื้องต้นกล่าวถึงเรื่องอะไร เช่น จุนเณียบทในกัณฑ์ทศพรกล่าวถึงเหตุที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเทศนาเรื่องฝนโบกขรพรรษในกรุงกบิลพัสดุ์ จุนเณียบทในกัณฑ์ชูชก กล่าวถึงชูชกพราหมณ์ชาวเมืองกลิงคราษฎร์ เอาเงินไปฝากพราหมณ์ผู้เพื่อนไว้ แล้วเพื่อนเอาเงินไปใช้หมด เลยต้องยกนางอมิตตดาให้เป็นภรรยาชูชก จุนเณียบทในกัณฑ์กุมารนำเรื่องว่า หลังจากที่ชูชกได้พบกับพระอภัยมณีแล้วได้เดินทางมาถึงสระโบกขรณี รั้งรออยู่เพื่อให้พระมัทรีออกไปสู่ป่าหาผลไม้เสียก่อน เพราะชูชกมีความคิดว่าสตรีย่อมเป็นสิ่งที่คิดขวางการให้ทาน ครั้นได้เวลาชูชกก็เข้าไปขอสองกุมารจากพระเวสสันดร โดยปกติ จุนเณียบทแต่งเป็นความเรียง แต่เฉพาะกัณฑ์มหาพนและกัณฑ์นครกัณฑ์ขึ้นต้นจุนเณียบทเป็นฉันท์

คาถา เรื่องมหาเวสสันดรชาดก เดิมแต่งเป็นภาษาบาลี ๑๓ กัณฑ์ มีอยู่พันคาถา คาถาหนึ่ง คือ ฉันท์บทหนึ่ง ฉันท์ที่ใช้แต่งในมหาเวสสันดรชาดก เรียกว่า ปฐมยวตฉันท์ บทหนึ่งมี ๔ บาท บาทหนึ่งมี ๘ คำ บังคับให้ใช้คำ ครุ ลหุ เฉพาะคำที่ ๕ ที่ ๖ และที่ ๗ ในทุกบาท ดังตัวอย่าง

นิชฌตตดา	สิริโย	สพฺเพ	ปีตาน	ทิกฺขมิจฺฉติ
มาตา จ	ทุพฺพลา	ตสฺส	อจิรา	จกฺขุณี ชียเร

ถ้าเขียน ๐ แทนคำครุ ๖ แทนคำลหุ และ ๐ แทนคำที่มีได้บังคับว่าต้องเป็นคำครุหรือลหุ ผังของปฐมยวตฉันท์จะเป็นดังนี้

บาทหน้า

บาทหลัง

๐ ๐ ๐ ๐ ๖ ๖ ๐

๐ ๐ ๐ ๐ ๖ ๖ ๐

ในบางบาทอาจผิดพลาดไปจากผังภูมิได้บ้าง

ร้อยยาว เป็นลักษณะของคำประพันธ์ประเภทหนึ่ง บทหนึ่งจะมีกี่วรรคก็ได้ แต่ส่วนมากมี ๕ วรรคขึ้นไป ในวรรคหนึ่งๆ มีจำนวนคำตั้งแต่ ๖ คำขึ้นไป มีบังคับเฉพาะสัมผัสระหว่างวรรค คือคำสุดท้ายของวรรคหน้า จะสัมผัสกับคำใดคำหนึ่งในวรรคต่อไปตามความเหมาะสม สำหรับเรื่องมหาเวสสันดรชาดก ซึ่งแต่งเป็นร้อยยาวสำหรับเทศน์นั้น จะยกศัพท์บาลีขึ้นก่อนเสมอไป แล้วจึงมีร้อยตาม และในระหว่างที่ดำเนินเรื่อง มีคำบาลีคั่นเป็น

ขุมนิธิ	ขุมทรัพย์
โขยด	วิ่งไปกระโดดไปด้วยความคึกคะนอง
คันธภูมิ	ที่พักอาศัย สร้างด้วยไม้หอม ใช้เรียกเฉพาะที่ประทับของพระพุทธเจ้า หรือผู้ที่ใกล้จะเป็นพระพุทธเจ้า
ค้ำกลาง	ไม่ตอบโดยตรง ปัจจุบันใช้ว่า ภาคเสธ
จังกอบ	ปากเรือ
จั่งมั่ง	แข็งแรง
เจริญพรต	เพียรปฏิบัติให้แก่กล้ายิ่งขึ้น เจริญ ทำให้มากยิ่งขึ้น พรต ข้อปฏิบัติของนักบวช
เฉโก	ฉลาดแกมโกง บางครั้งพูด โฉก
ชะวาก	ช่องที่เว้งว่างเข้าไป
ไซงโง	เครื่องวิดน้ำชนิดหนึ่ง
ไซ	เครื่องสานสำหรับดักปลา
ตะ	ตะลุยก
ตัน	ดันดันเข้าไป
ดิลก	เลิศ ยอด
ดีร้าย	บางที
ตันหน	เจ้าหน้าที่ชี้นำทิศทางเดินเรือทะเล คนนำทาง
ตะปลิง	เหล็กที่เกาะวัตถุให้ติดกันรูปคล้ายตัวปลิง
ตะลิตะเลียม	เล่นโดยไม่ระวัง
ดิด	ฝั่ง
ถึก	เปลี่ยน หนุ่ม
ถือนุญ	ถือว่ามิบุญ ไว้ตัวว่ามีบุญ
ทรม	ยังอ่อน ยังเยาว์
ท่า	รอ คอย
ทาสเมณ	ผู้ตกอยู่ใต้อำนาจของกามารมณ์
ทิจาคร	นก ทิช แปลว่า เกิด ๒ ครั้ง อาจหมายถึง พราหมณ์ด้วย นก เกิดเป็นไข่ครั้งหนึ่ง และเกิดเป็นตัวอีกครั้งหนึ่ง ส่วนพราหมณ์เกิด จากครรภ์มารดาครั้งหนึ่ง และเกิดจากการบวชอีกครั้งหนึ่ง

ธงตะขาบ

ธงผืนผ้าชนิดหนึ่งทำด้วยผ้าหลายชิ้นเย็บต่อกันกว้างยาวตามต้องการ
ที่รอยต่อมีไม้ลูกคั่น ปลายไม้ทั้ง ๒ ข้าง ติดตรงสามเหลี่ยมเล็กๆ
ดูคล้ายตะขาบ

นักสิทธิ์

นักบวช

นิยม

กำหนด ยอมรับนับถือ

นิเทศ

ส่วนที่แยกออกไป

บทวลัญชา

รอยเท้า วลีัญชา รอย เครื่องหมาย

บัณฑิตกัมพล

แท่นที่ประทับของพระอินทร์ ซึ่งทำด้วยหินมีสีเหลืองนวล

บาน

เครื่องตีมาจาก ปาน

บุพนิมิต

เครื่องหมายหรือลางที่บอกให้รู้ก่อน

ปฐกาทก

ผู้รับทาน

ปัจจุสมัย

ใกล้รุ่ง

ปัจฉิมราตรี

ส่วนสุดท้ายแห่งราตรีคือตอนดึกตั้งแต่ ๐๓.๐๐ น. ถึง ๐๖.๐๐ น

ประกา

ตรึงให้แน่น

ประตูปา

ทางเข้าหรือออกบริเวณป่า

โปดกมฤคราช

ลูกกวาด

ผลาผล

ผลไม้

ผัดพาน

ล่อหรือยั่วให้ช้างไล่

ผ้าคารอง

เครื่องปกปิดร่างกายที่ทำด้วยหญ้า

ภิกษาจาร

ขอทาน

ภิมุข

ข้างหน้า มาจาก อภิมุข

โบไคย

เครื่องใช้สอย ทรัพย์สินสมบัติ

พญาภาส

จำฝูงควายป่า

พรหมวิหาร

ธรรมะของพรหม ตามนัยแห่งพระพุทธศาสนา มี ๔ ประการ คือ
เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

พระชินวงศ์วรราช

เชื้อสายของพระพุทธเจ้า ชิน หมายถึง ชนะ ชินวงศ์ หมายถึง
พระพุทธเจ้า

พระเต้า

ภาชนะบรรจุน้ำลักษณะคล้ายผลน้ำเต้า หรือทำจากผลน้ำเต้า

พระสร้อยสรเพชญญาณ

ในที่นี้หมายถึง พระโพธิญาณ สร้อย หมายถึง สิบสาย สิบเนือง

พวน	เชือกเส้นใหญ่ ๆ
พังพาน	คองเมื่อแผ่ออกที่เรียกว่า แม่เบี้ย เล็กพังพาน หมายถึง แผ่พังพาน
พาฬมฤค	สัตว์ร้าย สัตว์ที่กินสัตว์อื่นเป็นอาหาร พาฬ หมายถึง สัตว์ร้าย ช้างร้าย สิงโต งู เสือ
พาหิรภัก	ภักภายนอก พาหิรภัก หมายถึง ภายนอก
พิกาด	เกณฑ์กำหนด
พุทธานุการ	หน่อเนื้อพระพุทธเจ้า คือ ผู้ที่จะเป็นพระพุทธเจ้าต่อไปในอนาคต มาจาก พุทธ + อังการ
เพื่อนไร่	เพื่อนในยามทุกข์ยาก
มโนมินา	[มะ-นิม-มะ-นา] เร็ว ต่วน ชมิชมัน
มัจจุรียะ	ความตระหนี่เหนียวแน่น ความเห็นแก่ตัว
มัธยัสถ์	ตั้งอยู่ในท่ามกลาง
มัลล	แผ่นโลหะรูปคล้ายดาบ ใช้ตีให้มีเสียงดัง
มโนภิรมย์	ยินดี
มโหศุรยศวรราช	ความเป็นใหญ่
ยามละว้า	ถุงผ้าขนาดใหญ่สำหรับใส่ของ มีสายสำหรับสะพาย ตอนล่างมีครุย
ระยาง	สายโยงเป็นแถว
ระโยง	สายโยงเสากระโดงเรือ
รัชนีรโหราน	มีความสุขในที่อันสงบเงียบ รัชนี หมายถึง นำเร็นแรงใจ
ราโ	ไม้กระดานเรียบที่ประกบบนกราบเรือบางชนิด
ราศี	ลักษณะความดีงามของคน
ราชตรี	กลางคืน
เร็ดร้าง	จาก พราก หรือเลิกไปกลางคัน
ลามก	ร้าย ชั่ว ตำ บาป สกปรก
ลำต้า	คนถือท้ายเรือ
โลกิยนาวา	เรือแห่งโลกีย์ เรือที่เป็นไปตามวิสัยของโลก
วังวน	บริเวณที่น้ำลึกลงวนอยู่
วิจลจลาจล	เกิดความเคลื่อนไหววุ่นวาย

วิหิงสา	คิดจะทำร้าย
วุ้ง	เว้าเป็นเว้าเข้าไป
เว้ง	ที่เปิดกว้าง วุ้งเข้าไปถัดจากที่แคบ
คิลป์	ศร เช่น คันคิลป์ หมายถึง คันศร
สังสาร	การเวียนว่ายตายเกิด มาจาก สังสาร
สมตังสบบารมี	บารมี ๓๐ ประการ ได้แก่ บารมี ๑๐ อุปบารมี ๑๐ ปรมัตถบารมี ๑๐
สมภาร	ภาระที่สั่งสมมาโดยต่อเนื่อง
สมาโนตม์	พร้อมด้วยจิตอันอุดม มาจาก ส+มาน+อุดม
สมาบัติ	การบรรลุมาน
สอดแคล้ว	สงสัย แคลงใจ
สโรชโปกขรณี	สระบัว
สักกระสัน	ผูกให้แน่น
สังขยา	การนับ
สัมโมทณีนัยกถา	ข้อความอันมีความหมาย ควรแก่การยินดี สัมโมทณีย์ หมายถึง ควรแก่การยินดี นัย หมายถึง ความหมาย กถา หมายถึง ข้อความ รูปสิ่งที่ที่แกะเห็นด้านหน้าชัดเจน
สิงห์อัด	พันให้ขาด
สิน	ภาชนะทอง
สุวรรณภาชน์	ครอง อยู่ใน
เสวย	ทำรอยให้หลงเข้าใจผิด
เสียรอย	เครื่องใส่ของสำหรับหิ้วหรือหาบ เป็นต้น ปกติทำด้วยหวายมี ๔ สาย ตอนบนทำเป็นหูสำหรับหิ้วหรือสอดไม้คาน ตอนล่างขัดกัน เป็นสี่เหลี่ยมสำหรับวางกระจาด เป็นต้น
แสรก	ด้ายดิบหรือผ้าที่ชุบน้ำมันยางและชัน ตอกอัดเข้าไปในระหว่างไม้ กระดานแนวเรือเพื่อกันรั่ว
หมั่น	ไม่เหมือนเดิม แปลกไป
หลากหลาย	หิวจนอ่อนเพลีย
หิวอ่อน	ชั่วช้า
หีนชาติ	

หือหรือโหด	โหดเหี้ยม
อนาวรรณญาณ	ความรู้อันไม่มีเครื่องกีดกัน
อนุมาน	สรุป คาดคะเนตามหลักเหตุผล
อริยประเพณี	ประเพณีของพระอริยเจ้า
อวิชา	ความไม่รู้
อัชฌาสัย	ผอนปรน
อับเฉา	ของหนักร้างที่บริเวณท้องเรือสำหรับถ่วงเรือกันเรือโคลง เช่น หิน เป็นต้น
อาเพศ	การเปลี่ยนแปลงอย่างผิดปกติ
อุโมษ	กึกก้อง
อุตตนาภาพ	หงายขึ้น
อุเบกขา	การวางเฉย
อุไร	ทองคำ

ทบทวนเนื้อเรื่อง

๑. ชูชกเดินทางไปเฝ้าพระเวสสันดรด้วยความมุ่งหมายอะไร
๒. เหตุใดชูชกจึงรอให้พระมัทรีเสด็จไปหาผลไม้เสียก่อน แล้วจึงเข้าไปเฝ้าพระเวสสันดร
๓. ความฝันของพระมัทรีเทียบกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแก่พระองค์ในภายหลังตรงกันหรือไม่อย่างไร
๔. พระเวสสันดรตรัสว่าอย่างไร เมื่อทำนายฝันให้แก่พระมัทรี
๕. ก่อนพระมัทรีจะเสด็จไปหาผลไม้ ได้ทรงปฏิบัติอย่างไรบ้าง ในวันที่ชูชกมาขอสงกุมาร
๖. เมื่อพระเวสสันดรทอดพระเนตรเห็นชูชกเดินมาที่อาศรม พระองค์ทรงปฏิบัติอย่างไร เพราะเหตุไร

๗. เมื่อสองกุมารทราบว่าพระบิดาจะยกตนให้เป็นทานแก่ชุก สองกุมารทำอย่างไร

๘. พระเวสสันดรทรงใช้วิธีใดจึงทำให้สองกุมารออกจากที่ซ่อนได้

๙. หลังจากที่ถูกชุกได้รับพระราชทานสองกุมารแล้ว ได้ปฏิบัติอย่างไรต่อสองกุมาร

๑๐. พระเวสสันดรทรงรู้สึกอย่างไรบ้างกับการกระทำเช่นนั้นของชุก

อ่านฟังเสียง

๑. นักเรียนอ่านออกเสียงพร้อมๆ กันทั้งชั้น ครั้งละประมาณ ๑ หน้า เพื่อให้ได้รับรสไพเราะของการใช้คำในบทกวี

๒. ฝึกอ่านรายยาวทำนองเสนาะ และท่องจำตอนที่เห็นว่าไพเราะอีก ๑ ตอน นอกเหนือจากบทอาขยานที่กำหนดไว้แล้ว

อภิปราย

อภิปรายร่วมกันทั้งชั้นเกี่ยวกับแนวคิดบางข้อ โดยใช้อุทาหรณ์จากเรื่องราวและเหตุการณ์ในกัณฑ์นี้ อภิปรายทั้งในเชิงเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย อาทิ

๑. กำพร้าสองประการ

๒. การชมความรู้สึกโกรธแค้นและความอาลัยรัก

๓. การกำราบเสียแต่ต้น

พิจารณาเนื้อหาและศิลปะการใช้ภาษา

แบ่งนักเรียนเป็น ๖ กลุ่ม แต่ละกลุ่มทำงานตามหัวข้อต่อไปนี้ เขียนบันทึกแล้วรายงานด้วยวาจาในชั้น

หัวข้อที่ ๑ ศึกษาเรื่องสำนวนเปรียบเทียบในกัณฑ์กุมาร โดยรวบรวมข้อความที่ใช้สำนวนเปรียบเทียบและตีความว่ามีความหมายอย่างไร

หัวข้อที่ ๒ ศึกษาวิธีใช้คำหรือกลุ่มคำที่พรรณนาให้เห็นภาพ เช่น ตอนพรรณนาความฝันของพระมัทรี แม่น้ำทั้งห้า บรรยากาศในป่า ฯลฯ รวบรวมคำและกลุ่มคำมาชี้ให้เห็นว่าการใช้คำหรือกลุ่มคำนั้นมีประสิทธิผลอย่างไร

หัวข้อที่ ๓ รวบรวมคำประพันธ์ที่ทำให้เกิดความสะเทือนอารมณ์จากเรื่องอย่างน้อย ๔ ตอน และชี้ให้เห็นว่า ทำให้สะเทือนอารมณ์ในด้านใด

หัวข้อที่ ๔ บอกคุณลักษณะของพระเวสสันดร พระมัทรี กัณหา ขาลี โดยยกเหตุการณ์ในกัณฑ์ที่เรียนมาประกอบ

หัวข้อที่ ๕ หยิบยกคุณธรรมที่แทรกอยู่ในเรื่องมาชี้แจงอย่างน้อย ๓ ข้อ เช่น ความกตัญญู ความเสียสละ ความอดทน ฯลฯ ชี้ให้เห็นชัดว่า พฤติกรรมของบุคคลใด แสดงถึงคุณธรรมนั้นๆ ในเหตุการณ์ตอนใด

หัวข้อที่ ๖ รวบรวมคำเลี่ยนเสียงธรรมชาติ แล้วพิจารณาว่า คำเลี่ยนเสียง ธรรมชาตินั้นช่วยให้คำประพันธ์ไพเราะอย่างไร ผู้อ่านเกิดจินตภาพชัดเจนขึ้นหรือไม่

แสดงความคิดเห็น

ยกคำประพันธ์ตอนที่นักเรียนประทับใจมา ๑ ตอน แล้วอธิบายความคิดเห็นด้วยว่า ประทับใจอย่างไร

ตัวอย่างคำประพันธ์

ว่ากำพร้าสองประการสืบสันดานโดยประเพณี นรา เอกจจิยา กุมารกุมารี
ไต่ไรรินราศปราศจากพ่อยั้งแต่แม่ผู้เดียว ก็พอแลพอเหลือว ชื่อว่าอยู่พร้อมทั้งบิดา
และมารดา ทารกา ทารกผู้ไต่ไรรินราศปราศจากแม่ยั้งแต่พ่อผู้เดียว ก็เปล่าเปลี่ยว
ได้ชื่อว่าสูญสิ้นทั้งบิดาและมารดา ถึงจะประโลมเลี้ยงรักษาเล่าก็ไม่ถึงใจ ถึงจะได้
ทุกขภัยสักร้อยสิ่ง อันบิดาแล้วก็นั่งได้ไม่นานพา อันคุณของพระมารดาท่านพรรณนา
ไว้ว่าเป็นที่ยิ่ง สจจ คำที่ว่ามานั้นก็จริงสมอยู่แล้วนะพระน้องแก้วกัณหา

กิจกรรมเสริม

ในโอกาสที่มีเทศน์มหาชาติตามวัด โรงเรียนอาจมอบหมายให้นักเรียนไปฟัง เมื่อฟัง แล้วทำรายงานเสนอชั้นเรียน

เราคือลูกของแม่พระธรณี

อิสรา อมันตกุล

อิสรา อมันตกุล เป็นนักเขียนที่มีประสบการณ์กว้างขวาง ได้เขียนทั้งเรื่องสั้น นวนิยาย บทความ และบทประพันธ์อื่นๆ ไว้มาก งานประพันธ์ส่วนใหญ่มักเกี่ยวข้องกับสภาพสังคม การเรียกร้องความเสมอภาค สิทธิเสรีภาพ และการคัดค้านสงคราม “เราคือลูกของแม่พระธรณี” เป็นเรื่องสั้นที่สะท้อนสภาพของผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมสมัยหนึ่ง ซึ่งต้องฝ่าฝืนชีวิตไว้กับธรรมชาติ ต้องฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ เพื่อความอยู่รอดของชีวิตและสำหรับบางคนเพื่อให้ถึงอุดมคติที่ตั้งไว้

เรื่องสั้น “เราคือลูกของแม่พระธรณี” เป็นที่นิยมของผู้อ่านทุกเพศทุกวัยต่อเนื่องมาเป็นเวลายาวนาน ผู้ประพันธ์บรรจงใช้ภาษาอย่างประณีตงดงาม มีศิลปะน่าประทับใจ เหตุการณ์และบทบาทของตัวละครเพียง ๒ คนในเรื่องประสานสัมพันธ์กันอย่างกระชับรัดกุม มีเอกภาพนักเรียนควรคิดพิจารณาว่า บทบาทของตัวละครใดโดดเด่นกว่ากัน สารสำคัญของเรื่องที่ผู้ประพันธ์ประสงค์จะสื่อมายังผู้อ่านคืออะไร ยิ่งกว่านั้น ถ้านักเรียนได้อ่านเรื่องนี้ด้วยความพินิจพิจารณา แล้วแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันก็จะ เป็นโอกาสที่นักเรียนได้พัฒนาทั้งในทางสติปัญญา ทางอารมณ์และทางสังคมมากยิ่งขึ้น

หล่อนนอนอยู่ซิดเขาในความมืด ตาเบิกโพลงและตัวสั่นนิดๆ ขณะเงี่ยหูฟังเสียงหวีดของรถไฟที่ก้องกรีดขึ้นในความสัต์ของราตรี ความคมของเสียงนั้นเหมือนดังว่าได้ผ่าผืนอากาศที่หนักและหนาว เข้ามาบาดหัวใจหล่อน นี่เป็นครั้งแรกในระยะสามปี นับแต่หล่อนติดสอยห้อยตามเขามาอยู่บนที่นาโล่งแล้งนี้ ที่รมณีย์เกิดความรู้สึกเสียสละในเสียงหวูดของรถไฟ

เอนกกำลังหลับสนิทและกรนเบาๆ ดูร่างของเขาขณะเหยียดสุดตัว ช่างยาวและกำยำเหลือเกิน เขาไม่รู้หรอกว่า หล่อนกำลังตื่นและกำลังเบ่งตาอย่างเจ็บปวดอยู่ในระยะทางไม่กี่กระเบียดนิ้ว เสียงหวีดที่ยาวยืดยาวของรถไฟครวญแผ่วหายไปแล้ว ในทันใดรมณีย์ก็เกิดความรู้สึกใหม่พร้อมกับกััดฟันแน่น

ลึกลงไปในครรภ์ของหล่อน ชีวิตน้อยๆ ชีวิตหนึ่งกำลังดิ้นอย่างจะรีบร้อนออกมาดูโลก นี่เป็นลูกคนที่สอง ที่เคยเข้ามาดิ้นอยู่ในท้องของหล่อน เป็นลูกคนใหม่ที่ดูเหมือนจะดิ้นแรงกว่าคนแรกอยู่หลายเท่า คงเป็นผู้ชาย หล่อนคิด หน้าดื้อเหมือนเอน และตาโคกเหมือนเอน แต่คราวนี้ หล่อนจะต้องไม่ให้เหมือนคราวที่แล้วอย่างหัวเด็ดตีนขาด

คราวที่แล้ว หมายถึงการคลอดของลูกคนแรก ชีวิตนั้นไม่มีวันผ่านครรภ์หล่อนออกมาหายใจ อากาศของโลกนี้ ของที่นาบ้าๆ แสนจะแห้งแล้งผืนนี้! รมณีย์ตัดสินใจมาหลายวันแล้วว่า จะไม่ให้ประวัติศาสตร์อุบัติซ้ำ หล่อนจะหนีเอนกลับกรุงเทพฯ เพื่อคลอดลูกออกจากครรภ์ที่นั่น และไม่ใช่ที่ที่นาสารเลวผืนนี้!

พรุ่งนี้แหละคือกำหนดหนีของหล่อน

หล่อนพยายามจะบอกเล่ากลับให้เอนรู้ถึงความคิดนี้มานานแล้ว แต่เอนเป็นคนหัวดื้อเท่าๆ กับพระนาง เขารักที่นาของเขาอย่างรุนแรง เขาเคยบอกว่า "รม...ที่นาของเรานี้อาจไม่ใช่ที่อุดมสมบูรณ์เหมือนแถวรังสิตหรืออยุธยา อาจแห้งแล้งเกินไปสำหรับลูกคนรวยๆ ผู้ดีเก่าอย่างเธอ แต่มันก็เป็นแม่บังเกิดเกล้าของฉัน ฉันเป็นลูกของธรณีผืนนี้!"

เพราะว่าเขาบูชาที่นาของเขาเท่าชีวิตนั่นเอง ทุกครั้งที่รมณีย์จะเอ่ยปากพูด ความเข้มแข็งในใจดูเหมือนจะหลบลี้หล่อนไปเสียทุกที เคยมีอยู่ราวๆ สองครั้งที่หล่อนปรารภกับเอนถึงการทิ้งมันไป หลังจากหล่อนแท้งลูกคนแรกแล้ว

หล่อนบอกเขาด้วยเสียงขมขื่นว่า “ฉันจะไม่ยอมเกิดลูกคนที่สองของฉันบนที่นาผืนนี้เป็นอันขาดค่ะเอิน ฉันจะไม่ยอมเอาชีวิตลูกคนที่สองเป็นทรัพย์สินอย่างคนแรก ที่นี่คือนรก เต็มด้วยความร้อนแห้งผากและฝุ่นบ้าๆ และความตาย ถ้าเธอไม่ไปกับฉัน ฉันก็จะทิ้งมันไปคนเดียว ฉันทนไม่ไหวที่จะเห็นลูกของฉันต้องตายไปเพราะมันเป็นข้าสอง”

โหล่ที่กว้างและอกที่พิดด้วยกล้ำของเอินพองออกอย่างเหี้ยมเกรียม เขามองหล่อนคล้ายกับจะใช้ดวงตาทั้งคู่ถามแทนปากว่า เป็นความผิดของที่ดินผืนนี้แน่ละหรือ ที่หล่อนจะปรักปรำมันว่าเป็นจำเลยฆ่าลูกคนแรกของเธอและเขา

มันทำให้ธรรมเนียมเองต้องคิดว่าหล่อนเองก็ดื้อไปผิดๆ เหมือนกัน เป็นความผิดของธรณีนี้อะไร หรือ เป็นความชั่วร้ายของแผ่นดินผืนนี้หรือ ที่ลูกของเธอต้องตายทั้งๆ อยู่ในครรภ์? วันนั้นเป็นวันกลางฤดูร้อน แดดกล้าแสดเปรี้ยงแต่เช้า เผาผักที่หล่อนลงไว้ในร่องหลังบ้านให้ฉมเฉา เอินขับม้าเข้าไปในเมืองแต่ตอนสายเพื่อซื้ออาหารแห้งๆ ผ้ามาทำผ้าอ้อม หนังสือพิมพ์ ยาเส้นและของกระจุกกระจิกบางอย่างมาสะสมสำรองไว้ ก่อนไปเขายังได้กำชับมิให้หล่อนทำงานที่ต้องออกแรงหนัก แต่หล่อนกลับคว้าถังน้ำไปที่บ่อ เพื่อดักน้ำมารดผักดวงอาทิตย์ที่สาดแรงกล้าบนฟ้าเปลือย ดูเหมือนจะพยายามเยาะในความสะเพร่าของหล่อน ขณะที่หล่อนหย่อนถังลงไปใบบ่อน้ำลึก และจ้วงน้ำดื่มขึ้นมานั้นหล่อนเสียวแปลบที่หน้าท้อง ถึงกับต้องปล่อยมันและล้มลงบนแผ่นดินที่แตกกระแหงแห้งคมทันที

เมื่อเอินตะปิงม้ากลับมา เขาจึงพบเมียนอนสิ้นสติอยู่ปากบ่อ เขาโจนลงม้าม้าและอุ้มหล่อนเข้ากระท่อม เพียงเพื่อที่จะพบว่าหล่อนแห้งลูกเสียแล้ว...

ความตายของลูก เป็นสาเหตุที่ทำให้ธรรมเนียมอาฆาตเคียดแค้นที่ดิน ซึ่งหล่อนล้มลงนอนสลบนั้นอย่างรุนแรงเข้ากระดูกดำ “...ที่นี่คือนรก เต็มด้วยความร้อนแห้งผากและฝุ่นบ้าๆ และความตาย...” หล่อนบอกเขา “ถ้าเธอไม่ไปกับฉัน ฉันก็จะทิ้งมันไปคนเดียว...”

เอินพยายามจิบเช็ดน้ำตาหล่อนให้แห้งจากร่องแก้ม ด้วยเสียงกระห่อนกระแต่น เขาตอบว่า “เราจะไปด้วยกัน ยอดรัก” กรามของเขาขบกันโปนในขณะนั้น “เราจะกลับไปสู่ที่ที่เป็นความผาสุกของเธอ แต่...”

“แต่...?” หล่อนทวนคำ

“แต่ขอเวลาให้ฉันอีกสักหน่อย ขอเวลาให้แกฉันอีกสักปี ขอให้ฉันได้เก็บเกี่ยวเหงื่อที่ฉันหว่านลงไปบนมัน พอเป็นทุนติดตัวไปบ้างเสียก่อน แล้วเราก็จะทิ้งธรณีนี้อย่างเมามั๊งเกิดเกล้านี้ไป”

เขาพูดหัววๆ เท่านั้น ก็หันหลังเดินตัวตรงออกประตูไป

นั่นเป็นข้อเจรจาที่เกิดขึ้นเมื่อปีก่อนมาแล้ว มันเกินกำหนดที่เขาเล่นปากคำมาหลายเดือนและเขาก็มิได้พาหล่อนย้ายไปเสียจากที่ดินอันเป็นชุมชนรกร้างนี้ พรุ่งนี้แหละ รมณีย์จะไปจากที่นี่ด้วยขาของหล่อนเอง เอ็นจะออกจากบ้านแต่เช้าเพื่อไปเจรจาเรื่องเช่าเครื่องจักรสำหรับวิดน้ำเข้านาที่อำเภอ ปีนีช่างแล้งเหลือเกิน ทั้งๆ ที่ได้เวลาหว่านแล้วฝนไม่ตั้งเค้าตามปกติของฤดูกาล นาแตกกระแหง และวัควายดินรกรกระวนกระวายมาหลายวัน เพราะขาดน้ำ ในบ่อหลังบ้านเองก็แห้งขอดแทบจะไม่พอสำหรับหล่อนและเขากินไปได้เกินมะรืนนี้ พรุ่งนี้แหละหล่อนจะหนีมันไป หล่อนจะพาลูกในท้องไปคลอดที่อื่น ซึ่งชุ่มชื้นและอาริกว่าที่นาบ้าๆ ผืนนี้ รมณีย์เบ่งตาโพล่งในความมืด และคิดต่อไป

หล่อนได้วางแผนการหนีไว้ละเอียดลออทุกชั้นแล้ว แม้กระทั่งถ้อยคำที่เขียนลงในจดหมายรำลาเอ็น หล่อนจะเขียนลงไปว่า

ยอดรัก

โปรดรู้ไว้ด้วยว่า ขณะที่เธอพบจดหมายนั้น เมียของเธอได้ขึ้นรถไฟกลับไปบ้านที่กรุงเทพฯ แล้ว ที่นั่นฉันมีพ่อแม่ที่กำลังรออยู่ และมีความปลอดภัยที่จะให้แก่ลูกซึ่งกำลังจะลืมตาดูโลกอย่างพร้อมพร้อม เอ็นขา...อย่าเกลียดฉันเลยที่ต้องทำลงไปเช่นนี้ เธอก็รู้แล้วว่าฉันมิได้หนีไปเพื่อความสุขของตัวเอง หากเพื่อความสุขของลูกในท้องโดยตรง ฉันจะไม่ยอมให้ที่ดินรกร้างนี้ ฆ่าลูกของฉันอย่างคนแรกอีกต่อไป ฉันยังรักเธอเสมอ

เมียของเธอ

หล่อนทวนท่องถ้อยคำที่จะใช้อำลาในจดหมายให้แม่นยำอยู่ในใจ เอ็นกำลังหลับสนิทและอาจกำลังฝันไม่ดี เพราะหล่อนได้ยินเขากัดฟันตึ๊งๆ กันหลายกรอบ และละเมอพึมพำดูๆ ออกมา หล่อนเกิดความรักในเขาท่วมท้นหัวอกขึ้นอย่างฉับพลัน ปีมว่าจะพวเข้าก่อร่างอันเหมือนฉาบไว้ด้วยสีเงินจากแสงจันทร์ค่อนข้างดวงนั้นไว้ และร้องไห้สารภาพแผนการหนีออกมา

แต่หล่อนไม่กล้าแม้จะเอื้อมมือไปเสยผมที่ยุ่งย่อยลงมาปรกตาเขา มันไม่ใช่ความผิดของหล่อนเลย มันเป็นความเหลวไหลของเอ็นต่างหาก ที่ไม่รักษาคำพูดของตัวเอง เวลาผ่านไปปีกับหลายเดือนแล้ว แต่เขาก็กังไม่ส่อทีว่าจะพาหล่อนย้ายจากที่นาผืนนี้ ไปตามทีดกปากคำไว้วันที่เขาจูบเช็ดน้ำตาให้หล่อนวันนั้น

หล่อนได้ปรนนิบัติเขาตลอดมาด้วยหน้าที่ของเมียที่ดี และแม้ว่าเขาจะเพิ่มพูนความรักในหล่อนขึ้นตามวันเวลาก็จริง แต่มีสิ่งแฉกแฉกบางอย่างเป็นตัวมารคอยขัดขวางความสุขระหว่างหล่อนและเขาอยู่ มันคือที่ดินที่แห้งแล้งไร้ผลผลิตนี้

หล่อยเคຍรบเร้าให้เขากลับไปกรุงเทพฯ “เธอน่าจะกลับไปเป็นอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์อย่างเก่าละ เอ็น” หล่อนแนะเขา “ไม่ต้องมาลำบากลำบากกับนาเลวๆ นี้ ไม่ต้องตากแดดตัวดำทั้งวัน ไม่ต้องสู้รบปรบมือกับภัยธรรมชาติอย่างนี้ ไม่ต้องคอยเหงนหน้ารอพระพิรุณจะโปรดอย่างน่าทุเรศเช่นนี้”

เขาเคยเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่บางเขนมาแล้ว แต่เขาว่า “ฉันทำประโยชน์น้อยเหลือเกิน เมื่อสอนนักเรียนอยู่ในห้อง การเป็นอาจารย์ไม่ใช่สาระในชีวิตของฉัน ฉันทรกรรม มันดูเป็นทำตัวเหมือนกาฝากยังงัยชอบกล ฉันเกิดมาสำหรับเป็นกสิกรมากกว่าปู่ของฉัน ย่าของฉัน พ่อของฉัน และแม่ของฉัน เกิดและตายบนที่นาทั้งนั้น ฉันไปเรียนนอกมา ก็เพื่อที่จะเป็นชาวนาตัวอย่างคนหนึ่งของเมืองไทย รอยเท้าที่ฉันทำทางไว้ อาจเป็นประโยชน์เหลือหลายแก่ชาวนาอีกหลายหมื่นหลายแสนคนในวันข้างหน้า”

“เธอใช้วิทยาศาสตร์มาช่วยการทำนาสมัยใหม่ในโลกที่ยังสมัยเก่าเกินไป มันถึงอับจนกันเช่นนี้” หล่อนตัดพ้อเสียงเครือ น้ำตาซึมมาปิดตา

“อย่าร้องไห้ซี” เขาอุบผมนของหล่อน “ถ้าผมจะมองดูอะไรด้วยดวงตาที่มีฝ้าน้ำตาปิดอยู่ละก็ เธอไม่มีหวังจะเห็นสิ่งนั้นได้ชัดเจนหรอก เหมือนกับการทำนาแบบสมัยใหม่ของฉันเหมือนกัน ถ้าเธอคิดอย่างสั้นๆ คิดอย่างมือคต คิดอย่างยังหลงใหลความสนุกสบายที่กรุงเทพฯ เธอก็จะไม่เห็นว่าผลข้างหน้านั้นรุ่งเรืองปานไหน เธอต้องมองและศึกษาวิธีการของฉันด้วยเหตุผล แล้วเธอจึงจะมีกำลังใจร่วมยืนเคียงบ่าเคียงไหล่กับผัวต่อสู้อต่อไป”

ครั้งนั้นฝนแล้งเหมือนครั้งนี้ ทุกๆ วันเอ็นจะออกไปยืนโดดเดี่ยวอยู่กลางนา ร่างทะมึนบึกบึนของเขาตัดเด่นกับขอบฟ้าอันแว้งว้าง แหงนหน้ารอความการุณจากพระพิรุณ รมณียพยายามหัวเราะประชดให้เขารู้สึกตัว หล่อนพยายามให้เขาได้ตระหนักคิดว่า การที่จะรอพระเจ้าช่วยนั้น เป็นเรื่องของคนโง่ๆ แต่แล้วหล่อนเองกลับเป็นฝ่ายผิดหวัง คิณนั้นฟ้าคำรามมาแต่ไกล และในตอนดึกขณะที่เขานอนเคียงกับหล่อนอยู่ ฝนก็เทจ๊จ๊กลงมา

เขาขยับตัวลุกจากเตียง กอดหล่อนแน่นและระดมจูบที่แก้ม “ไซโย ความหวังของเรา! ฟังซี รม ฟังเสียงฝนนั่นซี มันช่างมีความหมายเหลือเกิน พรุ่งนี้แหละ ฉันจะระดมคนลงมือไถขอเวลาฉันอีกหน่อยเถอะ รม ฉันจะพิสูจน์ให้เธอเห็นว่า การเป็นเมียชาวนานั้น มีความสุขยิ่งกว่าเป็นเมียพวกนายหน้าในเมืองหลวงแคไหน”

คินนั้น หล่อนหลับอย่างอบอุ่นได้อ้อมกอดของเขาทั้งคืน

...แต่คินนี้ ไม่เหมือนคินนั้น ฝนไม่ได้เทลงมาราวปาฏิหาริย์แม้แต่เปาะเดียว ชาวบ้านแห่งนางแมวบอบานฟ้าดินมาหลายเพลาก็ไม่ปรากฏว่าฟ้าจะมีเมฆตั้งเค้าให้ชื่นใจ ที่น่าหายใจคล้ายคนร่อแร่จนจะตาย วัวควายเปิดไถ่ชิมเชื่องเหมือนคนอมโรคตลอดวัน และร้ายที่สุดเจ้าหวิดรถไฟนั้นยั่วเย้าให้หล่อนทิ้งที่นี้ไปเสีย ร้ายที่สุดกว่าที่สุด ลูกคนใหม่ของ หล่อนกำลังดิ้นอยู่ในท้อง คล้ายจะเตือนว่าถ้ามันขึ้นออกมาชมโลกบนที่อันเหมือนนรกนี้ มันก็มีหวังอาลาหล่อนตามคนแรกไป

หล่อนเฝ้าพลิกกลับกระสับกระส่าย ครุ่นคิดแผนการหนี จนฟ้าสว่าง

เอนตื่นก่อน เขาผลุนผลันลูกจากเตียงออกไปให้อาหารเปิดไถ่และวัวควาย ครึ่งชั่วโมงกว่าจึงกลับมา

ขณะที่หล่อนกำลังเตรียมจัดอาหาร เขาบอกว่า "วันนี้ฉันต้องเข้าไปในเมืองกับพวก บ้านโน้น รม ขึ้นรอฟนเห็นจะไม่ได้การแน่ เราจะต้องจัดการขุดลำกระโดงจากคลองส่งน้ำมาถึงนาเสียแล้ว เราจะต้องบอกพวกฟองมาลงมือแต่วันนี้ ฉันจะไปเช่าเครื่องจืดระหัดที่สหกรณ์ถ้าไม่ได้ก็เห็นจะต้องไปเช่าเก้าเกวียนหลัที่ท้ายตลาด แต่อย่าเป็นนั่นมันหน้าเลือดบรรลัย คงคิดราคาขุดเราเลือดหนึ่งหัวชิบๆ ไปหรือล"

เขากินข้าวอย่างรีบร้อน แล้วคว้าหมวกฟางปีกใหญ่ครอบหัว "ฉันไปละ เตียวสายแดดจะร้อน ระวังนะรม อย่าออกไปทำงานหนักอีกเป็นอันขาด รมั้ดระวังตัวหน่อย เธอจะท้องแก่เต็มทีแล้ว คงเป็นผู้ชายแน่คราวนี้ ฉันจะอบรมให้เก่งเหมือนพ่อทีเดียว"

เขาหัวเราะหึๆ แล้วจูบหล่อนที่ผมหูและเดินตัวโคลงออกไป

หล่อนยืนฟังประตูดูเขาควมม้าฝุ่นตระหลบไปรับพวกที่นาแปลงโน้นจนสุดคลองสายตาเวลาได้มาถึงแล้ว! หล่อนบอกตัวเอง ในอกสะอื้นและในตาเริ่มฟางผ้า เวลาที่ฉันจะอาลาที่ดินเวรๆ ผืนนี้ได้มาถึงแล้ว!

หล่อนลงมือเก็บข้าวของอย่างไม่เร่งรีบนัก เอาแต่เสื้อผ้าที่จำเป็นยัดลงไปใ้ในกระเป๋ หล่อนยังมีเวลาอีกสองชั่วโมงกว่าที่จะรอรถไฟขบวนเช้าล่องเข้ากรุงเทพฯ ขณะเมื่อยืนแต่งตัวอยู่หน้ากระจก หล่อนพินิจพิศดูสารรูปของตัวเองเศร้าๆ ผมหูที่เคยหยิกสลายมันระยับบัดนี้เส้นกระด้างหยาบแดง แก้มที่เคยนวลผ่องเป็นยองโย บัดนี้เกรียมคล้ำ มือที่เคยนิ่มละไม บัดนี้กร้านสาก ลิปสติกและครีมประหินผิวและเครื่องสำอางประเทืองโฉม ไม่เคยแตะต้องมานานแล้ว สิ่งสัมผัสอยู่ทุกๆ วันมีแต่แดดกล้า ลมแรงและน้ำกร่อยๆ จากบ่อสำหรับอาบกายา

หล่อนจะไม่เอาอะไรติดตัวไปมาก เพราะมันใจเสียว่าเอนจะต้องขนเอาไปให้ที่กรุงเทพฯ แน่เอน เอนจะเอามันมาเองเมื่อเขากลับไปหาหล่อน เขาจะต้องไปอยู่กับหล่อน เขาจะใคร่ครวญคิดดูและลงความเห็นพ้องต้องกันว่าหล่อนได้กระทำในสิ่งที่ถูกต้องอย่างยิ่งแล้ว เขาจะขายเครื่องมือในการทำนาหมด เพื่อไปเริ่มชีวิตใหม่ในกรุงเทพฯ กับหล่อนและลูกอีกครั้งหนึ่ง เอนจะมีชีวิตที่ปราศจากหล่อนไม่ได้เด็ดๆ

หล่อนแต่งตัวและเขียนจดหมายลาด้วยถ้อยคำอันทบทวนมาหลายคืนจนขึ้นใจเสร็จก็หยิบกระเป๋าดูเดินทางขึ้น และกวาดสายตาไปรอบๆ เพื่ออำลาบ้านหลังนั้นเป็นวาระสุดท้าย ท้นได้นำตาเจ้ากรรมพลัดไหลออกมา เมื่อมองสะดุดไปเห็นงูยาเส้นกับกล่องของเขาเข้า เอนไม่เคยลืมยาเส้นที่เขาโปรดและขาดปากไม่ได้

ความอ่อนแอทำให้หล่อนวิ่งวุ่นไปจับกล่องยาเส้นของเขา ' เกือบจะขวางกระเป๋าดูเดินทางทิ้งเสียแล้ว แต่ที่สุดก็หักใจได้อีกครั้งหนึ่ง "ฉันจะต้องไปเพื่อความสุขของลูก ฉันจะปล่อยให้ลูกของฉันตายเพื่อเอาชีวิตเช่นพลีแก่กรรมฉันอัปยศอีกคนหนึ่งไม่ได้" หล่อนกัดฟันคิด

แล้วหล่อนก็หิ้วกระเป๋าดังหน้าเดินดุ่มออกจากกระท่อมมุ่งตรงไปสู่สถานีรถไฟทันที

ระยะทางนั้นราวสามกิโลเมตร มันเป็นเส้นทางสายเปลี่ยวซึ่งยากจะมีใครมาพบหล่อนในทางที่อันมีพิรุณนั้นเข้าได้ หล่อนย่ำเท้าลงไปบนที่ดินแต่กระแทกแห่งแหว่งกระแหว่ง ซึ่งทุกๆ ครั้งที่รองเท้าเหยียบไปจะเกิดเสียงเหมือนร่ำร้องเรียกหาความปรานี แต่เจ้าแม่พิรุณก็มีได้สงสาร แม้เพียงจะหลั่งน้ำตาตกลงมาเวหนามันล้นหยด

ราวครึ่งชั่วโมงต่อมา เลื่อของมณียักษ์ก็ซุ่มไปด้วยเหื่อ พระอาทิตย์แฉดล้าอยู่เบื้องบน หล่อนจำได้ว่านาที่หล่อนกำลังผ่านอยู่นี้เป็นนาของกำนันเผือกผู้ซึ่งมีอาจต่อสู่ความโหดร้ายของธรรมชาติได้ ต้องอพยพย้ายไปเมื่อปีกลาย หล่อนเห็นโครงกระดูกควายสีขาวกองทิ้งอยู่ข้างทางเดินได้ถนัด เจ้าควายตัวนั้นได้ตายไปเพื่อใช้ชีวิตมันบวงสรวงที่นาผืนนี้แล้ว แต่มีอะไรเกิดขึ้น? หล่อนเองเคยเสียชีวิตลูกคนหัวปีไปเพื่อบวงสรวงที่นาของเอน และก็มีอะไรเป็นผลดีเกิดขึ้น?

คอของหล่อนเริ่มแห้ง ลื่นผืดเหนียวและปวดที่ข้อเท้า ยังอยู่อีกกิโลกว่า กว่าจะถึงตัวสถานีรถไฟ เรี่ยวแรงของหล่อนดูเหมือนจะถูกแดดเผาละลายไปสิ้นจากร่างกาย หล่อนหอบถี่ๆ และนัยน์ตาพร่าพราย ท้นได้ก็รู้สึกปวดอย่างแรงในท้อง

หล่อนลากกายโซเซไปยังร่มไม้ข้างหน้า เพื่ออาศัยร่มเงาของมันหยุดพักสักครู่ ดูช่างไกลอะไรเช่นนั้นแม้จะเห็นมันตั้งอยู่ใกล้ทีเดียว เมื่อไปถึงและทรุดกายลงนั่งนั้น หล่อนรู้ทันทีว่าเด็กในท้องดินอีกแล้ว ดินประหนึ่งว่าต้องการจะรังให้หล่อนยังหยุดอยู่เพียงแค่นี้ ดินประหนึ่งว่าไม่ต้องการจากที่นาเหล่านี้ไป!

หล่อนอดโรยจนต้องทอดกายลงนอน บนผืนดินที่แห้งเกราะและตำเนื้อมันนั้น หล่อนยัดแขนออกไขว่คว้าหาอะไรก็ได้ เพราะต่อสู้กับความปวดภายใน สิ่งที่หล่อนคว้าได้ คือ ต้นข้าวแห้งๆ ที่หลุดจากดินติดมือออกมาอย่างง่ายดาย

หล่อนมองไปที่ต้นข้าวเหล่านั้น แล้วขำขันทั้งอย่างโกรธกริ้ว แต่ครั้นหันไปดูที่พื้นดินอีกครั้ง หล่อนก็ได้เห็นสิ่งประหลาด

หล่อนเห็นต้นหญ้าเล็กๆ สามสี่ต้นชูเรียวไปอันเขียวขจีของมันขึ้นมา เป็นเขียวขจีแห่งชีวิตซึ่งซ่อนตัวอยู่ท่ามกลางความเหี่ยวแห้งและแล้งระแหง ชุ่มอยู่กับต้นข้าวที่ตายกรังไปนานแล้ว ความตื่นใจอันลึกลับและความแจ่มใสวิ่งเข้าสู่ดวงจิตของหล่อนทันที

หล่อนบิดตาลง ต่อดูอย่างหนักหน่วงและทรหดกับความต้องการที่แตกเป็นสองทัพ ทัพหนึ่งหนีไปเสีย! ทัพหนึ่งจงอยู่ต่อไปอย่างต้นหญ้าเขียวขจีเล็กๆ อย่างนั้น!

ก็เอนเล้า ต้นข้าวซึ่งบรรดาชาวนาพากันเอาใจใส่และไปรยเหงื่อลงมาเพื่อให้งอกงาม กลับมีอันแห้งเหี่ยวตายไป ขณะที่ต้นหญ้าซึ่งซ่อนตัวอยู่เงียบๆ ไม่มีใครโยกกลับข่มสดชื่น? หล่อนลืมตาและเอื้อมมือไปลูบเรียวของมันอย่างพิศมัย เออหนอ! ช่างเหมือนกับทารกที่ซ่อนตัวอยู่ในครรภ์ รอจังหวะเวลาที่จะถือกำเนิดเกิดมาสู่โลกอย่างกระปรี้กระเปร่าเสียจริงๆ หล่อนแนบแก้มลงบนต้นหญ้าเล็กๆ นั้น และรู้สึกว่ามันต้อนรับหล่อนตั้งแต่ปลายลงไปถึงรากอย่างเป็นมิตร

ครั้นแล้วหล่อนจึงเข้าใจ!

หล่อนเข้าใจในฉบับพลันนั้นเอง ว่าเหตุใดธรรมชาติและชีนาจึงมีความหมายยิ่งใหญ่ต่อเอ็นต่อชาวนาทุกๆ คน ซึ่งสร้างงานและลำเค็ญยากแค้น และมูมานะนัก แม้ว่ามันจะแตกกระแหงแห้งแล้งปานใดก็ตาม สีเขียวดูจความขจีของใบหญ้าเล็กๆ นี่เอง ที่เป็ความหวังของเขา ของเอ็น และของชาวนาอีกหลายแสนคน สีเขียวดูจความขจีของใบหญ้าเล็กๆ นี่แหละ ต้องการความอดทนและต่อสู้ไม่ย่อเยื่อ และหยาดเหงื่อ และน้ำตา ก่อนที่มันจะตอบแทนรางวัลอันน่าชื่นใจให้ เอ็นเรียกธรรมชาตินี้ว่าแม่บังเกิดเกล้าของเขา ก็เพราะเหตุนี้เอง เอ็นบูชาธรรมชาตินี้ ว่าเป็นผู้มีพระคุณแก่เขา ก็เพราะเหตุนี้เอง

ความอดทนและความกล้าเท่านั้น ที่จะทำให้ได้มาซึ่งรางวัลอันล้ำค่าของธรรมชาติ

รมณียัมอย่างมีความสุข หล่อนจะนอนหลับพักผ่อนได้ร่มไม้นี้ไปสักครู่ก่อน เพื่อสวัสดิภาพของลูกในท้อง เพื่อสวัสดิภาพของหล่อนและของเอ็นเอง แล้วหล่อนจึงจะรีบกลับไปสู่ทางเก่า

หล่อนหลับตานิ่งในความรู้สึกครั้งหลักครั้งต้น เกิดอารมณ์ผ่องแผ้วผาสุกอย่างที่ไม่เคยเกิดมาก่อนเลยในระยะ ๓ ปีนี้ แต่ที่สุดหล่อนก็หลับไป นานเท่าใดก็ไม่รู้ตัว เสียงฟ้าคำรามนั่นเองที่ปลุกให้หล่อนตื่นขึ้น ครั้งแรกเข้าใจว่าฝันเพื่อเจ้อไป แต่เมื่อลืมตาขึ้นก็พบว่ามันเป็นความจริง สายที่สาตเป็นผ้าอยู่ข้างหน้ามิใช่อุปาทานและภาพมารยา มันคือฝนที่กำลังสาตลงมาต้องแก้มของหล่อนอย่างเย็นเฉียบและหวานชื่น เหมือนน้ำมนต์อันศักดิ์สิทธิ์ของพระผู้เป็นเจ้า หล่อนหัวเราะออกมาดังๆ ขณะที่นอนหงายแขนหงายหน้าสู่ฟ้า และหลับตาฟังเพลงบรรเลงไพเราะของพิรุณที่กระหน่ำลงมาบนเปลือกตา หล่อนไม่วิตกกังวลอะไรอีกแล้ว หล่อนไม่อาลัยอาวรณ์ในความสะดวกสบายที่บ้านอันมั่งคั่งของพ่อแม่ในกรุงเทพฯ ต่อไปอีกแล้ว หล่อนจะต้องอยู่ที่นี้และตายบนธรณิผืนนี้

ทันใด มีเสียงควมม้าตะบึงตรงมา หล่อนลืมตาขึ้น และเห็นเอ็นของหล่อนผาฝนมาอย่างลมกรด “รม!...รม!” เขาตะโกนก้องแข่งเสียงฟ้า “รม!”

ใบหน้าของเขาฉุนเฉียว และเคร่งเครียดเมื่อโดดลงมายืนอยู่ตรงหน้าหล่อน แต่หล่อนยิ้มให้เขาอย่างแจ่มใสที่สุดและชูแขนทั้งคู่ออก

“กอดฉันเดี๋ยวนี้ เอ็นชา ฉันรักเธอเหลือเกิน”

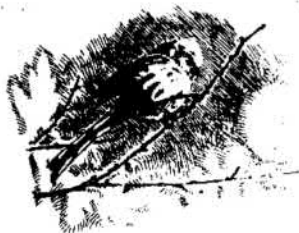
เขามองหล่อนอย่างไม่เข้าใจ แล้วก้มตัวลงมา หล่อนจูบเขาที่แก้มทั้งสอง “ฉันรักฝน รักเมฆ รักแผ่นดิน”

“ฝนบ้านะซี ฉันนะกลัวว่า เธอจะขึ้นรถไฟไปเสียแล้ว รีบตามเสียแย้ ฝนบ้าก็เพ้อญูหลงมา”

หล่อนปิดปากเขาไว้ “อย่าพูดหยาบคายต่อผู้มีพระคุณของเราอย่างนั้นซิคะ เอ็น”

“กลับเถอะ รม” เขาตอบสะบัดๆ “กลับไปบ้านก่อน พรุ่งนี้เราจะขายเครื่องมือ ขายที่ดินให้หมด แล้วไปกรุงเทพฯ ด้วยกัน ฉันไปเอง ฉันควรจะขายมันและไปอยู่กรุงเทพฯ ตามที่เธอรำร้องนานแล้ว กลับเถอะ เดี่ยวเธอจะเป็นหวัด”

“อัมฉันขึ้นสิ เอ็น แต่เดี๋ยวก่อน เราจะกลับบ้านเท่านั้น เราจะไม่กลับไปกรุงเทพฯ ไม่ว่าพรุ่งนี้หรือพรุ่งไหน เราจะอยู่ที่นี้ตลอดไป ตราบกระทั่งลูกหลานของเรา เพราะว่า เราคือทายาทของแม่พระธรณี!”

คำอธิบายเพิ่มเติม

ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสั้น

เรื่องสั้นเป็นศัพท์เฉพาะ หมายถึงวรรณกรรมร้อยแก้วบันเทิงคดีประเภทหนึ่ง เรื่องสั้นทุกเรื่องย่อมประกอบด้วยเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลา และเป็นเหตุผลแก่กัน เหตุการณ์สำคัญที่ประมวลกันเข้าเป็นเรื่องราวนี้เรียกว่า โครงเรื่อง เรื่องสั้นสมัยใหม่อาจไม่มีโครงเรื่อง พฤติกรรมของตัวละครและความเปลี่ยนแปลงผันแปรของเหตุการณ์ในเรื่องมีน้อยหรืออาจไม่มีเลย แต่เรื่องสั้นส่วนใหญ่ยังคงมีลักษณะตามแบบเดิม คือมีแก่นเรื่องเป็นแกนกลาง เหตุการณ์ต่างๆ ในเรื่องดำเนินไปอย่างรวดเร็ว เรื่องจึงสั้น และตรงเข้าสู่จุด ตอน "สุดชั้น" (หรือที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า ไคลแมกซ์) เกิดขึ้นในตอนจบ หรือเกือบจบ บางครั้งจะปรากฏในบรรทัดสุดท้ายของเรื่องเลยทีเดียว อาจมีข้อแตกต่างไปบ้างในด้านกลวิธี คือนำเอาจุดสุดชั้นมาไว้ในตอนต้นแล้วใช้กลวิธีดำเนินเรื่องย้อนต้นไปจากจุดนี้ แต่ไม่ว่าจะใช้กลวิธีใด การดำเนินเรื่องจะต้องสั้น กระชับรัดกุม จะไม่มีเหตุการณ์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับจุดประสงค์ของเรื่องเข้ามาปรากฏอยู่โดยไม่จำเป็น

อย่างไรก็ดี เรื่องสั้นบางเรื่อง ผู้แต่งสร้างโครงเรื่องขึ้นไม่ใช่เพื่อเล่าเรื่องเท่านั้น แต่ประสงค์จะแสดงลักษณะนิสัยของตัวละคร หรือเปิดเผยความรู้สึกนึกคิดในจิตใจของตัวละครด้วย ตัวละครและบทสนทนาของตัวละครในเรื่อง จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งของเรื่องสั้น

ตัวละครคือผู้มีบทบาทในเรื่อง อาจเป็นคน หรือไม่ใช่คน เช่น สัตว์ วัตถุสิ่งของ ต้นไม้ ดอกไม้ ฯลฯ ก็เป็นตัวละครได้ แม้เรื่องสั้นจะมีตัวละครน้อย และไม่มีโอกาสค่อยๆ พัฒนาลักษณะนิสัย แต่ตัวละครก็มีความหมายสำคัญ ผู้แต่งอาจไม่พรรณนารูปร่างหน้าตาของตัวละคร อาจไม่บอกแม้แต่ชื่อของตัวละคร แต่ตัวละครเหล่านั้นจะมีชีวิตและเป็นเหมือนบุคคลที่มีตัวตนจริงๆ บทบาทของตัวละครและเหตุการณ์ในเรื่องจะทำให้ผู้อ่านรู้จักและเข้าใจจิตใจของตัวละคร บุคลิกภาพของตัวละครจะบังเกิดขึ้นในความคิดของผู้อ่าน โดยที่บางครั้งผู้แต่งไม่ได้บอกเล่าออกมาโดยตรง การสร้างภาพให้เห็นชัดเจนที่สุดโดยใช้คำน้อยที่สุดเป็นหัวใจของการแต่งเรื่องสั้น

ในปัจจุบันนี้มีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงกลวิธีสร้างตัวละครแตกต่างไปจากแต่ก่อน คือในสมัยแรกๆ ของการเขียนเรื่องสั้น นักเขียนส่วนมากจะอธิบายรูปร่าง หน้าตา กิริยา

อาการหรือปฏิกิริยาต่างๆ ของตัวละครอย่างแจ่มแจ้ง ด้วยถ้อยคำของนักเขียน เหลือไว้ให้ผู้อ่านคิดแต่เพียงเล็กน้อย แต่ในระยะเวลาต่อๆ มา วิธีการ “บอกเล่าโดยนักเขียนจนแจ่มแจ้ง” ค่อยๆ หายไป นักเขียนรุ่นหลังพอใจจะให้ผู้อ่านได้สัมผัสตัวละครด้วยตนเอง โดยอาศัยบทสนทนาหรือพฤติกรรมอื่นๆ ของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านรู้จักเข้าใจตัวละครนั้นๆ ได้ ตัวละครจึง “แสดงตัวของตัวเอง” แทนคำอธิบายชี้แจงของนักเขียน ส่วนผู้อ่านก็มีหน้าที่ใช้ความคิดคำนึงของตนเพื่อให้ได้สัมผัสกับตัวละครอย่างแท้จริง

นักเขียนเรื่องสั้นในปัจจุบัน นอกจากจะนิยมเขียนให้ตัวละครแสดงตัวเองด้วยบทสนทนาหรือพฤติกรรมแล้ว ยังพยายามทำให้ผู้อ่านเข้าใจลึกเข้าไปถึงความนึกคิดในจิตใจของตัวละครอีกด้วย ตัวละครอาจกล่าวถ้อยคำ หรือข้อความที่ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ หรือโดยไม่เกี่ยวกับสถานการณ์ในเวลานั้นเลย แต่เมื่อกล่าวออกมาแล้วก็ทำให้ผู้อ่านพอจะประสมประสานเรื่องราว จนเข้าใจได้ว่าตัวละครมีความนึกคิดอะไรอยู่ในใจจึงได้กล่าวออกมาเช่นนั้น บทสนทนาจึงมีความสำคัญยิ่งในกลวิธีเขียนเพื่อเผยลักษณะนิสัยและความรู้สึกนึกคิดภายในใจของตัวละคร

ฉากก็มีความสำคัญแก่เรื่องสั้น ฉาก หมายถึงสถานที่และเวลาที่นักเขียนกำหนดให้เรื่องเกิดขึ้นและดำเนินไป รวมตลอดถึงวันเวลา ฤดูกาล และสมัย นอกจากนี้ยังหมายถึงสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่ตัวละครใช้ชีวิตอยู่ด้วย เช่น โรงเรียนเด็กกำพร้า ห้องถิ่นกันดาร ชนบทที่ธรรมชาติสวยงาม เมืองอุตสาหกรรม หรือประเทศที่ถูกยึดครองโดยศัตรู ฤดูหนาวจัด ร้อนจัด หรือเวลาหลังเที่ยงคืนที่ผิ้ออกอาละวาดในเรื่องสยองขวัญ ตัวอย่างเหล่านี้เป็นสถานที่และเวลาซึ่งจะเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในเรื่อง และมีผลกระทบต่อชีวิตและพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง ฉากจึงมีความสัมพันธ์กับโครงเรื่องและตัวละครอย่างสอดคล้องกัน

ในเรื่องสั้น ความสัมพันธ์กลมกลืนกันระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ตามที่กล่าวมา คือ โครงเรื่อง ตัวละคร และฉาก มีความสำคัญมาก นักเขียนที่ต้องการเน้นความคิด หรืออารมณ์อย่างใดให้เกิดแก่ผู้อ่าน มักกล่าวถึงฉากตั้งแต่ตอนต้นของเรื่องเป็นการปูพื้นไว้ก่อน และแล้วก็จะกล่าวถึงอีกในตอนต่อมาตามความเหมาะสม เพื่อย้ำให้ผู้อ่านรับสารได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ความแห้งแล้งของธรรมชาติที่สร้างความเดือดร้อนใจ ความบริสุทธิ์สดชื่นของภูมิประเทศที่ทำให้เกิดความเบิกบาน หรือความยากจนข้นแค้นในชนบทที่ก่อให้เกิดความรู้สึกละเอียดย้อนด้านมนุษยธรรม เหล่านี้เป็นตัวอย่างที่นักเขียนอาจใช้ฉากเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างบรรยากาศในเรื่องและอารมณ์ร่วมของผู้อ่านให้สำเร็จสมประสงค์ได้

เนื้อเรื่องของเรื่องสั้นจะเกี่ยวกับอะไรก็ได้ อาจเป็นเรื่องชวนขัน การผจญภัย เรื่องลึกลับ เรื่องมีเค้าความจริง เรื่องเหนือธรรมชาติ เทนิวลีขัย การสืบสวน และเรื่องเกี่ยวกับลักษณะนิสัยหรือจิตใจมนุษย์หรือเรื่องเกี่ยวกับสังคมมนุษย์ก็ได้ทั้งสิ้น

เรื่องสั้นที่นักเขียนเขียนขึ้น ย่อมมีความมุ่งหมายจะเสนอสารสำคัญต่อผู้อ่านเสมอ เช่น “ความรักชาติที่แท้จริงนั้นไม่อาจซื้อขายเป็นเงินทองได้” หรือ “การไม่พูดให้แจ่มแจ้งทำให้ความเข้าใจผิดเล็กน้อยมีผลเสียหายมากมายได้” นักเรียนจึงควรวิเคราะห์ และพิจารณาเรื่องสั้นให้เข้าใจอย่างแท้จริงว่าผู้เขียนมีเจตนาส่งสารสำคัญอันใดมายังผู้อ่าน จึงจะเข้าใจเรื่องนั้นอย่างแท้จริง

อนึ่ง กลวิธีในการเขียนเรื่องสั้นก็มีความสำคัญมาก เพราะเรื่องสั้นที่ให้ความบันเทิงใจเข้าถึงอารมณ์ของผู้อ่านได้นั้น ขึ้นอยู่กับกลวิธีการแต่งอย่างยิ่ง คำอธิบายข้างต้นและความรู้เกี่ยวกับการเขียนเรื่องสั้นที่นักเรียนได้เคยเรียนมาแล้ว ได้กล่าวถึงกลวิธีไว้หลายประการ นักเรียนอาจใช้เป็นแนวทางศึกษาพิจารณาเรื่องสั้นให้ได้ผลสมบูรณ์ได้

กิจกรรม

ฝึกพิจารณาเนื้อเรื่อง

เมื่ออ่านเรื่องนี้แล้ว แบ่งกลุ่ม กลุ่มละ ๕-๖ คน สนทนาทบทวนเนื้อเรื่องภายในเวลาไม่เกิน ๑๐ นาที

๑. ช่วยกันเล่าเรื่องหรือลำดับเหตุการณ์ตั้งแต่ต้นจนจบ
๒. บอกลักษณะท่าทางของเอนและมณีนี
๓. ผลัดกันตั้งคำถามและตอบคำถามในเรื่องที่อ่าน

ฝึกวิเคราะห์

แบ่งกลุ่มเป็น ๖ กลุ่ม แต่ละกลุ่มเลือกวิเคราะห์ประเด็นที่กำหนดต่อไปนี้โดยไม่ซ้ำกัน

๑. ปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างเอนและมณีนี
๒. สาเหตุที่มณีนีเข้าใจจิตใจของเอนและชานาวารักและบูชาผืนแผ่นดิน
๓. ความผูกพันของเอนและมณีนีต่อผืนแผ่นดินทั้งที่เหมือนกันและต่างกัน
๔. ฉากที่สร้างความสะเทือนอารมณ์สูงสุด

๕. สารที่สำคัญซึ่งผู้ประพันธ์ต้องการสื่อถึงผู้อ่าน
๖. อุปนิสัยของบุคคลในเรื่องทั้งตัวเอก และตัวรอง

ฝึกสังเกตศิลปะการใช้ภาษา

สังเกตเห็นว่าผู้ประพันธ์เรื่อง “เราคือลูกของแม่พระธรณี” มีศิลปะการใช้ภาษาเป็นที่ประทับใจตอนใดบ้าง ยกข้อความตอนนั้นมาอภิปรายร่วมกัน แล้วคัดข้อความที่ยกมาและบันทึกสาระการอภิปรายด้วยสำนวนภาษาของนักเรียน

เขียนแสดงความคิดเห็น

เลือกเขียนแสดงความคิดเห็นตามหัวข้อที่กำหนดต่อไปนี้เพียง ๑ ข้อ แล้วส่งครูตรวจ

๑. ความสำนึกของคนไทยในบุญคุณของแม่พระธรณี ตามที่ปรากฏในเรื่อง เปรียบเทียบกับความเป็นจริงในปัจจุบัน
๒. เรื่อง “เราคือลูกของแม่พระธรณี” สะท้อนชีวิตชาวนาที่ผูกพันต่อผืนแผ่นดิน
๓. ความสำนึกในความเป็นเจ้าของแผ่นดินของบุคคลในเรื่อง

ฝึกย่อความ

ย่อเรื่อง “เราคือลูกของแม่พระธรณี” ให้มีความยาวประมาณ ๒๕ บรรทัด แลกเปลี่ยนกันอ่าน ช่วยติชมให้กันและกันแล้วนำเสนอครู

เขียนสรุปความรู้เกี่ยวกับเรื่องสั้น

เขียนสรุปความรู้เกี่ยวกับเรื่องสั้น ตามหัวข้อต่อไปนี้

๑. กลวิธีที่ผู้แต่งใช้ในการเสนอเรื่อง
๒. โครงเรื่อง
๓. ตัวละคร
๔. ฉาก
๕. สารของเรื่อง
๖. เหตุการณ์สะท้อนอารมณ์

บทร้อยกรอง

บทร้อยกรองวรรณกรรมปัจจุบันที่เลือกมาให้เรียนนี้มีครบทั้ง ๔ ประเภท คือ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน คำว่า **วรรณกรรมปัจจุบัน** เป็นที่ตกลงกันแล้วในกลุ่มนักวิชาการ นักเขียน และผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษาไทยว่า จะกำหนดนับวรรณกรรมที่เริ่มตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ มาจนบัดนี้ ทั้งนี้เพราะในรัชสมัยดังกล่าวเป็นระยะเริ่มแรกที่มีวรรณกรรมไทยแบบใหม่ๆ เกิดขึ้นมาก

ลักษณะบังคับของบทร้อยกรองไทย มีรูปแบบพื้นฐานแน่นอนปรากฏอยู่ในตำราฉันทลักษณ์ อย่างไรก็ตามก็มิได้มีผู้ประพันธ์บางคนได้คิดรูปแบบเพิ่มเติมให้แปลกออกไปบ้าง และเมื่อได้เผยแพร่รูปแบบที่คิดขึ้นใหม่สู่สาธารณชน บางทีก็มีผู้ยอมรับ และบางทีก็หาไม่ผู้ยอมรับไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าถึงลักษณะบังคับที่สำคัญของคำประพันธ์นั้นๆ เช่น อ้างว่าเป็นโคลง แต่ไม่คำนึงถึงข้อบังคับเอกโท หรืออ้างว่าแต่งฉันท์แต่ไม่คำนึงถึงครุสทุเลย รูปแบบที่คิดขึ้นนั้นก็มักไม่เป็นที่ยอมรับ บทร้อยกรอง “ชโยสยาม” พระนิพนธ์ของ น.ม.ส. หรือพระราชวรรังสรรค์ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (พระนามเดิม พระองค์เจ้ารัชสีนแจ่มจรัส) และ “นยามสายัณห์” ของ สุภร ผลชีวินนั้น ผู้ประพันธ์ได้คิดรูปแบบของฉันทลักษณ์ขึ้นใหม่และให้ชื่อไว้ด้วย มีข้อบังคับแน่นอนทั้งเรื่องคณะ สัมผัสและการวางตำแหน่ง ครุ สทุ

นักเรียนควรทราบด้วยว่า ฉันท์ที่กวีไทยนิยมแต่งมาแต่โบราณนั้น คนไทยได้รับแบบแผนจากวรรณคดีบาลี สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ได้ทรงรวบรวมเป็นตำรา เฉพาะฉันท์วรรณพฤติทรงรวบรวมไว้ถึง ๕๐ ชนิด และได้ทรงนิพนธ์ตัวอย่างฉันท์เป็นภาษาไทยไว้ อย่างไพเราะครบถ้วนทุกชนิด อย่างไรก็ดี ฉันท์ที่กวีไทยนิยมแต่งกันดังปรากฏในตำราฉันทลักษณ์ และวรรณคดีประเภทคำฉันท์มีประมาณ ๑๕ ชนิดเท่านั้น อาทิ สัททูลวิกิพิตฉันท์ วสันตติลกฉันท์ วิชขุมมาลาฉันท์ อธิสังฉันท์ อินทวิเชียรฉันท์ อินทวงศ์ฉันท์

เนื้อความของบทร้อยกรองต่างๆ ที่จะได้เรียนต่อไป ล้วนแฝงค่านิยมหรือคติธรรมที่น่าศึกษาพิจารณาทั้งสิ้น เป็นงานประพันธ์ที่มีคุณค่าแก่ชีวิตของคนเราอยู่เสมอ แม้กาลสมัยจะเปลี่ยนไป จุดประสงค์สำคัญที่ต้องการคือ ให้นักเรียนได้ศึกษาพิจารณาให้เข้าถึงและได้รับคุณค่าเหล่านี้ ยิ่งกว่าที่จะพึงเล็งด้านพัฒนาการทางความคิดของกวีผู้รจนานั่นเอง บทร้อยกรองเหล่านี้ กวียังได้ใช้สัญลักษณ์ต่างๆ ด้วย นักเรียนจึงควรพิจารณาดูว่าในแต่ละบทใช้สัญลักษณ์อะไรบ้าง สื่อความหมายอะไรและอย่างไร

เมื่ออ่านบทประพันธ์ คนเราจะเกิดความรู้สึกนิยมชมชอบหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ย่อมสุดแท้แต่อุปนิสัยของแต่ละคน ไม่จำเป็นต้องชอบตรงกันหรือพยายามแสดงความผิดแผกจากผู้ใด นักเรียนควรพยายามทำให้มีอารมณ์ร่วมกับกวีหรือผู้ประพันธ์เท่าที่จะทำได้ หากทำไม่ได้ก็ไม่ควรวิตกกังวล นอกจากนี้ ควรมีความจริงใจโดยใช้ความสังเกตและเอาใจใส่หาความรู้เกี่ยวกับเรื่องงานประพันธ์ทุกชนิดในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม

พรมงคล

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช

คิดดีพูดดีทำดี
เป็นศรีเป็นพรสูงสุด
ไม่มีพรเทพพรมนุษย์
เปรียบประดุจความดีที่ทำเอง

กิจกรรม

๑. สังเกตวิธีใช้ถ้อยคำที่กระชับ รัดกุม และความสมบูรณ์ของเนื้อความในบทกลอนที่มีความยาวเพียง ๑ บท

๒. พิจารณาจังหวะของบทกลอนแต่ละวรรคว่าเวลาอ่านควรลงจังหวะหรือทอดจังหวะอย่างไร จึงจะไพเราะทั้งรสคำและรสความ

๓. ความหมายของ คิตติ หุตติ ทำติ ได้แก่อะไรตามความเห็นของนักเรียน ให้ยกตัวอย่างประกอบ และหาศัพท์ภาษาบาลีที่มีความหมายตรงกันนี้ด้วย

ชโย สยาม

น.ม.ส.

สยามมณีนันท์

ชโยสยาม ณ ยามจะรุ่ง
 ณ คราวจะเรียนก็เพียรจะเพียร
 กุมาระไทยไหนจะหลง
 สยามรัฐอุบัติเพราะบุญ
 ดรุณสยามมีคร้ามอุส่าห์
 ประเทศจะงามสยามจะยง
 ชโยสยามอร่ามอะไซ
 สยามจะอยู่มีวัชรา

สยามดรุณจะเร็วเจริญ
 ณ ใครจะเกินสยามดรุณ
 จะลืมหะรองคะทรงสกุล
 พระเดชพระคุณพระราชาวงศ์
 หทัยจะหาวิชาประสงค์
 จะมั่นจะคงเพราะเหตุวิชา
 ดรุณจะโตจะเติบโตวิชา^๑
 กระตือรือร้นวิชาชโย

^๑ คำ สิบา แผลงมาจาก สิกขา หมายถึง ศึกษา คือการแสวงหาความรู้

ณ ยามสายัณห์

สุภร ผลชีวิน

แปดนาทีก่อน

ณ ยามสายัณห์ตะวันย้อย
 ตะเล้งแตกแตกจะแหลกแล้วจ้า
 คณานื่อนวลก็ครวญคลอขับ
 กระต๊องดำขาวก็กราวเสียงไกล
 ตะเล้งแตกแตกตะเล้งแตกแตก
 มินานักข่าวก็เปลือกร้าวพลัน
 ประเพณีไทยสมัยก่อนเก่า
 ตรูณลูกหลานสถานที่องนา

แน่นิ่งเท่าหน้อยทะยอยเหยียบหนา
 กระต๊องรับมาเถอะรับข้าวไป
 ระริกแคนรับสลับเสียงใส
 สนุกน้ำใจสมัยสายัณห์
 กระต๊องดังแทรกสำรวจสรวลสันต์
 บุรุษรับตันกระต๊องส่งมา
 ก็คงมีเค้าจะเนานานถ้า
 สัมครรักษาขนบธรรมเนียม

บทร้อยกรองประเภทฉันทบทนี้ เนื้อความพรรณนาเสียงกรกระเดื่องที่ชาวนาไทย
ในอดีตตำข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร

บทหนึ่งมี ๔ วรรค วรรคละ ๘ พยางค์ รวมทั้งหมดมี ๓๒ พยางค์
มีสัมผัสบังคับตามที่เขียนเส้นโยงไว้ในผังภูมิ

กิจกรรม

ฝึกอ่านทำนองเสนาะ

ให้นักเรียนฝึกอ่านฉันทบททั้ง ๒ เรื่อง เป็นทำนองเสนาะและสังเกตจังหวะของฉันทบทแต่ละชนิดว่าเป็นอย่างไร

ฝึกพิจารณาและวิเคราะห์สารจากฉันทบท (แบ่งกลุ่มทำงาน)

๑. สารจากฉันทบทแต่ละบทสรุปได้ว่าอย่างไร
 ๒. ผู้ประพันธ์ใช้รูปแบบของฉันทบท เหมาะสมกับเนื้อความเพียงใด
 ๓. ข้อคิด หรือข้อสังเกตของผู้ประพันธ์ที่สรุปได้จากฉันทบทแต่ละบทมีว่าอย่างไร
 ๔. การใช้คำที่เน้นให้เห็นภาพและนึกถึงเสียงในฉันทบทแต่ละบท มีตอนใดที่น่าสนใจ
- ให้หยิบยกมาชี้แจงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในกลุ่ม แล้วรายงานในชั้น

ฝึกแต่งคำประพันธ์

ศึกษาผังภูมิและลักษณะบังคับของฉันทบทแต่ละชนิด แล้วฝึกแต่งตามความสนใจว่าด้วยเรื่องสิ่งที่ได้พบเห็นในชีวิตประจำวัน หรือข้อคิดเกี่ยวกับมนุษย์ในสังคมไทย เสนอให้ครูตรวจ และแลกเปลี่ยนกันอ่าน

กิจกรรมเสริม

๑. อ่านฉันทบทจากหนังสือต่างๆ ที่มีผู้แต่งและพิมพ์เผยแพร่แล้ว เช่น อิศราชคำฉันทบท พระนลคำฉันทบท และฉันทบทสั้นๆ ของผู้ประพันธ์หลายๆ คน
๒. จัดทำหนังสือ "ชุมนุมบทร้อยกรอง" ของกลุ่ม หรือของชั้น นำบทร้อยกรองรูปแบบต่างๆ ที่นักเรียนเขียนได้ดี ถูกต้องตามฉันทลักษณ์ ลงพิมพ์ในหนังสือนั้น ทำรูปเล่มและเขียนหน้าปกให้สวยงาม

น้ำตา

กำชัย ทองหล่อ

กาพย์ยานี ๑๑

น้ำตาเปรียบเหมือนเพื่อน
 ยามชื่นรื่นฤทัย
 หยาดเยิ้มเป็นหยาดแย้ม
 ยามสุขสุดทวี
 ดีใจก็ไหลหลัง
 สบรักรักสนอง
 ชิงชังก็หลังไหล
 ยามเกิดเกิดปริดา
 ยามตายใจสร้อยเศร้า
 ยามบวชบ่มบุญไป
 แต่งงานบานจิตเคลิ้ม
 พลาดรักอกหักกรุ่น
 พบกันพลันยินดี
 จากกันพลันโศกา
 น้ำตาเปรียบเหมือนเพื่อน
 เศร้าสุขทุกข์ม้วยมรณ
 ระบายความในจิต
 คู่ทุกข์คู่ชีวา

คอยตักเตือนกระตุ้มใจ
 น้ำตาไหลหลังเปรมปรีดิ์
 อาบสองแก้มแกมยินดี
 น้ำตาปริ่ประปรายทอง
 โศกเศร้าคลั่งก็หลังนอง
 หลังหล่อคลองนัยนา
 โกรธเกลียดใครก็ไหลมา
 เกิดน้ำตาตื่นตันใจ
 น้ำตาเคล้าเศร้าหทัย
 น้ำตาไหลเพราะอัมบุญ
 น้ำตาเยิ้มเสริมสุขหนุน
 น้ำตาหลังถึงนัยน์ตา
 น้ำตาปริ่เพราะปริดา
 น้ำตาไหลใจอาวรณ
 คอยตักเตือนอนุสรณ์
 รื่นเรใจใช้น้ำตา
 จึ่งเหมือนมิตรเสนหา
 เห็นใจฉันนิรันดร์เอย

กิจกรรม

ฝึกอ่านทำนองเสนาะ

ฝึกอ่านบทประพันธ์เป็นทำนองให้ไพเราะและแสดงความรู้สึก หรืออาจร้องเป็นทำนองเพลงที่เคยรู้จัก อาจอ่านเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มเล็กๆ ก็ได้

ฝึกพิจารณาสารและวิธีที่ผู้ประพันธ์เสนอสาร

๑. สารที่ได้รับจากบทหรือการอ่านนี้ให้ความคิด และความรู้สึกอย่างไร
๒. ผู้ประพันธ์กล่าวถึงอารมณ์ของมนุษย์ในด้านใดบ้าง
๓. ข้อคิดหรือข้อสังเกตของผู้ประพันธ์เกี่ยวกับน้ำตามีความจริงเพียงใด
๔. วิธีที่ผู้ประพันธ์เสนอสารมีสิ่งใดที่น่าสังเกตบ้าง (เช่น การใช้คำ การเปรียบเทียบ ฯลฯ)
๕. ภาพยนตร์เรื่องนี้ให้ความรู้สึกประทับใจแก่ผู้อ่านอย่างไร ตอนใดไพเราะหรือน่าสนใจ ให้หยิบยกมาอ่านแลกเปลี่ยนกันในชั้น

ฝึกสังเกตภาษาและวิธีใช้คำ

๑. หยิบยกกลุ่มคำที่มีสัมผัสอักษร จากเรื่อง "น้ำตา" มาให้ดูสัก ๔ กลุ่มคำ
๒. หยิบยกกลุ่มคำที่มีสัมผัสสระ จากเรื่อง "น้ำตา" มาเขียนให้ดู เป็นสัมผัสใน ๔ แห่ง สัมผัสนอก ๔ แห่ง

ฝึกแต่งคำประพันธ์

ศึกษาผังภูมิและลักษณะบังคับของกาพย์ยานี แล้วฝึกแต่งอย่างน้อย ๔-๖ บท ว่าด้วยอวัยวะบางอย่างที่ก่อให้เกิดความนึกคิดเกี่ยวกับมนุษย์และสังคม เช่น ตา หู ลิ้น มือ ฯลฯ

* ยามมืด

(ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง)

ยามมืดใช้มืดแท้

ดูลิเมื่อรัตติกาล

ดาวศุกร์กลับซ้ซวาล

แม้มีจันทร์เจ้า

คราหวใช้จกต้อง

อุทกกล้านาภิ

เย็นชานผ่านอินทรีย์

แม้มิได้อมไสร

พรากหายไ้พรากร้าง

มิพรากมีพบพาน

ชิงโคกโคกพาผลาญ

วันหนึ่งนั้นจกต้อง

ถึงที่สบเหตุร้าย

พึงพินิจนั้นไ้เป็น

พักหนึ่งจึงจิตเย็น

รู้แยกรู้ยักย้าย

จูงเปรมปรีติด้วย

ศานตอยู่คู่กัน

เพียรระลึกรู้ทัน

โลกทัศน์จักเจิดจ้า

ทุกสถาน

หม่นเศร้า

สุกสว่าง

ไ้ว่างหวาดหวี

เสียศรี

อยู่ได้

พอชื่น จิตนา

ไ้ต้องวางวาย

นิรันดร์กาล

เพื่อนพ้อง

เผาจิต

กลับร้ายกลายเป็นดี

แรงเข็ญ

สิ่งร้าย

ระลึกอยู่ เกิดรา

จักได้ทางเกษม

ปัจจุบัน

แกร่งกล้า

ในเหตุ ผลนอ

แจ่มด้วยปัญญา

กิจกรรม

๑. ฝึกอ่านออกเสียงเป็นทำนองเสนาะให้ไพเราะและแสดงความรู้สึก
๒. ถอดคำประพันธ์แล้วเรียบเรียงเป็นร้อยแก้วให้สละสลวย
๓. แบ่งกลุ่มวิเคราะห์ข้อคิดในบทโคลงนี้เป็นข้อๆ พร้อมทั้งแสดงว่าเห็นด้วยหรือไม่อย่างไร
๔. ยกประสบการณ์ของนักเรียนที่สอดคล้องกับข้อคิดในบทประพันธ์นี้มาเล่าหรือเขียนเพื่อสนับสนุนข้อคิดเหล่านั้น
๕. เขียนเรียงความเพื่อให้ข้อคิดแก่ผู้อ่านในหัวข้อต่างๆ เช่น ยามสุข ยามเศร้า กล้าได้กล้าเสีย ล้มเสียเถิด ชีวิตนี้มีหวัง นักเรียนที่สนใจแต่งบทร้อยกรองอาจเขียนเป็นบทร้อยกรองได้ ไม่จำกัดชนิดของคำประพันธ์

คณะผู้จัดทำหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณสารวิจักษณ์ เล่ม ๓

กรรมการที่ปรึกษา

คุณหญิงกุหลาบ

มัลลิกะมาส

นายนิรันดร์

นางฐะปะนีย์

นาครทรรพ

นายวิสุทธิ์

นางสาววลัยรัตน์

อติแพทย์

ประธานกรรมการ

นายสวณิต ยมภัย

กรรมการ

นางยุพา

สงศิริ

นางสาวนวรรณ

พันธุเมธา

นางสาวดุษฎิพร

ชำนาญโรคนานต์

นางสาวพัชนี

โชติกเสถียร

นางมาลินี

ผโลประการ

นางจารุติ

ผโลประการ

นางวิภาวี

ไชยรงค์

นายวิชัย

บุญคง

นายเสริม

พงศ์ทอง

นางสุชาวดี

เกษมณี

กรรมการและเลขานุการ

นางปราณี ปราบริปู

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

นางบุษบา

ประภาสพงศ์

นางสุทิน

ทองใส

ภาพประกอบ

นายสมชาย

เวชวิทย์

นายประยุทธ์

กาญจนาภักดี

ผู้วาดและเอื้อเฟื้อภาพปก

นายธานี อิสรา

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้ปรับปรุงหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณวิจักษณ์ เล่ม ๒ และชุดทักษะพัฒนา เล่ม ๒ ซึ่งใช้สำหรับการเรียนการสอนภาษาไทย รายวิชา ท ๕๐๓ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ให้สอดคล้องกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) ยิ่งขึ้น ใช้ชื่อหนังสือว่า วรรณสารวิจักษณ์ เล่ม ๓ กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๔

(นายสุวิทย์ วิสุทธิสิน)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว นายวิชัย พยัคฆ์โส ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๔๒

ISBN 974-01-1715-5 ***

9 789740 117155

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
นายวิชัย พยัคฆโร ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา
๔๓๐๐๖๒